

# glasnik

MINISTARSTVA PROSVJETE I ŠPORTA REPUBLIKE HRVATSKE  
POSEBNO IZDAÑJE, BROJ 11, ZAGREB, LIPANJ 1997.

## OKVIRNI NASTAVNI PROGRAMI OPĆEOBRAZOVNIH PREDMETA U SREDNJIM ŠKOLAMA

Zagreb, 1997.

**GLASNIK MINISTARSTVA PROSVJETE i ŠPORTA REPUBLIKE HRVATSKE**

Posebno izdanje br. 11/1997.

**Nakladnik:**  
Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske

**Za nakladnika:**  
Ljilja Vokić, prof.

**Glavni urednik:**  
Ivan Mrkonjić, prof.

**Urednik:**  
Stanko Paunović, dipl. ing.

Pripremljeno u Upravi za programiranje, udžbenike i razvoj  
Ministarstva prosvjete i športa Republike Hrvatske

**Tisak:**  
Grafička škola u Zagrebu

# OKVIRNI PROGRAMI OPĆEOBRAZOVNIH NASTAVNIH PREDMETA ZA STRUKOVNE ŠKOLE

POPIS PREDMETA	Stranice
<b>1. Hrvatski jezik</b> _____	1—35
— Hrvatski jezik za četvorogodišnje strukovne škole _____	1—12
I. razred — 3 sata	
II. razred — 3 sata	
III. razred — 3 sata	
IV. razred — 3 sata	
— Hrvatski jezik za četvorogodišnje strukovne škole _____	13—25
I. razred — 4 sata	
II. razred — 4 sata	
III. razred — 3 sata	
IV. razred — 3 sata	
— Hrvatski jezik za trogodišnje škole _____	26—35
<b>2. Povijest</b>	
— Povijest za I. razred strukovnih škola _____	36—45
(2 sata tjedno — 70 sati godišnje)	
— Povijest za industrijske škole _____	46—51
(2 sata tjedno — 70 sati godišnje)	
<b>3. Okvirni nastavni programi iz stranih jezika za srednje strukovne trogodišnje i četverogodišnje škole</b>	
— Uvod _____	52—56
— Okvirni program iz stranih jezika za srednje strukovne škole (Trogodišnje tehničke i srodne struke) _____	57—68
a) predmet — engleski jezik _____	57—63
b) predmet — njemački jezik _____	64—68
— Okvirni program za strukovne škole Tehnička zanimanja — četverogodišnje obrazovanje _____	69—79
a) predmet — engleski jezik	
b) predmet — njemački jezik	
— Okvirni program stranih jezika za srednje strukovne četverogodišnje škole (ekonomska struka) _____	80—118

- a) predmet — engleski jezik  
engleski kao drugi strani jezik
- b) predmet — njemački jezik  
njemački kao drugi strani jezik

**4. Fizika** \_\_\_\_\_ 119—135

— Okvirni nastavni program srednje strukovne škole

- a) jednogodišnje učenje jezika \_\_\_\_\_ 119—135
- b) dvogodišnji i trogodišnji program fizike \_\_\_\_\_ 120—135
  - I. razred dvogodišnje učenje
  - II. razred dvogodišnje učenje
  - I. razred trogodišnje učenje
  - II. razred trogodišnje učenje
  - III. razred trogodišnje učenje

**5. Matematika** \_\_\_\_\_ 135—159

— četverogodišnje učenje matematike \_\_\_\_\_ 135—149

- I. razred — 4 sata
- II. razred — 4 sata
- III. razred — 4 sata
- IV. razred — 4 sata
- I. razred — 4 sata
- II. razred — 3 sata
- III. razred — 3 sata
- IV. razred — 3 sata
- I. razred — 3 sata
- II. razred — 3 sata
- III. razred — 3 sata
- IV. razred — 3 sata
- I. razred — 3 sata
- II. razred — 3 sata
- III. razred — 2 sata
- IV. razred — 2 sata
- I. razred — 2 sata
- II. razred — 2 sata
- III. razred — 2 sata
- IV. razred — 2 sata

— trogodišnje učenje matematike \_\_\_\_\_ 150—157

- I. razred — 2 sata
- II. razred — 2 sata
- III. razred — 2 sata
- I. razred — 3 sata
- II. razred — 3 sata
- III. razred — 3 sata
- I. razred — 3 sata
- II. razred — 3 sata
- III. razred — 2 sata
- I. razred — 2 sata
- II. razred — 2 sata
- III. razred — 3 sata

— dvogodišnje učenje matematike	157—159
I. razred — 2 sata	
II. razred — 2 sata	
— Program matematike za trgovačke i slične škole	159—161
I. razred — 2 sata	
II. razred — 2 sata	
III. razred — 2 sata	
<b>6. Kemija</b>	<b>162—166</b>
— jednogodišnji program (2 sata tjedno)	
— dvogodišnji program	
I. razred — 2 sata	
II. razred — 2 sata	
<b>7. Biologija za srednje škole</b>	<b>167—169</b>
— Od molekule do organizma — modul A	
— Čovjek i zdravlje — modul B	
— Čovjek i okoliš — modul C	
— Čovjek i nasljeđivanje — modul D	
<b>8. Geografija za četverogodišnje škole</b>	<b>170—175</b>
— I. razred opća geografija	
— II. razred geografija Hrvatske	
<b>9. Politika i gospodarstvo</b>	<b>176—180</b>
— program strukovnih škola (2 sata tjedno)	
— program strukovnih škola u dvojnem sustavu (2 sata tjedno)	
<b>10. Tjelesna i zdravstvena kultura</b>	<b>181—187</b>
<b>11. Etika</b>	<b>188—192</b>
I. razred: Čovjek — biće susreta	
II. razred: Traganje za istinom	
III. razred: Smisao ljudskog djelovanja	
IV. razred: Životna pitanja	

— Uvod

I. razred: Rasti zajedno

II. razred: Sloboda i osobno zalaganje

III. razred: Osloboditeljska iskustva

IV. razred: Zauzetost kršćana u društvu

# HRVATSKI JEZIK za četverogodišnje strukovne škole

(sa satnicom: I. razred - 3 sata, II. razred - 3 sata  
III. razred - 3 sata, IV. razred - 3 sata)

## UVOD

### I.

Naziv nastavnoga predmeta je **Hrvatski jezik**.

Nastavni predmet **Hrvatski jezik** obuhvaća tri nastavna područja:

- a) **Hrvatski jezik,**
- b) **Hrvatsku i svjetsku književnost i**
- c) **Jezično izražavanje i stvaranje.**

Nastavna područja su samostalne cjeline koje se čvrsto povezuju u predmetnu cjelinu prema načelima unutarnje korelacije. Nazivom nastavnoga područja ističu se sadržaj, svrha i ciljevi učenja te djelatnosti kojima se ta svrha i ciljevi postižu. Sadržaji navedeni u sklopu nastavnih područja čine obvezatnu naobrazbenu jezgru.

### II.

Program hrvatskoga jezika za strukovne škole sadržajno, metodološki i koncepcijski povezuje se s Programom hrvatskoga jezika za osnovnu školu i s njim čini zajednički sustav jezičnog i književnog odgoja i naobrazbe. Ostvaruje se višom teoretskom razinom u pristupu jezičnim i književnim sadržajima te novim, složenijim organizacijskim oblicima odgojno-naobrazbene djelatnosti.

### III.

- a) Nastavno područje **Hrvatski jezik**:

Program nastave hrvatskoga jezika za strukovne škole polazi od dostignute programske razine nastave hrvatskoga jezika u osnovnoj školi i uspostavlja višu teoretsku razinu učenja. Povećavaju se obveze teoretskoga i praktičnog bavljenja jezikom. Stječu se sposobnosti za služenje jezikom u svim komunikacijskim situacijama. Analitičko-sintetički i interdisciplinarni pristup jezičnim pojavama osnovni je metodološki pristup programiranju.

Nastava hrvatskoga jezika uspostavlja suodnos s nastavom hrvatske i svjetske književnosti te nastavom izražavanja, baveći se jezikom kao sredstvom komunikacije i umjetničkoga izražavanja.

- b) Nastavno područje **Hrvatska i svjetska književnost**:

Program nastave književnosti nadovezuje se na osnovnoškolske programske sadržaje. Na osnovi dostignutih spoznaja, znanja i sposobnosti u osnovnoj školi, uspostavljaju se razvijeniji teoretski pristupi književnim pojavama, koji su se potvrdili u znanosti o književnosti, te povijesno proučavanje hrvatske i svjetske književnosti.

Najvažnije spoznaje o književnom djelu, njegovu stvaranju, ustrojbi, recepciji, tumačenju (interpretaciji), raščlambi i proučavanju - učenici stječu na reprezentativnim, antologijskim književnim djelima hrvatske i svjetske književnosti. Uspostavlja se komunikacijski model: pisac - djelo - primatelj (recipijent). Spoznaje o književnim djelima omogućit će književnoteoretske i književnopovijesne zaključke (sinteze).

### c) Nastavno područje **Jezično izražavanje:**

Program jezičnoga izražavanja povezuje funkcionalne elemente programa književnosti i hrvatskog jezika te drugih nastavnih predmeta. Predviđaju se različiti oblici usmenoga i pismenog izražavanja.

U nastavu jezičnoga izražavanja uključuju se književnoumjetnički i neumjetnički tekstovi na kojima se uočavaju zakonitosti njihova stvaranja, umačenja i prihvaćanja (razumijevanja). Oblici jezičnoga izražavanja usklađuju se s nastavom hrvatskog jezika, književnosti i komunikacijskim potrebama, posebice u struci za koju se učenici pripremaju.

## IV. SVRHA

Svrha je nastave hrvatskog jezika u strukovnoj školi:

- usvijestiti potrebu stalnog učenja hrvatskog jezika;
- razvijati i učvršćivati brigu i ljubav za hrvatski jezik i književnost;
- steći spoznaje o hrvatskom jeziku kao sredstvu priopćivanja i jednoj od glavnih značajki hrvatske nacionalne samobitnosti (nacionalnog identiteta);
- steći jezično znanje, jezičnu kulturu i sposobnosti za uporabu hrvatskoga jezika u svim tekstovnim vrstama, funkcionalnim stilovima i priopćajnim sredstvima;
- steći književno znanje, književnu kulturu i sposobnosti, kako bi učenici mogli samostalno čitati književna djela, razumijevati ih, tumačiti i procjenjivati;
- steći jezičnu, književnu i medijsku kulturu kojom se pojedinac potvrđuje kao samosvojno biće, sposobno za život s drugima u snošljivosti i različitostima što ih pruža demokratsko društvo.

## ZADAĆE

Svrha se nastave hrvatskoga jezika postiže ostvarivanjem sljedećih zadaća:

- upoznavati sustav hrvatskog standardnog jezika na fonološkoj, gramatičkoj (morfološkoj, sintaktičkoj), leksikološkoj, stilističkoj, pravogovornoj i pravopisnoj razini;
- upoznati povijest hrvatskoga jezika radi poznavanja i razumijevanja povijesnih okolnosti u kojima se razvijao hrvatski jezik i njegova narječja;
- upoznati reprezentativna, antologijska djela hrvatske i svjetske književnosti iz svih književnih razdoblja;
- razviti čitateljsku kulturu kao osnovu opće naobrazbe i stalne samonaobrazbe;
- naučiti samostalno čitati, razumijevati, tumačiti i prosuđivati (procjenjivati, ocjenjivati) stručne tekstove i rabiti hrvatsko stručno nazivlje (stručni jezik);
- upoznati hrvatsku svekoliku kulturnu baštinu radi izgrađivanja hrvatskog identiteta i svijesti o pripadnosti europskom duhovnom i uljudbenom krugu;
- razumijevati i koristiti se znanstvenim postignućima jezikoslovlja, znanosti o književnosti i drugih znanosti, posebice u svojoj struci.

### Prvi razred

## I. HRVATSKI JEZIK

Jezični priopćivanje (komunikacija). Jezični znakovi. Jezični znakovi. Izraz i sadržaj.

Fonem. Razlikovna (distinktivna) obilježja fonema. Fonem, alofon (fonemska inačica) i fon (glas).

Fonetska (akustička i artikulacijska) te fonološka (funkcionalna) svojstva fonema. Fonetika i fonologija.



Standardni jezik i narječja. Fonemski sustav hrvatskoga standardnog jezika. Glavne značajke fonemskog sustava čakavskog i kajkavskog narječja prema standardnom jeziku. Standardnojezično i dijalektalno u fonologiji.

Razdioba fonema. Samoglasnici i suglasnici. Razdioba po zvučnosti, mjestu i načinu tvorbe.

Pismo. Grafem (slovo) i fonem. Oblikovanje hrvatskoga latiničkoga grafijskog sustava. Govorni i pisani jezik. Gramatika i stilistika.

Pravopis i pravogovor.

Fonemi **č, dž, ć i đ** s pravopisnog i pravogovornog stajališta.

Alternacije fonema i fonemskih skupina: jednačenje suglasnika po zvučnosti i po mjestu tvorbe. Gubljenje suglasnika i/ili pojednostavljivanje suglasničkih skupina. Palatalizacija, sibilizacija i jotacija.

Alternacije **ije/je/e/i** u govoru i u pismu.

Segmentna (odsječna) i suprasegmentna (nadodsječna) obilježja. Naglasak (akcent) i dužina (kvantiteta). Naglasni sustav hrvatskoga standardnog jezika. Naglasni sustavi čakavskog i kajkavskog narječja prema standardnome.

Naglašene i nenaglašene riječi. Podjela nenaglašenih riječi (enklitike i proklitike). Suprasegmentna obilježja na razini rečenice: rečenični naglasak, rečenična melodija, tempo, intenzitet, stanka (vrednote govorenoga jezika).

Grafijska realizacija intonativnih sredstava: točka, upitnik, uskličnik, upitnik i uskličnik. Interpunkcijski znakovi (razgoci). Pravila njihove porabe.

Fonostilistika. Stilska obilježenost i funkcionalna vrijednost fonoloških jedinica. Impresivna i ekspresivna svojstva fonema, naglasaka i intonacije.

Grafostilistika

Hrvatski jezik od početaka pismenosti do kraja XV. stoljeća.

## 2. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

### PRISTUP KNJIŽEVNOSTI

#### KNJIŽEVNOST

(Naziv i pojam - rodovi i vrste - znanost o književnosti - povijest književnosti - teorija književnosti - kritika - odnos književnosti i jezika - tekst, književnost i društvo - književnost i druge umjetnosti - svrha učenja - nacionalna i komparativna (poredbena) književnost - epohe i razdoblja - stilovi i smjerovi - klasična i moderna književnost - usmena i pisana književnost - analiza i interpretacija).

#### LIRIKA

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - usmena i pisana književnost - tematska podjela: domoljubna, socijalna, duhovno-religiozna, misaona, ljubavna, pejzažna... - primjeri: himna, oda, elegija, ditiramb, balada, sonet, epigram, epitaf - stil i stilska sredstva - stih, strofa, ritam).

A. Mihanović, Horvatska domovina (himna)

P. Preradović, Rodu o jeziku (oda)

S. S. Kranjčević, Iseljenik (elegija)

V. Natorč, Cvrčak (ditiramb)

Hasanaginica (narodna balada)

A. Šenoa, Mom stolu - A. G. Matoš, Ad hominem (epigrami)

Stećci, hrvatski srednjovjekovni spomenici - M. Dizdar, Zapis o zemlji (epitaf)  
J. Pupačić, Zaljubljen u ljubav (ljubavna)  
D. Cesarić, Vagonaši (misaona - socijalna)  
S. S. Kranjčević, Moj dom (domoljubna)  
N. Šop, Kuda bih vodio Isusa (duhovno-religiozna)  
A. G. Matoš, Jesenje veče (sonet) - Lj. Wiesner, Blago veče (pejsažna)  
F. Mažuranić, Budi svoj! (pjesma u prozi)  
M. Balota, Roženice - D. Domjanić, Ciklame, krvave ciklame (dijalektalna)  
Zaključak (sinteza)

## *EPIKA*

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - ep i manje epske forme)  
epilij, spjev, stihovana pripovijetka/; roman /klasični i moderni/, pripovijest, novela; "jednostavni oblici";  
memoari, biografije, autobiografije - primjeri: ep, roman - moderni i povijesni, pripovijest, novela, bajka,  
basna).

Homer (8. st. pr. K.), Ilijada, pjevanje I., XVI. (ep)  
Ezop - J. de la Fontaine: po izboru (basna)  
I. Brlić-Mažuranić, Regoč (bajka)  
George Orwell, Životinjska farma ili Milan Kundera, Šala (moderni roman)  
Marija Jurić-Zagorka, Grička vještica (povijesni roman)  
S. Kolar, Breza (pripovijest) ili Vjekoslav Kaleb, Gost (novela)  
Zaključak (sinteza)

## *DRAMA*

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - primjeri: tragedija, komedija).

Sofoklo, Antigona (tragedija)  
Marin Držić, Novela od Stanca (komedija)  
Zaključak (sinteza)

## *DISKURZIVNI KNJIŽEVNI OBLICI*

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - putopis, studija, esej, članak; kritika, feljton, polemika -  
primjeri: putopis, esej).

Antun Nemčić, Putositnice (Porod putne misli, Križevci Zagreb, Jastrebarsko, U Karlovcu, Rijeka...  
(putopis)  
M. de Montaigne, O odgoju (O cilju odgoja) - esej  
Zaključak (sinteza)

## **POVIJEST KNJIŽEVNOSTI**

### *KLASIČNA KNJIŽEVNOST*

(Temeljna civilizacijska književna djela: Biblija, Talmud, Kur'an, Gilgameš, Mahabharata - klasična  
književnost - grčka i rimska, "klasično" kao vrijednosna oznaka).

Biblija: Knjiga Postanka, Knjiga Izlaska, Evanđelje po Ivanu; Psalmi (po izboru)  
Homer, Odiseja (pjevanje I., XIX., XXI.)  
Eshil, Okovani Prometej  
Plaut, Tvrdica  
Zaključak (sinteza)

### *SREDNJOVJEKOVNA KNJIŽEVNOST*

(Trubadurska lirika - najstariji hrvatski pisani spomenici - ćirilometodska tradicija, biblijski i liturgijski  
tekstovi - povijesni i pravni tekstovi - crkvena i svjetovna proza - drama, prikazanja).

Pjesan o Rolandu (franc. ep) - Pjesan o Cidu (španj. ep) - Pjesan o Nibelunzima (njem. ep) Roman o Tristanu i Izoldi (viteški roman)  
Bašćanska ploča - Vinodolski zakon - Lucidar  
Zapis popa Martinca - Ljetopis popa Dukljanina (smrt kralja Zvonimira)  
Va se vrime godišća  
Zaključak (sinteza)

### *PREDRENEŠANSNA I HUMANIZAM*

(Pojam, trajanje, značajke - humanizam kao kulturni i književni pokret - latinizam - književni život - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela).

Dante Alighieri, Božanstvena komedija (Pakao, I.-V.) Francesco Petrarca, Kanconijer (I., III., V., XIII.) Giovanni Boccaccio, Decameron (Uvod; 1.dan 1. novela; 2. dan 3. novela)  
Marko Marulić, Davidijada (1. pjevanje; stih 1-11, stih 140-160) - Ivan Česmički, U smrt majke Barbare - Juraj Šižgorić, Elegija o pustošenju šibenskog polja  
Zaključak (sinteza)

## 3. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

U skladu s nastavom jezika i književnosti u prvome se razredu uvježbavaju različiti oblici jezičnog izražavanja i stvaranja.

**Pisano i govoreno izražavanje** kao jezična djelatnost. Glavne značajke pisanja kao jezične djelatnosti. Pisanje kao priopćavanje (komunikacija) i kao umjetničko stvaranje. Pisanje, pravopis i grafostilistika.

**Govorenje** kao jezična djelatnost. Govorenje i pravogovor. Neutralno i stilski obilježeno govorenje. Uloga i važnost vrednota govorenoga jezika (intonacija, intenzitet, stanka, rečenični tempo, mimika i geste). Navođenje. Govorenje, slušanje i šutnja.

**Čitanje:** usmjereno i izražajno.

**Prepričavanje:** sažetak. Bilježenje natuknica i stvaranje podsjetnika. Bibliografske bilješke. Navođenje.

**Dnevnik:** osobni, stručni i dnevnik čitanja.

**Tekst.** Načini oblikovanja teksta. Vrste teksta: opis, raščlamba (analiza), tumačenje (interpretacija), samogovor (monolog), dvogovor (dijalog) i unutarnji monolog.

**Opis** kao vrsta teksta. Glavne značajke logičke i jezične organizacije opisa. Umjetnički i znanstveni opis: jezične razlike i sličnosti. Usmeni i pisani opis. Dinamični i statični opis. Opis vanjskog i unutarnjeg svijeta.

**Tumačenje** (interpretacija, eksplikacija). Logička i jezična organizacija tumačenja. Usmeno i pisano tumačenje. Analitičko i sintetičko tumačenje. Tumačenje umjetničkog djela. Denotativno i konotativno značenje riječi. Usvajanje stručnog nazivlja. Služenje stručnim rječnikom.

**Dijalog i monolog.** Vrste dijaloga. Uspostava dijaloga. Vođenje dijaloga. Dijalog u razgovoru i u umjetničkom djelu (drami, televizijskoj drami, filmu). Jezično oblikovanje dijaloga: jezična ekonomija i vrednote govorenog jezika.

Učenici tijekom godine pišu dva školska uratka (zadac) s ispravicima. Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadac).

## Drugi razred

### I. HRVATSKI JEZIK

**Morfologija (oblikoslovlje).** Morfem. Vrste morfema. Izraz i sadržaj morfema.

Morfem i riječ. Morfem i korijen riječi. Oblici riječi. Vrste riječi. Kriteriji razdiobe riječi na vrste. Promjenljive i nepromjenljive riječi.

**Imenice.** Gramatička obilježja imenica: rod, broj i padež. Sklonidba (deklinacija) imenica.

Pojedinačna (singulativna) i zbirna (kolektivna) množina. Vlastite i opće imenice. Pisanje imenica (malo i veliko početno slovo). Pisanje stranih vlastitih imena, posebno osobnih i zemljopisnih.

**Zamjenice.** Rod, broj padež i lice. Funkcije zamjenica. Zamjenice kao imeničke, pridjevne ili priložne riječi. Vrste zamjenica. Sklonidba zamjenica.

**Pridjevi.** Rod, broj, padež i stupanj. Određeni i neodređeni pridjevi. Sklonidba određenih i neodređenih pridjeva. Stupnjevanje (komparacija) pridjeva. Razdioba pridjeva po značenju. Pisanje pridjeva.

**Brojevi.** Rod, broj i (djelomično) padež. Glavni i redni brojevi. Brojevi kao imeničke, pridjevne i zamjeničke riječi. Sklonidba sklonjivih brojeva.

**Glagoli.** Vrijeme, način, vid (svršenost, nesvršenost, dvovidnost), lice. Glagolsko stanje. Prijelaznost, neprijelaznost i povratnost. Lični i bezlični glagolski oblici.

Jednostavni glagolski oblici: infinitiv, prezent, aorist, imperfekt, imperativ, glagolski pridjevi i prilozi.

Složeni glagolski oblici: perfekt, pluskvamperfekt, futuri i kondicionali. Pasivni glagolski oblici.

Nepromjenljive vrste riječi.

Pravopis i morfologija.

Morfološka homonimija i sinonimija.

Morfostilistika i morfostilem. Stilska obilježenost i funkcionalna vrijednost oblika.

Glavne značajke oblikotvornog ustrojstva čakavskog i kajkavskog narječja prema hrvatskome standardnom jeziku.

Hrvatski jezik od XVI. do kraja XVIII. stoljeća.

### 2. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

#### RENEŠANSA

(Europska renesansa - renesansa kao kulturni i književni pokret - odnos prema prirodi i čovjeku - odnos prema antici - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela; hrvatska renesansa i njezina središta: Dubrovnik, Split, Hvar, Šibenik, Zadar - odnos prema talijanskoj renesansi - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela).

Miguel de Cervantes, Don Quijote (ulomci)  
William Shakespeare, Hamlet  
Marko Marulić, Judita  
Šiško Menčetić, Prvi pogled  
Hanibal Lucić, Jur nijedna na svit vila

Mavro Vetranović, Moja plavca (stih 1-26, 197-222)  
Brne Karnarutić, Vazetje Sigeta grada (treći dil, stih 597-638)  
Petar Zoranić, Planine (Otkuda bura ishodi i zač se ove ili Zač se grad Nin zove i gdo ga najpri sazida)  
Petar Hektorović, Ribanje i ribarsko prigovaranje (Parvi dan, stih 1-20, 497-508; Drugi dan, stih 595-685; Treći dan, stih 1510-1532)  
Marin Držić, Dundo Maroje (predgovor i odlomak iz komedije o zlatu)  
Zaključak (sinteza)

## **BAROK**

(Pojam, trajanje, značajke - manirizam naprama baroku - hrvatski barok - katolička obnova (protureformacija) - književni oblici i značajke - dubrovačko-dalmatinski, kajkavski, slavonski barok i barok ozaljskoga kruga - bosanski franjevci - glavni pisci i djela).

Torquato Tasso, Oslobođeni Jeruzalem (I. i II. pjevanje; prijevod M. Tomasovića, 1990.)  
Ivan Gundulić, Suze sina razmetnoga - Dubravka - Osman (I., 1-36; IV., 345-432; VII., 269-308; VIII., 569-592; IX., 321-408; XI., 1-184; XX., 289-376)  
Ivan Bunić Vučić, Nemoj, nemoj, ma ljubice - Prsi ima od leda vil moja gizdava  
Fran Krsto Frankopan, Napojnice pri stolu - Človičstvo zove se prava lipota - Cvitja razmišljenje i žalosno protuženje ili Ana Katarina Frankopan Zrinska, Vsakomu onomu, ki štal bude ove knjižice  
Antun Kanižlić, Sveta Rožalija (početak) ili Matija Divković, Beside (odlomak)  
Bartul Kašić, Ritual rimski (Predgovor)  
Juraj Križanić, Politika (Predgovor)  
Zaključak (sinteza)

## **KLASICIZAM I PROSVJETITELJSTVO**

(Klasicizam kao europski pokret - racionalizam: R. Descartes - Prosvjetiteljstvo: Voltaire - klasicistički latinizam - književnost u Slavoniji - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela).

Molière, Mizantrop ili Umišljeni bolesnik  
Carlo Goldoni: Krčmarica Mirandolina  
Matija Petar Katančić, Jesenji plodovi (Ševa - Vinobera u zelenoj Molbice dolini)  
Matija Antun Reljković, Satir iliti divji čovik (Kazuje lipotu ležaja Slavonije, stih 1-29 - Porušenje Slavonije kroz česte rate i bojeve, stih 131-152)  
Andrija Kačić Miošić, Razgovor ugodni naroda slovinskoga (Slidi pisma Radovana i Mjelovana - Tomislav, kralj slovinski - Pisma od Radoslava)  
Filip Grabovac, Cvit razgovora - Slava Dalmacije  
Tituš Brezovački, Matijaš Grabancijaš dijak Predgovor k dobrovoljnom čtavcu, Dogod I., spelanje I. i spelanje II.)  
Zaključak (sinteza)

## **PREDROMANTIZAM I ROMANTIZAM**

(Europski predromantizam-zanimanje za starinu, folklor i "grobjanske" ugodaje; europski romantizam - glavni predstavnici francuskog, njemačkog, talijanskog, ruskog, poljskog romantizma i romantizma u nordijskim zemljama - engleski jezerski pjesnici: W. Wordsworth, S. T. Coleridge, R. Southey - Scottov povijesni roman).

Johann W. Goethe, Patnje mladog Werthera  
George G. Byron, Putovanje Childea Harolda (ulomak)  
A. de Lamartine, Jezero - W. Wordsworth, Sunovrati; Edgar Allan Poe, Gavran  
Zaključak

## **ILIRIZAM**

(Hrvatski romantizam - hrvatski narodni preporod, ilirski pokret, ilirizam - uloga književnosti u buđenju nacionalne svijesti - budnice i davorije - temeljni tekstovi: Mihanovićeve "Reč domovini o hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku", Draškovićeve "Disertacija iliti razgovor darovan gospodi poklisarom", Gajeve "Kratka osnova horvatsko-slavenskog pravoslavlja" - Novine i Danica ilirska - Kolo, prvi književni časopis).

Stanko Vraz, Đulabije: I.23, - Gazela: Ždral putuje k toplom jugu - Otkud modre oči?  
Petar Preradović, Putnik - Ljudsko srce  
Ivan Mažuranić, Smrt Smail-age Čengića (Harač i Kob)  
Matija Mažuranić, Pogled u Bosnu (Predgovor, I. Put u Bosnu i natrag /opis Sarajeva/  
Zaključak (sinteza)

### 3. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

**Životopis** (biografija) kao vrsta teksta. Vlastiti životopis (autobiografija) i životopis poznate osobe (književnika, umjetnika, pjevača, sportaša). Logička i jezična organizacija životopisa. Uloga činjenica u oblikovanju životopisa. Razlikovanje činjenica po važnosti. Životopis prema stilskim značajkama: subjektivni (literarni i literarizirani) i objektivni (poslovni, službeni). Enciklopedijski prikaz životopis Hrvatski biografski leksikon.

**Prikaz** kao vrsta teksta. Objasnidbeno-obavijesna narav prikaza. Usmeni i pisani prikaz: sličnosti i razlike. Prikaz i medij: novinski, radijski i televizijski prikaz. Tematska raznolikost prikaza: prikaz knjige, kazališne predstave, filma, stripa, televizijske emisije, koncerta, izložbe i dr. Stručni prikaz.

**Upućivanje** (instrukcija) kao vrsta teksta kojim se planira bilo kakvo ponašanje u budućnosti: upravne, tehničke, poslovne, metodičke i druge upute - glagoli i glagolski oblici zahtijevanja, zapovijedanja, poticanja, upozoravanja kao nositelji upućivačkih (instruktivnih) rečenica. Linearni odnos rečenica u upućivačkome tekstu.

**Pismo:** osobno i poslovno.

Učenici tijekom školske godine pišu dva školska uratka (zadacé) s ispravicima. Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadacá).

#### Treći razred

### I. HRVATSKI JEZIK

Pojam sintakse. Sintaktičke jedinice: riječ, skup riječi (sintagma) i rečenica.

Riječi u rečenici. Spojevi riječi. Tipovi odnosa među sastavnicama spojeva riječi: sročnost (kongruencija), upravljanje rekcija) i pridruživanje.

Pojam rečenice. Članjivost. Ciljna usmjerenost: izjavne, upitne i usklične rečenice. Obavijesna članjivost: dato i novo (tema i rema).

Članovi rečeničnog ustrojstva. Predikat. Glagolski i neglagolski predikat. Glagolski oblici u predikatu.

Subjekt, atribut i apozicija.

Objekt i priložna oznaka.

Rečenice po sastavu. Sklapanje rečenica: nizanjem i povezivanjem. Nezavisnosložene rečenice. Tipovi odnosa među dijelovima sastavnih, suprotnih i rastavnih rečenica.

Sklapanje uvrštavanjem. Zavisnosložene rečenice (subjektne, predikatne, objektne, atributne i apozitivne).

Priložne (adverbne) rečenice.

Sklapanje rečenica bez veznika. Nezavisnosložene asindetske rečenice. Zavisnosložene asindetske rečenice.

Intonacija rečenice. Rečenični naglasak, rečenična melodija, stanka, intenzitet, tempo. Rečenični znakovi: točka, zarez, dvotočje, trotočje, uskličnik, upitnik.

Sintaktostilistika.

Red riječi u rečenici (osnovni i aktualizirani).

Rečenica i tekst. Povezivanje rečenica u tekstu. Tipovi teksta.

Osnovne sintaktičke osobitosti čakavskog i kajkavskog narječja prema hrvatskome standardnom jeziku.

Hrvatski standardni jezik u XIX. stoljeću

## 2. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

### *PROTorealizam (ŠENOINO DOBA)*

(M. Begović, L. Botić, A. V. Tkalčević, F. Marković, J. E. Tomić, V. Jagić, publicistika A. Starčevića, pučka drama i J. Freudreich).

August Šenoa: Budi svoj! - Ribareva Jana - Postolar i vrug - Zlatarovo zlato  
Zaključak (sinteza)

### *Realizam*

(Europski realizam - pozitivizam i scijentizam - H. Taine - glavni predstavnici francuskog, ruskog i engleskog realizma - E. Zola i naturalizam).

Honor de Balzac, Otac Goriot  
Fjodor M. Dostojevski, Zločin i kazna  
Lav N. Tolstoj, Ana Karenjina ili Uskrsnuće  
Zaključak (sinteza)

(Hrvatski realizam - odraz francuskog realizma i naturalizma: E. Kumičić i njegov članak "O romanu" - polemika i stvaranje kritike - pravaštvo i književnost - regionalizam).

Eugen Kumičić, Začudeni svatovi  
Ksaver Šandor Gjalski, Perillustris ac generosus Cintek - Nacionalna ekonomija ili Čudnovati tesar  
Ante Kovačić, U registraturi; Josip Kozarac, Oprava ili Slavonska šuma  
Vjenceslav Novak, Posljednji Stipančići  
Silvije S. Kranjčević, Mojsije  
Zaključak (sinteza)

### *Modernizam*

(Parnasovstvo - dekadencija - simbolizam - individualizam - esteticizam - secesija - bečka moderna).

Charles Baudelaire, Suglasja - Albatros - Stranac  
Rainer Maria Rilke: Jesenja pjesma ili Ja živim u kruzima koji se šire  
Henrik Ibsen, Lutkina kuća (Nora)  
Zaključak (sinteza)

### *Moderna*

(Modernistički pokret i moderna - sukob "starih" i "mladih" - secesija - bečka i praška skupina mladih - časopisi - kritike i polemike - Hrvatska mlada lirika, 1914.).

Janko Leskovar, Misao na vječnost  
A. G. Matoš, Utjeha kose - 1909. - Kip domovine na početku leta 188\* - Oko Lobora  
Dinko Šimunović, Duga  
Fran Galović, Kopači - Jesenski veter ili Dragutin Domjanić, Bele rože - Portret  
Vladimir Vidrić, Dva pejzaža - Pomona - Plakat - Adieu  
Vladimir Nazor, Zvonimirova lađa - Maslina - Seh duš dan  
M. Begović: Pustolov pred vratima  
Vladimir Nazor, Zvonimirova lađa - Maslina - Seh duš dan  
M. Begović, Pustolov pred vratima  
Ivan Kozarac, Đuka Begović  
Zaključak (sinteza)

### 3. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

**Usmeno predavanje** Glavne faze oblikovanja usmenoga predavanja: određivanje teme, skupljanje građe o temi, sređivanje građe, izrada nacrt (predložak) predavanja. Poraba podataka i stručnih naziva.

**Javni govor.** Priprema javnoga govora. Pisana podloga za javni govor (bilješke, navodi, podaci). Neutralan i emocionalno obilježen govor. Uvažavanje vrednota govorenog jezika i poznavanje govorničkih figura.

**Priopćenje.** Jezične i stilske značajke priopćenja. Usmeno i pisano priopćenje.

**Tumačenje.** Stručno izlaganje, stručni članak, stručni referat, stručni dopis. Zamolba i žalba.

**Čitanje stručnog teksta s komentarom.** Korektumi znaci.

**Paralela.** književnih razdoblja.

Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadaca). Učenici tijekom školske godine pišu dva školska uratka (zadaca) s ispravcima.

### Četvrti razred

#### I. HRVATSKI JEZIK

**Znak i sustav znakova.** Jezični sustav i jezični znak. Struktura jezičnoga znaka. Označitelj, označenik i izvanjezična zbilja. Riječ i leksem. Leksikologija i semantika.

**Izraz i sadržaj leksema.** Jednoznačnost i višeznačnost. Metafora i metonimija. Vrste metafora. Osnovno i izvedeno značenje. Neutralno i obilježeno značenje. Podruštvljeno i individualno značenje.

**Sinonimija i sinonimi.** Istoznačnice i blisko značnice. Općejezični i individualni sinonimi. Standardnojezični i nestandardnojezični sinonimi. Funkcionalna vrijednost sinonima.

**Antonimija i antonimi.** Vrste antonima. Potpuni i djelomični antonimi. Oksimoron. Funkcionalna vrijednost antonima.

**Homonimija i homonimi.** Morfološka i leksička homonimija. Homografi i homofoni. Načini nastanka homonima. Funkcionalna vrijednost homonima.

**Vremenska raslojenost leksema.** Aktivni i pasivni leksik. Vrste pasivnih leksema. Pomodnice i novotvorenice.

**Područna raslojenost leksema.** Lokalizmi, regionalizmi i dijalektizmi. Vrste dijalektizama. Stilska obilježenost dijalektizama.



Funkcionalna raslojenost leksika. Stil i stilistika. Funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnog jezika. Glavne leksičke značajke književnoumjetničkog, publicističkog i razgovornog stila.

Međujezični dodiri i leksičko posuđivanje. Razlozi leksičkoga posuđivanja. Vrste leksičkoga posuđivanja. Vrste posuđenica. Prilagodba posuđenica.

Leksička norma prema ostalim normama hrvatskoga standardnog jezika. Jezični purizam i jezična kultura. Osnovna pravila jezičnoga purizma.

Frazeologija i frazem. Uvjeti postanka frazema. Frazemska višeznačnost i jednoznačnost. Frazemska sinonimija i antonimija. Vrste frazema. Funkcionalna vrijednost frazema.

Leksikografija. Vrste leksikografije. Rječnik. Vrste rječnika. Načini sastavljanja rječnika. Vrste jezičnih rječnika. Najvažniji rječnici hrvatskoga jezika.

Hrvatski jezik u XX. stoljeću. Periodizacija. Glavne značajke svakoga razdoblja. Društveni i politički položaj hrvatskoga standardnog jezika. Borba za ravnopravnost hrvatskoga jezika. Odnos između hrvatskog i srpskog jezika. Važnija djela o hrvatskome jeziku.

## 2. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

### *AVANGARDA, MODERNISTIČKI POKRETI I SOCIJALNA KNJIŽEVNOST*

(Stilski pluralizam - avangarda - ekspresionizam, dadaizam, nadrealizam, imažinizam, kubizam, futurizam, simultanizam, konstruktivizam - socijalni realizam - "lijeva" i "desna" kritika - egzistencijalizam - imanentna kritika - kazalište apsurdna - epsko kazalište - trivijalna književnost - socijalistički realizam).

#### **I. RAZDOBLJE (1914. -1929.)**

Marcel Proust, U traženju izgubljenog vremena (Combray)  
S. Jesenjin, Pjesma o kuji - Doviđenja, dragi, doviđenja  
Zaključak (sinteza)

#### **EKSPRESIONIZAM**

Antun Branko Šimić, Pjesnici - Moja preobraženja - Hercegovina - Povratak - Smrt i ja - Ručak siromaha  
Miroslav Krleža, Snijeg - Čežnja - Nemir  
Ivo Andrić, Ex Ponto: Noćni nemir - Epilog  
Zaključak (sinteza)

#### **II. RAZDOBLJE (1929. - 1952.)**

Miroslav Krleža, Khevenhiller - Povratak Filipa Latinovicza - Gospoda Glembajevi  
Ivo Andrić, Prokleta avlija  
Tin Ujević, Svakidašnja jadikovka - Blažena žena, gospo nepoznata - Pobratimstvo lica u svemiru - Notturmo  
Drago Gervais, Tri nonice  
Dobriša Cesarić, Oblak - Povratak - Balada iz predgrađa  
Dragutin Tadijanović, Dugo u noć, u zimsku bijelu noć - Prsten  
Ivan Goran Kovačić, Moj grob  
Zaključak (sinteza)

## DRUGA MODERNA (1952. - 1968.)

(Kritika socrealizma - "Krugovi" 1952. - utjecaj angloameričkih i španjolskih pisaca - "Razlog" 1961. - utjecaj francuskih i njemačkih pisaca - modernistička poezija, utjecaj filozofije egzistencijalizma - "Umjetnost riječi", 1957. i znanost o književnosti).

Bertolt Brecht, Majka Hrabrost i njezina djeca  
Albert Camus, Kuga  
Zaključak (sinteza)  
Petar Šegedin, Novele (izbor)  
Vladan Desnica, Zimsko ljetovanje ili pripovijesti (po izboru)  
Ranko Marinković, Kiklop  
Jure Kaštelan, Tvrđava koja se ne predaje - Konjic bez konjanika  
Vesna Parun, Ti koja imaš nevinije ruke  
Josip Pupačić, More - Tri moja brata ili Moj križ svejedno gori

## SUVREMENA KNJIŽEVNOST

(Proza u trapericama, fantastičari, novi historizam - pjesništvo egzistencijalizma, ludizam, obnova zatvorene forme - drama - kritika i znanost - književnost u dijaspori - glavni časopisi - postmoderna: intertekstualnost - intermedijalnost).

Antun Šoljan, Luka  
Ivo Slamnig, Barbara  
Slavko Mihalić, Približavanje oluje - Majstore, ugasi svijeću  
Zvonimir Lukić, Sobe za prolaz  
Ivan Brešan, Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja, Ivan Aralica, Okvir za mržnju ili Nedjeljko  
Fabrio,  
Smrt Vronskog  
Pavao Pavličić, Dunav  
Zaključak (sinteza)

### 3. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

**Rasprava** (diskusija). Strukturna trodijelnost rasprave: teza, antiteza i sinteza ili postavljanje teze, dokazivanje teze i prihvaćanje ili odbacivanje, odnosno modificiranje teze. Stručno nazivlje i profesionalizmi u raspravi. Usmena i pismena rasprava. Stručno argumentiranje, komentiranje i apeliranje.

**Esej** (ogled). Znanstvene, publicističke i umjetničke značajke. Otvorenost eseja kao tekstovne vrste. Subjektivni i objektivni elementi u eseju. Stvaranje eseja.

**Komunikacijski tekstovi:** vijest, obavijest, oglas, reklama, zahvalnica, pozivnica, sažalnica ... Privatni i javni komunikacijski tekstovi. Razlike u oblikovanju komunikacijskih tekstova.

#### Zapisnik.

Učenici tijekom školske godine pišu dva školska uratka (zadacé) s ispravicima.

Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadaca).

#### Autori:

Ljubica Benović, dr. Vinko Brešić,  
Olga Jambrec, Biserka Jelenić,  
dr. Vlado Pandžić, dr. Ivo Pranjković,  
dr. Marko Samaržija (voditelj)  
dr. Stjepko Težak

# HRVATSKI JEZIK za četverogodišnje strukovne škole

(sa satnicom: I. razred - 4 sata, II. razred - 4 sata,  
III. razred - 3 sata, IV. razred: 3 sata)

## UVOD

### I.

Naziv nastavnog predmeta je **Hrvatski jezik**.

Nastavni predmet **Hrvatski jezik** obuhvaća tri nastavna područja:

- a) **Hrvatski jezik,**
- b) **Hrvatsku i svjetsku književnost i**
- c) **Jezično izražavanje.**

Nastavna područja su samostalne cjeline koje se čvrsto povezuju u nastavni predmet prema načelima unutarnje korelacije. Nazivom nastavnoga područja ističu se sadržaj, svrha i zadaće učenja te djelatnosti kojima se ta svrha i zadaće postižu. Sadržaji nastavnih područja čine obvezatnu naobrazbenu jezgru.

### II.

Program hrvatskoga jezika za strukovne škole sadržajno, metodološki i koncepcijski povezuje se s Programom hrvatskoga jezika za osnovnu školu i s njim čini zajednički sustav jezičnog i književnog odgoja i naobrazbe. Ostvaruje se višom teoretskom razinom u pristupu jezičnim i književnim sadržajima te novim, složenijim organizacijskim oblicima odgojno-naobrazbene djelatnosti.

### III.

- a) Nastavno područje **Hrvatski jezik**:

Program nastave hrvatskoga jezika za strukovne škole polazi od dostignute programske razine nastave hrvatskoga jezika u osnovnoj školi i uspostavlja višu teoretsku razinu učenja. Povećavaju se obveze teoretskog i praktičnog bavljenja jezikom. Stječu se znanje i sposobnosti za služenje jezikom u svim komunikacijskim situacijama.

Analitičko-sintetički i interdisciplinarni pristup jezičnim pojavama osnovni je metodološki pristup programiranju. Nastava hrvatskoga jezika uspostavlja suodnos s nastavom hrvatske i svjetske književnosti te nastavom jezičnog izražavanja, baveći se jezikom kao sredstvom komunikacije, posebice stručne komunikacije, i umjetničkog izražavanja.

- b) Nastavno područje **Hrvatska i svjetska književnost**:

Program nastave književnosti nadovezuje se na osnovnoškolske programske sadržaje. Na osnovi dostignutih spoznaja, znanja i sposobnosti u osnovnoj školi uspostavljaju se razvijeniji teoretski pristupi književnim pojavama, koji su se potvrdili u znanosti o književnosti, te povijesno proučavanje hrvatske i svjetske književnosti.

Najvažnije spoznaje o književnom djelu, njegovu stvaranju, ustrojbi, recepciji, tumačenju (interpretaciji), raščlambi i proučavanju - učenici stječu na reprezentativnim, antologijskim djelima hrvatske i svjetske književnosti. Uspostavlja se komunikacijski model: pisac - djelo - primatelj (recipijent). Spoznaje o književnim djelima omogućit će književnoteoretske i književnopovijesne zaključke (sinteze).

### c) Nastavno područje **Jezično izražavanje:**

Program nastave jezičnog izražavanja povezuje funkcionalne elemente programa književnosti i hrvatskoga jezika te drugih nastavnih predmeta. Predviđaju se različiti oblici usmenog i pismenog izražavanja.

U nastavu jezičnoga izražavanja uključuju se književnoumjetnički i neumjetnički tekstovi na kojima se uočavaju zakonitosti njihova stvaranja, tumačenja i prihvaćanja (razumijevanja).

Oblici jezičnoga izražavanja usklađuju se s nastavom hrvatskog jezika, književnosti i komunikacijskim potrebama, posebice u struci za koju se učenici pripremaju.

## IV. SVRHA

Svrha je nastave hrvatskog jezika (nastavnog predmeta) u strukovnoj školi:

- usvijestiti potrebu stalnog učenja hrvatskog jezika;
- razvijati i učvršćivati brigu i ljubav za hrvatski jezik i književnost;
- steći spoznaje o hrvatskom jeziku kao sredstvu priopćivanja i umjetničkog izražavanja te jednoj od osnovnih značajki hrvatske nacionalne samobitnosti (nacionalnog identiteta);
- steći jezično znanje, jezičnu kulturu i sposobnosti za porabu hrvatskoga jezika u svim tekstovnim vrstama, funkcionalnim stilovima i priopćajnim sredstvima;
- steći književno znanje, književnu kulturu i sposobnosti kako bi učenici mogli samostalno čitati književna djela, razumijevati ih, tumačiti i procjenjivati;
- steći jezičnu, književnu, kazališnu i medijsku kulturu kojom se pojedinac potvrđuje kao samosvojno biće, sposobno za život s drugima u snošljivosti i različitostima što ih pruža demokratsko društvo.

## ZADAĆE

Svrha se nastave hrvatskog jezika (nastavnog predmeta) postiže ostvarivanjem sljedećih zadaća:

- upoznati sustav hrvatskoga standardnog jezika na fonološkoj, gramatičkoj (morfološkoj, sintaktičkoj), leksikološkoj, stilističkoj, pravogovornoj i pravopisnoj razini;
- upoznati povijest hrvatskoga jezika radi poznavanja i razumijevanja povijesnih okolnosti u kojima se razvijao hrvatski jezik i njegova narječja;
- upoznati reprezentativna, antologijska djela hrvatske i svjetske književnosti iz svih književnih razdoblja;
- razviti čitateljsku kulturu kao osnovu opće naobrazbe i stalne samonaobrazbe;
- upoznati hrvatsku svekoliku kulturnu baštinu radi izgrađivanja hrvatskog identiteta i svijesti o pripadnosti europskom duhovnom i uljudbenom krugu;
- naučiti samostalno čitati, razumijevati, tumačiti i prosuđivati procjenjivati, ocjenjivati) stručne tekstove i rabiti hrvatsko stručno nazivlje (stručni jezik);
- razumijevati i koristiti se znanstvenim postignućima jezikoslovlja, znanosti o književnosti i drugih znanosti, posebice u svojoj struci.

### *Prvi razred*

## I. HRVATSKI JEZIK

Jezik i priopćivanje (komunikacija). Jezik kao sustav znakova. Narav jezičnog znaka. Izraz i sadržaj. Supstancija i forma. Jezična ekonomija i zalihost (redundancija).

Fonem. Razlikovna (distinktivna) obilježja: Fonem, alofon fonemska inačica) i fon (glas).

Fonetska (akustička i artikulacijska) te fonološka (funkcionalna) svojstva fonema. Fonetika i fonologija.

Razdioba fonema. Samoglasnici (vokali) i suglasnici (konsonanti). Samoglasnici po mjestu tvorbe i načinu tvorbe: prednji i stražnji te visoki, srednji i niski.

Sonanti (zvonki) i šumni suglasnici. Suglasnici po mjestu tvorbe dvousnjeni, zubnousnjeni, zubni, alveolarni, tvrdonepčani, mekonepčani).

Suglasnici po načinu tvorbe (zatvorni, poluzatvorni i tjesnačni). Zvučni i bezvučni suglasnici. Slogotvorni i neslogotvorni fonemi.

Pismo. Grafem (slovo) i fonem. Oblikovanje hrvatskoga latiničkoga grafijskog sustava. Govorni i pisani jezik. Gramatika i stilistika.

Pravopis (ortografija) i pravogovor (ortoepija). Fonemi **č**, **dž**, **ć** i **đ** s pravopisnog i pravogovornog (ortoepija) stajališta.

Fonem kao sastavni dio morfema. Morfo(fo)nem kao alternanta fonema. Morfo(fo)nologija.

Alternacije fonema i fonemskih skupina: jednačenje (asimilacija) po zvučnosti i po mjestu tvorbe.

Gubljenje suglasnika i/ili pojednostavljivanje suglasničkih skupina, palatalizacija i sibilizacija, jotacija.

Alternacije **ije/je/ě** te alternacije **l/o**.

Segmentna (odsječna) i suprasegmentna (nadodsječna) obilježja.

Naglasak (akcent) i dužina (kvantiteta). Naglasni sustav hrvatskoga standardnog jezika.

Naglašene i nenaglašene riječi. Prislonjenice i naslonjenice (enklitike i proklitike). Suprasegmentna (intonativna) obilježja na razini rečenice: rečenični naglasak, rečenična melodija, tempo, intenzitet, stanka (vrednote govorenoga jezika).

Grafijska realizacija intonativnih sredstava: točka, upitnik, uskličnik te upitnik u kombinaciji. Ostali interpunkcijski znakovi (razgoci). Hijerarhija razgodaka.

Fonostilistika. Stilska obilježenost fonoloških jedinica. Impresivna i ekspresivna svojstva fonema, naglasaka i intonacije. Grafostilistika.

Pojam idioma. Organski i neorganski idiomi. Standardni jezik.

Norma i kodifikacija. Standardni jezik s povijesnoga stajališta. Standardni jezik i narječja. Glavne osobitosti fonemskog i naglasnog sustava čakavskog i kajkavskog narječja u usporedbi s hrvatskim standardnim jezikom. Jezik i pismo hrvatskih pisanih spomenika od početka pismenosti do kraja XV. stoljeća.

## 2. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

### PRISTUP KNJIŽEVNOSTI

(Književnost: naziv i pojam - rodovi i vrste - znanost o književnosti - povijest književnosti - teorija književnosti - kritika - odnos književnosti i jezika - tekst, književnost i društvo - književnost i druge umjetnosti svrha učenja - nacionalna i komparativna (poredbena) književnost epohe i razdoblja - stilovi i smjerovi - klasična i moderna književnost - usmena i pisana književnost - analiza i interpretacija)

## LIRIKA

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - usmena i pisana književnost - tematska podjela: domoljubna, socijalna, duhovno-religiozna, misaona, ljubavna, pejsažna... - primjeri: himna, oda, elegija, ditiramb, balada, sonet, epigram, epitaf).

Antun Mihanović, Horvatska domovina (himna)  
Petar Preradović, Rodu o jeziku (oda)  
Silvije Strahimir Kranjčević, Iseljenik (elegija)  
Vladimir Nazor, Cvrčak (ditiramb)  
Hasanaginica (narodna balada)  
Stanko Vraz, Nadriknjištvo - A. G. Matoš, Ad hominem (epigram)  
Stećci, hrvatski srednjovjekovni spomenici; Mak Dizdar, Zapis o zemlji (epitaf)  
Josip Pupačić, Zaljubljen u ljubav (ljubavna)  
Dobriša Cesarić, - Vagonaši (socijalna)  
Silvije Strahimir Kranjčević, Moj dom (domoljubna)  
Nikola Šop, Kuda bih vodio Isusa (duhovno-religiozna)  
Antun Gustav Matoš, Jesenje večer (sonet) - Ljubo Wiesner, Blago večer (pejsažna)  
Fran Mažuranić, Budi svoj! (pjesma u prozi)  
Antun Branko Šimić, Opomena (misaona)  
Mate Balota, Roženice - D. Domjanić, Ciklame, krvave ciklame (dijalektalna)

## EPIKA

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - ep i manje epske forme)  
pilijski, spjev, stihovana pripovijetka/; roman /klasični i moderni/, pripovijest, novela; "jednostavni oblici"; memoari, biografije, autobiografije - primjeri: ep, roman - moderni i povijesni, pripovijest, novela, bajka, basna).

Homer (8. st. pr. K.), Ilijada, pjevanje I., , XVI., (ep)  
Ivana Brlić-Mažuranić, Regoč (bajka)  
George Orwell, Životinjska farma ili Milan Kundera, Šala (moderni roman)  
Slavko Kolar, Breza ili Mile Budak, Opanci dida Vidurine (pripovijest)  
Vjekoslav Kaleb, Gost (novela)  
Nenad Brixxy, Mrtvacima ulaz zabranjen (humoristički kriminalistički roman) ili Marija Jurić Zagorka, Grička vještica (roman)

## DRAMA

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - primjeri: tragedija, komedija)

Sofoklo, Antigona (tragedija)  
Marin Držić, Skup (komedija)  
Zaključak (sinteza)

## DISKURZIVNI KNJIŽEVNI OBLICI

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - putopis, studija, esej, članak; kritika, feljton, polemika - primjeri: putopis, esej)

Antun Nemčić, Putositnice (Porod putne misli, Križevci, Zagreb, Jastrebarsko, U Karlovcu, Rijeka... (putopis)  
M. de Montaigne, O odgoju (O cilju odgoja) (esej)  
Zaključak (sinteza)

## POVIJEST KNJIŽEVNOSTI

### KLASIČNA KNJIŽEVNOST

Biblija: značenje, nastanak i kompozicija  
Knjiga Postanka, Knjiga Izlaska, Judita, Psalmi, (izbor)

Evangelje po Ivanu  
Homer: Odiseja (I, XIX, XXI)  
Eshil: Okovani Prometej  
Plaut: Škrtac

## *SREDNJOVJEKOVNA KNJIŽEVNOST*

(Trubadurska lirika - najstariji hrvatski pisani spomenici - ćirilometodska tradicija, biblijski i liturgijski tekstovi - povijesni i pravni tekstovi - crkvena i svjetovna proza - drama, prikazanja)

Pjesan o Rolandu (franc. ep) - Pjesan o Cidu (španj. ep) - Pjesan o Nibelunzima (njem. ep) - Roman o Tristanu i Izoldi (viteški roman)  
Sv. Augustin, Ispovijesti (1. i 9.) (autobiografija) Bašćanska ploča  
Vinodolski zakon - Lucidar  
Zapis popa Martinca - Ljetopis popa Dukljanina (smrt kralja Zvonimira)  
Pismo Nikole Modruškoga - Hrvojevi Misal  
Šibenska molitva  
Va se vrime godišća - Muka Svete Margarite  
Zaključak (sinteza)

## *PREDRENEŠANSKA I HUMANIZAM*

(Pojam, trajanje, značajke - humanizam kao kulturni i književni pokret - latinizam - književni život - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela)

Dante Alighieri, Božanstvena komedija (Pakao, I.-V.)  
Francesco Petrarca, Kanconijer (I., III., V., XIII., LXI., CVI.)  
Giovanni Boccaccio, Decameron (Uvod; 1. dan I. novela; 2. dan 3. novela; 10. dan 5. novela)  
Marko Marulić, Davidijada (1. pjevanje; stih 1-11, stih 140-160) - Ivan Česmički, U smrt majke Barbare - Juraj Šižgorić, Elegija o pustošenju Šibenskog polja  
Zaključak (sinteza)

## **3. JEZIČNO IZRAŽAVANJE**

U skladu s nastavom jezika i književnosti u prvom se razredu uvježbavaju različiti oblici jezičnog izražavanja i stvaranja.

**Pisano i govorno izražavanje** kao jezična djelatnost. Glavne značajke pisanja kao jezične djelatnosti. Pisanje kao priopćivanje (komunikacija) i kao umjetničko stvaranje. Pisanje, pravopis i grafostilistika.

**Govorenje** kao jezična djelatnost. Govorenje i pravogovor. Neutralno i stilski obilježeno govorenje. Uloga i važnost vrednota govorenog jezika (intonacija, intenzitet, stanka, rečenični tempo, mimika i gesta). Govorenje, slušanje i šutnja.

**Čitanje:** usmjereno i izražajno.

**Prepričavanje:** sažetak.

**Bilježenje** u obliku natuknica i stvaranje podsjetnika. Bio-bibliografska bilješka. Navođenje.

**Dnevnik:** osobni, stručni i dnevnik čitanja.

**Tekst.** Načini oblikovanja teksta. Vrste teksta: opis, raščlamba (analiza), tumačenje (interpretacija), samogovor (monolog), dvogovor (dijalog) i unutarnji monolog. Opis: kao vrsta teksta. Glavne značajke logičke i jezične organizacija opisa. Umjetnički i znanstveni opis: jezične i stilske razlike i sličnosti. Usmeni i pisani opis. Dinamični i statični opis. Opis vanjskoga i unutarnjega svijeta.

**Tumačenje (interpretacija, eksplikacija).** Logička i jezična organizacija tumačenja. Usmeno i pisano tumačenje. Analitičko i sintetičko tumačenje. Tumačenje umjetničkog djela. Denotativno i konotativno značenje. Služenje stručnim jezikom.

**Dijalog i monolog:** Vrste dijaloga. Uspostava dijaloga. Vođenje dijaloga. Dijalog u razgovoru i umjetničkom djelu (drami, televizijskoj drami, filmu). Jezično oblikovanje dijaloga: jezična ekonomija i vrednote govornog jezika. Euharistički dijalog. Poslovni i stručni dijalog.

Učenici tijekom školske godine pišu dva školska uratka (zadace) s ispravicima. Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadaca).

## Drugi razred

### I. HRVATSKI JEZIK

**Morfem.** Morfemi po značenju: gramatički i leksički. Morfemi po položaju: korijenski, prefiksalni i sufiksalni. Rječotvorni (derivacijski) i oblikotvorni (relacijski) morfemi.

Morfem, morf i slomorf (morfemska inačica). Izraz i sadržaj gramatičkih i leksičkih morfema. Morfemska analiza. Morfem i oblik, morfem i osnova. Osnova i korijen. Struktura osnove. Alterniranost osnove (alooosnove). Supletivni oblici.

Pojam gramatičke kategorije. Tipovi gramatičkih kategorija: kategorije vrste riječi, kategorije oblika riječi, kategorije položaja riječi i kategorije riječi.

Kategorije vrste riječi. Kriteriji razdiobe riječi na vrste. Promjenljive i nepromjenljive vrste riječi. Imenice. Gramatička i leksička predmetnost. Sklonidba (deklinacija) imenica. Gramatička obilježja imenica: rod, broj i padež.

Pojedinačna (singulativna) i zbirna (kolektivna) množina. Vlastite i opće imenice. Pisanje imenica (malo i veliko početno slovo). Pisanje stranih vlastitih imena, posebno osobnih i zemljopisnih.

Zamjenice. Rod, broj, padež i lice. Funkcije zamjenica. Zamjenice kao imeničke, pridjevne ili priložne riječi. Zamjenice po značenju. Lične, povratne, posvojne, pokazne, upitne, odnosne i neodređene.

Pridjevi. Rod, broj, padež i stupanj. Pridjevi i kategorije određenosti/neodređenosti. Sklonidba određenih i neodređenih pridjeva. Stupnjevanje (komparacija). Podjela pridjeva po značenju. Kvalitativni, diferencijalni, posvojni i opisni pridjevi.

Brojevi. Rod, broj i (djelomično) padež. Glavni i redni brojevi. Brojevi kao imeničke, pridjevne i priložne riječi.

Glagoli. Vrijeme, način, vid (svršenost, nesvršenost, dvovidnost), lice.

Stanje (aktiv, pasiv i medij), (ne)prijelaznost i povratnost. Lični i bezlični glagolski oblici.

Jednostavni glagolski oblici: infinitiv, prezent, aorist, imperfekt, imperativ, glagolski pridjevi i prilozi.

Složeni glagolski oblici: perfekt, pluskvamperfekt, futuri i kondicionali. Pasivni glagolski oblici.

Nepromjenljive vrste riječi: prilozi i prijedlozi.

Nepromjenljive vrste riječi: veznici, uzvici i čestice.

Morfologija i pravopis.

Morfološka sinonimija odnosno homonimija.



Morfostilistika i morfostilem.

Stilska obilježenost padežnih oblika, vremena, načina te ostalih oblika.

Glavne značajke oblikotvornog ustrojstva čakavskog narječja u usporedbi s hrvatskim standardnim jezikom (padežni sustav, sustav glagolskih oblika i drugih oblika promjenljivih riječi).

Glavne značajke oblikotvornog ustrojstva kajkavskog narječja u usporedbi s hrvatskim standardnim jezikom (padežni sustav, sustav glagolskih oblika i drugih oblika promjenljivih riječi).

Hrvatski jezik od XVI. do kraja XVIII. stoljeća.

## 2. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

### RENEŠANSA

(Europska renesansa - renesansa kao kulturni i književni pokret - odnos prema prirodi i čovjeku - odnos prema antici - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela; hrvatska renesansa i njezina središta: Dubrovnik, Split, Hvar, Šibenik, Zadar - odnos prema talijanskoj renesansi - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela)

Miguel Cervantes de Saavedra, Don Quijote (ulomci)

William Shakespeare, Hamlet

Marko Marulić, Judita

Šiško Menčetić, Prvi pogled - Blaženi čas i hip

Hanibal Lucić, Jur nijedna na svit vila - Iz Robinje: Skazanje drugo, stih 685-755 (Robinja i Derenčin)

Mavro Vetranović, Moja plavca (stih 1-26, 197-222) - Posvetilište Abramovo (skazanje prvo, stih 83-184)

Brne Karnarutić, Vazetje Sigeta grada (treći dil, stih 597-638)

Petar Zoranić, Planine (Otkuda bura ishodi i zač se zove ili Zač se grad Nin zove i gdo ga najpri sazida - Perivoj od Slave i v njem vile)

Petar Hektorović, Ribanje i ribarsko prigovaranje (Parvi dan, stih 1 - 20, 497 - 508; Drugi dan, stih 595 - 685; Treći dan, stih 1510 - 1532)

Marin Držić, Dundo Maroje

Zaključak (sinteza)

### BAROK

(Pojam, trajanje, značajke - manirizam naprama baroku - hrvatski barok - katolička obnova / protureformacija/ - književni oblici i značajke - dubrovačko-dalmatinski, kajkavski, slavonski barok i barok ozaljskoga kruga - bosanski franjevci - glavni pisci i djela)

Torquato Tasso, Oslobođeni Jeruzalem, (I. i II. pjevanje; prijevod M. Tomasovića, 1990.)

Ivan Gundulić, Suze sina razmetnoga - Dubravka - Osman (I., 1-36; IV., 345-432; VII., 269-308; VIII., 569-592; IX., 321-408; XI., 1-184; XX., 289-376)

Ivan Bunić Vučić, Nemoj, nemoj, ma ljubice - Slatka dušo mom životu;

Junije Palmotić, Pavlimir (činjenje treće, skazanj četrnaesto i skazanje petnaesto) ili Ignjat Đurđević, Slici svojoj u ruci gospođe - Suze Marunkove

Fran Krsto Frankopan, Napojnice pri stolu - Človičstvo zove se prava lipota -

Cvitja razmišljenje i žalosno protuženje ili Ana Katarina Frankopan Zrinska, Vsakomu onomu, ki štal bude ove knjižice

Juraj Habdelić, Pervi oca našega Adama greh (Gizdost ženska ili Gizdost mladeh ljudi) ili Antun Kanižlić, Sveta Rožalija (početak)

Matija Divković, Beside (odlomak)

Bartul Kašić, Ritual rimski (Predgovor) - Juraj Križanić, Politika (Predgovor)

Zaključak (sinteza)

## KLASICIZAM I PROSVJETITELJSTVO

(Klasicizam kao europski pokret - racionalizam: R. Descartes - prosvjetiteljstvo: Voltaire - klasicistički latinizam - književnost u Slavoniji - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela)

Molière, Mizantrop ili Umišljeni bolesnik Voltaire, Candide (I.,II.,VI.)  
Matija Petar Katančić, Jesenji plodovi (Ševa - Vinobera u zelenoj Molbice dolini)  
Matija Antun Reljković, Satir iliti divji čovik (Kazuje lipotu ležaja Slavonije, stih 1-29 - Porušenje Slavonije kroz česte rate i bojeve, stih 131-152)  
Andrija Kačić Miošić, Razgovor ugodni naroda slovinskoga (Slidi pisma Radovana i Mjelovana - Tomislav, kralj slovinski - Pisma od Radoslava)  
Filip Grabovac, Cvit razgovora - Slava Dalmacije  
Tituš Brezovački, Matijaš Grabancijaš dijak (Predgovor dobrovoljnom čtavcu, Dogod I., spelanje I. i spelanje II.)  
Zaključak (sinteza)

## PREDROMANTIZAM I ROMANTIZAM

(Europski predromantizam - zanimanje za starinu, folklor i "groblijanske" ugođaje; europski romantizam - glavni predstavnici francuskog, njemačkog, talijanskog, ruskog, poljskog romantizma i romantizma u nordijskim zemljama - engleski jezerski pjesnici: W. Wordsworth, S. T. Coleridge, R. Southey - Scottov povijesni roman)

Johann W. Goethe, Patnje mladog Werthera  
F. Schiller, Razbojnici  
George G. Byron, Putovanje Childea Harolda (ulomak) A. de Lamartine, Jezero - W  
Wordsworth, Sunovrati  
Edgar Allan Poe, Gavran - Ubojstva u ulici Morgue  
A. S. Puškin, Trenutka još se sjećam  
Zaključak (sinteza)

## ILIRIZAM

(Hrvatski romantizam - hrvatski narodni preporod, ilirski pokret, ilirizam - uloga književnosti u buđenju nacionalne svijesti - budnice i davorije - temeljni tekstovi: Mihanovićeva "Reč domovini o hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku", Draškovićeva "Disertacija ili razgovor darovan gospodi poklisarom", Gajeva "Kratka osnova horvatsko-slavenskog pravopisanja" - Novine i Danica ilirska - Kolo, prvi književni časopis)

Ljudevit Gaj, Horvatov sloga i zjedinjenje (budnica) Dimitrija Demeter, Grobničko polje (Pjesma Hrvata) (davorija)  
Pavao Štoos, Kip domovine vu početku leta 1831.  
Stanko Vraz, Đulabije: I.23, - Gazela: Ždral putuje k toplom jugu - Otkud modre oči?  
Petar Preradović, Putnik - Ljudsko srce  
Ivan Mažuranić, Smrt Smail-age Čengića (Harač i Kob) Matija Mažuranić, Pogled u Bosnu (Predgovor, I. Put u Bosnu i natrag /opis Sarajeva/)  
Grgo Martić, Zapamćenja (odlomak) - Ivan Franjo Jukić, Putovanje po Bosni godine 1843. (odlomak)  
Zaključak (sinteza)

## II. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

**Životopis (biografija)** kao vrsta teksta. Vlastiti životopis (autobiografija) i životopis poznate osobe (književnika, umjetnika, pjevača, športaša). Logička i jezična organizacija životopisa. Uloga činjenica u oblikovanju životopisa. Razlikovanje činjenica po važnosti. Životopis prema stilskim značajkama: subjektivni (literarni i literarizirani) i objektivni (poslovni, službeni). Enciklopedijski prikaz životopisa: Hrvatski biografski leksikon.

**Prikaz kao** vrsta teksta. Objasnidbeno-obavijesna narav prikaza. Usmeni i pisani prikaz: sličnosti i razlike. Prikaz i medij: novinski, radijski i televizijski prikaz. Tematska raznolikost prikaza: prikaz knjige, kazališne predstave, filma, stripa, televizijske emisije, koncerta, izložbe i dr. Stručni prikaz.

**Upućivanje (instrukcija)** kao vrsta teksta kojim se planira bilo kakvo ponašanje u budućnosti: upravne, tehničke, poslovne, metodičke i druge upute - glagoli i glagolski oblici zahtijevanja, zapovijedanja, poticanja, upozoravanja kao nositelji upućivačkih (instruktivnih) rečenica. Linearni odnos rečenica u upućivačkome tekstu.

**Pismo:** osobno i poslovno.

Učenici tijekom godine pišu dva školska uratka (zadaci) s ispravicama. Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadaci).

### Treći razred

## I. HRVATSKI JEZIK

Pojam sintakse. Sintaktičke jedinice: riječ, skup riječi (sintagma) i rečenica.

Riječi u rečenici. Spojevi riječi. Tipovi odnosa među sastavnicama spojeva riječi: sročnost (kongruencija), upravljanje (rekcija) i pridruživanje.

Pojam rečenice. Članjivost. Ciljna usmjerenost: izjavne, upitne i usklične rečenice. Obavijesna članjivost: dato i novo (tema i rema).

Članovi rečeničnog ustrojstva. Predikat. Glagolski i neglagolski predikat. Glagolski oblici u predikatu.

Subjekt, atribut i apozicija.

Objekt i priložna oznaka.

Rečenice po sastavu. Sklapanje rečenica: nizanjem i povezivanjem. Nezavisnosložene rečenice. Tipovi odnosa među dijelovima sastavnih, suprotnih i rastavnih rečenica.

Sklapanje uvrštavanjem. Zavisnosložene rečenice (subjektne, predikatne, objektne, atributne i apozitivne).

Priložne (adverbne) rečenice.

Sklapanje rečenica bez veznika. Nezavisnosložene asindetske rečenice. Zavisnosložene asindetske rečenice.

Intonacija rečenice. Rečenični naglasak, rečenična melodija, stanka, intenzitet, tempo. Rečenični znakovi: točka, zarez, dvotočje, trotočje, uskličnik, upitnik.

Red riječi u rečenici (osnovni i aktualizirani). Sintaktostilistika i sintaktostilem.

Rečenica i tekst. Povezivanje rečenica u tekstu. Tipovi teksta.

Osnovne sintaktičke osobitosti čakavskog i kajkavskog narječja prema hrvatskome standardnom jeziku.

Hrvatski standardni jezik u XIX. stoljeću.

## II. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

### *PROTorealizam (ŠENOINO DOBA)*

(M. Begović, L. Botić, A. V. Tkalčević, F. Marković, J. E. Tomić, V. Jagić, publicistika A. Starčevića, pučka drama i J. Freudenreich).

August Šenoa, Budi svoj! - Ribarova Jana - Zlatarovo zlato - Povjestice (izbor)  
Zaključak (sinteza)

### *REALIZAM*

(Europski realizam - pozitivizam i scijentizam - H. Taine - glavni predstavnici francuskog, ruskog i engleskog realizma - E. Zola i naturalizam)

Honoré de Balzac, Otac Goriot  
Fjodor M. Dostojevski, Zločin i kazna  
Lav N. Tolstoj, Ana Karenjina ili Uskrснуće  
Zaključak (sinteza)

(Hrvatski realizam - odraz francuskog realizma i naturalizma: E. Kumičić i njegov članak "O romanu" - polemika i stvaranje kritike - pravaštvo i književnost - regionalizam)

Eugen Kumičić, Začudeni svatovi  
Ksaver Šandor Gjalski, Perillustris ac generosus Cintek - Nacionalna ekonomija ili Čudnovati tesar

Ante Kovačić, U registraturi  
Josip Kozarac, Oprava ili Slavonska šuma  
Vjenceslav Novak, Posljednji Stipančići  
Silvije Strahimir Kranjčević, Mojsije  
Zaključak (sinteza)

### *MODERNIZAM*

(Parnasovstvo - dekadancija - simbolizam - individualizam - esteticizam - secesija - bečka moderna)

Charles Baudelaire, Suglasja - Albatros  
Rainer Maria Rilke, Ja živim u kruzima  
Henrik Ibsen, Lutkina kuća (Nora)  
Zaključak (Sinteza)

### *MODERNA*

(Modernistički pokret i moderna - sukob "starih" i "mladih" - secesija - bečka i praška skupina mladih - časopisi - kritike i polemike - Hrvatska mlada lirika, 1914.)

Janko Leskovar, Misao na vječnost  
Antun Gustav Matoš, Utjeha kose - 1909. -, Kip domovine leta 188\* - Oko Lobora  
Dinko Šimunović, Alkar  
Fran Galović, Kopači - Jesenski veter ili Dragutin Domjanić, Bele rože - Portret  
Vladimir Vidrić, Dva pejzaža - Pomona - Plakat - Adieu  
Vladimir Nazor, Zvonimirova lađa - Maslina - Seh duš dan  
Milan Begović, Pustolov pred vratima ili Amerikanska jahta u splitskoj luci  
Ivan Kozarac, Đuka Begović  
Zaključak (sinteza)

## III. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

**Usmeno predavanje.** Glavne faze oblikovanja usmenoga predavanja: određivanje teme, skupljanje građe o temi, sređivanje građe, izrada nacrt (predložka) predavanja. Poraba podataka i stručnih naziva.

**Javni govor.** Priprema javnoga govora. Pisana podloga za javni govor (bilješke, navodi, podaci). Neutralan i emocionalno obilježen govor. Uvažavanje vrednota govorenog jezika i poznavanje govorničkih figura.

**Priopćenje.** Jezične i stilske značajke priopćenja. Usmeno i pismeno priopćenje.

**Tumačenje.** Stručno izlaganje, stručni članak, stručni referat, stručni dopis. Zamolba i žalba.

**Čitanje stručnog teksta s komentarom.** Korekturni znaci. Paralela književnih razdoblja.

Učenici tijekom školske godine pišu dva školska uratka (zadace) s ispravicima. Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadaca).

## Četvrti razred

### I. HRVATSKI JEZIK

Znak i sustav znakova. Jezični sustav i jezični znak. Struktura jezičnoga znaka. Označitelj, označenik i izvanjezična zbilja. Riječ i leksem. Leksikologija i semantika.

Izraz i sadržaj leksema. Jednoznačnost i višeznačnost. Metafora i metonimija. Vrste metafora. Osnovno i izvedeno značenje. Neutralno i obilježeno značenje. Podruštvljeno i individualno značenje.

Sinonimija i sinonimi. Istoznačnice i bliskoznačnice. Općejezični i individualni sinonimi. Standardnojezični i nestandardnojezični sinonimi. Funkcionalna vrijednost sinonima.

Antonimija i antonimi. Vrste antonima. Potpuni i djelomični antonimi. Oksimoron. Funkcionalna vrijednost antonima.

Homonimija i homonimi. Morfološka i leksička homonimija. Homografi i homofoni. Načini nastanka homonima. Funkcionalna vrijednost homonima.

Vremenska raslojenost leksika. Aktivni i pasivni leksik. Vrste pasivnih leksema. Pomodnice i novotvorenice.

Područna raslojenost leksika. Lokalizmi, regionalizmi i dijalektizmi. Vrste dijalektizama. Stilska obilježenost dijalektizama.

Funkcionalna raslojenost leksika. Stil i stilistika. Funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnog jezika. Glavne leksičke značajke književnoumjetničkoga, publicističkoga i razgovornog stila.

Međujezični dodiri i leksičko posuđivanje. Razlozi leksičkoga posuđivanja. Vrste leksičkoga Vrste posuđenica. Prilagodba posuđenica.

Leksička norma prema ostalim normama hrvatskoga standardnog jezika. Jezični purizam i jezična kultura. Osnovna pravila jezičnoga purizma.

Frazeologija i frazem. Uvjeti postanka frazema. Frazemska višeznačnost i jednoznačnost. Frazemska sinonimija i antonimija. Vrste frazema. Funkcionalna vrijednost frazema.

Leksikografija. Vrste leksikografije. Rječnik. Vrste rječnika. Načini sastavljanja rječnika. Vrste jezičnih rječnika. Najvažniji rječnici hrvatskoga jezika.

Hrvatski jezik u XX. stoljeću. Periodizacija. Glavne značajke svakoga razdoblja. Društveni i politički položaj hrvatskoga standardnog jezika. Borba za ravnopravnost hrvatskoga jezika. Odnos između hrvatskog i srpskog jezika. Važnija djela o hrvatskome jeziku.

## II. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

### AVANGARDA, MODERNISTIČKI POKRETI I SOCIJALNA KNJIŽEVNOST

(Stilski pluralizam - avangarda - ekspresionizam, dadaizam, nadrealizam, imažinizam, kubizam, futurizam, simultanimizam, konstruktivizam - socijalni realizam - "lijeva" i "desna" kritika - egzistencijalizam - imanentna kritika - kazalište apsurdna - epsko kazalište - trivijalna književnost - socijalistički realizam)

#### I. RAZDOBLJE (1914. - 1929.)

Marcel Proust, U traženju izgubljena vremena (Combray)  
Sergej Jesenjin, Pjesma o kuji - Doviđenja, dragi, doviđenja  
Zaključak (sinteza)

#### EKSPRESIONIZAM

Antun Branko Šimić, Pjesnici - Moja preobraženja - Hercegovina - Povratak - Smrt i ja - Ručak siromaha  
Miroslav Krleža, Snijeg - Nemir  
Ivo Andrić, Ex ponto: Epilog /Noćni nemir/  
Zaključak (sinteza)

#### II. RAZDOBLJE (1929. - 1952.)

Miroslav Krleža, Khevenhiller - Povratak Filipa Latinovicza - Gospoda Glembajevi  
Ivo Andrić, Prokleta avlija  
Tin Ujević, Svakidašnja jadicovka - Blažena ženo, gospo nepoznata  
Pobratimstvo lica u svemiru - Notturmo  
Drago Gervais, Tri nonice  
Dobriša Cesarić, Oblak - Povratak - Balada iz predgrađa  
Dragutin Tadijanović, Dugo u noć, u zimsku bijelu noć - Prsten  
Ivan Goran Kovačić, Moj grob  
Zaključak (sinteza)

#### DRUGA MODERNA (1952. - 1968.)

(Kritika socrealizma - "Krugovi" 1952. - utjecaj angloameričkih i španjolskih pisaca - "Razlog" 1961. - utjecaj francuskih i njemačkih pisaca - modernistička poezija, utjecaj filozofije egzistencijalizma - "Umjetnost riječi", 1957. i znanost o književnosti)

Bertolt Brecht, Majka Hrabrost i njezina djeca  
Albert Camus, Kuga  
Eugène Ionesco, Čelava pjevačica ili Stolice  
Zaključak (sinteza)  
Petar Šegedin, Novele (izbor)  
Vladan Desnica, Zimsko ljetovanje ili pripovijesti (po izboru)  
Ranko Marinković, Kiklop  
Jure Kaštelan, Tvrđava koja se ne predaje - Konjic bez konjika  
Vesna Parun, Ti koja imaš nevinije ruke  
Josip Pupačić, More - Tri moja brata ili Moj križ svejedno gori

#### SUVREMENA KNJIŽEVNOST

(Proza u trapericama, fantastičari, novi historizam - pjesništvo egzistencijalizma, ludizam, obnova zatvorene forme - drama - kritika i znanost - književnost u dijaspori - glavni časopisi - postmoderna: intertekstualnost - intermedijalnost)

Antun Šoljan, Luka  
Ivan Slamnig, Barbara  
Slavko Mihalić, Približavanje oluje - Majstore, ugasi svijeću  
Vitomir Lukić, Sobe za prolaznike

Ivo Brešan, Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja Ivan Aralica, Okvir za mržnju ili Nedjeljko  
Fabrio, Smrt Vronskoga  
Pavao Pavličić, Večernji akt ili Dunav  
Zaključak (sinteza)

### III. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

**Rasprava (diskusija).** Strukturna trodijelnost rasprave: teza, antiteza i sinteza ili postavljanje teze, dokazivanje teze i prihvaćanje ili odbacivanje, odnosno modificiranje teze. Stručno nazivlje i profesionalizam u raspravi. Usmena i pismena rasprava. Stručno argumentiranje, komentiranje i apeliranje..

**Esej (ogled).** Znanstvene, publicističke i umjetničke značajke. Otvorenost eseja kao tekstovne vrste. Subjektivni i objektivni elementi u eseju. Stvaranje eseja.

**Komunikacijski tekstovi:** vijest, obavijest, oglas, reklama, zahvalnica, pozivnica, sažalnica ... Privatni i javni komunikacijski tekstovi. Razlike u oblikovanju komunikacijskih tekstova.

#### **Zapisnik.**

Učenici tijekom školske godine pišu dva školska uratka (zadace) s ispravicima. Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadaca).

#### **Autori:**

*Ljubica Benović  
dr. Vinko Brešić  
Olga Jambrec,  
Biserka Jelenić  
dr. Vlado Pandžić  
dr. Ivo Pranjković  
dr. Marko Samardžija (voditelj)  
dr. Stjepko Težak*

# HRVATSKI JEZIK za trogodišnje strukovne škole

## UVOD

### I.

Naziv nastavnog predmeta je **Hrvatski jezik**.

Nastavni predmet **Hrvatski jezik** obuhvaća tri nastavna područja:

- a) Hrvatski jezik,
- b) Hrvatsku i svjetsku književnost i
- c) Jezično izražavanje.

Nastavna područja su samostalne cjeline koje se čvrsto povezuju u nastavni predmet prema načelima unutarnje korelacije. Nazivom nastavnoga područja ističu se sadržaj, svrha i zadaća učenja te djelatnosti kojima se ta svrha i zadaće postižu. Sadržaji nastavnih područja čine obvezatnu naobrazbenu jezgru.

### II.

**Program hrvatskoga jezika za trogodišnje strukovne škole** sadržajno, metodološki i konceptijski povezuje se s **Programom hrvatskog jezika za osnovnu školu** i s njim čini zajednički sustav jezičnog i književnog odgoja i naobrazbe. Ostvaruje se višom teoretskom razinom u pristupu jezičnim i književnim sadržajima te novim, složenijim organizacijskim oblicima odgojno-naobrazbene djelatnosti.

Programske odrednice usmjeruju na stupnjevito postignuće spoznaja, znanja i sposobnosti potrebnih u životu i struci.

### III.

#### a) Nastavno područje **Hrvatski jezik**:

Program nastave hrvatskoga jezika za strukovne škole polazi od dostignute programske razine nastave hrvatskoga jezika u osnovnoj školi i uspostavlja višu teoretsku razinu učenja. Povećavaju se posebno obveze praktičnog bavljenja jezikom. Stječu se znanje i sposobnosti za služenje jezikom u svim komunikacijskim situacijama. Analitičko-sintetički i interdisciplinarni pristup jezičnim pojavama osnovni je metodološki pristup programiranju.

Nastava hrvatskoga jezika uspostavlja suodnos s nastavom hrvatske i svjetske književnosti te nastavom jezičnog izražavanja, baveći se jezikom kao sredstvom komunikacije, posebice stručne komunikacije, i umjetničkoga stvaranja.

#### b) Nastavno područje **Hrvatska i svjetska književnost**:

Program nastave književnosti nadovezuje se na osnovno-školske programske sadržaje. Na osnovi dostignutih spoznaja, znanja i sposobnosti u osnovnoj školi uspostavljaju se razvijeniji teoretski pristupi književnim pojavama te povijesno i tematsko proučavanje hrvatske i svjetske književnosti. Najvažnije spoznaje o književnom djelu, njegovu stvaranju, ustrojbi, recepciji, raščlambi, tumačenju (interpretaciji) i proučavanju - učenici stječu na reprezentativnim, antologijskim djelima hrvatske i svjetske književnosti. Uspostavlja se komunikacijski model: pisac - djelo - primatelj (recipijent). Spoznaje o književnim djelima omogućit će književnoteoretske i književnopovijesne zaključke (sinteze).

#### c) Nastavno područje **Jezično izražavanje**:

Program jezičnoga izražavanja povezuje funkcionalne elemente programa književnosti i hrvatskoga jezika te drugih nastavnih predmeta. Predviđaju se različiti oblici usmenoga i pismenoga izražavanja.

U nastavu jezičnoga izražavanja uključuju se umjetnički i neumjetnički tekstovi, poglavito stručni, na kojima se uočavaju zakonitosti njihova stvaranja, tumačenja i prihvaćanja (razumijevanja).

Oblici jezičnoga izražavanja usklađuju se s programom hrvatskoga jezika, književnosti i komunikacijskim potrebama, posebice u struci za koju se učenici pripremaju.



## IV. SVRHA

Svrha je nastave hrvatskoga jezika (nastavnog predmeta) u trogodišnjoj strukovnoj školi:

- usvijestiti potrebu učenja hrvatskoga jezika;
- razvijati i učvršćivati brigu i ljubav za hrvatski jezik i književnost;
- steći spoznaje o hrvatskome jeziku kao sredstvu priopćivanja i sporazumijevanja te o jednoj od osnovnih značajki hrvatske nacionalne samobitnosti (nacionalnog identiteta);
- steći jezično znanje, jezičnu kulturu i sposobnosti za porabu hrvatskoga jezika u svim tekstovnim vrstama, funkcionalnim stilovima i priopćajnim sredstvima;
- steći književno znanje, književnu kulturu i sposobnosti kako bi učenici mogli samostalno čitati, razumijevati i tumačiti književna djela;
- steći jezičnu, književnu i medijsku kulturu kojom se pojedinac potvrđuje kao samosvojno biće sposobno za život s drugima u snošljivosti i različitostima što ih pruža demokratsko društvo.

## ZADAĆE

Svrha se nastave hrvatskoga jezika (nastavnog predmeta) postiže ostvarivanjem sljedećih zadataka:

- upoznati sustav hrvatskoga standardnog jezika na fonološkoj, gramatičkoj, leksikološkoj, stilističkoj, pravogovornoj i pravopisnoj razini;
- upoznati povijest hrvatskoga jezika radi razumijevanja povijesnih okolnosti u kojima se razvijao hrvatski jezik;
- upoznati reprezentativna djela hrvatske i svjetske književnosti;
- razviti čitateljsku kulturu kao osnovu opće naobrazbe i stalne samonaobrazbe;
- upoznati hrvatsku raznovrsnu kulturnu baštinu radi izgrađivanja hrvatskog identiteta i svijesti o pripadnosti europskom duhovnom i uljudbenom krugu;
- naučiti samostalno čitati, razumijevati i prosuđivati stručne tekstove i porabiti hrvatsko stručno nazivlje (stručni jezik).

### Prvi razred

## I. HRVATSKI JEZIK

Jezik i priopćivanje (komunikacija). Jezik kao sustav znakova. Narav jezičnoga znaka. Izraz i sadržaj jezičnoga znaka.

Standardni jezik i narječja. Osnovne značajke standardnoga jezika. Hrvatski standardni jezik i njegova narječja: razlike, veze, utjecaji. Standardni i književni jezik. Potreba učenja standardnog jezika.

Fonem. Razlikovna obilježja fonema. Akustička i artikulacijska obilježja fonema. Fonetika i fonologija. Fonemski sustav hrvatskoga standardnog jezika. Osnovne fonološke značajke hrvatskih narječja.

Razdioba fonema.

### **Glasovne promjene / Pravogovor.**

Pravopis i pravogovor. Grafijski sustav hrvatskoga standardnog jezika. Glasovne promjene u pisanju i govoru. Govoreni i pisani jezik.

Fonemi **č** i **ć** te **dž** i **đ** s pravogovornog i pravopisnog stajališta.

Alternacije **ije/je/esi** s pravogovornog i pravopisnog stajališta.

Glavne značajke prozodijskoga sustava hrvatskog standardnog jezika. Naglašene i nenaglašene riječi. Enklitike i proklitike. Prozodijske značajke hrvatskih narječja.

Stilska obilježenost fonoloških jedinica. Njihova impresivna i ekspresivna svojstva. Fonostilistika.

Pravopisni znaci. Osnovno o pravopisnim znacima: vrste i služba. Osnovna pravila primjene.

Stilski obilježena poraba pravopisnih i grafijskih znakova. Grafostilistika.

Počeci hrvatske pismenosti. Pisma hrvatskoga jezika. Glavni hrvatski glagoljski, ćirilski i latinički spomenici. Glagoljaši i latinisti.

## PRISTUP KNJIŽEVNOSTI

### II. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

*Književnost*: naziv i pojam - rodovi i vrste - znanost o književnosti - povijest književnosti - teorija književnosti - kritika - odnos književnosti i jezika - tekst - književnost i društvo - književnost i druge umjetnosti - svrha učenja - nacionalna i komparativna (poredbena) književnost - epohe i razdoblja - stilovi i razdoblja - klasična i moderna književnost - usmena i pisana književnost - analiza i interpretacija)

#### LIRIKA

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - usmena i pisana književnost - tematska podjela: domoljubna, socijalna, duhovno-religiozna, misaona, ljubavna, pejzažna... - primjeri: himna, oda, elegija, ditiramb, balada, sonet, epigram, epitaf).

Antun Mihanović, Horvatska domovina (himna)

Petar Preradović, Rodu o jeziku (oda)

Silvije Strahimir Kranjčević, Iseljenik (elegija) ili R. Jorgovanić, Mletačke elegije, II. Riva degli Schiavoni

August Šenoa, Mom stolu - Antun Gustav Matoš, Ad hominem (epigrami) Stećci, hrvatski srednjovjekovni spomenici (epitafi)

Vladimir Natorč, Cvrčak (ditiramb)

Hasanaginica (narodna balada)

Josip Pupačić, Zaljubljen u ljubav (ljubavna)

Dobriša Cesarić, Vagonaši (socijalna)

Silvije Strahimir Kranjčević, Moj dom (domoljubna)

Nikola Šop, Kuda bih vodio Isusa - Ivan Golub, Oči, (duhovno-religiozna)

Antun Gustav Matoš, Jesenje večer (sonet) - Ljubo Wiesner, Blago večer (pejzažna)

Fran Mažuranić, Svemir - "Budi svoj!" (pjesma u prozi)

Mate Balota, Roženice - D. Domjanić, Ciklame, krvave ciklame (dijalektna)

Zaključak (sinteza)

#### EPIKA

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - ep i manje epske forme /epilij, spjev, stihovana pripovijetka/ ; roman /klasični i moderni/, pripovijest, novela; "jednostavni oblici"; memoari, biografije, autobiografije - primjeri: ep, roman - moderni i povijesni, pripovijest, novela, bajka, basna)

Homer, Ilijada (pjevanje I., XVI., XVIII., XXIV.) (ep)

Ezop - J. de la Fontaine: po izboru (basna)

Ivana Brlić-Mažuranić, Šegrt Hlapić ili Regoč (roman - bajka)

George Orwell, Životinjska farma (alegorijski satirični roman)

Marija Jurić Zagorka: Grička vještica

Mile Budak, Opanci dida Vidurine ili Slavko Kolar, Breza (pripovijest) ili Vjekoslav Kaleb, Gost (novela)

Zaključak (sinteza)

#### DRAMA

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - primjeri: tragedija, komedija)

August Cesarec, Sin domovine, životna drama Eugena Kvaternika (tragedija)

Pero Budak, Klupko (komedija)

## DISKURZIVNI KNJIŽEVNI OBLICI

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - putopis, studija, esej, članak; kritika, feljton, polemika - primjeri: putopis, esej)

Antun Nemčić, Putositnice (Porod putne misli, Križevci, Zagreb, Jastrebarsko, U Karlovcu, Rijeka...)  
(putopis)

M. de Montaigne, O odgoju (O cilju odgoja) (esej)

## POVIJEST KNJIŽEVNOSTI

### KLASIČNA KNJIŽEVNOST

(Temeljna civilizacijska književna djela: Biblija, Talmud, Kur'an, Gilgameš, Mahabharata - klasična književnost - grčka i rimska, "klasično" kao vrijednosna oznaka)

Biblija: Knjiga Postanka; Psalmi ili Mudre izreke - izbor;  
Pjesma nad pjesmama (Pobjeda i trajnost ljubavi);  
Evangelje po Ivanu (V.); Poslanice apostola Pavla (Poslanica Rimljanima, III.)  
Homer, Odiseja (pjevanje I., XIX., XXXI.)  
Eshil, Okovani Prometej  
Sofoklo, Antigona ili Kralj Edip  
Plaut, Hvalisavi vojnik ili Čup  
Zaključak (sinteza)

### SREDNJOVJEKOVNA KNJIŽEVNOST

(Trubadurska lirika - najstariji hrvatski pisani spomenici - ćirilometodska tradicija, biblijski i liturgijski tekstovi - povijesni i pravni tekstovi - crkvena i svjetovna proza - drama, prikazanja).

Pjesan o Rolandu (franc. ep) - Pjesan o Cidu (španj. ep)  
Pjesan o Nibelunzima (njem. ep.) - Roman o Tristanu i Izoldi (viteški roman)  
Bašćanska ploča - Vinodolski zakon - Lucidar  
Zapis popa Martinca - Ljetopis popa Dukljanina (smrt kralja Zvonimira)  
Svit se konča - Va se vrime godišća  
Zaključak (sinteza)

### PREDRENASANSKA I HUMANIZAM

(Pojam, trajanje, značajke - humanizam kao kulturni i književni pokret - latinizam - književni život - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela)

Dante Alighieri, Božanstvena komedija (Pakao, I.-V.)  
Francesco Petrarca, Kanconijer (I., XXXV., CCCXII.)  
Giovanni Boccaccio, Decameron (I.1; VI.10; VIII.8)

### RENASANSKA

(Europska renesansa - renesansa kao kulturni i književni pokret - odnos prema prirodi i čovjeku - odnos prema antici - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela; hrvatska renesansa i njezina središta: Dubrovnik, Split, Hvar, Šibenik, Zadar - odnos prema talijanskoj renesansi - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela)

Miguel de Cervantes, Don Quijote (I.8 itd.)  
William Shakespeare, Hamlet  
Marko Marulić, Judita (Libro peto)  
Hanibal Lucić, Jur nijedna na svit vila  
Brne Karnarutić, Vazetje Sigeta grada, (treći dil, stih 597-638)  
Petar Zoranić, Planine (Otkuda bura ishodi i zač se zove ili Zač se grad Nin zove i gdo ga najpri sazida)

Petar Hektorović, Ribanje i ribarsko prigovaranje (Parvi dan, stih 1-20, 497 - 508; Drugi dan, stih 595-685; Treti dan, stih 1510-1532)  
Marin Držić, Skup ili Novela od Stanca - Dundo Maroje  
Zaključak (sinteza)

### III. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

U skladu s nastavom jezika i književnosti u prvome se razredu uvježbavaju različiti oblici jezičnog izražavanja.

**Pisano i govoreno izražavanje** kao jezična djelatnost. Glavne značajke pisanja kao jezične djelatnosti. Pisanje kao priopćivanje (komunikacija) i kao umjetničko stvaranje. Pisanje, pravopis i grafostilistika.

**Govorenje** kao jezična djelatnost. Govorenje i pravogovor. Neutralno i stilski obilježeno govorenje. Uloga i važnost vrednota govorenoga jezika (intonacija, intenzitet, stanka, rečenični tempo, mimika i geste). Govorenje, slušanje i šutnja.

**Čitanje:** usmjereno i interpretativno.

**Opis** kao vrsta teksta. Glavne značajke logičke i jezične organizacije opisa. Umjetnički i znanstveni opis: jezične i stilske razlike i sličnosti. Usmeni i pisani opis. Dinamični i statični opis. Opis vanjskog i unutarnjeg svijeta.

**Dijalog i monolog** Vrste dijaloga. Uspostava dijaloga. Vođenje dijaloga. Dijalog u razgovoru i u umjetničkome djelu (drami, televizijskoj drami, filmu). Jezično oblikovanje dijaloga: jezična ekonomija i vrednote govorenog jezika.

Tijekom školske godine učenici pišu dva školska uratka (zadacé) s ispravicima. Obvezatna su dva domaća uratka (zadacé) mjesečno.

#### Drugi razred

### I. HRVATSKI JEZIK

**Morfem.** Morfologija. Vrste morfema. Morfem, osnova i korijen. Morfem i riječ.

**Vrste riječi.** Kriteriji razdiobe riječi na vrste. Promjenljive i nepromjenljive riječi.

**Imenice.** Rod, broj i padež. Sklonidba. Vrste množina. Opće imenice i vlastita imena. Pisanje hrvatskih i stranih imena.

**Zamjenice.** Vrste i funkcija zamjenica. Sklonidba. Pridjevi. Rod, broj i padež. Određeni i neodređeni pridjevi. Sklonidba i stupnjevanje pridjeva. Podjela pridjeva po značenju. Pisanje pridjeva. Brojevi. Vrste i promjena.

**Glagoli.** Vrijeme, način, vid i stanje. Glagoli po objektu. Jednostavni i složeni glagolski oblici.

Nepromjenljive vrste riječi.

Stilski obilježena poraba oblika. Morfofostilistika. Morfološke značajke hrvatskih narječja prema hrvatskome standardnom jeziku.

Povezivanje riječi. Vrste spojeva riječi: rečenica i sintagma. Sintaksa.

Jednostavna i složena rečenica. Članjivost rečenice. Izjavne, upitne i usklične rečenice. Rečenični znakovi (razgodci).

Red riječi u rečenici (osnovni i aktualizirani).

Članovi rečeničnog ustrojstva. (Predikat, subjekt, objekt, priložna oznaka, atribut i apozicija).

Nezavisnosložene rečenice.

Zavisnosložene rečenice.

## II. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

### BAROK

(Pojam, trajanje, značajke - manirizam naprama baroku - hrvatski barok - katolička obnova / protureformacija/ - književni oblici i značajke - dubrovačko-dalmatinski, kajkavski, slavonski barok i barok ozaljskoga kruga - bosanski franjevci - glavni pisci i djela).

Torquato Tasso, Oslobođeni Jeruzalem (I. pjevanje; prijevod M. Tomasovića, 1990.) - Cvijeti Zuzorić (sonet)

Ivan Gundulić, Dubravka (Skazanje deveto) - Osman (I., 1-36; VII., 269-308; VII., 269-308; VIII., 1-40; IX., 321-408; XI., 1-184)

Ivan Bunić Vučić, Nemoj nemoj, ma ljubice

Fran Krsto Frankopan, Napojnice pri stolu - Človičstvo zove se prava lipota - Žitak človičanski je magnet

Ana Katarina Frankopan Zrinska, Vsakomu onomu, ki štal bude ove knjižice - Molitva zaradi dobre letine

Zaključak (sinteza)

### KLASICIZAM I PROSVJETITELJSTVO

(Klasicizam kao europski pokret - racionalizam: R. Descartes - Prosvjetiteljstvo: Voltaire - klasicistički latinizam - književnost u Slavoniji - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela).

Molière, Škrtac ili Umišljeni bolesnik

Matija Petar Katančić, Jesenji plodovi (Ševa - Vinobera u zelenoj Molbice dolini)

Matija Antun Reljković, Satir iliti divji čovik, (Porušenje Slavonije kroz česte ratove i bojeve; Satir piva Slavoncu da je stanje jedno težaka seljanina srićnije od stanja jednoga građanina ili varošanina)

Andrija Kačić Miošić, Razgovor ugodni naroda slovinskoga (Slidi pisma Radovana i Mjelovana - Tomislav, kralj slovinski - Pisma od Radoslava)

Tituš Brezovački, Matijaš Grabancijaš dijak, (Predgovor k dobrovoljnom čtavcu, Dogod I., spelmanje I. i spelmanje II.)

Zaključak (sinteza)

### PREDROMANTIZAM I ROMANTIZAM

(Europski predromantizam - zanimanje za starinu, folklor i "grobjanske" ugođaje; europski romantizam - glavni predstavnici francuskoga, njemačkoga, talijanskoga, ruskoga, poljskog romantizma i romantizma u nordijskim zemljama - engleski jezerski pjesnici: W. Wordsworth, S. T. Coleridge, R. Southey - Scottov povijesni roman).

Heinrich Heine, Šleski tkalci

Victor Hugo, Zvonar crkve Notre Dame

Edgar Allan Poe, Gavran

## ILIRIZAM

(Hrvatski romantizam - hrvatski narodni preporod, ilirski pokret, ilirizam - uloga književnosti u buđenju nacionalne svijesti - budnice i davorije - temeljni tekstovi: Mihanovićeve Reč domovini o hasnovitosti pisanja u domorodnom jeziku, Draškovićeve Disertacija iliti razgovor darovan gospodi poklisarom, Gajeve Kratka osnova hrvatsko-slavenskog pravopisanja - Novine i Danica ilirska - Kolo, prvi književni časopis).

Stanko Vraz, Đulabije: 1.23, - Gazela: Ždral putuje k toplom jugu - Otkud modre oči?  
Petar Preradović, Miruj, miruj, srce moje! - Ribar - Stari klesar  
Ivan Mažuranić, Smrt Smail-age Čengića (4., Harač)  
Matija Mažuranić, Pogled u Bosnu (Predgovor, I. Put u Bosnu i natrag /opis Sarajeva/)  
Zaključak (sinteza)

## PROTOREALIZAM (ŠENOINO DOBA)

(M. Bogović, L. Botić, A. V. Tkalčević, F. Marković, J.E. Tomić, V. Jagić, publicistika A. Starčevića, pučka drama i J. Freudreich).

Ivan Perkovac, Crtice iz bojnog odsjeka (odlomak)  
August Šenoa, Kameni svatovi - Budi svoj! - Zlatarovo zlato  
Franjo Ciraki, Dolazak Hrvata na obale sinjega mora

## REALIZAM

(Europski realizam - pozitivizam i scijentizam - H. Taine - glavni predstavnici francuskoga, ruskog i engleskog realizma, E. Zola i naturalizam).

Charles Dickens, Oliver Twist  
Honor de Balzac, Otac Goriot  
Ivan S. Turgenjev, Lovčevi zapisi (Šuma i stepa)  
Zaključak (sinteza)  
(Hrvatski realizam - odraz francuskog realizma i naturalizma: E. Kumičić i njegov članak O romanu - polemika i stvaranje kritike - pravaštvo i književnost - regionalizam).  
Eugen Kumičić, Jelkin bosiljak  
Ksaver Šandor Gjalski, Perillustris ac generosus Cintek - Nacionalna ekonomija - Čudnovati tesar

Ante Kovačić, U registraturi  
Rikard Jorgovanić, Mlinarska djeca  
Josip Kozarac, Tena ili Slavonska šuma  
Vjenceslav Novak, Posljednji Stipančići  
Josip Eugen Tomić, Opančareva keći  
Silvije Strahimir Kranjčević, Mojsije  
Zaključak (sinteza)

## III. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

**Životopis (biografija)** kao vrsta teksta. Vlastiti životopis (autobiografija) i životopis poznate osobe (književnika, umjetnika, pjevača, sportaša). Logička i jezična organizacija životopisa. Uloga činjenica u oblikovanju životopisa. Razlikovanje činjenica po važnosti. Životopis prema stilskim značajkama: subjektivni (literarni i literarizirani) i objektivni (poslovni i službeni). Enciklopedijski prikaz životopisa: Hrvatski biografski leksikon.

**Prikaz** kao vrsta teksta. Objasnidbeno-obavijesna narav prikaza. Usmeni i pisani prikaz: sličnosti i razlike. Prikaz i medij: novinski, radijski i televizijski prikaz. Tematska raznolikost prikaza: prikaz knjige, kazališne predstave, filma, stripa, televizijske emisije, koncerta, izložbe i dr.

### Zapisnik. Priopćenje. Poslovni razgovor.

Tijekom školske godine učenici pišu dva školska uratka (zadace) s ispravicima. Obvezatna su dva domaća uratka (zadace) mjesečno.

### Treći razred

## I. HRVATSKI JEZIK

Funkcije i funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnog jezika. Stilistika. Vrste stilistike.

Administrativni stil. Glavne leksičke i sintaktičke značajke. Ustaljene veze riječi (kancelarizmi i kancelarština) i uljudbeni iskazi. Podstilovi administrativnoga stila.

Poslovni podstil. Glavne značajke. Osnovni kraći oblici poslovnoga podstila (dopisi, molba, žalba, primjedba, pritužba). Duži oblici poslovnoga podstila (pisana ocjena, izvješće, izlaganje).

Leksičke značajke poslovnoga podstila. Opći i stručni leksik. Stručni nazivi i profesionalizmi. Njihova funkcija u poslovnome podstilu.

Standardnojezični i dijalektalni leksik. Stilski obilježen leksik. Ispravno i neispravno u leksiku. Leksička norma.

Jezična ispravnost u pisanome jeziku. Jezična kultura i jezični purizam. Osnovna pravila hrvatskoga jezičnog purizma. Poraba i pisanje posuđenica.

Razgovorni stil. Glavne značajke. Standardni i razgovorni jezik. Standardnojezični i razgovorni (kolokvijalni) leksik.

Osnovna pravila oblikovanja usmenog iskaza. Važnost i uloga vrednota govorenog jezika (rečenični iskaza naglasak, rečenična melodija, tempo, intenzitet, stanka, mimika, geste).

Obrasci. Vrste obrazaca (radni nalog, izdatnica, potvrda, primka, zadužnica...). Važnost obrazaca.

Ispunjavanje obrazaca. Primjena pravopisnih pravila u ispunjavanju obrazaca.

Rječnici. Vrste i uloga rječnika. Rječnici općeg leksika i stručnih naziva (termina). Važnost i poraba terminoloških rječnika.

## II. HRVATSKIH I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

### MODERNIZAM

(Parnasovstvo - dekadencija - simbolizam - individualizam - esteticizam - secesija - bečka moderna).

Charles Baudelaire, Albatros ili Rainer Maria Rilke, Ja živim u kruzima koji se šire  
Henrik Ibsen, Lutkina kuća (Nora) ili Stupovi društva (drama)

### MODERNA

(Modernistički pokret i moderna - sukob "starih" i "mladih" - secesija - bečka i praška skupina mladih - časopisi - kritike i polemike - Hrvatska mlada lirika, 1914.).

Janko Leskovar, Misao na vječnost ili Katastrofa  
Antun Gustav Matoš, Maćuhica - 1909. - Oko Lobora ili Oko Rijeke  
Dinko Šimunović, Duga ili Franjo Horvat Kiš, Ženik  
Fran Galović, Kopači - Jesenski veter ili Dragutin Domjanić, Bele rože - Portret  
Vladimir Vidrić, Dva pejzaža - Plakat  
Vladimir Nazor, Zvonimirova lađa - Kraljevo oranje  
Milan Begović, Amerikanska jahta u splitskoj luci ili Pustolov pred vratima  
Ivan Kozarac, Sudoperka ili Đuka Begović (ulomak)  
Zaključak (sinteza)

## AVANGARDA, MODERNISTIČKI POKRETI I SOCIJALNA KNJIŽEVNOST

(Stilski pluralizam - avangarda - ekspresionizam, dadaizam, nadrealizam, imažinizam, kubizam, futurizam, simultanimizam, konstruktivizam - socijalni realizam - "lijeva" i "desna" kritika - egzistencijalizam - imanentna kritika - kazalište apsurdna - epsko kazalište - trivijalna književnost - socijalistički realizam)

### I. RAZDOBLJE (1914. - 1929.)

Theodor Dreiser, Američka tragedija  
Sergej Jesenjin, Pjesma o kuji - Doviđenja, dragi, doviđenja

### EKSPRESIONIZAM

Antun Branko Šimić, Hercegovina - Smrt i ja - Ručak siromaha  
Ivo Andrić, Ex ponto: Epilog /Noćni nemir/, Epilog  
Zaključak (sinteza)

### II. RAZDOBLJE (1929. - 1952.)

Miroslav Krleža, Jesenja pjesma - Ni med cvetjem ni pravice ili Lamentacija o štibri - Na rubu pameti, (I. O ljudskoj gluposti ili IX. Lamentacija Valenta Žganca zvanog Vudriga).

August Cesarec, Tonkina jedina ljubav  
Viktor Car Emin, Mali od foguna  
Tin Ujević, Miris ljepote struji u toj kosi - Ove su riječi crne od dubine - Ulični pjevači  
Mate Balota, Dragi kamen - Drago Gervais, Nonić - M. Pavlek Miškina, Cuzeku  
Slavko Kolar, Mi smo za pravicu  
Dobriša Cesarić, Oblak - Židari - Balada iz predgrađa  
Dragutin Tadijanović, Dugo u noć, u zimsku bijelu noć - Daleko su od mene oranice - Moja sestra nosi u grad mlijeko  
Ivan Goran Kovačić, Sedam zvonara Majke Marije  
Zaključak (sinteza)

### DRUGA MODERNA

(Kritika socrealizma - "Krugovi" 1952. - utjecaj angloameričkih i španjolskih pisaca - "Razlog" 1961. - utjecaj francuskih i njemačkih pisaca - modernistička poezija, utjecaj filozofije egzistencijalizma - "Umjetnost riječi", 1957. i znanost o književnosti).

Eugène Ionesco, Stolice ili Čelava pjevačica  
Ranko Marinković, Kiklop ili Ruke (po izboru)  
Jure Kaštelan, Tvrđava koja se ne predaje - Konjic bez konjika; Vesna Parun, Ti koja imaš nevinije ruke  
Viktor Vida, Ex voto - Boka - Maslina;  
Josip Pupačić, More - Tri moja brata  
Zaključak (sinteza)

### SUVREMENA KNJIŽEVNOST

("Proza u trapericama", fantastičari, novi historizam - pjesništvo egzistencijalizma, ludizam, obnova zatvorene forme - drama - kritika i znanost - književnost u dijaspori - glavni časopisi - postmoderna: intertekstualnost - intermedijalnost).

Ivan Raos, Došlo pismo iz Njemačke  
Antun Šoljan, Specijalni izaslanici ili Ivan Slamnig, Barbara  
Slavko Mihalić, Približavanje oluje - Majstore, ugasi svijeću  
Ivo Brešan, Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja  
Zvonimir Majdak, Kužiš stari moj  
Ivan Aralica, Okvir za mržnju  
Stjepan Čuić, Staljinova slika  
Pavao Pavličić, Dobri duh Zagreba (priča po izboru) ili Večernji akt  
Zaključak (sinteza)



### III. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

— **Raspravljnje.** Usmena i pisana ocjena, kritika, rasprava i izlaganje. Stručno nazivlje u raspravi. Trodijelnost rasprave: postavljanje teze, dokazivanje, prihvaćanje ili odbacivanje, odnosno preoblika teze.

— **Upućivanje (instrukcija):** upravne, tehničke, poslovne i druge upute. Glagoli i glagolski oblici zahtijevanja, zapovijedanja, poticanja, upozoravanja kao nositelji upućivačkih rečenica.

— **Tumačenje (objašnjivanje i obrazlaganje):** analitičko i sintetičko izlaganje. Stručni članak.

— **Privatna i službena govorna komunikacija.** Komunikacijski bonton.

— **Pismo.** Privatno i službeno. Brzjavka.

— **Dopisi, zamolba, žalba, primjedba, pritužba.**

— **Priopćenje (vijest, obavijest; oglas);** reklamni tekst (za raznovrsna priopćajna sredstva).

— **Vođenje dnevnika**

Učenici tijekom školske godine pišu dva školska uratka (zadace) s ispravicima. Obvezatna su dva domaća uratka (zadace) mjesečno.

#### **Autori:**

*Dr. Vinko Brešić  
Iva Bubalo  
Dr. Dunja Fališevac  
Olga Jambrec  
Vesna Muhoberac  
Dr. Vlado Pandžić  
Dr. Ivo Pranjković  
Dr. Marko Samardžija, voditelj  
Dr. Stjepko Težak*

**NASTAVNI PROGRAM POVIJESTI ZA PRVI RAZRED  
STRUKOVNIH ŠKOLA**

(2 sata tjedno - 70 sati godišnje)

**HRVATSKA I SVIJET OD PRAPOVIJESTI DO FRANCUSKE REVOLUCIJE**

**I. UVOD U UČENJE POVIJESTI**

Povijest i njezino značenje

Što je povijest i zašto je učimo. Povijest kao znanost i školski predmet. Podjela na velika vremenska razdoblja. Računanje vremena. Najstariji historiografi (Herodot, Tukidid...).

Najznačajniji hrvatski povjesničari (I. Lucić, J. Ratkaj, Kukuljević, F. Rački, T. Smičiklas, V. Klaić i drugi).

**II. ŽIVOT I KULTURA LJUDI U PRAPOVIJESNO DOBA**

Opća obilježja života i kulture ljudi u prapovijesno doba

Što je starije, a što mlađe kameno doba. Obilježja i vremenski raspon. Metalno doba. Obilježja i vremenski raspon.

Najvažniji primjeri gospodarstva i kulture stanovanja.

Razvoj kulture i umjetnosti (tkanje, posuđe, ukrašavanje, spomenici, hramovi). Odabrani svjetski lokaliteti.

Današnji Hrvatski prostor u prapovijesno doba.

Starije i mlađe kameno doba na tlu današnje Hrvatske. Najpoznatiji lokaliteti (Vindija pokraj Varaždina, Šandalja I pokraj Pule, Krapina, Veternica pokraj Zagreba, Ražanac pokraj Zagreba, danilska i hvarska kulturna skupina, vučedolska kultura i druge).

Metalno doba na tlu Hrvatske. Odabrani primjeri bakrenog, brončanog i željeznog doba.

**III. STARI VIJEK**

Prve države u povijesti : Države i nrodi starog Istoka

Područje. Prve države: Sumerani. Glavna obilježja gospodarstva i kulture. Babilonsko Carstvo. Glavna obilježja kulture i civilizacije. Egipat. Glavna obilježja gospodarstva i kulture. Indija i Kina. Glavna obilježja gospodarstva i kulture.

Sredozemna prednja Azija: Židovi: povijesno područje. Teokratska država. Abraham, Mojsije, David (kratko).

Feničani. Razvoj obrta i trgovine. Pismo.

Grčka u starom vijeku; Židovi i kultura starih Grka ( 2 sata)

Doseljenje. Kretska kultura. Mikenska kultura. Odabrani primjer. Društvo i gospodarski razvoj u doba kolonizacije.

Grčke kolonije na današnjem hrvatskom Jadranu. Primjeri..

Nastanak polisa. Suprotnosti između Atene i Sparte. Rat sa porzijancima. Periklo - atenski vođa i državnik. Vrline koje su ga resile. Uzroci propasti grčke slobode. Uzroci. Grčki filozofi i ostali znanstvenici. Sokrat. Platon.

Helenizam, i njegova kultura. Umjetnost. Slikarstvo, kiparstvo, arhitektura. Znamenite građevine: odabrani primjeri.

Važnost grčke povikesti i kulture te umjetnosti za europske narode sve do danas.

#### Rim u starom vijeku: Život i kultura starih Rimljana

Nastanak i razvoj rimske države. Doba Rimske Republike. Rimsko Carstvo. Osnovni pojmovi. Propast Zapadnog Rimskog Carstva. Rimska kultura i civilizacija. Graditeljstvo: oblici. Umjetnost: kiparstvo i slikarstvo. Pismo. Filozofija i znanost. Historiografija. Rimsko pravo. Govorništvo. Odabrani primjeri.

#### Kršćanstvo: Počeci i razvoj

Vrijeme Kristova rođenja u Palestini. Svjedočanstva rimskih i židovskih povjesnika: Tacit, Flavije, i drugi. Širenje kršćanstva. Progoni kršćana. Milanski edikt. Teodozije Veliki i kršćanstvo. Počeci kršćanske kulture i civilizacije.

#### Današnje hrvatsko područje u doba Rimljana: Širenje kršćanstva i progoni

Rimske provincije na našem tlu nakon Batonova ustanka i u kasno doba Carstva (za vrijeme Dioklecijana). Kratki pregled. Sisija sjedište rimskog prefekta. Odabrani primjeri kulture i civilizacije.

Prve vijesti o kršćanstvu na našem hrvatskom tlu. Važna biskupska sjedišta: Dalmacija, Panonija, Istra, otoci. Progoni kršćana.

Odabrani primjeri kršćanske kulture i civilizacije.

### IV. EUROPA I SVIJET U RANOM SREDNJEM VIJEKU (V. DO XI. STOLJEĆE)

#### Velike seobe naroda i njihove posljedice

Seobe Huna i Germana te oblikovanje njihovih država tijekom i nakon seoba: Bizantsko carstvo. Venecija. Franačka država (glavna obilježja). Islam i osvajanje Arapa (vrlo kratko). Provale Normana. Dolazak Mađara.

#### Srednja Europa poslije raspada Franačke države

Velikomoravska kneževina: djelovanja Konstantina i Metoda. Sveto Rimsko Carstvo (vrlo kratko). Crkveni raskol (1054. god.). Papa Grgur VII. Investitura. Odabrani primjeri kulture i civilizacije.

### V. HRVATSKA U RANOM SREDNJEM VIJEKU (VI. — XI. STOLJEĆE)

#### Doseljenja Hrvata: Organizacija države

Etnogeneza Hrvata. Problemi i gledišta. Seobe Hrvata u današnju postojbinu. Susret Hrvata sa zapadno-kršćanskom kulturom. Pokrštenje Hrvata.

#### Hrvatska - neovisna i priznata europska država

Prve hrvatske kneževine. Jačanje Hrvatske za vrijeme prvih Trpimirovića. Obrambeni ratovi s Venecijom. Pape i međunarodno priznanje Hrvatske. Knez Branimir i Papa Ivan VIII.

#### Hrvatsko kraljevstvo u X. stoljeću: Tomislav

Uspon Hrvatske u doba Tomislava. Obrambeni ratovi. Ujedinjenje hrvatskih zemalja. Hrvatska postaje kraljevstvo. Crkveni sabor u Splitu. Hrvatska nakon Tomislava. Novi obrambeni ratovi s Venecijom.

## Procvat Hrvatske u doba Krešimira IV. i Dmitra Zvonimira

Gospodarski razvoj i usmjerenost prema moru. Krešimir "kralj Dalmacije i Hrvatske". Ujedinjena Hrvatska. Obrambeni ratovi s Bizantom i Normanima. Novi crkveni sabor.

Dolazak kralja Zvonimira. Zvonimir i susjedi. Reformni pokret u Hrvatskoj. Novi odnosi prema susjedima. Zvonimir i Papa Grgur VII. Stanje u državi. Načela Zvonimirova vladanja.

### Razvoj kulture u doba narodnih vladara

Glagoljsko pismo i hrvatski jezik. Latinski sloj hrvatske pismenosti. Kameni natpisi. Benediktinski samostani - žarišta kulture. Samostanski skriptoriji. Kodeksi. Predromaničko graditeljstvo.

## VI. SVIJET I EUROPA U RAZVIJENOM I KASNOM SREDNJEM VIJEKU

### Europa u usponu. Razvoj gradova, trgovine i obrta

Prestanak ratova i kolonizacija europskog istoka. Dalji razvoj feudalizma. Širenje obradivog zemljišta. Gradski život. Razvoj trgovine. Razvoj obrta i manufaktura. Trgovina, sajmovi i novčarstvo.

### Srednjevjekovne civilizacije i križarski ratovi; Odjeci u Hrvatskoj

Križarski ratovi i njihov cilj. Poziv pape Urbana II. Osam križarskih vojni. Posljedice ratova. Križari i Hrvatska. Razaranje Zadra. Osnivanja duhovno - viteških redova u Europi. Viteški redovi u Hrvatskoj.

### Zemlje europskog zapada od XII. do XV. stoljeća

Uspostava ustavne vlade u Engleskoj. Francuska od XII. Engleska i Francuska u stogodišnjem ratu. Pojava kuge 1348. godine. Posljedice.

Iberijski poluotok. Gradovi države u Italiji. Sveto Rimsko Carstvo. Habsburgovci. Savez Švicarskih kantona.

### Kultura srednjevjekovnog društva

Kineska i Arapska znanost. (Kratko). Kršćanka filozofija. Toma Akvinski. Bonaventura. Obrazovanje. Umjetnost romantike i gotike.

Renesansa i humanizam. Značenje. (Thomas Moore, Erazmo Roterdamski i drugi).

## VII. HRVATSKE ZEMLJE U RAZVIJENOM I KASNOM SREDNJEM VIJEKU

### Dinastičke promjene - dolazak Arpadovića (1102.-1301.)

Unutrašnje borbe i dolazak Arpadovića u Hrvatsku. Personalna unija i državopravna individualnost hrvatskog kraljevstva. Položaj hrvatskih zemalja. Obrambeni ratovi s Venecijom. Andrija II. i otpor kraljevoj samovolji.

Slobodni kraljevski gradovi. Značenje.

### Novo dinastičke borbe — dolazak Anžuvina (1301.-1386.)

Uspornost moći Bribirskih knezova iz roda Šubića. Dolazak Anžuvina. Karlo I i hrvatski velikaši. Bitka kod Blizne. Centralizam Anžuvina i posljedice. Novi ratovi s Venecijom. Zadarski mir i prostorno okupljanje hrvatskih zemalja. Stanje u Dubrovniku, Ludvig I i susjedi.

Istra između Venecije i Habsburgovaca.

### Društveno - politička previranja: Gubitak Dalmacije

Otpor Hrvatskih velikaša centralizmu. Nove dinastičke borbe. Ladislav Napuljski i Sigismund Luksemburški. Prodaja Dalmacije". Sigismundovi ratovi u Bosni. Sigismund i Venecija. Mletačka vlast na zaposjednutim područjima. Tursaka opasnost urožava Hrvatsku.

### Turske provale u Hrvatsku

Centralizacija i reforme kralja Matijaša I. Korvina. Pad Bosne i pokušaj organizacije obrambenog sustava. Nove turske provale. Jagelovići.

Krbavska bitka (1493.). Dalja obrana Domovine i pomoć Sv. Stolica. Knez Bernardin i Vuk Krsto Frankopan. Mohačka bitka. Migracije. Posljedice.

### Srednjovjekovna bosanska država

Počeci bosanske samostalnosti. Ban Stjepan II Kotromanić. Kralj Stjepan Tvrtko I. Doba previranja i ratova s Turcima: Pad Bosne. Pad Hercegovine. Pučanstvo prije dolaska Turaka. Katarina Kosača - posljednja bosanska kraljica.

Srednjovjekovno bosansko - hunsko kršćanstvo. Problemi prelaska na islam. Djelatnost dominikanaca i franjevica. Obilježja kulture.

### Društveni i gospodarski odnosi hrvatskog srednjovjekovlja

Feudalizam u Hrvatskoj. Ruralno (seljačko) stanovništvo (u unutrašnjosti i primorju). Feudalne obveze pučanstva. Za što se one koriste. Nemiri i pobune pučanstva i seljaka. Uzroci. Buna na Hvaru. Uzroci Gupčeve pobune.

### Kultura Hrvata (XII. - XVI. stoljeće)

Ishodišta hrvatske kulture: graditeljstvo, rojmanika i gotika. Pravno-povijesni spomenici i zbirke. Knjiga u Hrvata na prijelazu iz srednjeg u novi vijek. Moltva suprotiva Turkom. Crkvene bratovštine i hodočašća.

## VIII. SVIJET U NOVOM VIJEKU (XV.—XVIII. STOLJEĆE)

### Svijet u osvit novog doba (XV. - XVIII. st.)

Nova tehnologija: tiskarstvo, kovanje ruda i drugo. Srednjovjekovne civilizacije: Kina, Japan, Indija, Mongoli. Amerindijanske civilizacije pretkolumbovske Amerike.

### Velika zemljopisna otkrića

Svijet uoči velikih otkrića. Europljani otkrivaju novi svijet. Put za Indiju oko Amerike. Otkriće novog svijeta. Prvo putovanje oko svijeta. Istraživanje novog svijeta. Posljedice otkrića.

### Renesansa i humanizam: Odjeci u Hrvatskoj

Uzroci i žarišta renesanse i humanizma. Renesansa kao umjetnički izraz. Istaknuti humanisti. Humanizam i renesansa u kulturi i književnosti Hrvata. (hrvatski lartinisti). Smjerovi i područja. Odnosi i dodiri sa svijetom.

### Apsolutne monarhije država na europskom Zapadu

Bitna obilježja apsolutne vlasti. Uspon i širenje Habsburške monarhije. Nasljedne zemlje: Španjolska postaje velika kolonijalna sila. Rat za nezavisnost Nizozemske.

### Ostale europske zemlje

Pobjeda parlamentarizma u Engleskoj. O Cromwell. Jakov II. Francuska apsolutna monarhija. Ljudevit XIII. i Ljudevit XI

Tridesetogodišnji rat. Jačanje Poljske. Ratovi Rusa s Poljacima i Šveđanima.

### Protestantska reforma i katolička obnova; odjeci u Hrvatskoj

Temeljni spisi reformacije. Martin Luter. Augsburški mir. Jean Calvin i kalvinizam. Anglikanizam. Odjeci protestantizma u Hrvatskoj. Religijska karta Europe poslije vjerskih ratova u XVI. i XVII. stoljeću.

Katolička obnova. Sabor u Tridentu (1545-1563.). Novi crkveni redovi. Isusovci nositelji obnove. Odjeci u Hrvatskoj (osnivanje gimnazija i Sveučilište u Zagrebu; Razvoj književnosti.)

## IX. HRVATSKA U NOVOM VIJEKU (Od početka XVI. do početka XVIII. STOLJEĆA)

### Sabor u Cetinju; Hrvatska među zemljama Habsburške krune

Izbor Ferdinanda Habsburškog. Razlozi i uvjeti izbora. Personalna unija. Građanski rat i pod Jajca. Balkanski pravoslavni Vlasi (Maurovlasi) i turska osvajanja. Nema Habsburgovaca za obranu zemlje i nastojanja da od personalne unijenačine realnu. Otpor i nezadovoljstvo hrvatskih velikaša.

### Hrvatska u doba najveće turske opasnosti; Ban Tomo Erdedi

Nastavlja se stoljetni otpor turskom osvajaču. (1527. - 1593.). Sisačka pobjeda i značenje. Mir na Žitvi (1606.). Uspostava vojne granice na hrvatskom državnom teritoriju. Naseljavanje Vlaha i "vlaško pitanje" u Hrvatskoj. Otpor hrvatskih staleža i Sabora centralističkim i apsolutističkim postupcima bečkog dvora. Težak položaj hrvatskog pučanstva.

### Otpor bečkome centralizmu i apsolutizmu (zrinsko-frankopanski).

Zrinski i Frankopani "skrbnici i zaštitnici" Hrvatske. Junački pothvati u prvome turskom ratu (1663. - 1664.). Organizacija otpora protiv centralizma i apsolutizma. Uloga Katarine Zrinski. Početak i slom otpora. Nezakonito pogubljenje hrvatskih velikaša. Katarina Zrinska i njezina djeca. Posljedice za Hrvatsku.

### Hrvatska područja i stanovništvo za vrijeme mletačke i osmanijske vlasti; Dubrovnik - oaza slobode

Politička i gospodarska diskriminacija Hrvata katolika u Slavoniji i drugim hrvatskim gradovima za vrijeme osmanlijske vlasti.

Položaj Hrvatskog pučanstva u Dalmaciji za vrijeme mletačke vlasti te u Istri za vrijeme mletačke i austrijske vlasti. Širenje pojma Dalmacije na štetu hrvatskog imena.

Uskoci: sukobi s Mlečanima i Turcima.

Dubrovnik. Uspon u XVI. st. Uzroci slabljenja krajem XVI. i u XVII. stoljeću. Značenje "koridora".

### Bosna za vrijeme turskog vladanja

Bosanski pašulak. Područje i stanovništvo. Islamizacija. Odnosi turskih vlasti prema kršćanskim Crkvama. Uloga franjevac. Gospodarski položaj pučanstva.

### Oslobađanje hrvatskih krajeva od turske vlasti

Turci ne poštuju mirovne dogovore. Intenzivne borbe protiv Turaka i oslobađanje hrvatskih krajeva (1683. - 1699.). Lika, sjeverna Dalmacija, Pounje, Slavonija. Ban Nikola Erdedi. Narodni vođe: L. Ibršimović, M. Mesić i drugi.

Pokušaj prodora u Bosnu: E. Savojski, 1697.

Mir u Srijemskim Karlovcima (1699.). Značenje. Mir u Požarevcu (1718). Značenje.

### Gospodarska obnova u Hrvatskoj nakon oslobođanja hrvatskih krajeva na početku XVIII. stoljeća.

Pučanstvo. Novo poljoprivredno zemljište. Ratarstvo i vinogradarstvo. Nove kulture: kukuruz i krumpir. Urbarijalne regulacije. Razvoj gradova i luka. Nove trgovačke ceste. Magistrale: Sisak - Karlovac - Rijeka. Razvoj trgovine i obrta. Manufakture. Hrvatske luke. Brodograđevina djelatnost.

### Kulturni razvoj u Hrvata od XVI. do početka XVIII. stoljeća.

Odabrani primjeri: graditeljstvo, slikarstvo, kiparstvo. Glazba. Kulturni razvoj u doba reformacije i katoličke obnove. Novi crkveni redovi. Osuvremenjivanje škola: gimnazije, Sveučilište. Umjetnost baroka. Misli o jedinstvu hrvatskog naroda (B. Kašić, I. Lucić - Lucius, J. Ratkay, P. Ritter - Vitezović, J. Križanić) te književnici (M. Marulić, I. Gundulić i drugi).

### Institucije i simboli hrvatske državnosti.

Hrvatski narodni vladari, ban, herceg, Hrvatski sabor, državni grb, državno - pravni dokumenti i povelje, županije i župani. Vojka.

## **NASTAVNI PROGRAM ZA II. RAZRED STRUKOVNIH ŠKOLA**

**(2 sata tjedno - 70 sati godišnje)**

### **HRVATSKA I SVIJET OD KRAJA XVIII. DO SREDINE XX. STOLJEĆA**

#### **I. SVIJET I EUROPA OD KRAJA XVIII. DO SREDINE XIX. STOLJEĆA**

##### Velike europske države potkraj XVIII. stoljeća

Engleska: industrijska revolucija, najvažniji izumi, napredak proizvodnje. Francuska: prosvjetiteljstvo i prosvijećeni apsolutizam.

Rusija u doba Petra Velikog i Katarine II. Pruska: postanak i izgradnja militarističke države.

##### Razvoj Sjedinjenih Američkih Država

Sjevernoameričke države do rata za nezavisnost. Metropola sprečava gospodarski razvoj kolonija. Rat za nezavisnost. Ustav 1781. Gospodarski razvoj.

##### Francuska revolucija do donošenja Ustava (1791.)

Francusko društvo uoči revolucije. Neuspjeh poreznih reformi. Treći stalež. Saziv generalnih (državnih) staleža. Deklaracije o pravima čovjeka i građana. Ustav 1791.

##### Francuska revolucija i njezin tijek od 1791. do proglašenja carstva

Unutarnji sukobi. Rat s antifrancuskom koalicijom i uspostava republike. Jakobinski teror. Poraz Jakobinaca i kraj revolucije. Napoleon Bonaparte. Proglašenje carstva. Obilježja revolucije.

##### Napoleonovi ratovi i njegov slom: Bečki kongres

Francuska u doba Napoleona. Osvajački ratovi i hegemonija u Europi. Otpor pokorenih naroda. Pohod u Rusiji i Napoleonov slom. Bečki kongres. Rezultati Kongresa. Rješenje njemačkog pitanja. Nova karta Europe.

### Nacionalni pokret i revolucije u Europi do 1848./49. godine

Liberalne ideje i građanstvo. Jednacionalne i višenacionalne države, nacionalno pitanje i nacionalni pokreti. Tajni program velikosrpske politike. Načertanije" I. Garašanina.

Stanje uoči revolucije 1848./49. u Italiji, Francuskoj i Njemačkoj. Tijek i završetak revolucije. Habsburška monarhija: Beč i pad Metternicha. Revolucija u Mađarskoj i slom uz pomoć ruske vojske.

## II. HRVATSKA OD KRAJA XVIII. DO SREDINE XIX. STOLJEĆA

### Utjecaj i reforme prosvjećenog apsolutizma; Unutrašnje ustrojstvo hrvatskog kraljevstva

Prosvjećeni vladari Marija Terezija i Josip II. Reforme i germanizacija. Unutrašnje ustrojstvo hrvatskog kraljevstva: ban, Sabor, županije. Sudstvo, banska vojska i zemaljski kapetan. Novo uređenje vojne granice. Značenje Hrvatskog urbara. Zajednička vlada za Hrvatsku i Ugarsku. Posljedice.

### Hrvatska u vrijeme Napoleonovih ratova

Kraj mletačke vladavine u Istri i Dalmaciji. Prva austrijska vladavina. Austrija odbija vratiti Dalmaciju pod vlasti Hrvatskog sabora i bana. Francuska vojska okupirala Dalmaciju Istru. Pad Dubrovačke Republike.

Francuska uprava u Dalmaciji. Rušenje hrvatskih spomenika i crkava. Ilirske pokrajine i njihov slom. Druga austrijska vladavina.

### Hrvatski narodni preporod 1835.-1848. (2 sata).

Potreba sveopće inteligencije Hrvatske. Mađarski hegemonizam prema Hrvatskoj. Nastup mladog naraštaja. Grof Janko Drašković: politički i gospodarski program preporoda.

Preporodni kulturni pokret: javna glasila i nacionalne ustanove. Zagrebački biskup Juraj Haulik - preporodni mecena. Djelovanje političkih stranaka. Zabrana "ilirskog" imena.

Hrvatski sabor 1847. i njegovo značenje.

### Ban Josip Jelačić — odlučan otpor ugarskom hegemonizmu(2 sata)

Narodni zahtjevi. Josip Jelačić imenovan za hrvatskog bana. Prekid odnosa s mađarskom vladom. Samostalna banska vlada u Zagrebu. Ukinuće kmetstva. Saziv prvog zastupničkog Sabora. Rad Sabora i značenje.

Neuspjeh pregovora s mađarskom vladom. Uzroci, početak i tijek rata s Mađarima. Povratak Rijeke i Međimurja. Promjene u ratu nakon početka mađarske revolucije. Nominalno ujedinjenje hrvatskih zemalja. Oktroirani sustav.

## III. SVIJET I EUROPA U DRUGOJ POLOVICI XIX. STOLJEĆA

### Doba tehničkih otkrića i novi izvori energije

Pronalasci u proizvodnji i primjena novih izvora energije. Električna struja i nafta. Razvoj znanosti. Najnovija tehnička dostignuća. Borba za tržište. Prezasićenost. Gospodarske krize. Razvoj znanosti.

### Europske države i SAD u drugoj polovici XIX. stoljeća



Francuska kao europska sila. Ujedinjenje Italije. Ujedinjenje Njemačke. Rusija nakon ukinuća kmetstva. Turska i istočno pitanje. Dualizam vlasti u Habsburškoj monarhiji. Građanski rat u SAD-u i njegove posljedice.

#### Razvijeni kapitalizam — imperijalizam

Odnosi među velikim europskim silama potkraj XIX. i na početku XX. stoljeća. Velika Britanija; Francuska. Borba za tržište i izvore sirovina. Podjela kolonija. Oružani sukobi — predigra svjetskom ratu. Vojni savezi.

#### Promjene u načinu života: Novi socijalni problemi

Posljedice naglih promjena. Privlačna snaga gradova. Urbanizacija. Društveni poroci. Položaj radništva. Radničke udruge. Sindikati. Stajalište Crkve. Enciklika pape Lava XIII. "Rerum novarum" (O novim stvarima) 1891. godine.

### IV. HRVATSKA U DRUGOJ POLOVICI XIX. STOLJEĆA

#### Hrvatska u osvit modernog doba: Sabor 1861. (2 sata)

Novi apsolutizam i njegov slom. Djelovanje bana Josipa Jelačića. Hrvatski sabor 1861. i pokušaji rješavanja državno-pravnih problema. Počeci oblikovanja suvremenih stranaka. Programi.

#### Hrvatsko-ugarska nagodba i njezino značenje

Utanačenje Hrvatsko-ugarske nagodbe. Sadržaj i značenje. Obilježja gospodarskog razvoja u Hrvatskoj: suvremene prometnice, gospodarske izložbe, pomorstvo, razvoj gradova. Rakovica. Revizija Nagodbe.

#### Razvoj moderne Hrvatske: Ban Ivan Mažuranić (2 sata)

Nastavak modernizacije u upravi, sudstvu i školstvu. Središnje kulturne i znanstvene ustanove. Dalji gospodarski razvoj. Hrvatska pomaže ustanak u Bosni i Hercegovini. Razlozi ostavke bana Mažuranića. Ukinuće Hrvatsko-slavonske vojne krajine (granice) i njezin povratak pod vlast Hrvatskog sabora i bana u doba bana Ladislava Pejačevića. Otpor nezaknitim ugarskim grbovima.

#### Narodni preporod Hrvata u Dalmaciji i Istri; Gradišćanski Hrvati i bački Hrvati u Ugarskoj

Preporodni pokret u Dalmaciji. Čitaonice i javna glasila. Mihovil Pavlinović suprotstavlja se velikosrpstvu.

Preporodni pokret u Istri. Čitaonice i javna glasila. Biskup Juraj Dobrila.

Hrvatski narodni preporod u Bunjevca i Šokaca. Javna glasila. Biskup Antun Antunović idrugi svećenici. Narodni preporod u gradišćanskih Hrvata. Mate Meršić Miloradić vođa preporoda.

#### Hrvatska potkraj XIX. i na početku XX. stoljeća: Banovanje Khuena Hedervariya (2 sata)

Mađaronska politika i hrvatski oporuntizam. Khuenova Narodna stranka. Odlučan otpor Stranke prava. Uzroci sloma Khuenove politike.

Gospodarsko stanje u zemlji: poljodjelstvo, vinogradarstvo, razvoj industrije. Razvoj novčarskih zavoda.

Položaj radništva. Katolički pokret i pokušaj uključivanja u rješavanje gorućih socijalnih problema. Razvoj kulture, umjetnosti i športa.

#### Austro-ugarska vlast i Hrvati u Bosni i Hercegovini

Stanje u Bosni i Hercegovini u vrijeme raspada Osmanlijskog Carstva. Ustanak 1875.-1878. i izbjeglice u Hrvatskoj. Stajalište Hrvatskog sabora. Berlinski kongres. Protektorat. Aneksija. Organizacija uprave. Gospodarski i društveni razvoj.

Politički pokreti i stranke Hrvata u Bosni i Hercegovini. Hrvatska javna glasila i publikacije. Uloga i značenje Katoličke Crkve. Nadbiskup Josip Stadler.

#### Politički pokreti i stranke u Hrvatskoj krajem XIX. i na početku XX. stoljeća, Hrvati u prekomorskim zemljama

Nove političke stranke. Stanje u Dalmaciji i Istri. Riječka i Zadarska rezolucija. Stajališta braće Radića. Dalja politička previranja i stanja uoči Prvog svjetskog rata.

Uzroci iseljavanja Hrvata u prekomorske zemlje. Briga za hrvatsku domovinu. Politička i gospodarska potpora. Osnivanje hrvatskih društava u iseljeništvu. Skrb Katoličke Crkve za iseljenike.

### V. SVIJET I EUROPA NA POČETKU XX. STOLJEĆA

#### Međunarodni savezi, krize i regionalni ratovi

Vojno-politički savezi: Trojni savez i Trojna antanta. Marokanske krize. Aneksijska kriza. Balkanski savezi i balkanski ratovi. Jačanje gospodarske moći i političkog utjecaja SAD-a. Atentat u Sarajevu. Stajalište Katoličke Crkve prema ratnoj opasnosti.

#### Prvi svjetski rat: Ratna zbivanja 1914.-1918.

Početak i proširenje ratnih sukoba. Stanje na bojištima 1914. Londonski ogovor. Pojačani sukobi na istočnom bojištu. Stanje na europskim bojištima i borbe izvan Europe 1915.—1916. godine.

#### Tijek rata 1917. i 1918. godine; Kapitulacija Središnjih sila

Ratno stanje 1917. Ulazak SAD-a i Grčke u rat. Zbivanja u Rusiji. Odlučne bitke na zapadnom bojištu. Slom Središnjih sila i završetak rata. Posljedice i žrtve rata.

### VI. SUVREMENO DOBA — HRVATSKA U XX. STOLJEĆU

#### Hrvatska u vrijeme Prvog svjetskog rata.

Režimska nasilja u hrvatskim zemljama. Hrvati u austro-ugarskoj vojsci. Hrvatski domobrani. Djelovanje Hrvatskog sabora za vrijeme rata. Gospodarske prilike u zemlji.

Djelovanje hrvatske političke emigracije. Sudbina zarobljenih Hrvata kao austrougarskih vojnika. Zeleni kader. Pobune mornara u austrougarskoj vojsci.

#### Hrvatska u sastavu Države Slovenaca, Hrvata i Srba

Osnutak Narodnog vijeća SHS. Neprihvatanje Careva manifesta. Prekid državnopravnih odnosa s Austro-Ugarskom. Preuzimanje austrougarske ratne mornarice. Organizacija i djelovanje vlasti u Državi SHS.

#### Uključivanje Hrvatske u prvu jugoslavensku državu i hrvatski otpor 1918. - 1928.

Ženevska deklaracija. Način uključivanja Hrvatske u Kraljevstvo SHS. Krvoproliće u Zagrebu. Ugnjetački postupci vladajućeg režima. Posljedice Rapallskog ugovora. Djelovanje najveće hrvatske političke stranke. Hrvati u ostalim političkim strankama. Atentat na hrvatske zastupnike.

#### Hrvati u vrijeme monarhističke diktature

Proglašenje diktature. Progoni i otpori Hrvata. Novo parceliranje hrvatskog teritorija. Nastavak diktature i nakon oktroirane ustavnosti. Zagrebačke punktacije. Ubojstvo kralja i uspostava Namjesništva.

#### Hrvatsko pitanje i nastanak Banovine Hrvatske

Hrvatsko pitanje. Malobrojnost Hrvata u višim državnim službama. Hrvatsko iseljništvo. Udio Hrvata u komunističkoj političkoj emigraciji. Maček kao vođa hrvatskog naroda. Sporazum Cvetković-Maček. Stanje i odnosi u Banovini Hrvatskoj.

#### Nezavisna Država Hrvatska

Kapitulacija i razdioba Kraljevine Jugoslavije. Nastanak NDH. Ustroj vlasti u NDH. Podređenost okupatorskim silama. Ustaški režim vlasti. Vežanost ustaškog režima za sudbinu njegovih zaštitnika. Razvoj gospodarstva u ratnim uvjetima.

Razvoj kulture i znanosti.

#### Hrvatski narod u antifašističkoj borbi i njegov doprinos pobjedi antifašističke koalicije

Prijeratni antifašizam u ratnim vremenima. Nastanak prvog partizanskog odreda. Osnutak Glavnog štaba Hrvatske. Partizanska vlast i antifašističke organizacije. Hrvatski antifašizam kao dio svjetskog antifašizma. Počeci druge Jugoslavije. Stvaranje nove hrvatske države u sastavu jugoslavenske federacije. Udio HSS-a. Hrvatski prekomorski zbjegovi.

Četinački teror na hrvatskom području. Zločini tijekom rata i nakon njega. Prva vlada Federalne Države Hrvatske. Kraj NDH. Doprinos pobjedi antifašističke koalicije.

#### Hrvatska u sastavu druge Jugoslavije

Proglašenje FNRJ. Uspostava društvenog sustava prema sovjetskom uzoru. Hrvatska kao republika u sastavu jugoslavenske savezne države. Okrutnosti režimskog odnosa prema Crkvi.

Agrarna reforma, kolonizaciju i promjene u nacionalnoj strukturi pučanstva. Podređeni položaj Hrvata i Hrvatske u drugoj Jugoslaviji. Tijek hrvatskog otpora 1965. - 1971.

Represija, novi Ustav i stanje nakon njegova donošenja.

Prvi hrvatski sveci.

#### Nastanak nezavisne i suverene hrvatske države

Podznaci sloma postojećeg sustava u SFRJ. Osnivanje nekomunističkih stranaka. Prvi višestranački izbori u Republici Hrvatskoj. Konstituiranje nove demokratske vlasti. Novi Ustav Republike Hrvatske. Pregovori o novom obliku zajedništva. Proglašenje Hrvatske samostalnom i suverenom državom.

#### Hrvatska u obrani svoje nezavisnosti i suverenosti; Položaj Hrvatske u međunarodnoj zajednici (2 sata).

Počeci velikosrpske agresije na Hrvatsku. Brijunska deklaracija. Odluka o samostalnosti i suverenosti Republike Hrvatske. Međunarodno priznanje države Hrvatske. Dolazak mirovnih snaga UN i njihov neuspjeh. Velikosrpska agresija na Bosnu i Hercegovinu. Hrvatski branitelji i njihove sjajne pobjede.

Hrvatska pred svojom budućnošću.

## **N A P O M E N A**

Program povijesti za III. razred u kojem se povijesni sadržaji obrađuju kao alternativni s Etikom i kulturom nije razrađen.

Predlažemo da taj program naprave sami nastavnici i da se obrađuju povijesni sadržaji zavičajnog prostora (županija ili grad)

# NASTAVNI PROGRAM POVIJESTI ZA INDUSTRIJSKE ŠKOLE

Jedna godina učenja; 2 sata tjedno — 70 sati godišnje

## SAMO HRVATSKA POVIJEST

### I. UVOD U UČENJE POVIJESTI

#### Povijest i njezino učenje

Što je povijest i zašto je učimo. Što za nas znači hrvatska povijest. Podjela povijesti na velika vremenska razdoblja. Mjesto i razdoblja hrvatske povijesti.

Najstariji historiografi (Herodot, Tukidid i drugi).

Najznačajniji hrvatski povjesničari (I. Lucić, J. Ratkaj, I. Kukuljević, F. Rački, T. Smičiklas, V. Klaić i drugi).

### II. HRVATSKA U RANOME SREDNJEM VIJEKU (VI. —XI. STOLJEĆA

#### Doseljenje Hrvata: Organizacija države

Etnogeneza Hrvata. Problemi i gledišta. Seoba Hrvata u današnjepostojbinu. Susret Hrvata za zapadno-kršćanskom kulturom. Pokrštenje Hrvata.

#### Hrvatska — neovisna i priznata europske države

Prve hrvatske kneževine. Jačanje Hrvatske za vrijeme prvih Trpimirovića. Obrambeni ratovi s Venecijom. Pape i međunarodno priznanje Hrvatske. Knez Branimir i Papa Ivan VIII.

#### Hrvatsko kraljevstvo u X. stoljeću: Tomislav

Uspón Hrvatske u doba Tomislava. Obrambeni ratovi. Ujedinjene hrvatskih zemalja. Hrvatska postaje kraljevstvo. Crkveni sabori u Splitu. Hrvatska nakon Tomislava. Novi obrambeni ratovi s Venecijom.

#### Procvat Hrvatske u doba Krešimira IV. i Dmitra Zvonimira

Gospodarski razvoj i usmjerenost prema moru. Krešimir "kralj Dalmacije i Hrvatske". Ujedinjena Hrvatska. Obrambeni ratovi s Bizantom i Normanima. Novi crkveni sabori.

Dolazak kralja Zvonimira. Zvonimir i susjedi. Reformni pokret u Hrvatskoj. Novi odnosi prema susjedima. Zvonimir i papa Grgur VII. Stanje u državi. Načela Zvonimirova vladanja.

#### Razvoj kulture u doba narodnih vladara

Glagoljsko pismo i hrvatski jezik. Latinski sloj hrvatske pismenosti. Kameni natpisi. Benediktinski samostani — žarišta kulture. Samostanski skriptoriji. Kodeksi. Predromaničko graditeljstvo.

### III. HRVATSKA U RAZVIJENOM I KASNOM SREDNJEM VIJEKU (XII. — XVI. STOLJEĆA)

#### Dinastičke promjene — dolazak Arpadovića (1102. — 1301.)

Unutrašnje borbe i dolazak Arpadovića u Hrvatsku. Personalna unija i državopravna individualnost hrvatskog kraljevstva. Položaj hrvatskih zemalja. Ombramebeni ratovi s Venecijom. Andrija II. i otpor kraljevoj samovolji.

Slobodni kraljevski gradovi. Značenje.

#### Novo dinastičke borbe — dolazak Anžuvina (1301. — 1386.)

Uspon moći Bribirskih knezova iz roda Šubića. Dolazak Anžuvina. Karlo I. i hrvatski velikaši. Bitka kod Blizne. Centralizam Anžuvina i posljedice. Novi ratovi s Venecijom. Zadarski mir i prostorno okupljanje hrvatskih zemalja. Stanje u Dubrovniku. Ludvik I. i susjedi.

Istra između Venecije i Habsburgovaca.

#### Društveno-politička previranja: Gubitak Dalmacije

Otpor hrvatskih velikaša centralizmu. Nove dinastičke borbe. Ladislav Napuljski i Sigismund Luksemburški. "Prodaja Dalmacije". Sigismundovi ratovi u Bosni. Sigismund i Venecija. Mletačka vlast na zaposjednutim područjima. Turska opasnost ugrožava Hrvatsku.

#### Turske provale u Hrvatskoj: Organizacija otpora

Centralizacija i reforme kralja Matijaša I. Korvina. Pad Bosne i pokušaj organizacije obrambenog sustava. Nove turske provale. Jagelovići. Krbavska bitka (1493). Dalja obrana Domovine i pomoć Sv. Stolica. Knez Bernardin i Vuk Krsto Frankopan. Mohačka bitka. Posljedice.

#### Srednjovjekovna bosanska država

Počeci bosanske samostalnosti. Ban Stjepan II. Kotromanić. Kralj Stjepan Tvrtko I. Doba previranja i ratova s Turcima: Pad Bosne. Pad Hercegovine. Pučanstvo prije dolaska Turaka. Katarina Kosača — posljednja bosanska kraljica.

Srednjovjekovno bosansko-humsko kršćanstvo. Problemi prelaska na islam. Djelatnost domikanaca i franjevac. Obilježje kulture.

#### Društveni i gospodarski odnosi hrvatskog srednjovjekovlja

Feudalizam u Hrvatskoj. Ruralno (seljačko) stanovništvo (u unutrašnjosti i primorju). Feudalne obveze pučanstva. Zašto se one koriste. Nemiri i pobune pučana i seljaka. Uzroci. Buna na Hvaru. Uzroci Gupčeve pobune.

#### Kultura Hrvata (XII. — XVI. stoljeće)

Ishodišta hrvatske kulture: graditeljstvo, romanika i gotika. Pravno-povijesni spomenici i zbirke. Knjiga u Hrvata na prijelazu iz srednjega u novi vijek. Molitva suprotiva Turkom. Crkvene bratovštine i hodočašća.

### IV. HRVATSKA U NOVOM VIJEKU (od početka XVI. do početka XVII. stoljeća)

#### Sabor u Cetinju: Hrvatska među zemljama habsburške krune

Izbor Ferdinanda Habsburškog. Razlozi i uvjeti izbora. Personalna unija. Građanski rat i pad Jajca. Balkanski pravoslavni Vlasi (Maurovlasi) i turska osvajanja. Nemar Habsburgovaca za obranu zemlje i nastojanja da od personalne unije načine realnu. Otpor i nezadovoljstvo hrvatskih velikaša.

### Hrvatska u doba najveće turske opasnosti: Ban Tomo Erdedi

Nastavlja se stoljetni otpor turkom osvajaču (1527—1593). Sisačka pobjeda i značenje. Mir na Žitvi (1606). Uspostava vojne granice na hrvatskom državnom teritoriju. Naseljavanje Vlaha i “Vlaško pitanje” u Hrvatskoj. Otpor hrvatskih staleža i Sabora centralističkim i apsolutističkim postupcima bečkog dvora. Težak položaj hrvatskog pučanstva.

### Otpor bečkom centralizmu i apsolutizmu (zrinsko-frankoopanski)

Zrinski i Frankopani “skrbnici i zaštitnici” Hrvatske. Junački pothvati u prvome turskom ratu (1663.—1664). Organizacija otpora protiv centralizma i apsolutizma. Uloga Katarine Zrinske. Početak i slom otpora. Nezakonito pogubljenje hrvatskih velikaša. Katarina Zrinska i njezina djeca. Posljedice za Hrvatsku.

### Hrvatska područja i stanovništvo za vrijeme mletačke i osmanlijske vlasti: Dubrovnik — oaza slobode

Politička i gospodarska diskriminacija Hrvata katolika u Slavoniji i drugim hrvatskim gradovima za vrijeme osmanlijske vlasti.

Položaj hrvatskog pučanstva u Dalmaciji za vrijeme mletačke vlasti te u Istri za vrijeme mletačke i austrijske vlasti. Širenje pojma Dalmacije na štetu hrvatskog imena.

Uskoci: sukobi s Mlečanima i Turcima.

Dubrovnik. Uspon u XVI. st. Uzroci slabljenja krajem XVI. i u XVII. stoljeću. Značenje “koridora”.

### Bosna za vrijeme turskog vladanja

Bosanski pašaluk. Područje i stanovništvo. Islamizacija. Nejednaki odnosi turskih vlasti prema kršćanskim Crkvama. Uloga franjevac. Gospodarski položaj pučanstva.

### Oslobađanje hrvatskih krajeva od turske vlasti

Turci ne poštuju mirovne dogovore. Intenzivnije borbe protiv Turaka i oslobađanje hrvatskih krajeva (1683.—1699.): Lika, sjeverna Dalmacija, Pounje, Slavonija. Ban Nikola Erdedi. Narodni vođe: L. Ibrišimović, M. Mesić i drugi.

Pokušaj prodora u Bosnu: E. Savojski, 1697.

Mir u Srijemskim Karlovcima (1699.). Značenje. Mir u Požarevcu (1718.). Značenje.

### Gospodarska obnova u Hrvatskoj nakon oslobođenja hrvatskih krajeva na početku XVIII. stoljeća

Pučanstvo. Novo poljoprivredno zemljište. Ratarstvo i vinogradarstvo. Nove kulture: kukuruz i krumpir. Urbarijalne regulacije. Razvoj gradova i luka. Nove trgovačke ceste. Magistrale: Sisak-Karlovac-Rijeka.

Razvoj trgovine i obrta. Manifakture.

Hrvatske luke. Brodograđevna djelatnost.

### Kulturni razvoj u Hrvata od XVI. do sredinje XIX. stoljeća

Odabrani primjeri: graditeljstvo, slikarstvo, kiparstvo. Glazba. Kulturni razvoj u doba reformacije i katoličke obnove. Novi crkveni redovi; osuvremenjivanje školstva: gimnazije, Sveučilište. Umjetnost baroka.

Misli o jedinstvu hrvatskog naroda (B. Kašić, I. Lucić-Lucius, J. Ratkay, P. Ritter-Vitezović, J. Kriažnić) te književnici (M. Marulić, I. Gundulić i drugi).

## V. HRVATSKA OD SREDINE XVIII. DO SREDINE XIX. STOLJEĆA

### Utjecaji i reforme prosvijećenog apsolutizma: Unutrašnje ustrojstvo hrvatskog kraljevstva

Prosvijećeni vladari Marija Terezija i Josip II. Reforme i germanizacija. Unutrašnje ustrojstvo hrvatskog kraljevstva: ban, Sabor, županije. Sudstvo, banska vojska i zemaljski kapetan. Novo uređenje vojne granice.

Značenje Hrvatskog urbara. Zajednička vlada za Hrvatsku i Ugarsku. Posljedice.

### Hrvatska u vrijeme Napoleonovih ratova

Kraj mletačke vladavine u Istri i Dalmaciji. Prva austrijska vladavina. Austrija odbija vratiti Dalmaciju pod vlast Hrvatskog sabora i bana. Francuska vojska okupirala Dalmaciju i Istru. Pad Dubrovačke Republike.

Francuska uprava u Dalmaciji. Rušenje hrvatskih spomenika i crkava. Ilirske pokrajine i njihov slom. Druga austrijska vladavina.

### Hrvatski narodni preporod

Potreba sveopće integracije Hrvatske. Mađarski hegemonizam prema Hrvatskoj. Nastup mladog naraštaja. Grof Janko Drašković: politički i gospodarski program preporoda.

Preporodni kulturni pokret: javna glasila i nacionalne ustanove. Zagrebački biskup Juraj Haulik — preporodni mecena. Djelovanje političkih stranaka. Zabrana "ilirskog" imena.

Hrvatski sabor 1847. i njegovo značenje.

### Ban Josip Jelačić — odlučan otpor ugarskom hegemonizmu

Narodni zahtjevi. Josip Jelačić imenovan za hrvatskog bana. Prekid odnosa s mađarskom vladom. Samostalna banska vlada u Zagrebu. Ukinuće kmetstva. Saziv prvog zastupničkog Sabora. Rad Sabora i značenje.

Neuspjeh pregovora s mađarskom vladom. Uzroci, početak i tijek rata s Mađarima. Povratak Rijeke i Međimurja. Promjene u ratu nakon početka mađarske revolucije. Nominalno ujedinjenje hrvatskih zemalja. Oktroirani ustav.

## VI. HRVATSKA U DRUGOJ POLOVICI XIX. STOLJEĆA

### Hrvatska u osvit modernog doba: Sabor 1861.

Novi apsolutizam i njegov slom. Djelovanje bana Josipa Jelačića. Hrvatski sabor 1861. i pokušaji rješavanja državno-pravnih problema. Počeci oblikovanja suvremenih stranaka. Programi.

### Hrvatsko-ugarska nagodba i njezino značenje

Utanačenje Hrvatsko-ugarske nagodbe. Sadržaj i značenje. Obilježja gospodarskog razvoja u Hrvatskoj: suvremene prometnice, gospodarske izložbe, pomorstvo, razvoj gradova.

Rakovica. Revizija Nagodbe.

### Razvoj moderne Hrvatske: Ban Ivan Mažuranić

Nastavak modernizacije u upravi, sudstvu i školstvu. Središnje kulturne i znanstvene ustanove. Dalji gospodarski razvoj. Hrvatska pomaže ustanak u Bosni i Hercegovini. Razlozi ostavke bana Mažuranića.

Ukinuće Hrvatsko-slavonske vojne krajine (granice) i njezin povratak pod vlast Hrvatskog sabora i bana u doba bana Ladislava Pejačevića. Otpor nezakonitim ugarskim gradovima.

### Narodni preporođi Hrvata u Dalmaciji i Istri: Gradišćanski Hrvati i bački Hrvati u Ugarskoj

Preporodni pokret u Dalmaciji. Čitaonice i javna glasila. Mihovil Pavlinović suprotstavlja se velikosrpstvu.

Preporodni pokret u Istri. Čitaonice i javna glasila. Biskup Juraj Dobrila.

Hrvatski narodni preporod u Bunjevaca i Šokaca. Javna glasila. Biskup Antun Antunović i drugi svećenici.

Narodni preporod u gradišćanskim Hrvata. Mate Meršić Miloradić vođa preporoda.

### Hrvatska potkraj XIX. i na početku XX. stoljeća: Banovanje Khuena Hedervarja

Mađaronska politika i hrvatski oportunistički. Khuenova Narodna stranka. Odlučan otpor Stranke prava. Uzroci sloma Khuenove politike.

Gospodarsko stanje u zemlji: poljodjelstvo, vinogradarstvo, razvoj industrije. Razvoj novčarskih zavoda.

Položaj radništva. Katolički pokret i pokušaj uključivanja u rješavanje gorućih socijalnih problema. Razvoj kulture, umjetnosti i športa.

### Austro-ugarska vlast i Hrvati u Bosni i Hercegovini

Stanje u Bosni i Hercegovini u vrijeme raspada Osmanlijskog Carstva. Ustanak 1875.—1878. i izbjeglice u Hrvatskoj. Stajalište Hrvatskog sabora. Berlinski kongres. Protektorat. Aneksija. Organizacija uprave. Gospodarski i društveni razvoj.

Politički pokreti i stranke Hrvata u Bosni i Hercegovini. Hrvatska javna glasila i publikacije. Uloga i značenje Katoličke Crkve. Nadbiskup Josip Stadler.

### Hrvatska uoči Prvog svjetskog rata: Hrvati u prekomorskim zemljama i iseljeništvu

Nove političke stranke. Stanje u Dalmaciji i Istri. Riječka i Zadarska rezolucija. Stajalište braće Radića. Dalja politička previranja i stanje uoči Prvog svjetskog rata.

Uzroci iseljavanja Hrvata u prekomorske zemlje. Briga za hrvatsku domovinu. Politička i gospodarska potpora. Osnivanje hrvatskih država u iseljeništvu. Skrb Katoličke Crkve za iseljenike.

## VII. SUVREMENO DOBA — HRVATSKA U XX. STOLJEĆU

### Hrvatska u vrijeme Prvog svjetskog rata

Režimska nasilja u hrvatskim zemljama. Hrvati u austro-ugarskoj vojsci. Hrvati domobrani. Djelovanje Hrvatskog sabora za vrijeme rata. Gospodarske politike u zemlji.

Djelovanje hrvatske političke emigracije. Sudbina zarobljenih Hrvata kao austrougarskih vojnika. Zeleni kader. Pobune mornara u austrougarskoj vojsci.

### Hrvatska u sastavu Države Slovenaca, Hrvata i Srba

Osnutak Narodnog vijeća SHS. Neprihvatanje Careva manifesta. Prekid državnopravnih odnosa s Austro-Ugarskom. Preuzimanje Austrougarske ratne mornarice. Organizacija i djelovanje vlasti u Državi SHS.

### Uključivanje Hrvatske u prvu jugoslavensku državu i hrvatski otpori 1918.—1928.

Ženevska deklaracija. Način uključivanja Hrvatske u Kraljevstvo SHS. Krvoproliće u Zagrebu. Ugnjetajući postupci vladajućeg režima. Posljedice Rapallskog ugovora. Djelovanje najveće hrvatske političke stranke. Hrvati u ostalim političkim strankama. Atentat na hrvatske zastupnike.



### Hrvati u vrijeme monarhističke diktature

Proglašenje diktature. Progoni i otpori Hrvata. Novo parceliranje hrvatskog teritorija. Nastavak diktature i nakon oktroirane ustavnosti. Zagrebačke punktacije. Ubojstvo kralja i uspostavljanje Namjesništva.

### Hrvatsko pitanje i nastanak Banovine Hrvatske

Hrvatsko pitanje. Malobrojnost Hrvata u višim državnim službama. Hrvatsko iseljništvo. Udio Hrvata u komunističkoj političkoj emigraciji. Maček kao vođa hrvatskog naroda. Sporazum Cvetković—Maček. Stanje i odnosi u Banovini Hrvatskoj.

### Nezavisna Država Hrvatska

Kapitulacija i razdioba Kraljevine Jugoslavije. Nastanak NDH. Ustroj vlasti u NDH. Podređenost okupatorskim silama. Ustaški režim vlasti. Vežanost ustaškog režima za sudbinu njegovih zaštitnika. Gospodarski razvoj u ratnim uvjetima.

Razvoj kulture i znanosti.

### Hrvatski narod u antifašističkoj borbi i njegov doprinos pobjedi antifašističke koalicije

Prijeratni antifašizam u ratnim vremenima. Nastanak prvoga partizanskog odreda. Osnutak Glavnog štaba Hrvatske. Partizanska vlast i antifašističke organizacije. Hrvatski antifašizam kao dio svjetskog antifašizma. Počeci druge Jugoslavije. Hrvatski antifašizam kao dio svjetskog antifašizma. Počeci druge Jugoslavije. Stvaranje nove hrvatske države u sastavu jugoslavenske federacije. UDIO HSS-a. Hrvatski prekomorski zbjegovi.

Četnički teror na hrvatskom području. Zličini tijekom rata i zločini nakon njega. Prva vlada Federalne Države Hrvatske. Kraj NDH. Doprinos pobjedi antifašističke koalicije.

### Hrvatska u sastavu druge Jugoslavije

Proglašenje FNRJ. Uspostava društvenog sustava prema sovjetskom uzoru. Hrvatska kao republika u sastavu jugoslavenske savezne države. Okrutnosti režimskog odnosa prema Crkvi.

Agrarna reforma, kolonizacija i promjene u nacionalnoj strukturi pučanstva. Podređen položaj Hrvata i Hrvatske u drugoj Jugoslaviji. Tijek hrvatskog tpora 1965.—1971.

Represija, novi Ustav i stanje nakon njegova donošenja.

Prvi hrvatski sveci.

### Nastanak nezavisne i suverene hrvatske države

Predznaci sloma postojećeg sustava u SFRJ. Osnivanje nekomunističkih stranaka. Prvi višestranački izbori u Republici Hrvatskoj. Konstituiranje nove demokratske vlasti. Novi Ustav Republike Hrvatske. Pregovori o novom obliku zajedništva. Proglašenje Hrvatske samostalnom i suverenom državom.

### Hrvatska u obrani svoje nezavisnosti i suverenosti: Položaj Hrvatske u međunarodnoj zajednici

Počeci velikosrpske agresije na Hrvatsku. Brijunska deklaracija. Odluka o samostalnosti i suverenosti Republike Hrvatske. Međunarodno priznanje države Hrvatske. Dolazak mirovnih snaga UN i njihov neuspjeh. Veliko-srpska agresija na Bosnu i Hercegovinu. Hrvatski branitelji i njihove sjajne pobjede.

Hrvatska pred svojom budućnošću.

# OKVIRNI NASTAVNI PROGRAM IZ STRANIH JEZIKA ZA SREDNJE STRUKOVNE TROGODIŠNJE I ČETVEROGODIŠNJE ŠKOLE

## UVOD

Nastavni programi u srednjim strukovnim školama razlikovat će se s obzirom na tri osnovna tipa tih škola tj. na funkcionalnu uporabu stranog jezika za pojedinu struku. To su sljedeći programi:

1. Programi tehničkih i srodnih proizvodnih struka
2. Programi za hotelijersko-turističke tehničare
3. Programi za ugostitelje.
4. Programi za ekonomsku i trgovačku struku

Naravno, da će se i funkcije stranoga jezika razlikovati u svakom od navedenih programa. Dok će u prvom programu težište biti na temeljnom riječniku i razumijevanju jednostavnog stručnog teksta, poglavito naputaka o upotrebi strojeva i inih tehničkih pomagala, dotle će u drugom, i trećem programu težište biti na jeziku svakodnevnih govornih situacija. U stranom jeziku za hotelijersko-turističke tehničare i ugostitelje najviše će doći do izražaja i jezik struke, no stručni jezik bismo u tom slučaju zapravo mogli poistovjetiti s jezikom svakodnevne komunikacije. Drugim riječima strani je jezik kod hotelijersko-turističkih tehničara i ugostitelja ne samo opće obrazovni predmet, već i stručni predmet.

Funkcija programa nameće i drugačiji tip poučnih materijala za strukovne trogodišnje škole. Za prvi tip škola to će biti jednostavniji udžbenik, koji će sadržavati različite stručne tekstove, no vodit će računa o tome, da je predznanje učenika u tim školama slabije, pa će i jezično gradivo biti vrlo postupno strukturirano i blago stupnjevano. I pored toga pokatkada će trebati odabrati još jednostavniji udžbenik, možda opće obrazovni udžbenik za učenje drugog stranog jezika u srednjim školama. No, isto tako kolikogod težimo tome da koncipiramo zajednički udžbenik za cijeli niz strukovnih škola, bit će pokatkada potrebno da se za pojedine struke sruke sastave kraći radni materijali, koji će sadržavati određene stručne tekstove, naputke, prospekte i sl.

Za hotelijersko-turističke i ugostiteljske škole trebalo bi izdati zasebne udžbenike s obzirom na njihovu funkciju. Naravno, niti to ne će biti dostatno u svim smjerovima ugostiteljske struke, pa će i ovdje trebati za pojedina zanimanja predvidjeti zasebne radne materijale, koji će sadržavati izražajne i leksičke osobitosti tih zanimanja (konobari, recepcionari, kuhari).

Najveću pozornost treba posvetiti strukovnim školama za osobne potrebe, a iz toga treba posebice izdvojiti ugostiteljsku struku i to iz sasvim pragmatičkih razloga. Zapravo i obtničke škole za osobne usluge u širem smislu dopunjuju paletu naših turističkih potreba. Hrvatska s punim pravom naglašava svoju turističku, poglavito jadransku orijentaciju, a turizam ne ostvarujemo samo kroz ugostiteljstvo, već i kroz trgovinu i uslužne obrtničke djelatnosti (frizeri, kozmetičari, trgovci i ostale uslužne djelatnosti). U svim je tim strukama stručni jezik zapravo istovjetan jeziku svakodnevnih životnih situacija.

## OPĆE ODREDNICE

### Način i rasčlanba nastavnog programa

Nastavni program u srednjim strukovnim školama ima okvirni značaj, koji navodi ciljeve, sadržaje i planiranje nastave prema Zakonu srednjoj školi, što nastavniku daje dovoljno prostora za njegov stvaralački rad, ali ga istovremeno u određenoj mjeri i obvezuje.

To znači, da nastavnik ima slobodan odabir **redosljedja, podjele gradiva** na veće, ili manje cjeline, **intanzivnije podjele pojedinih metodičkih cjelina**, te **odabira vježbi**. No, istovremeno nastavnik je obvezan učiniti napor kako bi učenici svladali što kvalitetnije **Okvirni nastavni plan i program**.

### Nastavna načela

Temelje se na spoznaji da nastava stranih jezika ne ostvaruje samo ciljeve učenja stranih jezika, već i opće ljudske, nacionalne i etičke vrednote. Stoga se nastava stranih jezika interdisciplinarno povezuje i s ostalim nastavnim predmetima, poglavito s nastavom društvene skupine predmeta, no i s prirodnoznanstvenom skupinom, poglavito ekologijom.

To drugim riječima znači, da učenike treba naučiti da na stranom jeziku govore o vlastitoj zemlji i njenim kulturnim i duhovnim vrednotama, te da steknu i osnovne spoznaje o zemlji i narodu, čiji jezik uče kao i o opće ljudskim vrednotama (zaštita ljudske okoline, zaštita prava čovjeka, itd.).

### Planiranje nastave

Uglavnom razlikujemo **globalno središnje planiranje nastave** i **srednjoročno planiranje**. Uz to nastavnik obavlja i dnevne pripreme nastavnih sati, koje mogu kadkada bitisamo određene natuknice, no često iziskuju i opširniju pripremu. Godišnje planiranje ne možemo obaviti prije početka nastavne godine, već se ono obavlja na temelju inicijalnih testova, ili na neki drugi način, a opet na temelju stvarnih sposobnosti naših učenika, tj. pretpostavka, kakve nastavne rezultate možemo od njih očekivati na kraju školske godine.

Srednjoročno planiranje je iscrpnije, te ono sadrži metode i načine rada, nastavna sredstva, pismene zadaće i sl.

No, godišnje, srednjoročno kao i dnevno planiranje nastavnog rada isključivo su u nadležnosti nastavnika. Stoga ono treba biti djelotvorno i samostalno, a treba se kloniti ustaljenih shema, koji isključuju nastavnikovu samostalnost i stvaralaštvo.

### CILJ I ZADACI

**Zajednički obrazovni cilj** svekolike nastave u školi, pa tako i nastave stranih jezika služi sticanju temeljnog obrazovanja kao i - već prema interesima, sklonostima, darovitosti i sposobnosti učenika - pripremi za buduće zvanje, odnosno nastavak školovanja u višim školama. Stoga nastava u srednjoj strukovnoj školi treba biti poticajna i prvenstveno osposobljavati učenika za samostalni rad. Na taj način obrazovanje treba težiti osposobljavanju i pripremi učenika:

- za zrelu dob i svjesnu samoodgovornost,
- za odgovornost prema suvremenima, potomstvu i prirodnom okruženju,
- za stvaranje razvojnih sposobnosti, ustrojstva temeljnih postupaka i stavova kao pretpostavke za dalji obrazovni put i osposobljavanje za život rada.

Stoga treba učenike poglavito osposobljavati za:

- razmišljanje o temeljnim pitanjima svrhovitosti, zadaća i odgovornosti prema ljudskoj opstojnosti,
- očuvanje osobnog dostojanstva i vrednota,
- omogućavanje donošenja vlastitih kritičnih prosudbi i besprekidnog daljeg usavršavanja.

Istovremeno treba učenike osposobljavati za:

- svjesnu pripadnost hrvatskom narodnom biću s kojim ga povezuje europski svjetonazor i otvorenost prema svijetu,
- spremnost da se djelatno zauzimaju za demokratsku i socijalnu pravnu državu, koja se temelji na načelima slobode i jednakopravnosti,
- spremnost da se besprekidno traže nova rješenja smanjenja napetosti između osobne slobode i društvene odgovornosti,
- spremnost na dijalog i suradnju,
- spremnost na kritičku toleranciju i shvaćanje problema bilo svojih bližnjih, ili općedruštvenih.

U pogledu na obrazovne zadaće, posebna načela svijesnog učenja učenike treba posebno osposobljavati:

- kako bi shvatili probleme u njihovoj višeznakovitosti, njihove međusobne veze, te uzroke i posljedice određenih pojava,
- za kritičko promatranje i vjerodostojnost
- za logičko i kritičko razmišljanje, logičko zaključivanje, misaono postavljanje pitanja kao i razumno donošenje sveopćih i apstraktnih sudova,
- za usmeno i pismeno izražavanje, razne oblike opisivanja, koji se traže prilikom utemeljivanja kako konkretnih tako i apstraktivnih stvarnih i misaonih pojavnosti,
- za ispravno korištenje obavjesnih izvora, za vršenje odabira iz raznih izvora, za tvrdnje s istinitom namjerom i za mogućnost prepoznavanja manipulacije,
- za uporabu radnih tehnika i tehnika učenja kako s obzirom na mogućnost daljeg samostalnog rada tako i na stvaranje temeljnih znanstvenih postupaka i misaonih predodžbi,
- za sustavni i planski rad kao samostalan tako i za skupinu.

## OPĆA (ZAJEDNIČKA) DIDAKTIČKA NAČELA

Temelje se na sljedećim sastavnicama:

1. Didaktička rasčlanba - planiranje i priprava,
2. Oblikovanje nastave,
3. Utvrđivanje rezultata rada i prosudbi o uspješnosti nastave.

### **Dinamička rasčlanba -**

**Odmjeravanje, formuliranje bližih nastavnih ciljeva, strukturiranje i redosljed** nastavne građe okosnica su svake uspješne nastave, a temelje se na osobnom uvjerenju i iskustvu, iskustvu kolega i stručne literature. Nastavni sadržaji trebaju služiti široko dostižnim i stručno specifičnim ciljevima i trebaju voditi računa o **egzemplarnoj tj. paradigmičnoj nastavi**, tj. takvoj nastavi, koja prvenstveno služi usvajanju onih sadržaja, koji su bitni za stvaranje razvojnih funkcija učenika bez kojih nema nastavka uspješnog učenja (gradivna, ili formativna znanja).

### **Odmjeravanje nastavnih sadržaja**

Glede poučne vrijednosti ne mogu se svi nastavni sadržaji promatrati kao jednako važni. Kao mjerilo za odmjerenje nastavnih sadržaja služe poglavito slijedeća motrišta:

- značaj za postizanje stručno specifičkih i široko dostižnih obrazovnih i općih ciljeva,
- odabir nastavnih sadržaja s obzirom na dob i postupnost kao i na njihovu suvremenost,
- odabir s obzirom na stupanj težine (razina apstraktnosti, složenost, potrebne stručne pretpostavke)
- značaj s obzirom na druga, važnija nastavna područja (razvojne funkcije),
- mogućnost da se egzemplarnom nastavom prenose stečena znanja na druge nastavne sadržaje.

### **Formuliranje bližih nastavnih ciljeva**

Za planiranje nastave potrebno je također pravovremeno ustanoviti, koji se zapravo ciljevi žele postići i da li se ti ciljevi mogu postići s obzirom na navedena mjerila.

Jasnoća i razumljivost u postavljanju ciljeva:

- dozvoljavaju preispitivanje obrazovne vrijednosti i odmjerenost nastavnog plana i programa,
- omogućavaju bolju motivaciju učenika,
- pružaju poticajni temelj za zadaće, koje se postavljaju s obzirom na prosudbu o uspješnosti programa.

### **Strukturiranje i redosljed nastavnih sadržaja**

Za planiranje nastave potrebno je potpuno osvijestiti strukture nastavnih sadržaja. Samo je tako moguće ustanoviti, koje su pretpostavke glede svladavanja gradiva s obzirom na mogućnosti učenika, kakve zahtjeve postavlja poučni sadržaj pred učenika i kakvi su nastavni postupci potrebni. Postupku najvažnijih faza rada moraju prethoditi stručno specifična didaktička načela. Slijed nastavnih sekvenci ne smije se sastojati iz više, ili manje bezveznih područja nastavne građe, koje prate jeda drugu, već moraju predstavljati strukturiranu metodu cjelinu, koja je istovremeno integrirana u sveukupnost obrazovnog tijeka. Bezprekidno nadovezivanje na prethodne spoznaje i iskustva, posudba glede uporabe radnih tehnika i svladanih nastavnih vještina, aktiviranje stečenih vidika na druge nastavne predmete imaju snažnu motivirajuću moć i pomažu unapređivanju i utvrđivanju nastavnog procesa.

### **Oblikovanje nastave**

Nastava ne smije ni u kom slučaju biti čista reprodukcija sadržaja, već mora biti problemska, mora u najvećoj mogućoj mjeri održavati interese učenika i osposobljavati ga za samostalni rad.

## **Nastavni postupci - Oblici učenja i pouke**

Posebno je važno:

- poticati motivaciju,
- povezivanje novog i starog gradiva, aktiviranje spoznaja i motrišta,
- funkcionalni redoslijed pojedinih stupnjeva učenja,
- logičko odmjereni postupci učenja i pouke.

Kod **djelatnog učenja** dolaze posebno u obzir:

- slušanje s razumijevanjem, čitanje, govorenje iza i na poticaj zvučnog modela,
- vježbe dopunjavanja, supstitucije, asocijacije i sl.
- isticanje bitnih dijelova teksta, vođeni sastavci i sl.
- promatranje i zaključivanje (prepoznavanje i opis događaja, od jezičnih zakonitosti do iznimaka, jednakost i razlika, uporednost i suprotnost, analogija, uzrok i djelovanje, sudjelovanje raznih činbenika, sadržaj i oblik),
- prepoznavanje problema, formuliranje pitanja i hipoteza,
- uporaba i prosudba obavijesnih izvora raznih vrsta,
- uporaba znanja i vještina u izmjenjenim situacijama (transfer znanja).

## **Društveni oblici pouke i učenja, znakovitosti ispravnih poučnih postupaka**

- samostalni rad, rad u dvoje, rad u skupini,
- rasprave, interakcije “nastavnik-učenik” (N-U) i “učenik-učenik” (U-U)
- frontalni rad, učiteljev poticaj i razlaganje.

Pri tome treba posebnu pozornost obratiti na:

- brižno odabran, jasan i shvatljiv jezik, koji vodi računa o izboru riječi i pojmova, te načinu pojašnjavanja s obzirom na dob i stupanj predznanja učenika,
- logično ispravno pojašnjavanje, postavljanje pitanja i radne zadaće, koja su u suglasju s ciljevima, sadržajem i metodama nastave. To drugim riječima znači da npr. u nastavi stranih jezika treba zadaće (bilo gramatičke, ili komunikacijske zadavati na jeziku, koji učenici razumiju, jer nije bitno usvajati metajeziku terminologiju, već jezik u komunikaciji..
- poticanje u najvećoj mogućoj mjeri rad učenika djelotvornim izmjenama faza i metoda rada, nastojanjem uključivanja što većeg broja učenika.

## **Utvrđivanje rezultata rada i prosudbi o uspješnosti nastave**

Utvrđivanju rezultata rada služe razna mjerila u nastavi (ponavljanje i povezivanje starog i novog gradiva, uvježbavanje, uporaba i transfer, stalno aktiviranje učenika i domaće zadaće).

## **Zadaće učitelja**

U važne čimbenike pri ispunavanju učiteljevih zadaća spadaju ispravan stav učitelja i svrhovit odabir i uspješna uporaba različitih društvenih oblika nastave.

Od posebnog su značaja slijedeći čimbenici:

- samouvjerenost učitelja glede njegovih poučnih postupaka,
- njegovo poštenje, pravednost i dosljednost,
- uspostava povjerenja između učitelja, učenika i roditelja.

## **Prosudba o uspješnosti rezultata pouke i učenja**

Učitelj treba stalno provjeravati rezultate napredovanja učenika i na taj način vršiti prosudbu uspješnosti vlastitog rada. To se između ostalog vrši kraćim petminutnim ispitima znanja, a na početku školske godine inicijalnim testovima znanja.

Nastavničke pripreme i korekcije, odnosno odstupanje od predviđenog plana rada trebaju postati stalni oblik nastavnih postupaka, planiranje nastave, tj. dio nastavnikove samosvijesti, a ne represivna metoda, kojom se nastavnika prisiljava na "formalističkom" izvršavanje dužnosti

## **OBRAZOVNE ZADAĆE NASTAVE STRANIH JEZIKA**

Najvažniji cilj nastave stranih jezika je osposobljavanje učenika za komunikaciju s obzirom na njegovu dobnu skupinu. Na taj način treba učenike dovesti u položaj snalaženja u stranom jeziku s obzirom na jezičnu situaciju, tj. razumijevanje slušne i pismene poruke kao i ispravnog usmenog i pismenog izražavanja.

Dalji je cilj nastave stranih jezika kako bi učenici sticanjem znanja u stranom jeziku naučili nešto o zemlji i kulturnom nasljeđu naroda, čiji jezik uče i na taj način stekli ispravan stav o tim narodima, njihovim običajima i kulturi.

Ranije smo već istakli, da je jedan od ciljeva nastave stranih jezika naučiti učenika, kako bi bili u stanju na stranom jeziku govoriti o kulturnim i duhovnim vrednotama vlastitog naroda.

No, u važne ciljeve nastave stranih jezika spada i osposobljavanje učenika za samostalni rad, te kasnije obrazovanje i uključivanje u svijet rada.

Učenici trebaju također shvatiti jezični sustav, tj. funkcioniranje njegovih zakonitosti kao nužnoga sredstva komunikacije. Stoga trebaju shvatiti odnose među govornim iskazima i njihovu vezu s određenim situacijama, te trebaju biti u stanju prepoznati namjere sugovornika i u skladu s njima reagirati.

U okviru nastave treba učenicima prema mogućnosti jasno predočiti ciljeve i način rada, objasniti tehnike učenja (poglavito služenje riječnicima i ostalom priručnom literaturom), koje podupiru samostalno učenje stranih jezika.

# OKVIRNI PROGRAM IZ STRANIH JEZIKA ZA SREDNJE STRUKOVNE TROGODIŠNJE ŠKOLE (TEHNIČKE I SRODNE STRUKE)

## PREDMET: ENGLISKI JEZIK

### UVOD

Radeći ovaj program, moramo početi od činjenice da je predznanje učenika izrazito slabo, da se za ove škole odlučuju učenici s niskim prosjekom ocjena, te da je među njima veliki postotak djece koja rade prilagođenom programu. Stoga, težište ovoga programa je na temeljnom rječniku i razumjevanju jednostavnog stručnog teksta. To mora biti jednostavan udžbenik u kojem je jezično gradivo postupno strukturirano i blago stupnjevano. Uz jedan pristupačan zajednički udžbenik, potrebni su ipak i kraći radni materijali s određenim lakšim stručnim tekstovima, a vezani uz pojedina obrtnička zanimanja.

### CILJEVI NASTAVE

U današnje vrijeme nastava stranih jezika od izuzetne je važnosti za učenike raznih obrazovnih profila. Ona uvodi učenike u životnu stvarnost drugih zemalja, a susret sa stranom zemljom proširuje njihove spoznaje. Nastavom stranih jezika učenici stječu spoznaje o odnosima i životu u zemljama drugoga jezičnog područja, u povijesti, kulturi, gospodarstvu, ali i spoznaje o zajedničkom udjelu u europskoj tradiciji. Stoga učenike valja osposobiti:

- da pročita, razumije i piše jednostavnije sadržaje na stranom jeziku
- da može globalno prenjeti i prevesti sadržaj govorne, pisane ili slikovne cjeline na stranom jeziku
- za provođenje engleskih lakših tekstova sa stručnom terminologijom na hrvatski jezik
- za samostalno korištenje raznih izvora znanja (npr. stručne literature, časopisa, prospekata, uputstva, shema, itd.), s ciljem uključivanja u svijet rada.

### ZADAĆE NASTAVE

Tijekom obrazovanja trebalo bi ostvariti sljedeće zadaće:

- solidan izgovor i intonacija u spontanom govornom izražavanju
- razvijanje jezične vještine (slušanje, govorenje, čitanje, pisanje) potrebne za receptivno i produktivno služenje jezikom u govornom i pisanom kontekstu sa stranim govornikom
- razumijevanje pisanog teksta s određenim brojem riječi
- sastavljanje kraćih pisama, poruka i izvješća
- prevođenje kraćih tekstova s engleskoga jezika na hrvatski i obrnuto
- razumijevanje posebnosti gramatičkoga sustava u sklopu propisanih gramatičkih sadržaja: sposobnost pravilne uporabe gramatičkih struktura na morfološko i sintaktičkoj razini u govornom i pisanom izražavanju
- uočavanje zakonitosti tvorbe i uporabe gramatičkih struktura
- sposobnost prinjanja i davanja telefonskih poruka, brzopisa, telefaksa i slično
- upoznavanje s elementima kulture i civilizacije zemalja engleskoga govornog područja i Hrvatske (u sklopu svih jezičnih djelatnosti)
- poticanje na samostalno učenje jezika i osposobljavanje za samostalnu primjenu raznih izvora znanja.

## TEME

### OPĆI SADRŽAJI

- teme vezane uz slobodno vrijeme
- utjecaj TV na život ljudi
- telefoniranje
- pisanje pisma, telegrama, razglednica
- uporaba kompjutera
- moda i odijevanje
- sport i njegova uloga u životu ljudi
- zapošljavanje
- blagdani, državni praznici i obiteljske svečanosti

### SADRŽAJI IZ KULTURE I CIVILIZACIJE

- gradovi i regije Velike Britanije, USA, Australije, Kanade i Hrvatske
- prehrambene navike i običaji
- škola i učenje
- britanski obrazovni sustav - hrvatski obrazovni sustav
- britanski - američki engleski
- stanovanje
- značaj turizma
- značajniji događaji iz engleske povijesti
- kultura i civilizacija hrvatskih naroda

### STRUČNI SADRŽAJI

- a) *Stručni sadržaji vezani uz tehnička zanimanja*
- osnovne teme politehnike
  - organizacija rada u radionici
  - proizvodnja električne energije
  - primjena električne struje u kući
  - nafta i solarna energija
  - ultrakratki svjetlosni val (laser)
  - ultrakratki radio val (radar)
  - teme s područja informatike i programiranja
- b) *Stručni sadržaji vezani uz zanimanja za osobne usluge*
- fotografiranje
  - izrada fotografija
  - zdravlje i ljepota
  - kozmetika
  - moda
  - njega ljudskog tijela
  - frizure
- c) *Stručni sadržaji vezani uz trgovačka zanimanja*
- prodavaonica, odjeli u prodavaonici
  - prodavači raznih smjerova
  - prehrana
  - tekstil



- ponuda robe
- davanje informacija o robi
- razne vrste plaćanja
- opisivanje robe, naplaćivanje
- reklamacija, zamjena robe
- transport
- deklaracija
- uputstvo za uporabu

## JEZIČNE FUNKCIJE

Jezične su funkcije u nedjeljivoj svezi s konkretnim komunikacijskim situacijama, koje proizlaze bilo iz razrednog razgovora, ili predviđenih tema. Njih se ne može oštro svrstati u određeni stupanj učenja. One će se u većoj ili manjoj mjeri tijekom školske godine, naravno ovisno o učeničkom napredovanju.

Učenike treba osposobiti za uspostavu društvenih dodira npr. na sljedeći način:

- osloviti nekoga
- predstavljanje
- pozdravljanje
- pozivanje, prihvaćanje, ili odbijanje poziva
- isprika
- javljanje na telefonski poziv
- izražavanje zahvalnosti
- određivanje odnosa npr.
- tražiti dopuštenje, davati ga, ili odbijati
- držati savjet
- pitati nekoga za zdravlje
- upozoravati nekoga
- hvaliti nekoga
- uspostavu komunikacije
- moliti za pozornost
- moliti nekoga da polaganije govori, ili nešto ponovi
- izražavanje nerazumijevanja, ili nepoznavanje nečega
- postavljanje uzvratnih pitanja
- izražavanje stavova
- izražavanje suglasja, nesuglasja
- proturiječiti, ili nijekati
- upoređivanje
- izražavanje želji, molbi npr.
- čestitanje
- podnošenje želji i molbi
- ispunjenje ili odbijanje molbi
- ponude, prihvaćanja, odbijanje
- pitanja i izražavanja o osjećajima, mišljenjima i sl.
- slaganje s nekim ili s nečim, negodovanje, interes, oduševljenje
- sklonost, nesklonost, radost, strah
- poticanje radnji, odnosno isticanje propusta
- uljudno moliti nekoga da nešto (ne) učini
- izražavanje sposobnosti ili nesposobnosti
- moliti za pomoć
- pružanje pomoći
- davanje ili traženje obavijesti

- imenovati, opisivati izgled, osobitosti
- opisivanje stanja
- navođenje svrhe uporabe
- posjedovni odnosi, navođenje pripadnosti
- svrstavanje prema mjestu, pravcu i daljini
- svrstavanje prema broju, količini i stupnju

## JEZIČNE VJEŠTINE

### *Slušanje s razumijevanjem*

Praćenje i razumijevanje zvučnoga teksta, koji emitira izvorni govornik stranoga jezika izravno ili pomoću komunikacijskih medija (radio, TV, telefonska poruka, poruka preko zvučnika i sl.). Razumijevanje jezično i sadržajno jednostavnih tekstova, koje govori izvorni govornik umjerenim tempom, u njihovoj cjelokupnosti (globalno) i u bitnim informacijskim sadržajima. Isto tako razumijevanje bitnih informacija i razgovora s izvornim govornikom (svakodnevni razgovor, jednostavni sadržaji).

### *Govorno izražavanje*

Postavljanje pitanja i davanje odgovora o zadanom sadržaju govorne vježbe po modelu.  
 Opisivanje likova i situacija.  
 Interpretacija tablica, shema, planova, uputa.  
 Prepričavanje pročitana ili odslušaniga teksta, svojega ili tuđeg doživljaja, filma i sl.  
 U jezično ili sadržajno primjerenom obliku odgovoriti na pitanja o sadržaju pročitana ili odslušanoga teksta kao i vizualnom materijalu. Usmeno prikazivanje odslušanih ili pročitanih tekstova kao i vizualnog materijala.

### *Čitanje s razumijevanjem*

Čitanje i razumijevanje jednostavnoga izvornog teksta (novinski članak, upute, književni tekst), koji je lingvistički i tematski dostupan učebnicima.  
 Tim čitanjem doći do informacije na različitim razinama. (Grubo i fino razumijevanje).  
 Konkretno i smisleno čitanje tekstova iz udžbenika i jednostavnog izvornog materijala.  
 Ovladavanje ispravnim izgovorom i pravilnom intonacijom.

### *Pismeno izražavanje*

Preblikavanje rečenica i teksta.  
 Preoblikovanje teksta u zadanom obliku (npr. napisati pismo prema natuknicama, telegrama i sl.).  
 Slaganje poruka i prigodnih pisama.  
 U jezično jednostavnom obliku napisati tekst o odslušanom ili pročitanom tekstu, o nečemu što se promatralo ili naučilo, npr. (pisma, odgovori na jednostavnija pitanja, prepričavanje, kraći opisi, opisi slika i sl.).  
 Pravljenje bilježaka.  
 Ispunjavanje formulara na engleskom jeziku.  
 Ispravno pismeno i usmeno prevođenje tekstova s engleskoga na hrvatski jezik i obratno.

## JEZIČNI SADRŽAJI

### *Komunikacijski uzorci*

Normirani oblici jezičnog ponašanja.  
 Norme lijepog ponašanja u ulozi svakodnevnog ophođenja. Izbor iz jezičnih funkcija odgovarajućih situacija, npr. leksičko izražavanje modalnosti, osobnoga stava, nagovaranje, savjeti, preporuke i sl.

## *Fonologija i ortografija*

Ponavljaju se i utvrđuju izgovor i pisanje glasova i fonema koji čine teškoće. Usvajanje pravilnog pisanja (spelling).

Usvajanje pravilnoga naglaska i izgovora pojedinačnih riječi u rečenici, ritam rečenice.

## *Leksički sadržaji*

Za sva tri razreda može se reći da izbor i uvođenje novih riječi ovisi o komunikacijskom kontekstu, potrebama učenika, frekvenciji i koncepturalnoj bliskosti.

## *Morfosintaksičke strukture*

## **SADRŽAJ**

### **1. razred**

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
--------	------------------------	------------------

---

Ponavljjanje, proširivanje i sistematizacija sljedećih gramatičkih sadržaja:

- |              |  |
|--------------|--|
| 1. Glagoli   | Pet osnovnih oblika: osnova-s oblik, -ed oblik, particip s nastavkom -ing, particip s nastavkom -ed. Glagolska vremena i njihov odnos prema aspektu (trajni, continuous, svršeni-simple tense), pravilni i nepravilni glagoli. Ponavljjanje glagolskih vremena: tvorba i uporaba present simple i continuous, tvorba i uporaba present perfect tense, simple, tvorba i uporaba budućih vremena (going to and infinitive, shall will, present continuous za budućnost). |
| 2. Imenice   | Vrste, broj, rod, posvojni oblik   |
| 3. Zamjenice | Osobne (padež subjekta i objekta), upitne (padež subjekta i objekta), pokazne (jednina i množina), različno it, there is, there are, relativne (who, which, whose, that).  |
| 4. Pridjevi  | Determinatori: Osnovne uporabe određenog i neodređenoga člana, odsutnost i određenoga člana. Pokazni pridjevi - jednina i množina, posvojni pridjevi (my, your itd.), brojevi: glavni i redni. Opisni pridjevi: pravi pridjevi, komparacija: pravilna (duga i kratka), nepravilna .  |
| 5. Prilozi   | Mjesta, određenog i neodređenog vremena.   |
| 6. Rečenica  | Red riječi u nezavisnosloženoj rečenici. Mjesto izravnog i neizravnog objekta, mjesto adverba.   |
-

## 2. razred

---

### R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE OKVIRNI SADRŽAJI

---

Ponavljjanje, proširivanje i sistemetiziranje gramatičkih sadržaja iz prethodnoga razreda.

1. Zamjenice	Refleksivne, posvojne i neodređene.
2. Glagoli	Tvorba i uporaba glagolskih vremena present perfect tense - simple continuous (odnos). Present perfect tense - preterite tense (odnos)
3. Pridjevi	Comparison of equaliti.
4. Prilozi	Tvorba priloga načina - položaj u rečenici.
5. Članovi	Uporaba određenog i neodređenog člana.
6. Rečenica	Upravni i neupravni govor. Red riječi u rečenici. Slaganje vremena.

---

## 3. razred

---

### R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE OKVIRNI SADRŽAJI

---

1. Tenses - ponavljenje
  2. Slaganje vremena
  3. Pogodbene rečenice (tip I, II)
  4. Pasivne rečenice
- 

## RADNI MATERIJAL

Sobzirom da ne postoji jedan dobar temeljni udžbenik iz engleskog jezika, nastavnici često koriste i po nekoliko udžbenika, a da bi učenicima približili stručni jezik, pomažu si i raznim časopisima, enciklopedijama, člancima iz tiska itd. Naravno da takve tekstove treba didaktički i metodički prilagoditi uzrastu učenika, što još više otežava i onako zahtjevan rad nastavnika stranih jezika.

### a) temeljni udžbenici

Vilke, Mihaljević, *Ways to English 1 i 2*

*An English Reader - Science and Technology*, Kipčić, Markušić

### b) dopunski udžbenici

Jurčić - Brihta: *AN ENGLISH READER*

John & Liz Soars.: *HEADWAY UPPER INTERMEDIATE*

Jurčić-Brihta: *PRACTISE AND LEARN* vježbe iz gramatike

Robert O'Neill: *KERNEL LESSONS PLUS*

c) priručna literatura

PRACTICAL PHOTOGRAPHI - stručni časopis  
HAIR & BEAUTI  
PRIMA  
NEW WOMAN

## ZAVRŠNE NAPOMENE

Pri izradi ovog programa imali smo na umu trenutnu situaciju u hrvatskom školstvu i konkretnu situaciju u školama u kojima radimo. To su dakle trogodišnje strukovne škole za razna zanimanja. Rad, bar što se tiče stranih jezika u takvim je školama izuzetno težak i to iz tri razloga:

1. Učenici u takve škole dolaze s izrazito slabim predznanjem iz osnovne škole, to jest s niskim prosjekom ocjena. Mnogi od njih su učenici koji su radili po prilagođenom programu. Koliko su oni zaista radili, s obzirom na velik broj učenika u razredu, najviše ovisi o umijeću i kompetentnosti nastavnika.

2. Učenici koji se odlučuju za takve škole su malo ili nikako zainteresirani i motivirani za učenje stranih jezika. Uveliko ovisi o snalažljivosti i domišljatosti nastavnika kako će takve učenike zainteresirati i pridobiti za rad.

3. Da bi se takvi učenici kako tako motivirali, nastavniku su neophodno potrebna neka osnovna pomagala za rad i i recimo normalni uvjeti za rad. To je upravo ono što nam trenutno nedostaje.

Prije svega, dobro se zna da se daleko bolji rezultati postižu s manjim razredima, to jest s razredima od petnaestak do dvadesetak učenika. Trenutna situacija je nažalost takva da imamo ponekad razrede s gotovo četrdesetak učenika. Pomagala kao što su: televizor, kazetofon, video, grafoskop, projektor i tako dalje, čista su utopija, a uveliko bi pomogli nastavniku da razbije monotoniju u razredu, da trgne učenike iz njihove indiferentnosti, da ih zainteresira za rad.

Osim što je hitno i neophodno potrebno poraditi na opremljenosti više nego siromašnih kabineta stranih jezika, ako oni uopće i postoje, isto tako potrebno je i poraditi na stručnom usavršavanju nastavnika. Vrlo je važno omogućiti nastavnicima da povremeno odu u zemlju čiji jezik proučavaju jer jedino tako će biti u toku s kulturnim i jezičnim kretanjima te zemlje, a ono što oni dožive i usvoje, znati će vrlo lako i uspješno prenijeti svojim učenicima.

## OCJENJIVANJE

Ocjenjivanje je inače vrlo odhovorani zadatak svakog nastavnika, u ovakvim školama ono ima svoju posebnu težinu. Učenici su inače nemotivirani, pa ih prestroga ocjena može još više obeshrabiti. Provjera stečenih znanja se vrši na svim nivoima i na razini svih jezičnih vještina. Usmeno ispitivanje praktički se vrši tijekom cijele školske godine. Svako izlaganje učenika i njihovo nastojanje da sudjeluje aktivno u radu treba poticajno nagraditi.

Početak svake nastavne godine poželjno je napisati inicijalni test prema kojem se nastavnik može orijentirati i planirati nastavu. Kod fonda sati od 70 sati godišnje, preporuča se pisati dvije školske zadatke i po jedan gramatički test u svakom obrazovnom razdoblju. Povremeno treba pisati i manje kontrolne radove, tako da nastavnik ima uvid u trenutnu situaciju i povratnu informaciju o usvojenosti sadržaja.

# OKVIRNI PROGRAM ZA STRUKOVNE ŠKOLE TEHNIČKA ZANIMANJA — TROGODIŠNJE OBRAZOVANJE

## PREDMET: NJEMAČKI JEZIK

### UVOD

Učenje stranih jezika u tehničkim školama imperativ je današnjice i treba mu dati zasluženu ulogu u nastavnom planu. Trenutna situacija od 70 sati godišnje nije najbolje rješenje ako uzmemo u obzir manjkavo i neujednačeno "znanje" s kojim učenici dolaze iz osnovne škole. Odabirom struke oni su dovedeni u situaciju koristiti se jezikom kojeg dođuše uče već 5 godina, ali kojeg su slabo ili nikako savladali.

Treba dakle, ublažiti prijelaz u srednju školu, ali i sistematizirati osnovno znanje bez kojeg nije moguće daljnje bavljenje jezikom. Osim povećanog broja sati, potrebno je dobro utvrditi temeljne jezične konstrukcije i postepeno uputiti učenike na jezik dotične struke.

### CILJEVI NASTAVE

Jasno je da nam je strani jezik nužna stepenica u pripremi za buduće zanimanje, pa su i ciljevi usko povezani s tim općim zahtjevom. Cilj je dakle, stvoriti mladog čovjeka sposobnog usmeno i pismeno komunicirati sa svijetom.

Treba ga osposobiti:

- da razumije uputu, katalog, brošuru ili prospekt;
- da može globalno izraditi svoj stav u različitim životnim situacijama;
- da usvoji formalne oblike pismene komunikacije;
- da razumije jezičnu poruku;
- da može prevesti lakše tehničke sadržaje na strani jezika;
- da usvoji vokabular specifičnog jezika dotične struke;
- da utvrdi gramatičke sadržaje ispravnog komuniciranja.

### NASTAVNE ZADÁČE

- razumljiv i ispravan izgovor;
- razvijanje jezičnih vještina, u radu sa stranim sugovornikom;
- sposobnost usmenog razgovora;
- globalno čitanje tehničkog teksta;
- izrada sažetka i pisanje natuknica;
- sastavljanje poruke ili kraćeg izvješća;
- prevođenje kraćih tekstova na strani jezik i obrnuto;
- uočavanje zakonitosti tvorbe gramatičkih struktura;
- poticanje na samostalno učenje( project work) na zadanu temu;
- služenje riječnicima;
- služenje stručnom literaturom(časopisi):
- razumijevanje i davanje uputa;
- produktivno služenje jezikom.

### TEME — strukovno orijentiranje

#### Opći sadržaji

— u banci, na kolodvoru, kod liječnika, u dućanu, na aerodromu, na pošti, carina, uvoz—izvoz, pušenje droga, traženje zaposlenja, molba za posao, uređenje interijera, telefonski razgovor, pisanje pisama, slobodno vrijeme, sport i zabava, praznici, E—mail, obitelj, obiteljsko stablo, moja soba i moja škola, izrada postera i reklamni oglas

### **Strukovno orijentirane teme**

— škola i radionice škole, osnovni vokabulator struke, computer i primjena u struci (laserski pisač), povijest struke, zanimljivosti i osobitosti, mladi i svijet, tehnologija, sajmovi i izložbe, zanimanje i praksa, svakodnevnica na poslu, tehnike u radu.

### **JEZIČNE FUNKCIJE**

Jezične su funkcije u nedjeljivoj vezi s konkretnim komunikacijskim situacijama, koje proizlaze iz razrednog razgovora, ili iz predviđenih tema. Ne može ih se oštro svrstati u određen stupanj učenja. Stoga će se one ostvariti u većoj, ili manjoj mjeri, što će proizlaziti iz učeničkog napredovanja tijekom školske godine.

Jezične se funkcije ostvaruju u slijedećim ulogama:

*receptivno:*

— učenici u svojoj djelatnoj ulozi kao slušatelji i čitatelji teksta.

*produktivno:*

— učenici u razredu, obitelji i okruženju,  
— učenici u dodiru s osobama, koje govore izvorni njemački jezik, odnosno s osobama drugih jezičnih zajednica, koje se služe njemačkim jezikom kako u Hrvatskj, tako i u inozemstvu, učenici u situacijama, u kojima može doći do izražaja njihovo stvaralaštvo, ili mašta.

*uspostavom društvenih dodira, npr. na sljedeći način:*

— oslovljavanje nekoga,  
— predstavljanje,  
— pozdravljanje,  
— pozivanje, prihvaćanje ili odbijanje poziva,  
— isprika,  
— javljanje na telefonski poziv,  
— izražavanje zahvalnosti.

*određivanje odnosa, npr.:*

— tražiti dopuštenje, davati ga ili odbijati,  
— davati savjet,  
— pitati nekoga za zdravlje,  
— upozoravati nekoga,  
— isticati uvijet i njegove posljedice.

*uspostavom komunikacije:*

— moliti za pozornost,  
— moliti nekoga da polaganije govori ili nešto ponovi,  
— izražavanje nerazumijevanja ili nepoznavanje nečega,  
— postavljanje uzvratnih pitanja.

*izražavanje stavova, npr.:*

— izražavanje suglasja, nesuglasja,  
— proturiječiti ili nijekati,  
— obrazlagati,  
— izražavanje pretpostavki ili sumnji,  
— izražavanje očektivnog,  
— izražavanje sklonosti,  
— upoređivanje,  
— izražavanje o nakani.

*izražavanje želja i molbi, npr.*

— čestitanje,  
— podnošenje želja i molbi,  
— ispunjenje ili odbijanje molbi,  
— ponude, prihvaćanja, odbijanja.

*pitanja i izražavanja osjećajima, mišljenjima i sl.*

- slaganje s nekim ili nečim, negodovanje, interes, oduševljenje,
- sklonost, nesklonost, radost, strah.

*poticanje radnji, odnosno isticanje propusta:*

- izdavanje naredbi,
- predlaganje, prihvaćanje ili odbijanje prijedloga,
- uljudno moliti nekog da nešto (ne) učini,
- izražavanje sposobnosti ili nesposobnosti,
- nekome nešto zabranjivati,
- moliti za pomoć,
- pružanje pomoći.

*davanje ili traženje obavijesti:*

- izvještavati, prepričavati, objašnjavati,
- imenovati, opisivati izgled, osobitosti,
- opisivanje stanja,
- navođenje svrhe uporabe,
- posjedovni odnosi, navođenje pripadnosti,
- svrstavanje prema mjestu, pravcu i daljini,
- svrstavanje prema broju, količini, stupnju,
- iznošenje mišljenja drugih osoba.

## **JEZIČNE VJEŠTINE**

*Slušanje*

- razumijevanje zvučnog teksta izravno ili putem telefona, zvučnik, i sl.
- globalno razumijevanje i služenje bitnim informacijama u svakodnevnom razgovoru, davanje informacija.

*Govorenje i izražavanje*

- ispravna intonacija i izgovor,
- postavljanje pitanja,
- govorne vježbe po modelu (izražavanje osobnog stava),
- opisivanje situacija,
- osnove strukovnog jezika,
- odgovoranje na pitanja,
- ispravno izražavanje o poznatoj temi.

*Čitanje sa razumijevanjem*

- tiho čitanje u svrhu informacije — novinski članak, oglas, reklama,
- čitanje uputa i pojašnjenje u riječniku,
- glasno čitanje i ispravno izgovaranje.

*Pisanje sa razumijevanjem*

- preoblikovanje teksta,
- pisanje bilješki,
- sastavljanje po natuknicama,
- sastavljanje poruke i pisama,
- primjena ispravnih ortografskih pravila,
- ispunjavanje formulara.

*Prevođenje*

- pismeno i usmeno prevođenje uz kontrastivnu analizu.



## JEZIČNI SADRŽAJI

### 1. razred

---

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE . OKVIRNI SADRŽAJI

---

*Gramatika: vrste riječi, rečenični dijelovi, jezične promjene.*

1.	Imenice	Vrste, broj, rod, određeni član.
2.	Padeži i padežna pitanja	Upitne riječi, postavljanje pitanja.
3.	Zamjenice	Osobne, pokazne i posvojne — deklinacija.
4.	Glagoli	Prezent, Reflexive Verben, Zusammengesetzte Verben.
5.	Red riječi u rečenici	Inverzija, modalni glagoli. Perfekt, pomoćni glagoli haben i sein. Zamjenica "man". Komparacija pridjeva.

---

### 2. razred

---

Preterit, starke i schwache Verben  
Futur  
Pasiv i pasivna transformacija (prezent i preterit)  
Konjunktiv I,  
Neupravna pitanja,  
Nebensatz — Wortfolge  
Zusammensetzungen  
Derivationen

---

### 3. razred

---

Fachsprache Deutsch  
Vorstellen  
Pasivbildung  
Unpersönliches Passiv  
Passivpräteritum  
Konjunktiv II  
Indirekte Rede (ohne Konjunktiv)  
Konditionalsätze für die Gegenwart  
Übersetzungstechniken  
Wortbildung — Fachausdrücke  
Starke Verben  
Systematisierung der Zeitformen  
Gebrauch der Verbalformen  
Rektionen  
Relativsätze  
Temporalsätze  
Übersetzungsübungen Deutsch — Kroatisch  
Ponavljanje, proširivanje i sistematiziranje gramatičkih sadržaja iz prethodnog razreda.

---

## RADNI MATERIJALI

U nedostatku odgovarajućih udžbenika, prisiljeni smo samostalno iznalaziti radne materijale iz područja struke iz razne periodike, enciklopedija, članaka iz tiska i dr.

Svaki takav tekst mora se didaktički i metodički prilagoditi uzrastu učenika, što zahtjeva dodatne radnje od strane profesora koji mora svoj sat posebno koncipirati prema profilu svojih učenika. Tu su moguća brojna odstupanja s obzirom na nivo znanja i motiviranosti u različitim tehničkim školama.

Smatramo da nikako nije uputno preambiciozno planirati rad ako znamo da ga učenici neće moći pratiti. Stoga treba imati na umu da je bolje skratiti kvantitetu u prilog kvalitete.

Učenike treba uputiti na korisno organiziranje svojeg znanja iz jezika u primjeni. Treba ih naučiti da skupljaju i klasificiraju informacije iz različitih izvora o onim osnovnim elementima koji su od posebnog značenja u jeziku njihove struke.

## LITERATURA

### Temeljni udžbenici

Häusler-Francetić, *Kontaktsprache Deutsch 1*  
Kern-Häuseler, *Kontaktsprache Deutsch 2*

### Dopunski udžbenici

Marcetić, *Überlege und sage es auf Deutsch 2, 3*

### Priručna literatura

Fachtexte Fureš, *Deutsch für graphische Schulen*  
Druckwelt-Zeitschrift, *Pressewesen*

### Gramatike:

*Deutsche Grammatik*

## ZAVRŠNE PRIPOMENE I RADNI UVJETI

Stanje u strukovnim školama u mnogo čemu zaostaje za optimalnim standardima rada u nastavi starih jezika.

Razredni odjeli su pretrpani i vrlo se rijetko dijele na manje skupine, te je jako otežano raditi sa skupinom od 36 do 40 učenika.

Oprema učionice je nedostatna i osim ponekog kazetofona, rijetko se nađe i neko drugo pomagalo. Pri tome ne može biti niti govora o specijaliziranim učionicama, opremljenim informatičkom opremom ili o jezičnom laboratoriju.

Uz to kronični je nedostatak profesora stranih jezika. Profesori bi trebali redovito odlaziti na usavršavanje, simpozije, konferencije i seminare, kako u zemlji tako i u inozemstvu i treba u praksu uvesti da se barem svake 2-3 godine omogućiti prisustvovanje takvom vidu usavršavanja.

## OČJENJIVANJE

Neizostavno treba upozoriti na valjanu i odmjerenu provjeru stečenih znanja na svim razinama i na razini svih jezičnih vještina.

Usmeno ispitivanje provodi se prema potrebi i praktički svako izlaganje učenika daje profesoru mogućnost donošenja ocjene.

Početak nastavne godine preporuča se pisati inicijalni test predznanja, kako bi se utvrdio stupanj i sposobnost učenika i prema tim spoznajama treba i planirati nastavu. Kod fonda sati od 70 godišnje trebalo bi planirati 2 školske zadaće i I test ili (3 zadaće) koje pokrivaju obrazovno razdoblje. Mini-kontrolnih radova treba biti toliko, da se stekne pravi uvid u znanje pojedinaca i razreda kao cjeline i to ostaje u domeni predavača. S obzirom na velike razredne skupine (i do 40 učenika) teško će se provoditi kontinuirano praćenje rada, pa i o tom problemu valja razmisliti.

# OKVIRNI PROGRAM ZA STRUKOVNE ŠKOLE TEHNIČKA ZANIMANJA — ČETVEROGODIŠNJE OBRAZOVANJE

## PREDMET: ENGLSKI JEZIK

### UVOD

Učenje stranih jezika u tehničkim školama imperativ je današnjice i treba mu dati zasluženu ulogu u nastavnom planu. Trenutna situacija od 70 sati godišnje nije najbolje rješenje ako uzmemo u obzir manjkavo i neujednačeno "znanje" s kojim učenici dolaze iz osnovne škole. Odabirom struke oni su dovedeni u situaciju koristiti se jezikom kojeg dođuše uče već 5 godina, ali kojeg su slabo ili nikako savladali.

Treba dakle, ublažiti prijelaz u srednju školu, ali i sistematizirati osnovno znanje bez kojeg nije moguće daljnje bavljenje jezikom. Osim povećanog broja sati, potrebno je dobro utvrditi temeljne jezične konstrukcije i postepeno uputiti učenike na jezik dotične struke.

### CILJEVI NASTAVE

Jasno je da nam je strani jezik nužna stepenica u pripremi za buduće zanimanje, pa su i ciljevi usko povezani s tim općim zahtjevom. Cilj je dakle, stvoriti mladog čovjeka sposobnog usmeno i pismeno komunicirati sa svijetom.

Treba ga osposobiti:

- da razumije uputu, katalog, brošuru ili prospekt;
- da može globalno izraditi svoj stav u različitim životnim situacijama;
- da usvoji formalne oblike pismene komunikacije;
- da razumije jezičnu poruku;
- da može prevesti lakše tehničke sadržaje na strani jezika;
- da usvoji vokabular specifičnog jezika dotične struke;
- da utvrdi gramatičke sadržaje ispravnog komuniciranja.

### NASTAVNE ZADAĆE

- razumljiv i ispravan izgovor;
- razvijanje jezičnih vještina, u radu sa stranim sugovornikom;
- sposobnost usmenog razgovora;
- globalno čitanje tehničkog teksta;
- izrada sažetka i pisanje natuknica;
- sastavljanje poruke ili kraćeg izvješća;
- prevođenje kraćih tekstova na strani jezik i obrnuto;
- uočavanje zakonitosti tvorbe gramatičkih struktura;
- poticanje na samostalno učenje( project work) na zadanu temu;
- služenje riječnicima;
- služenje stručnom literaturom(časopisi);
- razumijevanje i davanje uputa;
- produktivno služenje jezikom.

### TEME — strukovno orijentiranje

#### Općenitim sadržajem

— u banci, na kolodvoru, kod liječnika, u dućanu, na aerodromu, na pošti, carina, uvoz—izvoz, pušenje droga, traženje zaposlenja, molba za posao, uređenje interijera, telefonski razgovor, pisanje pisama, slobodno vrijeme, sport i zabava, praznici, E—mail, obitelj, obiteljsko stablo, moja soba i moja škola, izrada postera i reklamni oglas

#### Strukovno orijentirane teme

— škola i radionice škole, osnovni vokabulator struke, computer i primjena u struci(laserski pisac), povijest struke, zanimljivosti i osobitosti, mladi i svijet, tehnologija, sajmovi i izložbe, zanimanje i praksa, svakodnevnica na poslu, tehnike u radu.

## Jezične funkcije

Jezične su funkcije u nedjeljivoj vezi s konkretnim komunikacijskim situacijama koje proizlaze bilo iz razrednog razgovora, ili iz predviđenih tema. Ne može ih se oštro svrstati u određen stupanj učenja. Stoga će se one ostvarivati u većoj, ili manjoj mjeri, što će proizlaziti iz učeničkog napredovanja tijekom školske godine.

Jezične se funkcije ostvaruju u sljedećim ulogama:

*receptivno:*

— učenici u svojoj dijelatnoj ulozi kao slušatelji i čitatelji teksta.

*produktivno:*

— učenici u razredu, obitelji i okruženju,

— učenici u doiru s osobama, koje govore izvorni engleski jezik, odnosno s osobama drugih jezičnih zajednica, koje se služe engleskim jezikom kako u Hrvatskoj, tako i u inozemstvu, učenici u situacijama, u kojima može doći do izražaja njihovo stvaralaštvo, ili mašta.

*uspostavom društvenih dodira* npr. na slijedeći način:

- osloviti nekoga,
- predstavljanje,
- pozdravljanje,
- pozivanje, prihvaćanje ili odbijanje poziva,
- isprika,
- javljanje na telefonski poziv,
- izražavanje zahvalnosti.

*određivanje odnosa*, npr:

- tražiti dopuštenje, davati ga ili odbijati,
- davati savjet,
- pitati nekoga za zdravlje,
- upozoravati nekoga,
- isticati uvijet i njegove posljedice.

*uspostavom komunikacije:*

- moliti zapozornost,
- moliti nekoga polaganije govori ili nešto ponovi,
- izražavanje nerazumjevanja ili nepoznavanje nečega,
- postavljanje uzvratnih pitanja

*izražavanje stavova*, npr.

- izražanje suglasja, nasuglasja
- proturiječiti ili nijekati
- obrazlagati,
- izražavanje pretpostavki ili sumnji,
- izražavanje očekivanog,
- izražavanje sklonosti,
- uspoređivanje,
- izražavanje o nakani,

*izražavanje želji, molbi* npr.

- čestitanje
- podnošenje želji i molbi
- isponjenje ili odbijanje molbi
- poude, prihvaćanje, odbijanje

*pitanja i izražavanja osjećajima, mišljenjima i sl.*

- slaganje s nekim ili nečim, negodovanje, interes, oduševljenje
- sklonost, nesklonost, radost, strah

*poticanje radnji, odnosno isticanje propusta:*

- izdavanje naredbi,
- predlaganje, prihvaćanje ili odbijanje prijedloga,
- uljudno moliti nekog da nešto(ne) učini,
- izražavanje sposobnosti ili nesposobnosti,
- nekome nešto zabranjivati,
- moliti za pomoć,
- pružanje pomoći.

*davanje ili traženje obavijesti:*

- izvještavati, prepričavati, objašnjavati,
- imenovati, opisivati izgled, osobitosti,
- opisivanje stanja,
- navođenje svrhe uporabe,

- posjedovni odnosi, navođenje pripadnosti,
- svrstavanje prema mjestu, pravcu i daljini,
- svrstavanje prema broju, količini, stupnju,
- iznošenje mišljenja drugih osoba

## JEZIČNE VJEŠTINE

### *slušanje:*

- razumijevanje zvučnog teksta izravno ili putem telefona, zvučnik i slično
- globalno razumijevanje i služenje bitnim informacijama u svakodnevnom razgovoru, davanje informacija.

### *govorenje i izražavanje:*

- ispravna intonacija i izgovor,
- postavljanje pitanja,
- govorne vježbe po modelu (izražavanje osobnog stava),
- interpretacija shema, tabela, dijagrama,
- opisivanje situacija,
- usmeno prevođenje jezične struke,
- odgovaranje na pitanje,
- ispravno izražavanje o poznatoj temi.

### *čitanje sa razumijevanjem:*

- tiho čitanje u svrhu informacije— novinski članak, oglas, reklama,
- čitanje uputa i pojašnjenje u riječniku,

### *govorenje i izražavanje:*

- ispravna intonacija i izgovor,
- postavljanje pitanja,
- govorne vježbe po modelu (izražavanje osobnog stava),
- interpretacija shema, tabela, dijagrama,
- opisivanje situacija,
- usmeno prevođenje jezične struke,
- odgovaranje na pitanje,
- ispravno izražavanje o poznatoj temi.

### *čitanje sa razumijevanjem:*

- tiho čitanje u svrhu informacije— novinski članak, oglas, reklama,
- čitanje uputa i pojašnjenje u riječniku,
- korektno i smisljeno čitanje izvornih materijala,

### *pisanje sa razumijevanjem:*

- preoblikovanje teksta,
- pisanje bilješki,
- sastavljanje po natuknicama,
- sastavljanje poruke i pisama,
- primjena ispravnih ortografskih pravila,
- ispunjavanje formulara,
- pisanje životopisa,
- pisanje sažetaka.

### *prevođenje:*

- pismeno i usmeno prevođenje uz kontrastivnu analizu.

## SADRŽAJ

### 1. razred

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
	Ponavljjanje, proširivanje i sistematiziranje sljedećih gramatičkih sadržaja:	
1.	Imenice	Vrste, broj, rod posvojni oblik i fraza "of".
2.	Zamjenice	Osobne(padež subjekta i objekta), upitne(padež, subjekta i objekta), pokazne (jednina i množina), it, there is, there are, relativne(who, which, whose, that)
3.	Glagoli	Pet osnovnih oblika: osnova -s oblik -ed oblik, particip s nastavkom -ing, particip s nastavkom -ed. Glagolska vremena i njihov odnos prema aspektu (trajni continuous, vršeni — simple tense); pojam aktiva i pasiva; pravilni i nepravilni glagol. Ponavljanje glagolskih vremena: — tvorba i uporaba present simple i continuous, — tvorba i uporaba present perfect tense, simple i continuous, — tvorba i uporaba budućih vremena (going to + infinitive, shall, will, present continuous za budućnost), — pomoćni glagoli za tvorbu vremena (be, have, do will, shall), — modalni glagoli
4.	Pridjevi	can, may, must, will, shall); tvorba vremena i uporaba. <i>Determinatori</i> : — osnovne uporabe određenog i neodređenog člana, odsutnost određenog člana, — učestali idiomi, "a", "the" i bez člana. Pokazni pridjevi. Jednina i množina. Prisvojni pridjevi (my, your, itd.). Brojevi: glavni, redni. Pridjevi neodređene količine (some, few, all, more, one). <i>Opisni pridjevi</i> : Pravi pridjevi, participijelni pridjevi, komparacija: pravilna (duga i kratka), nepravilna.
5.	Prilozi	Mjesta određenog vremena i neodređenog vremena.
6.	Vežnici	And, or, yet, so, when, until, if, although, since, itd.
7.	Rečenica	Red riječi u nezavisno složenoj rečenici.

### 2. razred

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
	Ponavljjanje, proširivanje i sistematiziranje gramatičkih sadržaja iz predhodnog razreda:	
1.	Zamjenice	Refleksivne, posvojne i neodređene.
2.	Glagoli	Tvorba i uporaba glagolskih vremena. Present perfect tense— simple continuous (odnos). Present perfect tense— tense (odnos) past. Perfect tense— simple i continuous. Future perfect tense. Načelo tvorbe upitnih i negativnih oblika u jednostavnim i složenim vremenima.
3.	Pridjevi	Comparison of equality.
4.	Članovi	Uporaba neodređenog i određenog člana.
5.	Prijedlozi	Vrijeme (on, at, in, by, from...), mjesto i pravac (on, at, above, under, into ...), uzrok (because, for the sake of...).
6.	Tvorba riječi	Compound, derivatives in ESP.

### 3. razred

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Gramatika Tenses	Ponavljjanje.
2.	Slaganje vremena	
3.	Pogodbene rečenice	(Tip, I., II.).
4.	Modalni glagoli	
5.	Pasivne rečenice	Ing. forma glagola.
6.	Prijedlozi	
7.	Phrasal verbs	

### 4. razred

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Glagolska vremena	Ponavljjanje.
2.	Slaganje vremena	
3.	Pogodbene rečenice	I., II. i III. tip.
4.	Pasivne rečenice	Bezlični oblici.
5.	Odnosne rečenice	Ing. forme glagola.
6.	Složenice	
7.	Prijedlozi	
8.	Cousative "have"	

## RADNI MATERIJALI

U nedostatku odgovarajućih udžbenika, prisiljeni smo samostalno iznalaziti radne materijale iz područja struke izrazne periodike, enciklopedija, članaka iz tiska i dr.

Svaki takav tekst mora se didaktički i metodički prilagoditi uzrastu učenika, što zahtjeva dodatne radnje od strane profesora koji mora svoj sat posebno konceptirati prema profilu svojih učenika. Tu su moguća brojna odstupanja s obzirom na nivo znanja i motiviranosti u različitim tehničkim školama.

Smatram da nikako nije uputno preambiciozno planirati rad ako znamo da ga učenici neće moći pratiti. Stoga treba imati na umu da je bolje skratiti kvantitetu u prilog kvalitete.

Učenike treba uputiti na korisno organiziranje svojeg znanja iz jezika u prmjenu. Treba ih naučiti da skupljaju i kvalificiraju informacije iz različitih izvora o onim osnovnim elementima koji su od posebnog značenja u jeziku njihove struke.

## LITERATURA

### a) temeljni udžbenici

Harisson Pay, *Can I help you with your English?*

Rob Nolasco, *Streetwise— Upper/Intermediate*

Vilke Doolan-Mihaljević, *Ways to English 1— 2*

### b) dopunski udžbenici

Linda Drew, *Life of Fashion*

Bill Nicholl, *Graphics*

### c) priručna literatura

*Computer works*

*World of printing— magazine*

### Gramatike:

*Oxford Practice Grammar*

Thompson-Martinet, *Practical English Grammar*

## ZAVRŠNE PRIPOMENE I RADNI UVJETI

Stanje u strukovnom školstvu u mnogo čemu zaostaje za optimalnim standardima rada u nastavi stranih jezika.

Razredni odjeli su pretrpani i vrlo se rijetko dijele na manje skupine, te je jako otežano raditi sa skupinom od 36—40 učenika. Oprema učionice je nedostatna i osim ponekog kazetofona, rijetko se nađe i neko drugo pomagalo. Pri tome ne može biti niti govora o specijaliziranim učionicama, opremljenim informatičkom opremom ili ojezičnom laboratoriju. Uz to kronični je nedostatak kadrova, kako profesora tako i absolventata stranih jezika koji bi bili spremni raditi u prosvjeti, a razloge za to treba potražiti u prosvjetnoj politici, te vrlo slabom materijalnom statusu prosvjetnih djelatnika. Našim profesorima jedini vid nagrade može biti redovno odlaženje na usavršavanje, simpozije, konferencije i seminare, kao u zemlji tako i u inozemstvu i treba u praksu uvesti da se barem svake četiri godine omogući prisustvovanje takvom vidu usavršavanja.

## OCJENJIVANJE

Neizostavno treba upozoriti na valjanu i odmjerenu provjeru stečenih znanja na svim nivoima i na razini svih jezičnih vještina.

Usmeno ispitivanje provodi se prema potrebi i praktički svako izlaganje učenika daje profesoru mogućnost donošenja ocjene.

Početak nastavne godine preporuča se pisati inicijalni test predznanja, kako bi se utvrdio stupanj i sposobnost učenika i prema tim saznanjima treba i planirati nastavu. Kod fonda sati od 70 godišnje trebalo bi planirati 3 školske zadaće i 1 test ili (4 zadaće) koje pokrivaju obrazovno razdoblje. Mini-kontrolnih radova treba biti toliko, da se stekne pravi uvid u znanje pojedinca i razreda kao cjeline i to ostaje u domeni predavača. S obzirom na velike razredne skupine (i do 40 učenika) teško će se provoditi kontinuirano praćenje rada, pa i o tom problemu valja razmisliti.



# PREDMET: NJEMAČKI JEZIK

## UVOD

Učenje stranih jezika u tehničkim školama imperativ je današnjice i treba mu dati zasluženu ulogu u nastavnom planu i programu. Trenutna situacija od 70 sati godišnje nije najbolje rješenje ako uzmemo u obzir manjkavo i neujednačeno "znanje" s kojim učenici dolaze iz osnovne škole. Odabirom struke oni su dovedeni u situaciju koristiti se jezikom kojeg doduše uče već 5 godina, ali kojeg su slabo ili nikako savladali.

Treba dakle, ublažiti prijelaz u srednju školu, ali i sistematizirati osnovno znanje bez kojeg nije moguće daljnje bavljenje jezikom. Osim povećanog fonda sati, potrebno je dobro utvrditi temeljne jezične konstrukcije i postepeno uputiti učenike na jezik dotične struke.

## CILJ

Jasno je da nam je strani jezik nužan stupanj u pripremi za buduće zanimanje, pa je i cilj usko povezan s tim općim zahtjevom. Cilj je dakle, stvoriti mladog čovjeka sposobnog usmeno i pismeno komunicirati sa svijetom.

Treba ga osposobiti:

- za razumijevanje uputa, kataloga, brošura ili prospekata;
- za globalno izražavanje svog stava u različitim životnim situacijama;
- za usvajanje formalnog oblika pismene komunikacije;
- za razumijevanje jezične poruke;
- za usvajanje vokabulara specifičnog jezika dotične struke;
- za utvrđivanje gramatičkog sadržaja ispravnog komuniciranja.

## ZADAĆE

- razumljiv i ispravan izgovor;
- razvijanje jezičnih vještina, u radu sa stranim sugovornikom;
- sposobnost usmenog razgovora;
- globalno čitanje tehničkog teksta;
- pisanje natuknica;
- sastavljanje poruka;
- prevođenje kraćih tekstova sa stranog jezika;
- zamjećivanje zakonitosti tvorbe gramatičkih struktura;
- služenje riječnicima;
- služenje stručnom literaturom (časopisi);
- razumijevanje i davanje uputa;
- produktivno služenje jezikom.

## TEME — strukovno orjentirane

### *Opći sadržaji*

— u banci, na kolodvoru, kod liječnika, u dućanu, na aerodromu, na pošti, pušenje, droga, traženje zaposlenja, molba za posao, telefonski razgovor, pisanje privatnih pisama, slobodno vrijeme, sport i zabava, praznici, obitelj, obiteljsko stablo, moja soba i moja škola.

### *Strukovno orjentirane teme*

— škola i radionice škole, osnovni vokabular struke, computer i primjena u struci (laserski писаč), povijest struke, zanimljivosti i osobitosti, mladi i svijet, tehnologija, sajmovi i izložbe, zanimanje i praksa, svakodnevica na poslu, tehnike u radu, radni procesi i faze u proizvodnom radu.

### *Jezične funkcije*

Jezične su funkcije u nedjeljivoj vezi s konkretnim komunikacijskim situacijama, koje proizlaze bilo iz razrednog razgovora, ili iz predviđenih tema. Ne može ih se oštro svrstati u određen stupanj učenja. Stoga će se one ostvariti u većoj, ili manjoj mjeri, što će proizlaziti iz učeničkog napredovanja tijekom školske godine.

Jezične se funkcije ostvaruju u sljedećim ulogama:

*receptivno:*

- učenici u svojoj djelatnoj ulozi kao slušatelji i čitatelji teksta.

*produktivno:*

- učenici u razredu, obitelji i okruženju,
- učenici u dodiru s osobama, koje govore izvorni njemački jezik, odnosno s osobama drugih jezičnih zajednica, koje se služe njemačkim jezikom kako u Hrvatskj, tako i u inozemstvu, učenici u situacijama, u kojima može doći do izražaja njihovo stvaralaštvo, ili mašta.

*uspostavom društvenih dodira, npr. na sljedeći način:*

- oslovljavanje nekoga,
- predstavljanje,
- pozdravljanje,
- pozivanje, prihvaćanje ili odbijanje poziva,
- isprika,
- javljanje na telefonski poziv,
- izražavanje zahvalnosti.

*određivanje odnosa, npr.:*

- tražiti dopuštenje, davati ga ili odbijati,
- davati savjet,
- pitati nekoga za zdravlje,
- upozoravati nekoga,
- isticati uvijet i njegove posljedice.

*uspostavom komunikacije:*

- moliti za pozornost,
- moliti nekoga da polaganije govori ili nešto ponovi,
- izražavanje nerazumijevanja ili nepoznavanje nečega,
- postavljanje uzvratnih pitanja.

*izražavanje stavova, npr.:*

- izražavanje suglasja, nesuglasja,
- proturiječiti ili nijekati,
- obrazlagati,
- izražavanje pretpostavki ili sumnji,
- izražavanje očekivanog,
- izražavanje sklonosti,
- upoređivanje,
- izražavanje o nakani.

*izražavanje želja i molbi, npr.*

- čestitanje,
- podnošenje želja i molbi,
- ispunjenje ili odbijanje molbi,
- ponude, prihvaćanja, odbijanja.

*pitanja i izražavanja osjećajima, mišljenjima i<sup>1</sup>sl.*

- slaganje s nekim ili nečim, negodovanje, interes, oduševljenje,
- sklonost, nesklonost, radost, strah.

*poticanje radnji, odnosno isticanje propusta:*

- izdavanje naredbi,
- predlaganje, prihvaćanje ili odbijanje prijedloga,
- uljudno moliti nekog da nešto (ne) učini,
- izražavanje sposobnosti ili nesposobnosti,
- nekome nešto zabranjivati,
- moliti za pomoć,
- pružanje pomoći.

*davanje ili traženje obavijesti:*

- izvještavati, prepričavati, objašnjavati,
- imenovati, opisivati izgled, osobitosti,
- opisivanje stanja,
- navođenje svrhe uporabe,
- posjedovni odnosi, navođenje pripadnosti,
- svrstavanje prema mjestu, pravcu i daljini,
- svrstavanje prema broju, količini, stupnju,
- iznošenje mišljenja drugih osoba.

## JEZIČNE VJEŠTINE

*Slušanje*

- razumijevanje zvučnog teksta izravno ili putem telefona, zvučnik, i sl.
- globalno razumijevanje i služenje bitnim informacijama u svakodnevnom razgovoru, davanje informacija.

*Govorenje i izražavanje*

- ispravna intonacija i izgovor,
- postavljanje pitanja,
- govorne vježbe po modelu (izražavanje osobnog stava),
- opisivanje situacija,
- osnove strukovnog jezika,
- odgovoranje na pitanja,
- ispravno izražavanje o poznatoj temi.

*Čitanje sa razumijevanjem*

- tiho čitanje u svrhu informacije — novinski članak, oglas, reklama,
- čitanje uputa i pojašnjenje u riječniku,
- glasno čitanje i ispravno izgovaranje.

*Pisanje sa razumijevanjem*

- preoblikovanje teksta,
- pisanje bilješki,
- sastavljanje po natuknicama,
- sastavljanje poruke i pisama,
- primjena ispravnih ortografskih pravila,
- ispunjavanje formulara.

*Prevođenje*

- pismeno i usmeno prevođenje uz kontrastivnu analizu.

## JEZIČNI SADRŽAJI

### 1. razred

---

gramatika:

vrste riječi, rečenični dijelovi, jezične promjene

Imenice:

Vrste, broj, rod, određeni član

Padeži i padežna pitanja:

Upitne riječi, postavljanje pitanja

Zamjenice:

Osobne, pokazne i posvojne — deklinacija

Glagoli

— prezent, Reflexive Verben, Zusammengesetzte Verben

Red riječi u rečenici:

Inverzija, modalni glagoli

Perfekt, pomoćni glagoli haben i sein

Zamjenica "man"

Komparacija pridjeva

---

## 2. razred

---

Preterit, starke i schwache Verben  
Futur  
Pasiv i pasivna transformacija (prezent i preterit)  
Konjunktiv I.,  
Neupravna pitanja,  
Nebensatz — Wortfolge  
Rektionen,  
Zusammensetzungen  
Derivationen

---

## 3. razred

---

Fachsprache Deutsch  
Vorstellen  
Pasivbildung  
Unpersönliches Passiv  
Fragepronomen, Frageverbien  
Passiväteritum  
Konjunktiv II  
Indirekte Rede (mit oder ohne Konjunktiv)  
Konditionalsätze für die Gegenwart  
Wunschsatz  
Übersetzungstechniken  
Wortbildung - Fachausdrücke  
Starke Verben  
Steigerung und Vergleich  
Adjektivdeklinationen

---

## 4. razred

---

Sistematisation der Zeitformen  
Gebrauch der Verbalformen  
Satzgefügen  
Konditionalsätze für die Vergangenheit  
Rektionen  
Deklination der Substantiva  
Adverbien  
Komparativsätze  
Relativsätze  
Temporalsätze  
Übersetzungsübungen Kroatisch — Deutsch  
ponavljanje, proširivanje i sistematiziranje gramatičkih sadržaja iz  
prethodnog razreda:

---

## RADNI MATERIJALI

U nedostatku odgovarajućih udžbenika, prisiljeni smo samostalno iznalaziti radne materijale iz područja struke iz razne periodike, enciklopedija, članaka iz tiska i dr.

Svaki takav tekst mora se didaktički i metodički prilagoditi uzrastu učenika, što zahtjeva dodatne radnje od strane profesora koji mora svoj sat posebno koncipirati prema profilu svojih učenika. Tu su moguća brojna odstupanja s obzirom na nivo znanja i motiviranosti u različitim tehničkim školama.

Smatramo da nikako nije uputno preambiciozno planirati rad ako znamo da ga učenici neće moći pratiti. Stoga treba imati na umu da je bolje skratiti kvantitetu u prilog kvalitete.

Učenike treba uputiti na korisno organiziranje svojeg znanja iz jezika u primjeni. Treba ih naučiti da skupljaju i klasificiraju informacije iz različitih izvora o onim osnovnim elementima koji su od posebnog značenja u jeziku njihove struke.

## LITERATURA

### Temeljni udžbenici

Häusler-Francetić, *Kontaktssprache Deutsch 1*  
Kern-Häuseler, *Kontaktssprache Deutsch 2*

### Dopunski udžbenici

Marcetić, *Überlege und sage es auf Deutsch 2, 3*

### Priručna literatura

Fachtexte Fureš, *Deutsch für graphische Schulen*  
Druckwelt-Zeitschrift, *Pressewesen*

### Gramatike:

*Deutsche Grammatik*

## PRIPOMENE I RADNI UVJETI

Stanje u strukovnim školama u mnogo čemu zaostaje za optimalnim standardima rada u nastavi starnih jezika.

Razredni odjeli su pretrpani i vrlo se rijetko dijele na manje skupine, te je jako otežano raditi sa skupinom od 36 do 40 učenika.

Oprema učionice je nedostatna i osim ponekog kazetofona, rijetko se nađe i neko drugo pomagalo. Pri tome ne može biti niti govora o specijaliziranim učionicama, opremeljenim informatičkom opremom ili o jezičnom laboratoriju.

Uz to kronični je nedostatak profesora stranih jezika. Profesori bi trebali redovito odlaziti na usavršavanje, simpozije, konferencije i seminare, kako u zemlji tako i u inozemstvu i treba u praksu uvesti da se barem svake 2-3 godine omogućí prisustvovanje takvom vidu usavršavanja.

## OCJENJIVANJE

Neizostavno treba upozoriti na valjanu i odmjerenu provjeru stečenih znanja na svim razinama i na razini svih jezičnih vještina.

Usmeno ispitivanje provodi se prema potrebi i praktički svako izlaganje učenika daje profesoru mogućnost donošenja ocjene.

Početak nastavne godine preporuča se pisati inicijalni test predznanja, kako bi se utvrdio stupanj i sposobnost učenika i prema tim spoznajama treba i planirati nastavu. Kod fonda sati od 70 godišnje trebalo bi planirati 2 školske zadaće i 1 test ili (3 zadaće) koje pokrivaju obrazovno razdoblje. Mini-kontrolnih radova treba biti toliko, da se stekne pravi uvid u znanje pojedinaca i razreda kao cjeline i to ostaje u domeni predavača. S obzirom na velike razredne skupine (i do 40 učenika) teško će se provoditi kontinuirano praćenje rada, pa i o tom problemu valja razmisliti.

## V. OKVIRNI PROGRAM STRANIH JEZIKA ZA SREDNJE STRUKOVNE ČETVOROGODIŠNJE ŠKOLE (ekonomska struka)

### OKVIRNI PROGRAM ZA EKONOMSKE ŠKOLE (ENGLJSKI JEZIK)

Današnji položaj stranih jezika u obrazovnim sustavima osigurale su spoznaje lingvističkih znanosti te učenici psiholoških i glotodidaktičkih istraživanja, po kojima učenje stranih jezika ima znatne općeobrazovne vrijednosti. Poučavanjem stranih jezika u mladenačkoj dobi aktiviraju se one čovjekove sposobnosti kojima kasnije može naučiti i neki drugi strani jezik, ili više njih.

Poučavanje stranih jezika djeluje istodobno na više područja važnih za učenikov razvoj i sazrijevanje:

- na intelektualni razvoj u kojem niz misaonih operacija, potrebnih u učenju, djeluje na razvoj njegove spoznaje i stjecanje govorne spretnosti,
- na širenje spoznaje o kulturi i civilizaciji većeg broja zemalja, što pridonosi uklanjanju etnocentričkih gledišta svojstvenih zatvorenim sredinama,
- na razvoj lingvističkog mišljenja koje pomaže u učenju i razumijevanju sustava i hrvatskoga i drugih jezika,
- na oblikovanje cjelokupne učenikove osobnosti, jer on uči slušati i razumjeti drugoga, razložno prihvaćati ili odbijati tuđa gledišta, argumentirano i jasno izlagati osobna gledišta i prosudbe, tj. potiče se kultura dijaloga i sporazumijevanja.

Sve je to u skladu s aktualnim težnjama za očuvanjem bogatstva različitosti mnogojezične Europe te kulturološke sličnosti i razlika u stvaranju osjećaja pripadnosti građanstvu Europe.

Nastavni programi u srednjim strukovnim školama razlikuju se s obzirom na tip škola, t.j. s obzirom na funkcionalnu uporabu stranog jezika za pojedinu struku. U četvorogodišnjim strukovnim školama težište učenja stranog jezika je na jeziku svakodnevnih govornih situacija kao i na jeziku struke. Naime, stručni jezik tu promatramo kao jezik svakodnevne komunikacije pa prema tome strani jezik u ekonomskoj struci nije samo općeobrazovni predmet, već i stručni predmet. Ekonomske škole svojim srednjoškolskim obrazovanjem pripremaju učenike ne samo za nastavak školovanja već i za obavljanje širokog spektra poslova nakon završene srednje škole. Zato program stranog jezika mora ponuditi oblike usmene i pismene komunikacije za potrebe posla kao i općeprihvaćene standarde i teme iz struke. Učenici ekonomskih škola trebaju steći široko opće obrazovanje koje ima naglasak na razumijevanju i boljoj upućenosti u ekonomske pojave i funkcioniranje gospodarstva kao cjeline i pojedinca u njemu. Nastavni program u srednjim strukovnim školama ima okvirni značaj, koji navodi ciljeve, sadržaje i planiranje nastave prema Zakonu o srednjoj školi, što nastavniku daje dovoljno prostora za njegov stvaralački rad, ali ga istovremeno u određenoj mjeri i obvezuje. To znači, da nastavnik ima slobodan odabir redoslijeda i podjele gradiva na pojedine cjeline, intenzivnije podjele pojedinih metodičkih cjelina, te odabira vježbi, no on istovremeno je obavezan učiniti napor kako bi učenici svladali što kvalitetnije Okvirni nastavni plan i program.

Nastava stranog jezika ne ostvaruje samo ciljeve učenja stranog jezika, već i opće ljudske, nacionalne i etičke vrednote. Stoga se ona interdisciplinarno povezuje i s ostalim nastavnim predmetima, kako s općeobrazovnim predmetima tako i s prirodnoznanstvenom skupinom predmeta pa i s predmetima društvene skupine. To drugim riječima znači, da učenike treba naučiti da na stranom jeziku govore o vlastitoj zemlji i njenim gospodarskim, kulturnim i duhovnim vrednotama, da steknu i temeljne spoznaje o zemlji i narodu čiji jezik uče kao i da zastupaju općeljudske vrednote (zaštitu ljudskih prava, zaštitu prava čovjeka, itd.).

Planiranje nastave izvodi sam nastavnik. Godišnje planiranje izvodi se na početku nastavne godine, na temelju stvarnih sposobnosti naših učenika, tj. pretpostavke, kakve nastavne rezultate možemo na kraju školske godine od njih očekivati. Srednjoročno planiranje je iscrpnije, jer ono sadrži metode i načine rada, nastavna sredstva, pismene zadatke i sl. Nastavnik obavlja i dnevne pripreme nastavnih sati, koje mogu katkada biti samo određene natuknice, no često iziskuju i opširniju pripremu. Godišnje, srednjoročno kao i dnevno planiranje nastavnog rada isključivo su u nadležnosti nastavnika. Stoga ono treba biti djelotvorno i samostalno, a treba se kloniti ustaljenih shema, koje iskuljučuju nastavnikovu samostalnost i stvaralaštvo.

### UVOD

Program stranog jezika u ekonomskim školama nastavlja se na program iz osnovne škole. S obzirom na to da učenici dolaze s nejednakim predznanjem, primarna je zadaća da se to znanje u prvom razredu sistematizira i izjednači te tako stvori solidna osnovica za dalji uspješan rad i nadogradnju. Ni u ekonomskim

školama učenje stranog jezika nije izdvojena aktivnost, već dio učenikova općeg, obrazovnog i društvenog razvoja. Štoviše, možemo reći da je u ekonomskim školama strani jezik od osobite važnosti. Uz opći, svakodnevni jezik koji će učenici nastaviti učiti, postupno se uvodi i jezik u funkciji struke, uvode se elementi stručnog jezika uz različit pristup razvijanju određenih jezičnih vještina. Uvode se tekstovi karakteristični za to zanimanje, ali će biti popularnog značenja i neće ulaziti dublje u specifičnosti stručnog jezika.

Strani jezik programski se povezuje interdisciplinarno sa sadržajima stručnih predmeta pa se odabiru teme visoko interakcijskog sadržaja i aktivnosti koje prate i ubrzavaju učenikov razvoj tijekom srednje škole. Kako učenici napreduju, tako i stil učenja postaje osobniji, počinju se razlikovati. Taj dio učenikove neovisnosti potrebno je poduprijeti ponudom raznovrsnih vježbi i sadržaja. Učenici brže napreduju u svladavanju potrebnih vještina ako su one prikladno, sustavno izložene i, gdje je god moguće, objašnjavane povezano jedna s drugom. Upravo zbog toga program treba ponuditi izvorišta povezanih tematskih, leksičkih, jezičnih i gramatičkih sadržaja koje treba proširivati vježbama prikladnim za samostalan rad kod kuće ili u školi.

Nastava je stranog jezika ovim programom komunikacijski i funkcionalno usmjerena. Učenici se navikavaju na izvorne i druge materijale koji uz učenje stranog jezika pružaju informacije iz užeg stručnog područja. Sadržaji rada povezuju se interdisciplinarno. Također se nadograđuje i razvija komunikacijska kompetencija (pismena i usmena, receptivna i produktivna) na standardnoj govornoj i pismenoj razini.

## CILJEVI

Uz već poznate opće ciljeve učenja stranog jezika u srednjim školama postoje i posebni ciljevi učenja stranog jezika u ekonomskim školama, kao što su:

- unaprijediti opću sposobnost izražavanja na određenom stranom jeziku u gospodarstvu;
- sustavno širiti sposobnosti usmene komunikacije u uobičajenim poslovnim situacijama na određenom stranom jeziku u gospodarstvu;
- omogućiti postupno i sustavno usvajanje općih pravila pisanja na stranom jeziku za potrebe posla;
- predočiti standardizirane oblike pisane komunikacije na stranom jeziku;
- postupnim uvođenjem gospodarskih tema pratiti usvajanje i razumijevanje gospodarskih i srodnih pojmova i pojava koje su predmet proučavanja u sklopu stručnih predmeta tijekom četiri godine školovanja u ekonomskim školama;
- osposobiti učenike za predstavljanje Hrvatske kao otvorene zemlje i njezina položaja u svjetskom gospodarstvu;
- osposobiti učenike za samostalan rad i stalno unapređivanje vlastite sposobnosti komunikacije na određenom stranom jeziku kao jeziku svjetskog tržišta dobara i usluga, rada i kapitala;
- potaknuti učenike na kritičko razmišljanje o svim oblicima razmjene u svjetskom gospodarstvu i u svezi s time o ulozi vlastitog jezika, poslovne kulture i tradicije u procesu definiranja i unapređivanja položaja Hrvatske kao otvorene zemlje u sklopu svjetskog gospodarstva.

## ZADAĆE

Tijekom srednjoškolskog obrazovanja u nastavi stranog jezika trebalo bi ostvariti sljedeće zadaće:

- solidan izgovor i intonaciju u spontanom govornom izražavanju;
- razvijanje svih jezičnih vještina (slušanje, govorenje, čitanje, pisanje) potrebno za receptivno i produktivno služenje jezikom u govornom i pisanom kontekstu sa stranim govornikom;
- usvajanje u komunikacijskom kontekstu određenog lingvističkog i sociolingvističkog inventara (lingvistički: vokabular, strukture na fonetskoj, morfološkoj i sintaktičkoj razini; sociolingvistički: komunikacijske uzroke, osobitosti u interakcijama, poslovno pismeno kontaktiranje);
- sudjelovanje u razgovoru i raspravi o zadanoj temi;
- sposobnost usmenog komuniciranja u sklopu poznatih svakodnevnih i stručnih sadržaja, leksika komunikacijskih uzoraka (prepričavanje, opisivanje, uspostavljanje poslovnog kontakta, izražavanje osobnog stava, osjećaja, interesa, molbe, žalbe, i sl.);
- razumijevanje usmenog izlaganja, općeg i stručnog, te naputka ili snimljenog teksta s primjerenim brojem nepoznatih riječi i stručnih termina u sklopu poznatih sadržaja iz raznih kulturološko-civilizacijskih područja, područja struke i područja posebnih interesa učenika;

- razumijevanje pisanog teksta s određenim brojem nepoznatih riječi;
- pisanje vođenih i slobodnih sastava, eseja, sažetaka i bilježaka uz čitanje i slušanje te natuknica za vođenje razgovora i drugih oblika govornog izražavanja;
- sastavljanje formalnih i neformalnih pisama, poruka i izvještaja;
- prevođenje kraćih tekstova sa stranog jezika na hrvatski i obrnuto;
- čitanje djela (lektira) poznatih autora stranog govornog područja iz različitih vremenskih razdoblja;
- čitanje stručnih časopisa i tekstova iz područja struke;
- razumijevanje posebnosti gramatičkog sustava u sklopu propisanih gramatičkih sadržaja: sposobnost pravilne uporabe gramatičkih struktura na morfološkoj i sintaktičkoj razini u govornom i pisanom izražavanju;
- uočavanje zakonitosti tvorbe i uporabe gramatičkih struktura; razvijanje lingvističkog mišljenja;
- sposobnost traženja, organiziranja i primjene (tekst, snimka, slika, televizija, udžbenik, riječnik, gramatički i drugi priručnici) u samostalnom rješavanju složenih zadataka iz područja jezika i civilizacije kao i struke;
- sposobnost primanja i davanja telefonskih poruka, brzjava, faks poruka, E-mail poruka i sl.;
- sastavljanje poslovnih pisama, ugovora kao i sličnih dokumenata koji se koriste u ekonomskoj struci;
- sposobnost vođenja sastanka na stranom jeziku, pisanje zapisnika i sl., sastavljanje natječaja, marketinško poslovanje i sl.;
- upoznavanje s elementima gospodarstva, kulture i civilizacije zemalja stranog govornog područja radi razumijevanja jezične i kulturne poruke, razvijanja osjećaja tolerancije među kulturama, kao i sposobnosti kritičkog vrednovanja primljene informacije te usporedbe s našom stvarnošću;
- upoznavanje nekih sastavnica gospodarstva, kulture i civilizacije zemalja, koje se uz svoj autohtoni jezik služe drugim, stranim jezikom u javnom priopćavanju;
- poticanje na samostalno učenje jezika i osposobljavanje za samostalnu primjenu raznih izvora znanja radi daljnje izobrazbe i usavršavanja (npr. stručna literatura, enciklopedije, stručni časopisi i ostale medijske obavijesti);
- školska putovanja te razredne ili pojedinačne razmjene sa školama u zemljama stranog govornog područja.

## TEME

### 1. razred

#### *Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije*

- Teme iz kulture i civilizacije zemalja stranoga govornog područja
- Kulturno blago Hrvatske
- Gradovi i regije zemalja stranoga govornog područja
- Škola i učenje
- Slobodno vrijeme: načini provođenja slobodnog vremena — film, kazalište, TV, lektira, pop-glazba, kompjutori
- Sport — rekreacija
- Ekologija
- Kuća i obitelj
- Posao — zapošljavanje
- Reklama i njezin utjecaj na življenje
- Tradicionalni blagdani

#### *Stručni sadržaji*

- Teme iz turizma — organiziranje putovanja i odmora u Hrvatskoj
- Teme iz poduzetništva
- Teme iz računovodstva
- Prijevodi stručnih tekstova — sa stranoga jezika na hrvatski jezik
- Poslovno dopisivanje: organizacija pisma; jednostavni oblici poslovnog dopisivanja; sastavljanje životopisa (curriculum vitae)
- Usmeno poslovno komuniciranje: traženje i dobivanje podataka, poruka i obavijesti, opis
- Primanje i davanje telefonskih poruka, brzjava, telefaks E-mail poruka i sl.



## 2. razred

### *Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije*

Teme iz kulture i civilizacije zemalja stranoga govornog područja  
Kulturno blago Hrvatske  
Gradovi i regije zemalja stranoga govornog područja  
Škola i učenje: školski sastavi — usporedba školskih sastava i prezentiranje prednosti i nedostatka  
Slobodno vrijeme: načini provođenja slobodnog vremena  
Sport — rekreacija  
Ekologija  
Posao — zapošljavanje  
Reklama i njezin utjecaj na življenje  
Tradicionalni blagdani

### *Stručni sadržaji:*

Teme iz poduzetništva  
Teme iz statistike  
Teme iz hrvatskog i europskog gospodarstva: prezentiranje nacionalnog gospodarstva  
Teme iz bankarstva i trgovine  
Prijevodi stručnih tekstova: sa stranog jezika na hrvatski jezik  
Poslovno dopisivanje: pisanje protokola i sažetaka, pisanje zapisnika, pisanje složenijih oblika pisama, pisanje dokumenata  
Usmeno poslovno komuniciranje: rasprave i izvještavanje, predočavanje suprotnih stajališta, izražavanje sličosti i razlike, opis slijeda postupaka, izražavanje uzročno-posljedičnog odnosa

## 3. razred

### *Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije*

Teme iz kulture i civilizacije zemalja stranoga govornog područja  
Kulturno i znanstveno blago Hrvatske  
Gradovi i regije zemalja stranoga govornog područja  
Ekologija  
Promet i njegov povijesni razvoj

### *Stručni sadržaji*

Teme iz bankarstva i trgovine  
Teme iz gospodarstva: prezentiranje nacionalnog gospodarstva  
Komparativne prednosti malog gospodarstva  
Prijevodi stručnih tekstova s hrvatskog na strani jezik  
Poslovno dopisivanje: pisanje neugodnih pisama, reklamacije i odgovori na reklamacije, osnove pisanja zabrana i dopuštenja  
Usmeno poslovno komuniciranje: predočavanje prednosti i nedostatka, sudjelovanje u raspravi, iznošenje mišljenja

## 4. razred

### *Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije*

Teme iz kulture i civilizacije zemalja stranoga govornog područja  
Kulturno i znanstveno blago Hrvatske  
Gradovi i regije zemalja stranoga govornog područja  
Ekologija

### *Stručni sadržaji*

Komparativne prednosti malog gospodarstva  
Znanost i tehnologija u gospodarstvu  
Informacijski sustav poduzeća  
Teme iz gospodarskog prava: pravni uvjeti poslovanja, etički kodeks u poslovanju  
Teme iz marketinga: marketing na domaćem i inozemnom tržištu

Teme iz bankarstva i trgovine

Prijevodni stručnih tekstova s hrvatskog jezika na strani jezik

Poslovno dopisivanje: osnove teksta ugovora, pisanje poslovnih izvješća, sastavljanje natječaja, pisanje za potrebe marketinga, pisana komunikacija s tržištem

Usmeno poslovno komuniciranje: usmena prezentacija, organizacija i vođenje poslovnog sastanka, poslovno pregovaranje, načini izražavanja naredbi, zahtjeva, poziva, savjeta i sugestija

## FUNKCIJE NASTAVE STRANOG JEZIKA

Jezične su funkcije u nedjeljivoj svezi s konkretnim komunikacijskim situacijama, koje proizlaze bilo iz razrednog razgovora, ili iz predviđenih tema. Ne može ih se oštro svrstati u određen stupanj učenja, već se spiralno razvijaju. One će se stoga ostvariti u većoj ili manjoj mjeri, što proizlazi iz učeničkog napredovanja tijekom školske godine.

Jezične se funkcije ostvaruju u slijedećim ulogama:

*receptivno:*

— učenici u svojoj djelatnoj ulozi kao slušatelji i čitatelji teksta.

*produktivno:*

— učenici u razredu, obitelji i okruženju,

— učenici u dodiru s osobama, koje govore izvorni strani jezik, odnosno s osobama drugih jezičnih zajednica, koje se služe stranim jezikom kako u Hrvatskoj tako i u inozemstvu, učenici u situacijama, u kojima može doći do izražaja njihovo stvaralaštvo, ili mašta.

*uspostavom društvenih dodira, npr. na slijedeći način:*

- oslovljavanje nekoga,
- predstavljanje,
- pozdravljanje,
- pozivanje, prihvaćanje ili odbijanje poziva,
- isprika,
- javljanje na telefonski poziv,
- izražavanje zahvalnosti.

*određivanje odnosa:*

- tražiti dopuštenje, davati ga, ili odbijati,
- davati savjet,
- pitati nekoga za zdravlje,
- upozoravati nekoga,
- hvaliti nekoga,
- isticati uvjet i njegove posljedice.

*uspostavom komunikacija:*

- moliti za pozornost,
- moliti nekoga da polaganije govori, ili nešto ponovi,
- izražavanje nerazumijevanja, ili nepoznavanja nečega,
- postavljanje uzvratnih pitanja.

*izražavanje stavova:*

- izražavanje suglasnosti, nesuglasnosti,
- protivurječiti, ili nijekati,
- obrazlagati,
- izražavanje pretpostavki ili sumnji,
- izražavanje očekivanog,
- izražavanje sklonosti,
- upoređivanje,
- izražavanje o nakani.

*izražavanje želja, molbi:*

- čestitanje,
- podnošenje želji i molbi,
- ispunjenje, ili odbijanje molbi,

— ponude, prihaćanja, odbijanja.

*pitanja i izražavanja o osjećajima, mišljenjima i sl.*

— slaganje s nekim ili s nečim, negodovanje, interes, oduševljenje,  
— sklonost, nesklonost, radost, strah.

*poticanje radnji, odnosno isticanje propusta:*

— izdavanje naredbi,  
— predlaganje, prihvaćanje, ili odbijanje prijedloga,  
— uljudno moliti nekoga da nešto (ne) učini,  
— izražavanje sposobnosti, ili nesposobnosti,  
— nekome nešto zabranjivati,  
— moliti za pomoć,  
— pružanje pomoći.

*davanje, ili traženje obavijesti*

— izvještavati, prepričavati, objašnjavati,  
— imenovati, opisivati izgled, osobitosti,  
— opisivanje stanja,  
— navođenje svrhe uporabe,  
— posjedovni odnosi, navođenje pripadnosti,  
— svrstavanje prema mjestu, pravcu i daljini,  
— svrstavanje prema broju, količini, stupnju  
— iznošenje mišljenja drugih osoba.

## VJEŠTINE U NASTAVI STRANOG JEZIKA

### Slušanje

Učenik treba:

— pravilno reagirati na upute nastavnika u svakodnevnom komuniciranju u razredu;  
— razumjeti jednostavnu zvučnu poruku i to dokazati odgovorima na pitanja;  
— razumjeti jezično i sadržajno jednostavnije tekstove, koje govori izvorni govornik, odgovori na pitanja;  
— razumjeti partnera u razgovoru;  
— dati informacije iz različitih tekstova za slušanje (dijalog, intervju, telefonski razgovor, priča, razglas, reklama, vremenska prognoza i sl.);  
— razumjeti tekstove s raznim smetnjama: prirodni tempo govora, inačice osobite za pojedine slojeve, regije, među ostalim i uz lake šumove i smetnje i sl.

### Govorenje

Učenik treba:

— pravilno izgovarati rečenice;  
— pravilno izgovarati nove glasove;  
— izvoditi govorne vježbe po natuknicama;  
— dati odgovore na pitanja;  
— izreći osnovne podatke o sebi, svojoj obitelji, o drugima;  
— pravilno primijenjivati osnovne uzorke u komuniciranju;  
— rabiti poznati vokabular u opisivanju likova i situacija u svom okružju ili na slici;  
— najprije uz natuknice, a zatim samostalno kratko prepričati odslušani ili prepričani tekst;  
— voditi razgovor po zadanom uzorku i natuknicama;  
— dati odgovore na postavljena pitanja o obrađenoj temi;  
— pravilno postaviti pitanje u sklopu zadanog teksta;  
— primjenjivati ispravnu intonaciju rečenice;  
— opisati sliku ili crtež (likove, predmete i situacije);  
— po bilješkama izvijestiti o zadaći u sklopu zadane teme;  
— izvješćivati po bilješkama.

## Čitanje

Učenik treba:

- pri glasnom čitanju ispravno izgovarati riječi (poglavitno nove glasove) i pravilno intonirati rečenicu;
- čitati i razumjeti upute u udžbeniku i priručniku;
- dokazati razumijevanje pročitana teksta rješavanjem zadaća, kojima se provjeravaju sadržaj i poruka teksta;
- čitati natuknice u dvojezičnim i jednojezičnim rječnicima;
- znati provesti riječ iz jednojezičnog rječnika na temelju opisa te riječi u riječniku;
- čitati i razumjeti izvorne tekstove kao što su kraći i jednostavniji novinski članci, tablice, sheme, vozni red i sl.;
- tihim čitanjem doći do informacije na različitim razinama (grubo i fino razumijevanje);
- iz kratkog teksta izvaditi detaljne informacije (pojačano čitanje);
- uočavati ustroj teksta, podjelu teksta u odlomke i davati naslove odlomcima.

## Pisanje

Učenik treba:

- ispravno pisati jednostavne rečenice, a osobito posebne oblike kojih nema u hrvatskom jeziku;
- dopuniti rečenicu i jednostavniji tekst;
- preinačiti rečenicu, odnosno kraći i jednostavniji tekst po zadanom uzorku;
- pismeno odgovoriti na pitanja;
- opisati sliku o obrađenoj temi;
- sastaviti kraći jednostavan tekst o zadanoj i prethodno obrađenoj temi;
- napisati prikladno pismo i čestitku za blagdane, odnosno rođendan;
- uz pročitani ili odslušani tekst napisati natuknice za opis, prepričavanje ili vođenje razgovora;
- kratko sastaviti obrađeni tekst;
- napisati sastav, esej o zadanoj temi;
- pisati bilješke iz odslušana ili pročitana teksta.

## Prevođenje

Učenik treba:

- uočiti i spoznati razlike u strukturama i načinima izražavanja u hrvatskom i stranom jeziku;
- usmeno prevoditi komunikacijske modele (davanje i traženje uputa, informacija i sl.) iz svakodnevnog života;
- prevesti pojedinačne rečenice i laganiji tekst sa stranoga na hrvatski jezik, uz upotrebu rječnika;
- prevesti lakši tekst s hrvatskoga na strani jezik.

## JEZIČNI SADRŽAJI

### ENGLESKI JEZIK

#### 1. razred

---

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

OKVIRNI SADRŽAJI

---

1. Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije

Teme iz kulture i civilizacije zemalja engleskog govornog područja. Kulturno blago Hrvatske. Gradovi i regije zemalja stranoga govornog područja. Škola i učenje. Slobodno vrijeme: načini provođenja slobodnog vremena — film, kazalište, TV, lektira, pop-glazba, kompjutori. Sport — rekreacija. Ekologija. Kuća i obitelj. Posao — zapošljavanje. Reklama i njezin utjecaj na življenje. Tradicionalni blagdani.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
2.	Stručni sadržaji	Teme iz turizma — organiziranje putovanja i odmora u Hrvatskoj. Teme iz poduzetništva. Teme iz računovodstva. Prijevodi stručnih tekstova — sa stranoga jezika na hrvatski jezik. Poslovno dopisivanje: organizacija pisma; jednostavni oblici poslovnog dopisivanja; sastavljanje životopisa (curriculum vitae). Usmeno poslovno komuniciranje: traženje i dobivanje podataka, poruka i obavijesti, opis. Primanje i davanje telefonskih poruka, brzjava, telefaks E-mail poruka i sl.
3.	Komunikacijsi uzorci	Normirani oblici jezičnog ponašanja — formalni i neformalni. Norme lijepog ponašanja u ulozi svakodnevnoga ophođenja. Stvarni komunikacijski uzorci ovisit će o situaciji u razredu i temama, koje će se obrađivati.
4.	Fonološke i ortografske osobine	Usvajanje pravilnoga naglaska i izgovora pojedinačnih riječi u rečenici, ritma rečenice. Usvajanje pravilnoga pisanja (spelling).
5.	Leksički sadržaji	Izbor i uvođenje novih riječi ovisi o komunikacijskom kontekstu, potrebama učenika, frekvenciji i konceptualnoj bliskosti.
6.	Gramatika	Ponavljjanje, proširivanje i sistematiziranje sljedećih gramatičkih sadržaja.
	Imenice	Vrste, broj, rod, posvojni obli i fraza of.
	Članovi	Osnovne uporabe određenoga i neodređenoga člana.
	Zamjenice	Osobne (padež subjekta i objekta), upitne (padež subjekta i objekta), pokazne (jednina i množina), <u>one</u> kao zamjenica, bezlično it, there is, there are, relativne (who, which, whose, that).
	Glagoli	Pet temeljnih oblika: osnova, -s oblik, -ed oblik, particip s naglaskom -ing, particip s nastavkom -ed. Glagolska vremena i njihov odnos prema aspektu (trajni — continuous, svršeni — simple tense); usporedba pojedinih glagolskih vremena u hrvatskom i engleskom jeziku; pojam aktiva i pasiva; pravilni i nepravilni glagoli. Ponavljanje glagolskih vremena: tvorba i uporaba present simple i continuous, tvorba i upotreba past simple i continuous, tvorba i uporaba present perfect simple, tvorba i uporaba budućih vremena (going to+infinitive, shall, will, present continuous za budućnost), pomoćni glagoli za tvorbu vremena (be, have, do, will, shall), modalni glagoli (can, may, must, will, shall), tvorba vremena i uporaba. Konstrukcije s pomoćnim glagolima (shan't, won't, itd.). Konstrukcije used i have got.
	Pridjevi	Stupnjevanje (pravilno, nepravilno). Pokazni pridjevi — jednina i množina. Posvojni pridjevi. Participijelni pridjevi. Pridjevi neodređene količine.
	Brojevi	Glavni, redni.
	Prilozi	Mjesta, vremena i načina.
	Veznici	and, or, but, when, itd. Fraze there is, there are.
	Bezlično it.	
	Rečenica	Osnovni pojmovi o redu riječi u rečenici. Mjesto izravnog i neizravnog objekta. Mjesto priloga. Upitna rečenica s <u>who</u> kao subjektom i kao s objektom.

## 2. razred

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije	Teme iz kulture i civilizacije zemalja stranoga govornog područja. Kulturno blago Hrvatske. Gradovi i regije zemalja stranoga govornog područja. Škola i učenje: školski sastavi — usporedba školskih sastava i prezentiranje prednosti i nedostatka. Slobodno vrijeme: načini provođenja slobodnog vremena. Sport — rekreacija. Ekologija. Posao — zapošljavanje. Reklama i njezin utjecaj na življenje. Tradicionalni blagdani.
2.	Stručni saržaji	Teme iz poduzetništva. Teme iz statistike. Teme iz hrvatskog i europskog gospodarstva: prezentiranje nacionalnog gospodarstva. Teme iz bankarstva i trgovine. Prijevodi stručnih tekstova: sa stranog jezika na hrvatski jezik. Poslovno dopisivanje: pisanje protokola i sažetaka, pisanje zapisnika, pisanje složenijih oblika pisama, pisanje dokumenata. Usmeno poslovno komuniciranje: rasprave i izvještavanje, predočavanje suprotnih stajališta, izražavanje sličosti i razlike, opis slijeda postupaka, izražavanje uzročno-posljedičkog odnosa.
3.	Komunikacijski uzorci	Normalni oblici jezičnog ponašanja — formalni i neformalni. Komunikacijski uzorci ovise o komunikacijskim situacijama, koje se javljaju u razredu ili temama koje se obrađuju.
4.	Fonološke i ortografske osobine	Usvajanje pravilnoga naglaska i izgovora pojedinačnih riječi u rečenici, ritma rečenice. Osnovni obrasci intonacije rečenice. Uočavanje i pravilno intepretiranje samostalnih izgovornih cjelina.
5.	Leksički sadržaji	Izbor i uvođenje novih riječi ovisi o komunikacijskom kontekstu, potrebama učenika, frekvenciji i konceptualnoj bliskosti.
6.	Gramatika	Ponavljjanje, proširivanje i sistematiziranje gramatičkih sadržaja iz prethodnog razreda.
	Imenice	Countable, uncountable, glagolske imenice.
	Zamjenice	Refleksivne, povratne, posvojne, neodređene.
	Pridjevi	Komparacije.
	Prilozi	Tvorba priloga načina — položaj u rečenici. Komparacija.
	Glagoli	Tvorba i uporaba glagolskih vremena: present perfect continuous; odnos: present perfect tense — past tense, future perfect tense, past perfect tense. Usporedba i razlike između hrvatskoga i engleskog jezika. Načelo tvorbe upitnih i negativnih obika u jednostavnim i složenim vremenima. Subjunctive: If I were you (u vezi s pogodbenim rečenicama). Prijedlozi kojima se označuje: vrijeme (on, at, in,
	by, from,...);	mjesto i smjer (on, at, above, under, into,...); uzrok: (because, for the sake of,...).
	Sintaksa	Slaganje vremena. Zavisno složene rečenice: vremenske, uzročne, pogodbene. Upravni i neupravni govor.

### 3. razred

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije	Teme iz kulture i civilizacije zemalja stranoga govornog područja. Kulturno i znanstveno blago Hrvatske. Gradovi i regije zemalja stranoga govornog područja. Ekologija. Promet i njegov povijesni razvoj.
2.	Stručni sadržaji	Teme iz bankarstva i trgovine. Teme iz gospodarstva: prezentiranje nacionalnog gospodarstva. Komparativne prednosti malog gospodarstva. Prijevodi stručnih tekstova s hrvatskog na strani jezik. Poslovno dopisivanje: pisanje neugodnih pisama, reklamacije i odgovori na reklamacije, osnove pisanja zabrana i dopuštenja. Usmeno poslovno komuniciranje: redočavanje prednosti i nedostatka, sudjelovanje u raspravi, iznošenje mišljenja.
3.	Komunikacijski uzorci	Normalni oblici jezičnog ponašanja — formalni i neformalni. Komunikacijski uzorci bit će u uskoj vezi s planiranim djelatnostima i oblicima rada kroz razgovore, rasprave, simulacije, izvješćivanja, obrazlaganja o određenim temama.
4.	Fonološke i ortografske osobine	Fonetske vježbe u vezi s fonemima, koji učenicima čine osobite teškoće. Pravilna intonacija i ritam rečenice uz uočavanje i pravilno interpretiranje smislenih cjelina. Usvajanje pravilnog pisanja složenih pismenih oblika (esej).
5.	Leksički sadržaji	Izbor i uvođenje novih riječi ovisi o predstavljenom materijalu, komunikacijskom kontekstu, potrebama učenika, frekvenciji i konceptualnoj bliskosti.
6.	Gramatika Modalni glagoli Prijedlozi Sintaksa	Ponavljanje i sistematiziranje građe iz prethodnih godina: glagolska vremena, pogodbene rečenice. Passive Voice. Uporaba: much, many, some, any. Phrasal verbs Upravni i neupravni govor. Neizravna pitanja. Question tags.

### 4. razred

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije	Teme iz kulture i civilizacije zemalja stranoga govornog područja. Kulturno i znanstveno blago Hrvatske. Gradovi i regije zemalja stranoga govornog područja. Ekologija
2.	Stručni sadržaji	Komparativne prednosti malog gospodarstva. Znanost i tehnologija u gospodarstvu. Informacijski sustav poduzeća. Teme iz gospodarskog prava: pravni uvjeti poslovanja, etički kodeks u poslovanju. Teme iz marketinga: marketing na domaćem i inozemnom tržištu. Teme iz bankarstva i trgovine. Prijevodi stručnih tekstova s hrvatskog jezika na strani jezik. Poslovno dopisivanje: osnove teksta ugovora, pisanje poslovnih izvješća, sastavljanje natječaja, pisanje za potrebe marketinga, pisana komunikacija s tržištem.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
3.	Komunikacijski uzorci	Usmeno poslovno komuniciranje: usmena prezentacija, organizacija i vođenje poslovnog sastanka, poslovno pregovaranje, načini izražavanja naredbi, zahtjeva, poziva, savjeta i sugestija. Normalni oblici jezičnog ponašanja — formalni i neformalni. Komunikacijski uzorci bit će u uskoj vezi s planiranim djelatnostima i oblicima rada kroz razgovore, rasprave, simulacije, izvješćivanja, obrazlaganja o određenim temama.
4.	Fonološke i ortografske osobine	Fonetske vježbe u vezi s fonemima, koji učenicima čine osobite teškoće. Intonacija i ritam rečenice u interpretiranju smislenih cjelina. Usvajanje pravilnog pisanja složenih pismenih oblika (esej).
5.	Leksički sadržaji	Izbor i uvođenje novih riječi ovisi o predstavljenom materijalu, komunikacijskom kontekstu, potrebama učenika, frekvenciji i konceptualnoj bliskosti.
6.	Gramatika	Ponavljanje i sistematiziranje građe iz prethodnih godina.
	Slaganje vremena	Pogodbene rečenice: posebnosti. Pasivne rečenice.
	Upravni i neupravni govor, te neizravna pitanja	Odnosne rečenice -ing forme glagola.
	Causative have	
	Složenice	
	Prijedlozi	

## RADNI UVJETI I MATERIJALI

Učenje stranog jezika spoznajni je proces. Učenici osvještavaju i usavršavaju opće znanje o jeziku (jezične sadržaje, komunikacijske situacije). Da bi se taj proces mogao razvijati, primjenjuju se određeni pristupi.

*Spoznajno-komunikacijski pristup* primjenjuje se u obradi jezičnog materijala da bi se razvijale spoznaje i stvaralačke sposobnosti preko analize, sinteze, pomoću interpretacije, reprodukcije i produkcije jezične obavijesti.

*Multimedijski pristup* obuhvaća sve one medije koji u danoj situaciji najviše pridonose komunikacijskoj sposobnosti učenika. Izbor medija je dio sustava i čini jedinstvenu cjelinu s nastavnim procesom. U nastavi se primjenjuju oni mediji kojima se u određenoj dobi postiže u obradi predviđenog jezičnog gradiva najveći uspjeh.

U pravilu, u nastavi se primjenjuje strani jezik. Hrvatski jezik rabi se kad se moraju osvijestiti razlike u odnosu prema stranome, kada se želi provjeriti jesu li učenici nešto razumijeli te u vremenskom racionaliziranju pri tumačenju sadržaja kulture i civilizacije.

Kontrastiranje između hrvatskog jezika i kulture te stranog jezika i pripadajuće kulture primjenjuje se kad god to pridonosi boljem razumijevanju i svladavanju gradiva koje se obrađuje.

Programski sadržaji raspoređuju se tako da odgovaraju stupnju psihofizičkoga razvoja učenika i konceptualnoj bliskosti, njegovoj dobi i interesu. Ti se sadržaji predstavljaju u obliku pisanog teksta, zvučnoga modela teksta i slike. Uz posebno pripremljen pedagoški materijal, primjenjuje se i primjereno izvorni materijal — književni i stručni tekstovi, kao i tekstovi iz dnevnoga i periodičnog tiska, zvučne snimke odlomaka razgovora i različitih monologa te razni slikovni materijali, od ilustracija do stripova, tablica i grafova, uz odgovarajuću pedagošku obradu. Obrada tema iz gospodarskog života povezuje se s nastavnim cjelinama stručnih predmeta određenih stupnjeva učenja, kako bi se u pravilu te teme prethodno obradile u stručnim predmetima.



U fazi recepcije uvježbava se razumijevanje govornoga i pisanog materijala, a u fazi produkcije nastoji se postići fonološka reprodukcija što vjernija modelu izvornoga govornika jezika koji se uči te uporaba jezičnih struktura, koja postupno prelazi od zadanih i vođenih oblika na slobodno usmeno i pismeno izražavanje. U tu svrhu vježbe se dijele na dvije osnovne skupine:

- vježbe sticanja jezičnih vještina i
- vježbe uporabe jezičnih vještina.

Osnovni cilj kojem je usmjerena takva jezična poduka je komunikacijska kompetencija učenika.

Nastava stranih jezika zahtijeva individualiziran pristup, što dolazi do izražaja na različite načine:

- različitim stvaralačkim izvedbenim programima nastavnika,
- privikavanjem učenika na samostalni rad i uporabu izvan nastavnih izvora znanja,
- čestom primjenom različitih oblika grupnoga rada u odjeljenjima koja broje više od 30 učenika (grupe se formiraju jednostavno, prema mjestu sjedenja učenika),
- čestom izmjenom pojedinih faza rada.

Jedno od važnih načela za pripremu radnog materijala je *višeizvornost*. On, uz pisani tekst, mora sadržavati zvučni uzorak i slikovni predložak, koji nosi i jezičnu i kulturološku poruku. Višeizvornost je u učenju stranih jezika zastupljena:

- da se postigne razumijevanje stranog teksta bez stalnoga posredništva materinskog jezika,
- da se stvori komunikacijski i civilizacijski kontekst učenja stranog jezika,
- da se učenici priviknu na posebnosti jezične komunikacije u raznim medijima.

Materijal mora biti sastavljen tako da služi i radu u školi, utemeljenom na komunikaciji na stranom jeziku, ali i samostalnom radu učenika. *Uzradni materijal* u nastavi se primjenjuju sva dostupna, a prikladna nastavna sredstva i pomagala primjereno dostignućima suvremene tehnologije. Učenicima bi trebali biti dostupni laki tekstovi na stranom jeziku, zvučni i slikovni izvori znanja za individualni rad. U ustroju školskog života valja zato predvidjeti i prostor i vrijeme te neprekidno raditi na njegovu osuvremenjivanju. Takav individualni rad može se ustrojiti po željama i mogućnostima učenika ostvarivanjem programske jezgre, slobodnih aktivnosti ili slobodnog vremena.

*Napredovanje u učenju stranih jezika* posebno je ovisno o usvojenosti prethodno obrađenog gradiva. Zbog toga u stranim jezicima valja učeničke dosege stalno pratiti, ali i dijagnostički provjeravati, što će poslužiti razlikovanju u izradi izvedbenih programa. Učenikovo znanje stranog jezika nakon završene osnovne škole korisno je u prvom razredu ekonomske škole provjeriti, što ima isključivo dijagnostičko značenje.

## ENGLSKI KAO DRUGI STRANI JEZIK — POČETNO UČENJE

### Literatura:

John-Liz Soars, *Headway — elementary*, udžbenik, radni priručnik, priručnik za nastavnika.  
Ostala literatura kao na prethodnoj stranici.

I ostali strani jezici mogu se učiti kao drugi strani jezik, bilo početni stupanj ili nastavak učenja, i rade po gimnazijskom programu pa koriste i udžbenike gimnazija uz nadopunu pojedinih stručnih tema.

**Napredovanje u učenju stranih jezika** posebno je ovisno o usvojenosti prethodno obrađenoga gradiva te u stranim jezicima valja učeničke dosege stalno pratiti, ali i dijagnostički provjeravati što će poslužiti razlikovanju u izradi izvedbenih programa. Učenikovo znanje stranoga jezika nakon završene osnovne škole korisno je u prvom razredu ekonomske škole provjeriti, što ima isključivo dijagnostičko značenje. Takvo ispitivanje znanja ne treba provoditi na samom početku, već nakon nekoliko uvodnih sati, a za samo ispitivanje znanja treba učenike pripremiti prethodnim usmenim i pismenim postupcima. Rezultate takvog ispitivanja treba evidentirati u imeniku, ali ne kao ocjenu, već samo kao broj postignutih bodova, jer su oni nastavniku tek orijentacija za sastavljanje izvedbenog programa i slika predznanja učenika.

U  **vrednovanju učeničkog rada**  valja uzimati u obzir sve vještine, kojima se učenik poučava. U frontalnom provjeravanju poslužit će testovi i kontrolni radovi za veće ili manje cjeline. To mogu biti razni oblici diktata, kraći vođeni sastavi, gramatički zadaci, petminutni testovi i sl. Tijekom školske godine pišu se četiri školske zadaće i jedan duži, kontrolni rad iz gramatike. Za individualne provjere u pismenom obliku poslužiti će školske i domaće zadaće, dok je provjera recepcije, a osobito produkcije govorenog sadržaja, gotovo uvijek pojedinačna provjera na satu ili na snimljenom materijalu. Za provjeravanja znanja

učenike treba prethodno pripremiti usmenim i psimenim postupcima. U skladu s načelima nastave stranih jezika, gdje se teži maksimalno angažirati učenika da postane sudionikom nastavnog procesa, valja omogućiti i samovrednovanje, to češće što je učenik stariji. Pri tome, treba imati na umu i dob učenika, tj. razdoblje života koje obiluje naglim promjenama u psihofizičkom razvoju, što se može odraziti na njegov rad i na odnos prema radu.

Učenik u ekonomskoj školi vrlo često uči dva strana jezika. Oba mogu biti nastavak učenja iz osnovne škole, ali se kao drugi strani jezik može odabrati i početno učenje nekoga stranog jezika. Ovdje se posebice računa na zalihe učeničkih spoznaja i iskustava iz učenja materinskoga i jednoga stranog jezika. Prva godina učenja posvećuje se u potpunosti svladavanju fonoloških i ortografskih osobitosti te morfosintatičkih mehanizama dotičnoga stranog jezika u tematskom krugu konceptualne bliskosti, s nešto smanjenim leksičkim korpusom i manjom opširnošću razrade komunikacijskih situacija u govornom i pisanom obliku, u odnosu prema stranom jeziku. Ipak, i kod drugoga jezika valja doseći zahtjevnu obrazovnu razinu usvojenosti znanja i vještina, postići otvorenost za dalje usavršavanje znanja, sposobnost za samostalan rad i primjenu izvora znanja na tom stranom jeziku.

Kontinuitet učenja potrebno je održati i u ritmu rada tijekom školske godine. Stoga je prijeko potrebno da ne bude velikoga razmaka, tj. da sati budu pravilno raspoređeni u tjednoj satnici, i valjalo bi izbjeći dvosat (blok sat), jer on ne pogoduje ni u organizacijskom ni u pedagoškom smislu.

## ZAVRŠNE PRIPOMENE

Sadašnji radni i materijalni uvjeti su daleko od prihvatljivih, ali nastava se mora izvoditi pa se nastavnici snalaze na razne načine. Obvezni udžbenici za sve četiri godine rada, za sve jezike još nisu kompletni, pa će neko vrijeme još trajati raznolikost primjenjenih udžbenika po školama. Radni uvjeti su također vrlo složeni. Ostali smo na klasičnoj učionici, sa spužvom i kredom kao osnovnim nastavnim pomagalicama. Ali, ni to stanje ne bi smjelo potrajati. Specifičnost predmeta je široko poznata pa je potrebno neprekidno raditi na njegovom unapređenju: insistirati na nabavi potrebnih nastavnih sredstava i pomagala, požurivati opremanje specijaliziranih učionica, osuvremenjivanje stručne literature. Broj učenika po našim odjeljenjima je za učenje stranog jezika neprihvatljiv: individualizirati rad u grupama od 40 učenika je vrlo teško. Optimalni bi uvjeti bili 15 učenika po grupi u učenju stranog jezika. U sadašnjoj situaciji profesori stranih jezika se ponovo snalaze: raznovrsni su oblici grupnog rada (od 2 do 6 učenika u grupi), često se koriste kraći oblici pismenog ispitivanja i sl., ali mogućnost da svaki učenik što češće usmeno komunicira i uvježbava strani jezik je mala.

## ZADAĆE

Zadaće su početnoga učenja drugoga stranog jezika:

— razvijati jezične vještine za receptivno i produktivno služenje stranim jezikom (slušanje, čitanje, govorenje, pisanje),

— usvojiti određeni lingvistički i sociolingvistički inventar, koji će omogućiti učeniku osnovnu komunikaciju i na drugom stranom jeziku (lingvistički: vokabular, građe na fonetskoj, morfološkoj i sintaktičkoj razini; sociolingvistički: komunikacijski uzorci, osobitosti u interakciji),

— uočiti posebnosti sustava drugoga stranog jezika u odnosu prema hrvatskom i prvom stranom jeziku.

Sve ostale zadaće u programu, koje se odnose na teme o civilizaciji i kulturi te na rad povezan s osposobljavanjem učenika za dalje i samostalno učenje i na primjenu raznih izvora znanja (strana literatura, enciklopedije, medijske informacije), iste su kao i za prvi strani jezik.

## JEZIČNE VJEŠTINE

### 1. razred

#### Slušanje

Učenik treba:

- pravilno reagirati na upute nastavnika u svakodnevnom komuniciranju u razredu;
- razumjeti jednostavnu zvučnu poruku i to dokazati odgovorima na pitanja.

## Govorenje

Učenik treba:

- pravilno izgovarati rečenice;
- dati odgovore na pitanja;
- izreći osnovne podatke o sebi, svojoj obitelji, o drugima;
- pravilno primijenjivati osnovne uzorke u komuniciranju;
- rabiti poznati vokabular u opisivanju likova i situacija u svom okružju ili na slici;
- pravilno izgovarati nove glasove.

## Čitanje

Učenik treba:

- nakon čitanja odgovarati na pitanja o pročitanoj tekstu;
- pri glasnom čitanju ispravno izgovarati riječi (poglavito nove glasove) i pravilno intonirati rečenicu;
- razumijevanje pročitane teksta dokazati rješavanjem zadaća uz taj tekst.

## Pisanje

Učenik treba:

- ispravno pisati jednostavne rečenice, a osobito posebne oblike kojih nema u hrvatskom jeziku;
- dopuniti rečenicu i jednostavniji tekst;
- preinačiti rečenicu, odnosno kraći i jednostavniji tekst po zadanom uzorku;
- pismeno odgovoriti na pitanja;
- opisati sliku o obrađenoj temi.

## JEZIČNI SADRŽAJI

### 1. razred

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Kultura i civilizacija	Teme iz kulture i civilizacije zemalja engleskog govornog područja, kao i vlastite domovine Hrvatske. Gradovi i regije zemalja engleskog govornog područja. Slobodno vrijeme i razonoda. Zanimanja i kompjutori. Zdrav i sretan život (ekologija).
2.	Komunikacijski uzorci	Normirani oblici jezičnog ponašanja — formalni i neformalni. Norme lijepog ponašanja u ulozi svakodnevnoga ophođenja. Stvarni komunikacijski uzorci ovisit će o situaciji u razredu i temama, koje će se obrađivati.
3.	Fonološke i ortografske osobine	Usvajanje pravilnoga naglaska i izgovora pojedinačnih riječi u rečenici, ritma rečenice. Usvajanje pravilnoga pisanja (spelling).
4.	Leksički sadržaji	Izbor i uvođenje novih riječi ovisi o komunikacijskom kontekstu, potrebama učenika, frekvenciji i konceptualnoj bliskosti.
5.	Gramatika	
	Imenice	Broj, rod, posvojni oblik, fraza of.
	Zamjenice	Osobne (padež subjekta i objekta), upitne, pokazne, posvojne, relativne (who, which, whose, that), <u>one</u> kao zamjenica.
	Pridjevi	Stupnjevanje (pravilno, nepravilno), posvojni pridjevi. Participijelni pridjevi. Pridjevi neodređene količine.
	Brojevi	Glavni i redni.
	Članovi	Osnovne uporabe određenoga i neodređenoga člana.
	Prilozi	Mjesta, vremena, načina.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
	Veznici	and, or, but, when, itd. Fraze there is, there are, bezlično it.
	Glagoli	Tvorba i uporaba: Present Simple, Present Continuous, Present Perfect Tense, Past Tense, Futurity (going to, shall / will). Modali (can, must).
	Rečenica	Osnovni pojmovi o redu riječi u rečenici. Mjesto izravnog i neizravnog objekta. Mjesto priloga. mjesta i vremena. Upitna rečenica s <u>who</u> kao subjektom i s <u>who</u> kao objektom.

## 2. razred

### Slušanje

Učenik treba:

— odgovoriti na pitanja o kratkom tekstu (jednostavni snimljeni tekstovi što ih govore izvorni govornici).

### Govorenje

Učenik treba:

- uz natuknice kratko prepričati odslušani ili pročitani tekst;
- voditi razgovor po zadanom uzorku;
- dati odgovore na postavljena pitanja o obrađenoj temi;
- pravilno izgovarati nove glasove;
- primjenjivati ispravnu intonaciju rečenice.

### Čitanje

Učenik treba:

— razumjeti upute na engleskom jeziku u udžbeniku i priručniku;  
 — dokazati razumijevanje pročitana teksta rješavanjem zadaća, kojima se provjeravaju sadržaj i poruka teksta.

### Pisanje

Učenik treba:

- dopuniti i preinačiti rečenice i kraći tekst;
- napisati prikladno pismo i čestitku za blagdane, odnosno rođendan;
- sastavni kraći jednostavan tekst o zadanoj i prethodno obrađenoj temi;
- pisati po diktatu (dopustive su manje pogreške).

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Kultura i civilizacija govornog područja i iz Hrvatske. Gradovi i regije	Teme iz kulture i civilizacije zemalja engleskog govornog područja. Slobodno vrijeme i razonoda. Zanimanja i računala. Zdrav i sretan život (ekologija).

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
2.	Komunikacijski uzorci	Normirani oblici jezičnog ponašanja — formalni i neformalni. Norme lijepog ponašanja u ulozi svakodnevnoga ophođenja. Konkretni komunikacijski uzorci ovisit će o situacijama u razredu i temama, koje će se obrađivati.
3.	Fonološke i ortografske osobine	Usvajanje pravilnoga naglaska i izgovora pojedinačnih riječi u rečenici, ritma rečenice.
4.	Vokabular	Izbor i uvođenje novih riječi ovisi o komunikacijskom kontekstu, potrebama učenika, frekvenciji i konceptualnoj bliskosti.
5.	Gramatika novoga: Imenice Zamjenice Pridjevi Prilozi Glagoli	Ponavljjanje gradiva iz prethodnog razreda uz uvođenje  Countable, uncountable. Posvojne, povratne. Posvojni, stupnjevanje pridjeva. Tvorba i uporaba; stupnjevanje priloga. Tvorba i uporaba glagolskih vremena: present simple / continuous, past simple / continuous, future going to za izricanje budućnosti, present perfect simple, modalni, defektivni glagoli, glagolske imenice.
6.	Sintaksa	Načela tvorbe upitnih i negativnih oblika u jednostavnim rečenicama: pogodbene rečenice (I. i II. tip), odnosno rečenice

### 3. razred

#### Slušanje

Učenik treba:

— razumjeti tekst s izvornim govornikom dostupan ovoj razini učenja, a to razumijevanje dokazati rješavanjem različitih zadaća na osnovi odslušanoga teksta.

#### Govorenje

Učenik treba:

- razgovarati (voditi dijalog) po natuknicama;
- pravilno postaviti pitanje;
- opisati sliku ili crtež (likove i situacije);
- po bilješkama izvijestiti o zadaći u sklopu zadane teme.

#### Čitanje

Učenik treba:

- bez većih teškoća čitati tekstove iz udžbenika;
- pročitati kraći odlomak jezično lakšega književnog teksta i prepričati ga.

#### Pisanje

Učenik treba:

- uz pročitani ili odslušani tekst napisati natuknice za opis, prepričavanje ili vođenje razgovora;
- kratko sastaviti obrađeni tekst;
- napisati sastav o zadanoj temi.

## Prevođenje

Učenik treba:

- prevesti pojedinačne rečenice i laganiji tekst s engleskog na hrvatski jezik, uz uporabu rječnika.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Kultura i civilizacija	Produbljuju se teme obrađene u prethodnom razdoblju i dodaju neke nove. Umjetnost, film. Suvremena tehnologija — u službi boljšega i sretnijeg življenja. Reklama i njezin utjecaj na življenje.
2.	Komunikacijski uzorci	Normirani oblici jezičnog ponašanja — formalni i neformalni. Komunikacijski uzorci ovisit će o situaciji u razredu i obrađenim temama, (davanje kratkih ocjena u smislu kritika, izlaganje o određenoj temi i rasprave).
3.	Fonološke i ortografske osobine	Usvajanje pravilnoga izgovora riječi u rečenici i ritma rečenice. Usvajanje pravilnog pisanja.
4.	Vokabular	Izbor i uvođenje novih riječi ovisi o komunikacijskom kontekstu, potrebama učenika, frekvenciji i konceptualnoj bliskosti.
5.	Gramatika Zamjenice Glagoli	Ponavljjanje i sistematiziranje građe iz prethodnih godina i uvođenje nove: Refleksne i relativne. Tvorba i uporaba glagolskih vremena: Present Perfect Tense, Future Perfect Tense, Past Perfect Tense. Passive Voice. Modalni glagoli (can, must, may, ought to). Imperative. Conditional — III. type. Upotreba much, many, some, any.
6.	Rečenice	Pogodbene i namjerne rečenice. Upravni i neupravni govor. Neizravna pitanja. Question Tags.

## 4. razred

### Slušanje

Učenik treba:

- razumjeti tekstove prilagođene ovoj jezičnoj razini;
- dati informacije o sadržaju izravnog teksta s izvornim govornicima (obavijesti preko razglasa na željezničkom ili autobusnom kolodvoru i uzletištu, u turističkoj agenciji).

### Govorenje

Učenik treba:

- postavljati pitanja i odgovarati na njih;
- izvoditi govorne vježbe po natuknicama;
- izvješćivati po bilješkama;
- opisivati likove, predmete i situacije;
- prepričati pročitani ili odslušani tekst.

### Čitanje

Učenik treba:

- čitati tekstove dostupne i prilagođene ovoj jezičnoj razini;

— čitati i razumjeti izvorne tekstove kao što su kraći i jednostavniji novinski članci, tablice, sheme, vozni red i sl.

### Pisanje

Učenik treba:

- preoblikovati rečenice i tekst;
- pisati bilješke iz odslušana ili pročitana teksta;
- pisati natuknice za opis, prepričavanje i vođenje razgovora;
- sastaviti prigodno pismo i poruku.

### Prevođenje

Učenik treba:

- prevoditi tekst s engleskog na hrvatski jezik, uz uporabu rječnika;
- prevesti pojedinačne rečenice na engleski jezik.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
I.	Kultura i civilizacija	Produbljuju se teme obrađene u prethodnom razdoblju i dodaju neke nove. Slobodno vrijeme. Škola i učenje: školski sustavi — usporedba školskih sustava, prezentiranje prednosti i mana. Suvremena tehnologija — u službi boljega i sretnijeg življenja. Teme iz turizma — organiziranje putovanja i odmora u Hrvatskoj.
2.	Komunikacijski uzorci	Normirani oblici jezičnog ponašanja — formalni i neformalni. Komunikacijski uzorci ovisit će o situaciji u razredu i obrađenim temama (davanje kratkih ocjena u smislu kritika, izlaganje o određenoj temi i rasprave).
3.	Fonološke i ortografske osobine	Usvajanje pravilnoga izgovora riječi u rečenici i ritma rečenice. Usvajanje pravilnog pisanja.
4.	Vokabular	Izbor i uvođenje novih riječi ovisi o komunikacijskom kontekstu, potrebama učenika, frekvenciji i konceptualnoj bliskosti.
5.	Gramatika	Ponavljanje i sistematiziranje gradiva obrađenog u prethodnim razredima.
	Glagolska vremena	Slaganje vremena.
	Rečenice	Pogodbene rečenice. Pasivne rečenice. Upravni i neupravni govor.

---

## V. OKVIRNI PROGRAM STRANIH JEZIKA ZA SREDNJE STRUKOVNE ČETVOROGODIŠNJE ŠKOLE (ekonomska struka)

### OKVIRNI PROGRAM ZA EKONOMSKE ŠKOLE (NJEMAČKI JEZIK)

Današnji položaj stranih jezika u obrazovnim sustavima osigurale su spoznaje lingvističkih znanosti te učenici psiholoških i glotodidaktičkih istraživanja, po kojima učenje stranih jezika ima znatne općeobrazovne vrijednosti. Poučavanjem stranih jezika u mladenačkoj dobi aktiviraju se one čovjekove sposobnosti kojima kasnije može naučiti i neki drugi strani jezik, ili više njih.

Poučavanje stranih jezika djeluje istodobno na više područja važnih za učenikov razvoj i sazrijevanje:

— na intelektualni razvoj u kome niz misaonih operacija, potrebnih u učenju, djeluje na razvoj njegove spoznaje i stjecanje govorne spretnosti,

— na širenje spoznaje o kulturi i civilizaciji većega broja zemalja, što pridonosi uklanjanju etnocentričkih gledišta svojstvenih zatvorenim sredinama,

— na razvoj lingvističkog mišljenja koje pomaže u učenju i razumijevanju sustava i hrvatskoga i drugih jezika,

— na oblikovanje cjelokupne učenikove osobnosti, jer on uči slušati i razumjeti drugoga, razložno prihvaćati ili odbijati tuđa gledišta, argumentirano i jasno izlagati osobna gledišta i prosudbe, tj. potiče se kultura dijaloga i sporazumijevanja.

Sve je to u skladu s aktualnim težnjama za očuvanjem bogatstva različitosti mnogojezične Europe te kulturološke sličnosti i razlika u stvaranju osjećaja pripadnosti građanstvu Europe.

Nastavni programi u srednjim strukovnim školama razlikuju se s obzirom na tip škola, t.j. s obzirom na funkcionalnu uporabu stranog jezika za pojedinu struku. U četvorogodišnjim strukovnim školama težište učenja stranog jezika je na jeziku svakodnevnih govornih situacija kao i na jeziku struke. Naime, stručni jezik tu promatramo kao jezik svakodnevne komunikacije pa prema tome, strani jezik u ekonomskoj struci nije samo općeobrazovni predmet, već i stručni predmet. Ekonomske škole svojim srednjoškolskim obrazovanjem pripremaju učenike ne samo za nastavak školovanja već i za obavljanje širokog spektra poslova nakon završene srednje škole. Zato program stranog jezika mora ponuditi oblike usmene i pismene komunikacije za potrebe posla kao i općeprihvaćene standarde i teme iz struke. Učenici ekonomskih škola trebaju steći široko opće obrazovanje koje ima naglasak na razumijevanju i boljoj upućenosti u ekonomske pojave i funkcioniranje gospodarstva kao cjeline i pojedinca u njemu. Nastavni program u srednjim strukovnim školama ima okvirni značaj, koji navodi ciljeve, sadržaje i planiranje nastave prema Zakonu o srednjoj školi, što nastavniku daje dovoljno prostora za njegov stvaralački rad, ali ga istovremeno u određenoj mjeri i obvezuje. To znači, da nastavnik ima slobodan odabir redoslijeda i podjele gradiva na pojedine cjeline, intenzivnije podjele pojedinih metodičkih cjelina, te odabira vježbi. No, on je istovremeno obavezan učiniti napor kako bi učenici svladali što kvalitetnije Okvirni nastavni plan i program.

Nastava stranog jezika ne ostvaruje samo ciljeve učenja stranog jezika, već i opće ljudske, nacionalne i etičke vrednote. Stoga se ona interdisciplinarno povezuje i s ostalim nastavnim predmetima, kako s općeobrazovnim predmetima tako i s prirodnoznanstvenom skupinom predmeta pa i s predmetima društvene skupine. To drugim riječima znači, da učenike treba naučiti da na stranom jeziku govore o vlastitoj zemlji i njenim gospodarskim, kulturnim i duhovnim vrednotama, da steknu i temeljne spoznaje o zemlji i narodu čiji jezik uče kao i da zastupaju općeljudske vrednote (zaštitu ljudskih prava, zaštitu prava čovjeka, itd.).

Planiranje nastave izvodi sam nastavnik. Godišnje planiranje izvodi se na početku nastavne godine, na temelju stvarnih sposobnosti naših učenika, tj. pretpostavke, kakve nastavne rezultate možemo na kraju školske godine od njih očekivati. Srednjoročno planiranje je iscrpnije, jer ono sadrži metode i načine rada, nastavna sredstva, pismene zadatke i sl. Nastavnik obavlja i dnevne pripreme nastavnih sati, koje mogu katkada biti samo određene natuknice, no često iziskuju i opširniju pripremu. Godišnje, srednjoročno kao i dnevno planiranje nastavnog rada isključivo su u nadležnosti nastavnika. Stoga ono treba biti djelotvorno i samostalno, a treba se kloniti ustaljenih shema, koje isključuju nastavnikovu samostalnost i stvaralaštvo.

### UVOD

Program stranog jezika u ekonomskim školama nastavlja se na program iz osnovne škole. S obzirom na to da učenici dolaze s nejednakim predznanjem, primarna je zadaća da se to znanje u prvom razredu



sistematizira i izjednači te tako stvori solidna osnovica za dalji uspješan rad i nadogradnju. Ni u ekonomskim školama učenje stranog jezika nije izdvojena aktivnost, već dio učenikova općeg, obrazovnog i društvenog razvoja. Štoviše, možemo reći da je u ekonomskim školama strani jezik od osobite važnosti. Uz opći, svakodnevni jezik koji će učenici nastaviti učiti, postupno se uvodi i jezik u funkciji struke, uvode se elementi stručnog jezika uz različit pristup razvijanju određenih jezičnih vještina. Uvode se tekstovi karakteristični za to zanimanje, ali će biti popularnog značenja i neće ulaziti dublje u specifičnosti stručnog jezika.

Strani jezik programski se povezuje interdisciplinarno sa sadržajima stručnih predmeta pa se odabiru teme visoko interakcijskog sadržaja i aktivnosti koje prate i ubrzavaju učenikov razvoj tijekom srednjoškolskog školovanja. Kako učenici napreduju, tako i stil učenja postaje osobniji, počinju se razlikovati. Taj dio učenikove neovisnosti potrebno je poduprijeti ponudom razrtovrnih vježbi i sadržaja. Učenici brže napreduju u svladavanju potrebnih vještina ako su one prikladno, sustavno izložene i, gdje je god moguće, objašnjavane povezano jedna s drugom. Upravo zbog toga program treba ponuditi izvorišta povezanih tematskih, leksičkih, jezičnih i gramatičkih sadržaja koje treba proširivati vježbama prikladnim za samostalan rad kod kuće ili u školi.

Nastava je stranog jezika ovim programom komunikacijski i funkcionalno usmjerena. Učenici se navikavaju na izvorne i druge materijale koji uz učenje stranog jezika pružaju informacije iz užeg stručnog područja. Sadržaji rada povezuju se interdisciplinarno. Također se nadograđuje i razvija komunikacijska kompetencija (pismena i usmena, receptivna i produktivna) na standardnoj govornoj i pismenoj razini.

## CILJEVI

Uz već poznate opće ciljeve učenja stranog jezika u srednjim školama postoje i posebni ciljevi učenja stranog jezika u ekonomskim školama, kao što su:

- unaprijediti opću sposobnost izražavanja na određenom stranom jeziku u gospodarstvu;
- sustavno širiti sposobnosti usmene komunikacije u uobičajenim poslovnim situacijama na određenom stranom jeziku u gospodarstvu;
- omogućiti postupno i sustavno usvajanje općih pravila pisanja na stranom jeziku za potrebe posla;
- predočiti standardizirane oblike pisane komunikacije na stranom jeziku;
- postupnim uvođenjem gospodarskih tema pratiti usvajanje i razumijevanje gospodarskih i srodnih pojmova i pojava koje su predmet proučavanja u sklopu stručnih predmeta tijekom četiri godine školovanja u ekonomskim školama;
- osposobiti učenike za predstavljanje Hrvatske kao otvorene zemlje i njezina položaja u svjetskom gospodarstvu;
- osposobiti učenike za samostalan rad i stalno unapređivanje vlastite sposobnosti komunikacije na određenom stranom jeziku kao jeziku svjetskog tržišta dobara i usluga, rada i kapitala;
- potaknuti učenike na kritičko razmišljanje o svim oblicima razmjene u svjetskom gospodarstvu i u svezi s time o ulozi vlastitog jezika, poslovne kulture i tradicije u procesu definiranja i unapređivanja položaja Hrvatske kao otvorene zemlje u sklopu svjetskog gospodarstva.

## ZADACÉ

Tijekom srednjoškolskog obrazovanja u nastavi stranog jezika trebalo bi ostvariti sljedeće zadace:

- solidan izgovor i intonaciju u spontanom govornom izražavanju;
- razvijanje svih jezičnih vještina (slušanje, govorenje, čitanje, pisanje) potrebno za receptivno i produktivno služenje jezikom u govornom i pisanom kontekstu sa stranim govornikom;
- usvajanje u komunikacijskom kontekstu određenog lingvističkog i sociolingvističkog inventara (lingvistički: vokabular, strukture na fonetskoj, morfološkoj i sintaktičkoj razini; sociolingvistički: komunikacijske uzroke, osobitosti u interakcijama, poslovno pismeno kontaktiranje);
- sudjelovanje u razgovoru i raspravi o zadanoj temi;
- sposobnost usmenog komuniciranja u sklopu poznatih svakodnevnih i stručnih sadržaja, leksika, komunikacijskih uzoraka (prepričavanje, opisivanje, uspostavljanje poslovnog kontakta, izražavanje osobnog stava, osjećaja, interesa, molbe, žalbe, i sl.);
- razumijevanje usmenog izlaganja, općeg i stručnog, te naputka ili snimljenog teksta s primjerenim brojem nepoznatih riječi i stručnih termina u sklopu poznatih sadržaja iz raznih kulturološko-civilizacijskih područja, područja struke i područja posebnih interesa učenika;

- razumijevanje pisanog teksta s određenim brojem nepoznatih riječi;
- pisanje vođenih i slobodnih sastava, eseja, sažetaka i bilježaka uz čitanje i slušanje te natuknica za vođenje razgovora i drugih oblika govornog izražavanja;
- sastavljanje formalnih i neformalnih pisama, poruka i izvještaja;
- prevođenje kraćih tekstova sa stranog jezika na hrvatski i obrnuto;
- čitanje djela (lektira) poznatih autora stranog govornog područja iz različitih vremenskih razdoblja;
- čitanje stručnih časopisa i tekstova iz područja struke;
- razumijevanje posebnosti gramatičkog sustava u sklopu propisanih gramatičkih sadržaja: sposobnost pravilne uporabe gramatičkih struktura na morfološkoj i sintaktičkoj razini u govornom i pisanom izražavanju;
- uočavanje zakonitosti tvorbe i uporabe gramatičkih struktura; razvijanje lingvističkog mišljenja;
- sposobnost traženja, organiziranja i primjene (tekst, snimka, slika, televizija, udžbenik, riječnik, gramatički i drugi priručnici) u samostalnom rješavanju složenih zadataka iz područja jezika i civilizacije kao i struke;
- sposobnost primanja i davanja telefonskih poruka, brzjava, faks poruka, E-mail poruka i sl.;
- sastavljanje poslovnih pisama, ugovora kao i sličnih dokumenata koji se koriste u ekonomskoj struci;
- sposobnost vođenja sastanka na stranom jeziku, pisanje zapisnika i sl., sastavljanje natječaja, marketinško poslovanje i sl.;
- upoznavanje s elementima gospodarstva, kulture i civilizacije zemalja stranog govornog područja radi razumijevanja jezične i kulturne poruke, razvijanja osjećaja tolerancije među kulturama, kao i sposobnosti kritičkog vrednovanja primljene informacije te usporedbe s našom stvarnošću;
- upoznavanje nekih sastavnica gospodarstva, kulture i civilizacije zemalja, koje se uz svoj autohtoni jezik služe drugim, stranim jezikom u javnom priopćavanju;
- poticanje na samostalno učenje jezika i osposobljavanje za samostalnu primjenu raznih izvora znanja radi daljne izobrazbe i usavršavanja (npr. stučna literatura, enciklopedije, stručni časopisi i ostale medijske obavijesti);
- školska putovanja te razredne ili pojedinačne razmjene sa školama u zemljama stranog govornog područja.

## TEME

### 1. razred

#### *Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije stranoga govornog područja*

Teme iz kulture i civilizacije zemalja stranoga govornog područja

Teme iz hrvatske kulture i običaja

Gradovi i regije zemalja stranoga govornog područja

Škola i učenje

Slobodno vrijeme: načini provođenja slobodnog vremena — film, kazalište, TV, lektira, pop-glazba, kompjutori...

Sport — rekreacija

Ekologija

Kuća i obitelj

Posao — zapošljavanje

Elementarne potrebe čovjeka: hrana i piće, odijevanje, stnaovanje

Tradicionalni blagdani

#### *Stručni sadržaji*

Teme iz poduzetništva: okvirno

Teme iz računovodstva: okvirno

Prijevođi stručnih tekstova sa stranoga jezika na hrvatski jezik

Usmeno poslovno dopisivanje: traženje i dobivanje podataka, poruka i obavijesti, opis

Primanje i davanje telefonskih poruka, brzjava, telefaksa

## 2. razred

### *Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije stranoga govornog područja*

Teme iz kulture i civilizacije zemalja stranoga govornog područja  
Teme iz hrvatske kulture i običaja  
Gradovi i regije stranoga i hrvatskog govornog područja  
Škola i učenje: školska praksa, školski sastavi (usporedba školskih sastava)  
Slobodno vrijeme: načini provođenja slobodnog vremena  
Sport — rekreacija  
Ekologija  
Posao — zapošljavanje  
Tradicionalni blagdani

### *Stručni saržaji*

Teme iz poduzetništva: okvirno  
Teme iz računovodstva: okvirno  
Teme iz statistike: okvirno, statistička obrada podataka / uspoređivanje statističkih podataka po zemljama  
Teme iz hrvatskog i europskog gospodarstva: okvirno  
Prijevodi stručnih tekstova sa stranog jezika na hrvatski jezik  
Poslovno dopisivanje: ispunjavanje formulara  
Usmeno poslovno komuniciranje: izvješćivanje, izražavanje sličosti i razlike, predočavanje suprotnih stajališta, opis slijeda postupaka, izražavanje uzročno-posljedičkog odnosa

## 3. razred

### *Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije stranoga govornog područja*

Teme iz kulture i civilizacije zemalja stranoga govornog područja  
Hrvatska kultura i običaji  
Gradovi i regije zemalja stranoga govornog područja  
Ekologija  
Osnovne potrebe čovjeka (prema Maslovu): tjelesne potrebe, sigurnost, pripadnost grupi, ugled i priznanje, sloboda i potvrda osobnosti  
Uloga rada u životu čovjeka, nezaposlenost

### *Stručni sadržaji*

Vrste dobara: materijalna dobra i uslužne djelatnosti  
Kružni tokovi u gospodarstvu (tok robe, tok novca)  
Faktori u proizvodnji: priroda, radna snaga, kapital  
Trgovina i reklama: iz povijesti trgovanja, trgovina materijalnim dobrima i uslugama, servis, utjecaj reklame na život čovjeka  
Industrija: osobitosti industrijske proizvodnje, tekuća traka, poduzeća i pogoni  
Teme iz gospodarstva: komparativne prednosti malog gospodarstva  
Prijevodi stručnih tekstova s hrvatskog na strani jezik  
Poslovno dopisivanje: pisanje općeg i određenog tipa, ponude, narudžbe i reklamacije  
Usmeno poslovno komuniciranje: predočavanje prednosti i nedostatka, sudjelovanje u raspravi, iznošenje mišljenja

## 4. razred

### *Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije*

Teme iz kulture i civilizacije stranoga govornog područja  
Hrvatska kultura i običaji  
Gradovi i regije zemalja stranoga i hrvatskoga govornoga područja  
Ekologija

### *Stručni sadržaji*

Promet: vrste prometa, prometna sredstva, osobine i važnost prometa kao uslužne djelatnosti i njegov položaj u gospodarstvu

Vanjska i unutrašnja trgovina, trgovačka bilanca  
Tržišno gospodarstvo, tržište, velesajam  
Izvor energije, vrste energije, štednja  
Znanost i tehnologija u gospodarstvu  
Banke, osiguranja, novčani instituti, investiranje, trgovački savezi u svijetu, dionice  
Pojam i značenje gospodarskog prava, iz povijesti prava, pravni uvjeti poslovanja, etički kodeks u poslovanju  
Prijevodj stručnih tekstova s hrvatskog jezika na njemački jezik  
Poslovno dopisivanje: osnove teksta ugovora, pisanje poslovnih izvješća, sastavljanje natječaja, pisanje za potrebe marketinga, pismena komunikacija s tržištem  
Usmeno poslovno komuniciranje: usmena prezentacija, organizacija i vođenje poslovnog sastanka  
Poslovno pregovaranje, načini izražavanja naredbi, zahtjeva, poziva, sugestije i savjeta

## FUNKCIJE NASTAVE STRANOG JEZIKA

Jezične su funkcije u nedjeljivoj svezi s konkretnim komunikacijskim situacijama, koje proizlaze bilo iz razrednog razgovora, ili iz predviđenih tema. Ne može ih se oštro svrstati u određen stupanj učenja, već se spiralno razvijaju. Stoga će se ostvariti u većoj ili manjoj mjeri, što proizlazi iz učeničkog napredovanja tijekom školske godine.

### *receptivno:*

— učenici u svojoj djelatnoj ulozi kao slušatelji i čitatelji teksta.

### *produktivno:*

— učenici u razredu, obitelji i okruženju,  
— učenici u dodiru s osobama, koje govore izvorni strani jezik, odnosno s osobama drugih jezičnih zajednica, koje se služe stranim jezikom kako u Hrvatskoj tako i u inozemstvu, učenici u situacijama, u kojima može doći do izražaja njihovo stvaralaštvo, ili mašta.

### *uspostavom društvenih dodira, npr. na slijedeći način:*

— oslovljavanje nekoga,  
— predstavljanje,  
— pozdravljanje,  
— pozivanje, prihvaćanje ili odbijanje poziva,  
— isprika,  
— javljanje na telefonski poziv,  
— izražavanje zahvalnosti.

### *određivanje odnosa:*

— tražiti dopuštenje, davati ga, ili odbijati,  
— davati savjet,  
— pitati nekoga za zdravlje,  
— upozoravati nekoga,  
— hvaliti nekoga,  
— isticati uvjet i njegove posljedice.

### *uspostavom komunikacija:*

— moliti za pozornost,  
— moliti nekoga da polaganije govori, ili nešto ponovi,  
— izražavanje nerazumijevanja, ili nepoznavanja nečega,  
— postavljanje uzvratnih pitanja.

### *izražavanje stavova:*

— izražavanje suglasnosti, nesuglasnosti,  
— protivurječiti, ili nijekati,  
— obrazlagati,  
— izražavanje pretpostavki ili sumnji,  
— izražavanje očekivanog,  
— izražavanje sklonosti,

- upoređivanje,
- izražavanje o nakani.

*izražavanje želja, molbi:*

- čestitanje,
- podnošenje želji i molbi,
- ispunjenje, ili odbijanje molbi,
- ponude, prihaćanja, odbijanja.

*pitanja i izražavanja o osjećajima, mišljenjima i sl.*

- slaganje s nekim ili s nečim, negodovanje, interes, oduševljenje,
- sklonost, nesklonost, radost, strah.

*poticanje radnji, odnosno isticanje propusta:*

- izdavanje naredbi,
- predlaganje, prihvaćanje, ili odbijanje prijedloga,
- uljudno moliti nekoga da nešto (ne) učini,
- izražavanje sposobnosti, ili nesposobnosti,
- nekome nešto zabranjivati,
- moliti za pomoć,
- pružanje pomoći.

*davanje, ili traženje obavijesti*

- izvještavati, prepričavati, objašnjavati,
- imenovati, opisivati izgled, osobitosti,
- opisivanje stanja,
- navođenje svrhe uporabe,
- posjedovni odnosi, navođenje pripadnosti,
- svrstavanje prema mjestu, pravcu i daljini,
- svrstavanje prema broju, količini, stupnju
- iznošenje mišljenja drugih osoba.

## VJEŠTINE U NASTAVI STRANOG JEZIKA

### Slušanje

**Učenik treba:**

- pravilno reagirati na upute nastavnika u svakodnevnom komuniciranju u razredu;
- razumjeti jednostavnu zvučnu poruku i to dokazati odgovorima na pitanja;
- razumjeti jezično i sadržajno jednostavnije tekstove, koje govori izvorni govornik, odgovori na pitanja;
- razumjeti partnera u razgovoru;
- dati informacije iz različitih tekstova za slušanje (dijalog, intervju, telefonski razgovor, priča, razglas, reklama, vremenska prognoza i sl.);
- razumjeti tekstove s raznim smetnjama: prirodni tempo govora, inačice osobite za pojedine slojeve, regije, među ostalim i uz lake šumove i smetnje i sl.

### Govorenje

**Učenik treba:**

- pravilno izgovarati rečenice;
- pravilno izgovarati nove glasove;
- izvoditi govorne vježbe po natuknicama;
- dati odgovore na pitanja;
- izreći osnovne podatke o sebi, svojoj obitelji, o drugima;
- pravilno primijenjivati osnovne uzorke u komuniciranju;
- rabiti poznati vokabular u opisivanju likova i situacija u svom okružju ili na slici;

- najprije uz natuknice, a zatim samostalno kratko prepričati odslušani ili prepričani tekst;
- voditi razgovor po zadanom uzorku i natuknicama;
- dati odgovore na postavljena pitanja o obrađenoj temi;
- pravilno postaviti pitanje u sklopu zadanog teksta;
- primjenjivati ispravnu intonaciju rečenice;
- opisati sliku ili crtež (likove, predmete i situacije);
- po bilješkama izvijestiti o zadaći u sklopu zadane teme;
- izvješćivati po bilješkama.

## Čitanje

Učenik treba:

- pri glasnom čitanju ispravno izgovarati riječi (poglavito nove glasove) i pravilno intonirati rečenicu;
- čitati i razumjeti upute u udžbeniku i priručniku;
- dokazati razumijevanje pročitana teksta rješavanjem zadaća, kojima se provjeravaju sadržaj i poruka teksta;
- čitati natuknice u dvojezičnim i jednojezičnim rječnicima;
- znati prevesti riječ iz jednojezičnog rječnika na temelju opisa te riječi u riječniku;
- čitati i razumjeti izvorne tekstove kao što su kraći i jednostavniji novinski članci, tablice, sheme, vozni red i sl.;
- tihim čitanjem doći do informacije na različitim razinama (grubo i fino razumijevanje);
- iz kratkog teksta izvaditi detaljne informacije (pojačano čitanje);
- zamjećivati ustroj teksta, podjelu teksta u odlomke i davati naslove odlomcima.

## Pisanje

Učenik treba:

- ispravno pisati jednostavne rečenice, a osobito posebne oblike kojih nema u hrvatskom jeziku;
- dopuniti rečenicu i jednostavniji tekst;
- preinačiti rečenicu, odnosno kraći i jednostavniji tekst po zadanom uzorku;
- pismeno odgovoriti na pitanja;
- opisati sliku o obrađenoj temi;
- sastaviti kraći jednostavan tekst o zadanoj i prethodno obrađenoj temi;
- napisati prikladno pismo i čestitku za blagdan, odnosno rođendan;
- uz pročitani ili odslušani tekst napisati natuknice za opis, prepričavanje ili vođenje razgovora;
- kratko sastaviti obrađeni tekst;
- napisati sastav, esej o zadanoj temi;
- pisati bilješke iz odslušana ili pročitana teksta.

## Prevođenje

Učenik treba:

- zamjetiti i spoznati razlike u strukturama i načinima izražavanja u hrvatskom i stranom jeziku;
- usmeno prevoditi komunikacijske modele (davanje i traženje uputa, informacija i sl.) iz svakodnevnog života;
- provesti pojedinačne rečenice i laganiji tekst sa stranoga na hrvatski jezik, uz upotrebu rječnika;
- prevesti lakši tekst s hrvatskoga na strani jezik.

## JEZIČNI SADRŽAJI

### PRVI STRANI JEZIK

#### NJEMAČKI JEZIK

1. razred

(5. ili 6. godina učenja)

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Teme iz kulture i civilizacije zemalja njemačkog govornog područja	Kulturno blago Hrvatske. Gradovi i regije zemalja stranoga govornog područja. Škola i učenje. Slobodno vrijeme: načini provođenja slobodnog vremena — film, kazalište, TV, lektira, pop-glazba, kompjutori. Sport — rekreacija. Ekologija. Kuća i obitelj. Elementarne potrebe čovjeka: hrana i piće, stanovanje, odijevanje. Tradicionalni blagdani.
2.	Stručni sadržaji	Teme iz turizma: Hrvatska. Teme iz poduzetništva: okvirno. Teme iz računovodstva: okvirno. Prijevodi stručnih tekstova sa stranoga jezika na hrvatski jezik. Usmeno poslovno komuniciranje: traženje i dobivanje podataka, poruka, obavijesti, opis. Primanje i davanje telefonskih poruka, brzjava, telefaksa.
3.	Komunikacijski uzorci	Normirani oblici jezičnog ponašanja — formalni i neformalni. Norme lijepog ponašanja u ulozu svakodnevnoga ophođenja. Stvarni komunikacijski uzorci ovisit ćeo situaciji u razredu i temama, koje će se obrađivati.
4.	Fonološke i ortografske osobine	Izgovarane pravilnoga naglaska i izgovora pojedinačnih riječi u rečenici, ritma rečenice. Usvajanje pravilnoga pisanja (Buchstabieren).
5.	Leksički sadržaji	Izbor i uvođenje novih riječi ovisi o komunikacijskom kontekstu, potrebama učenika, frekvenciji i konceptualnoj bliskosti.
6.	Gramatika	Ponavljanje i sistematiziranje građiva iz osnovne škole uvijek povezano s tekstom. Proširivanje i uvođenje novih sadržaja.
	Glagoli	Pomoćni glagoli, modalni glagoli, slabi glagoli, jaki glagoli, dijeljivi glagoli, nedijeljivi glagoli i povratni glagoli. Aktiv prezenta, preterita, perfekta i futura, te prezent pasiva. Imperativ.
	Imenice	Rod. Sve deklinacije imenica. Vrste imenica. Deklinacija tuđica.
	Član	Određeni i neodređeni. Najvažnije o njegovoj upotrebi i izostavljanju. Uporaba člana uz osobna i geografska imena.
	Zamjenice	Vrste zamjenica. Deklinacija osobnih, posvojnih i odnosnih zamjenica. Povratna zamjenica.
	Pridjevi	Uporaba i deklinacija. Komparacija. Deklinacija komparativa i superlativa.
	Brojevi	Glavni i redni, ostale vrste kako se jave u tekstu.
	Prijedlozi	Prijedlozi s genitivom, dativom, akuzativom i dativom /akuzativom.
	Prilozi	Sistematiziranje.
	Veznici	daß, wenn, weil.
	Rečenica	Red riječi u zavisnoj i nezavisnoj rečenici. Izrične rečenice i njihovo skraćivanje. Upitne rečenice (Satzfrage i Wortfrage).

**2. razred**  
**(6. ili 7. godina učenja)**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije zemalja njemačkog područja	Teme iz kulture i civilizacije zemalja stranoga govornog područja. Kultura i običaji Hrvatske. Gradovi i regije zemalja njemačkog govornog područja i Hrvatske. Škola i učenje: školska praksa, školski sastavi (usporedba školskih sastava). Slobodno vrijeme: načini provođenja slobodnog vremena. Sport — rekreacija. Ekologija. Posao — zapošljavanje. Tradicionalni blagdani.
2.	Stručni sadržaji	Teme iz poduzetništva: okvirno. Teme iz računovodstva: okvirno. Teme iz statistike: okvirno, statistička obrada podataka / uspoređivanje statističkih podataka po zemljama. Teme iz hrvatskog i europskog gospodarstva: okvirno. Prijevodi stručnih tekstova sa stranog jezika na hrvatski jezik. Poslovno dopisivanje: i spunjavanje formulara. Usmeno poslovno komuniciranje: izvješćivanje, izražavanje sličnosti i razlike predočavanja suprotnih stajališta, opis slijeda postupaka, izražavanje uzročno-posljedičkog odnosa.
3.	Komunikacijski uzorci	Normalni oblici jezičnog ponašanja — formalni i neformalni. Komunikacijski uzorci ovise o komunikacijskim situacijama, koje se javljaju u razredu ili tema-ma koje se obrađuju.
4.	Fonološke i ortografske osobine	Usvajanje pravilnoga naglaska i izgovora pojedinačnih riječi u rečenici, ritma rečenice. Osnovni obrasci intonacije rečenice. Uočavanje i pravilno intepretiranje samostalnih izgovorni cjelina.
5.	Leksički sadržaji	Izbor i uvođenje novih riječi ovisi o komunikacijskom kontekstu, potrebama učenika, frekvenciji i konceptualnoj bliskosti.
6.	Gramatika	Gramatički se sadržaji ponavljaju i proširuju. Uvode se formalno i značenjski kompliciraniji sadržaji.
	<i>Morfologija</i> Glagoli	Pasiv. Transformacija aktiv-pasiv. Plusquamperfekt. Slaganje glagolskih vremena. Konjuktiv preterita i konjuktiv plusquamperfekta. Kondicional. Particip prezenta i perfekta: tvorba, predikatna i atributna primjena.
	Član	Uporaba određenog, neodređenog i nultog člana, te riječi koje se upotrebljavaju u funkciji člana.
	Zamjenice	Deklinacija neodređenih zamjenica: man, einer, keiner, jemand, niemand, etwas, nichts, te drugih vrsta gdje se oblici razlikuju od determinatora, poput: meiner, was für einer.
	Pridjevi	Pridjev kao imenica. Predikativna uporaba pridjeva.
	Prijedlozi	Pridjevi izvedeni od participa glagola. Komparacija. Sistematizacija. Sve vrste. Hin i her u složenicama s glagolima. Zamjениčki prilozi i upitni prilozi.
	Partikule	Vrste i uporaba: ja, nein, doch, bitte, danke, gar, mal, denn.
	<i>Sintaksa</i> Rečenice	Vremenske rečenice za istovremenost, prijevremenost i poslijevremenost. Uzročne rečenice. Pogodbene rečenice: realne, te irealne za sadašnjost i prošlost.



---

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

OKVIRNI SADRŽAJI

---

Namjerne rečenice. Dopusne rečenice. Načinske (skraćivanje). Namjerne (s damit, te skraćivanje s um-zu-infinitiv). Posljedične rečenice. Poredbene: realne i irealne. Odnosne rečenice (skraćivanje pomoću participijalnih oblaka). Neupravni govor. Infinitivne grupe kao obvezna dopuna glagolima i glagolskim izrazima.

---

**3. razred  
(7. ili 8. godina učenja)**

---

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

OKVIRNI SADRŽAJI

---

- |    |  |  |
|----|--|--|
| 1. | Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije stranog govornog područja | Teme iz kulture i civilizacije zemalja njemačkog jezičnog područja. Kultura i običaji Hrvatske. Gradovi i regije zemalja njemačkoga govornog područja. Ekologija. Osnovne potrebe čovjeka (prema Maslovu): tjelesne potrebe, sigurnost, pripadnost grupi, ugled i priznanje, sloboda i potvrda osobnosti. Uloga rada u životu čovjeka, nezaposlenost.  |
| 2. | Stručni sadržaji   | Vrste dobara: materijalna dobra i uslužne djelatnosti. Kružni tokovi u gospodarstvu (tok robe, tok novca). Faktori u proizvodnji: priroda, radna snaga, kapital. Trgovina i reklama: iz povijesti trgovanja, trgovina materijalnim dobrima i uslugama, servis, utjecaj reklame na život čovjeka. Industrija: osobitosti industrijske proizvodnje, tekuća traka, poduzeća i pogoni. Teme iz gospodarstva: komparativne prednosti malog gospodarstva. Prijevodi stručnih tekstova s hrvatskog na strani jezik. Poslovno dopisivanje: pisanje općeg i određenog tipa, ponude, narudžbe i reklamacije. Usmeno poslovno komuniciranje: predočavanje prednosti i nedostatka, sudjelovanje u raspravi, iznošenje mišljenja. |
| 3. | Komunikacijski uzorci  | Normalni oblici jezičnog ponašanja — formalni i neformalni. Komunikacijski uzorci bit će u uskoj vezi s planiranim djelatnostima i oblicima rada kroz razgovore, rasprave, simulacije, izvješćivanja, obrazlaganja o određenim temama.   |
| 4. | Fonološke i ortografske osobine  | Fonetske vježbe u vezi s fonemima, koje učenicima prave posebite teškoće. Pravilna intonacija i ritam rečenice uz uočavanje i pravilno interpretiranje smislenih cjelina. Usvajanje pravilnog pisanja složenih pismenih oblaka (esej).   |
| 5. | Leksički sadržaji  | Izbor i uvođenje novih riječi ovisi o predstavljenom materijalu, komunikacijskom kontekstu, potrebama učenika, frekvenciji i konceptualnoj bliskosti.  |
| 6. | Gramatika  | Ponavljanje i kontrastiranje glagolskih vremena. Ponavljanje se ostvaruje na osnovi analize pogrešaka u sastavcima i pogreškama koje se javljaju u usmenoj produkciji. Gramatički sadržaji se obrađuju uvijek povezano s tekstom. Posebna pozornost se posvećuje   |

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
Rečenice	ponavljanju: uporaba subjekta man i es. Namjerne rečenice, uzročne rečenice i odnosne rečenice. Složenice. Pasiv. Infinitiv + zu.
Brojevi Glagoli	Rekcija glagola na odgovarajućoj jezičnoj razini. Fraze. Fraze iz stručnog jezika i jezika poslovnog dopisivanja.

**4. razred  
(8. ili 9. godina učenja)**

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1. Opći sadržaji i sadržaji iz kulture i civilizacije stranoga govornog područja	Teme iz kulture i civilizacije zemalja njemačkog govornog područja. Kultura i običaji Hrvatske. Gradovi i regije zemalja njemačkog govornog područja: Ekologija.
2. Stručni sadržaji	Promet: vrste prometa, prometna sredstva, osobine i važnost prometa kao uslužne djelatnosti i njegov položaj u gospodarstvu. Vanjska i unutrašnja trgovina. Izvori i oblici energije, štednja. Znanost i tehnologija u gospodarstvu. Pojam i značenje gospodarskog prava, iz povijest prava, pravni uvjeti poslovanja, etički kodeks u poslovanju. Tržišno gospodarstvo, tržište, velesajam. Teme iz bankarstva i trgovine: novčani instituti, banke, osiguranja, investiranje na financijskom tržištu i na tržištu dionica, trgovački savezi u svijetu. Prijevodi stručnih tekstova s hrvatskog jezika na njemački jezik. Poslovno dopisivanje: osnove teksta ugovora, pisanje poslovnih izvješća, sastavljanje natječajna, pisanje za potrebe marketinga, pismena komunikacija s tržištem. Usmeno poslovno komuniciranje: usmena prezentacija, organizacija i vođenje poslovnog sastanka. Poslovno pregovaranje, načini izražavanja naredbi, zahtjeva, poziva, sugestije i savjeta.
3. Komunikacijski uzorci	Normalni oblici jezičnog ponašanja — formalni i neformalni. Komunikacijski uzorci bit će u uskoj vezi s planiranim djelatnostima i oblicima rada kroz razgovore, rasprave, simulacije, izvješćivanja, obrazlaganja o određenim temama.
4. Fonološke i ortografske osobine	Fonetske vježbe u vezi s fonemima, koji učenicima čine osobite teškoće. Intonacija i ritam rečenice u interpretiranju smislenih cjelina. Usvajanje pravilnog pisanja složenih psimenih oblika (esej).
5. Leksički sadržaji	Izbor i uvođenje novih riječi ovisi o predstavljenom materijalu, komunikacijskom kontekstu, potrebama učenika, frekvenciji i konceptualnoj bliskosti.
6. Gramatika	Ponavljanje i proširivanje morfologije i sintakse. Posebna pozornost posvećuje se osposobljavanju za recepciju i produkciju zahtjevnih stručnih tekstova. Ponavljanje i kontastiranje glagolskih vremena.

Rekcija glagola. Fraze iz stručnog jezika i jezika poslovnog dopisivanja. I dalje treba intenzivno obrađivati i proširivati pasiv, relativne rečenice, brojeve i infinitiv + zu.

## RADNI UVJETI I MATERIJALI

Učenje stranog jezika spoznajni je proces. Učenici osvježuju i usavršavaju opće znanje o jeziku (jezične sadržaje, komunikacijske situacije). Da bi se taj proces mogao razvijati, primjenjuju se određeni pristupi.

*Spoznajno-komunikacijski pristup* primjenjuje se u obradi jezičnog materijala da bi se razvijale spoznaje i stvaralačke sposobnosti preko analize, sinteze, pomoću interpretacije, reprodukcije i produkcije jezične obavijesti.

*Multimedijski pristup* obuhvaća sve one medije koje u danj situaciji najviše pridonose komunikacijskoj sposobnosti učenika. Izbor medija je dio sustava i čini jedinstvenu cjelinu s nastavnim procesom. U nastavi se primjenjuju oni mediji kojima se u određenoj dobi postiže u obradi predviđenog jezičnog gradiva najveći uspjeh.

*Interkulturalni pristup* u doba multinacionalnih društava i sve veće mobilnosti čovječanstva od izuzetne je važnosti. Multikulturalitet može biti uzrokom mnogih problema u nekom društvu. U jeziku dolaze do izražaja kulturne osobitosti i razlike govornika određene jezične zajednice. Zbog toga svaki učenik treba osim govorne steći i kulturnu kompetenciju, jer mu samo takav integrativni splet omogućuje stjecanje prave komunikacijske kompetencije u interkulturalnim situacijama. Dubljim uvidom u fenomen stranoga i kontrastiranjem s vlastitom kulturom relativiraju se vrijednosti, razgrađuju se predrasude i stereotipi, razvija se tolerantni stav prema stranome, upoznaje vlastita kultura, čime se pridonosi krajnjem cilju — razumijevanju među narodima.

U nastavi se u primjenjuje strani jezik. Materinski jezik rabi se kad se moraju osvijestiti razlike u odnosu prema stranome, kada se želi provjeriti jesu li učenici nešto razumijeli te u vremenskom racionaliziranju pri tumačenju sadržaja kulture i civilizacije.

Kontrastiranje između hrvatskog jezika i kulture te stranog jezika i pripadajuće kulture primjenjuje se kad god to pridonosi boljem razumijevanju i svladavanju gradiva koje se obrađuje.

Programski sadržaji raspoređuju se tako da odgovaraju stupnju psihofizičkoga razvoja učenika i konceptualnoj bliskosti, njegovoj dobi i interesu. Ti se sadržaji predstavljaju u obliku pisanog teksta, zvučnoga modela teksta i slike. Uz posebno pripremljen pedagoški materijal, primjenjuje se i primjereno izvorni materijal — književni i stručni tekstovi, kao i tekstovi iz dnevnoga i periodičnog tiska, zvučne snimke odlomaka razgovora i različitih monologa te razni slikovni materijali, od ilustracija do stripova, tablica i grafova, uz odgovarajuću pedagošku obradu. Obrada tema iz gospodarskog života povezuje se s nastavnim cjelinama stručnih predmeta određenih stupnjeva učenja, kako bi se u pravilu te teme prethodno obradile u stručnim predmetima.

U fazi recepcije uvježbava se razumijevanje govornoga i pisanoga materijala, a u fazi produkcije nastoji se postići fonološka reprodukcija što vjernija modelu izvornoga govornika jezika koji se uči te uporaba jezičnih struktura, koja postupno prelazi od zadanih i vođenih oblika na slobodno usmeno i pismeno izražavanje. U tu svrhu vježbe se dijele na dvije osnovne skupine:

- vježbe sticanja jezičnih vještina i
- vježbe uporabe jezičnih vještina.

Osnovni cilj kojem je usmjerena takva jezična poduka je komunikacijska kompetencija učenika.

Nastava stranih jezika zahtijeva *individualiziran pristup*, što dolazi do izražaja na različite načine:

- različitim stvaralačkim izvedbenim programima nastavnika,
- privikavanjem učenika na samostalni rad i uporabu izvan nastavnih izvora znanja,
- čestom primjenom različitih oblika grupnoga rada u odjeljenjima koja broje više od 30 učenika (grupe se formiraju jednostavno, prema mjestu sjedenja učenika),
- čestom izmjenom pojedinih faza rada.

Jedno od važnih načela za pripremu radnog materijala je *višeizvornost*. Ono, uz pisani tekst, mora sadržavati zvučni uzorak i slikovni predložak, koji nosi i jezičnu i kulturološku poruku. Višeizvornost je u učenju stranih jezika zastupljena:

- da se postigne razumijevanje stranog teksta bez stalnoga posredništva materinskog jezika,
- da se stvori komunikacijski i civilizacijski kontekst učenja stranog jezika,
- da se učenici priviknu na posebnosti jezične komunikacije u raznim medijima.

Materijal mora biti sastavljen tako da služi i radu u školi, utemeljenom na komunikaciji na stranom jeziku, ali i samostalnom radu učenika. *Uzradni materijal* u nastavi se primjenjuje sva dostupna, a prikladna nastavna sredstva i pomagala primjereno dostignućima suvremene tehnologije. Učenicima bi trebali biti dostupni laki tekstovi na stranom jeziku, zvučni i slikovni izvori znanja za individualni rad. U ustroju školskog života valja zato predvidjeti i prostor i vrijeme te neprekidno raditi na njegovom osuvremenjivanju. Takav individualni rad može se ustrojiti po željama i mogućnostima učenika ostvarivanjem programske jezgre, slobodnih aktivnosti ili slobodnog vremena.

*Napredovanje u učenju stranih jezika* posebno je ovisno o usvojenosti prethodno obrađenog gradiva. Zbog toga u stranim jezicima valja učeničke dosege stalno pratiti, ali i dijagnostički provjeravati, što će poslužiti u razlikovanju u izradi izvedbenih programa. Učenikovo znanje stranog jezika nakon završene osnovne škole korisno je u prvom razredu ekonomske škole provjeriti, što ima isključivo dijagnostičko značenje. Takvo ispitivanje znanja ne treba provoditi na samom početku, već nakon nekoliko uvodnih sati, a za samo ispitivanje znanja treba učenike pripremiti prethodnim usmenim i pismenim postupcima. Inicijalni se testovi ne ocjenjuju.

U *vrednovanju učeničkog rada* valja uzimati u obzir sve vještine, kojima se učenik poučava. U frontalnom provjeravanju poslužiti će testovi i kontrolni radovi za veće ili manje cjeline. To mogu biti razni oblici diktata, kraći vođeni sastavi, gramatički zadaci, petminutni testovi i sl. Tijekom školske godine pišu se četiri školske zadaće i jedan duži, kontrolni rad iz gramatike. Za individualne provjere u pismenom obliku poslužiti će školske i domaće zadaće, dok je provjera recepcije, a osobito produkcije govorenog sadržaja, godovo uvijek pojedinačna provjera na satu ili na snimljenom materijalu. Za provjeravanja znanja učenike treba prethodno pripremiti usmenim i pismenim postupcima. U skladu s načelima nastave stranih jezika, gdje se teži maksimalno angažirati učenika da postane sudionikom nastavnog procesa, valja omogućiti i samovrednovanje, to češće što je učenik stariji. Pri tome, treba imati na umu i dob učenika, tj. razdoblje života koje obiluje naglim promjenama u psihofizičkom razvoju, što se može odraziti na njegov rad i na odnos prema radu.

Učenik u ekonomskoj školi vrlo često uči dva strana jezika. Oba mogu biti nastavak učenja iz osnovne škole, ali se kao drugi strani jezik može odabrati i početno učenje nekoga stranog jezika. Ovdje se posebice računa na zalihe učeničkih spoznaja i iskustava iz učenja materinskoga i jednoga stranog jezika. Prva godina učenja posvećuje se u potpunosti svladavanju fonoloških i ortografskih osobitosti te morfosintaktičkih mehanizama dotičnoga stranog jezika u tematskom krugu konceptualne bliskosti, s nešto smanjenim leksičkim korpusom i manjom opširnošću razrade komunikacijskih situacija u govornom i pisanom obliku, u odnosu prema stranom jeziku. Ipak, i kod drugoga jezika valja doseći zahtjevnju obrazovnu razinu usvojenosti znanja i vještina, postići otvorenost za dalje usavršavanje znanja, sposobnost za samostalan rad i primjenu izvora znanja na tom stranom jeziku.

Kontinuitet učenja potrebno je održati i u ritmu rada tijekom školske godine. Stoga je prijeko potrebno da ne bude velikoga razmaka, tj. da sati budu pravilno raspoređeni u tjednoj satnici, i valjalo bi izbjeći dvosat (blok sat), jer on ne pogoduje ni u organizacijskom ni u pedagoškom smislu.

## ZAVRŠNE PRIPOMENE

Sadašnji radni i materijalni uvjeti su daleko od prihvatljivih, ali nastava se mora izvoditi pa se nastavnici snalaze na razne načine. Obvezni udžbenici za sve četiri godine rada, za sve jezike još nisu kompletni, pa će neko vrijeme još trajati raznolikost primjenjenih udžbenika po školama. Radni uvjeti su također vrlo složeni. Ostali smo na klasičnoj učionici, sa spužvom i kredom kao osnovnim nastavnim pomagalicama. Ali, ni to stanje ne bi smjelo potrajati. Specifičnost predmeta je široko poznata pa je potrebno neprekidno raditi na njegovom unapređenju: insistirati na nabavci potrebnih nastavnih sredstava i pomagala, požurivati opremanje specijaliziranih učionica, osuvremenjivanje stručne literature. Broj učenika po našim odjeljenjima je za učenje stranog jezika neprihvatljiv: individualizirati rad u grupama od 40 učenika je vrlo teško. Optimalni bi uvjeti bili 15 učenika po grupi u učenju stranog jezika. U sadašnjoj situaciji profesori stranih jezika se ponovo snalaze: raznovrsni su oblici grupnog rada (od 2 do 6 učenika u grupi), često se koriste kraći oblici pismenog ispitivanja i sl., ali mogućnost da svaki učenik što češće usmeno komunicira i uvježbava strani jezik je mala.

## DRUGI STRANI JEZIK

U ekonomskim se školama njemački kao drugi strani jezik uči u prvom i drugom razredu u okvirima općeg jezika. U trećem i četvrtom razredu uvode se uz opće i gospodarske teme.

### ZADAĆE

Zadaće su početnoga učenja drugoga stranog jezika:

— razvijati jezične vještine za receptivno i produktivno služenje stranim jezikom (slušanje, čitanje, govorenje, pisanje),

— usvojiti određeni lingvistički i sociolingvistički inventar, koji će omogućiti učeniku osnovnu komunikaciju i na drugom stranom jeziku (lingvistički: vokabular, građe na fonetskoj, morfološkoj i sintaktičkoj razini; sociolingvistički: komunikacijski uzorci, osobitosti u interakciji),

— uočiti posebnosti sustava drugoga stranog jezika u odnosu prema hrvatskom i prvom stranom jeziku.

Sve ostale zadaće u programu, koje se odnose na rad povezan s osposobljavanjem učenika za dalje i samostalno učenje i na primjenu raznih izvora znanja (strana literatura, enciklopedije, medijske informacije) uglavnom su iste kao i za prvi strani jezik.

U drugom stranom jeziku s dva sata nastave tjedno ovdje težište treba prebaciti na receptivno znanje učenika.

Zadaće učenja drugog stranog jezika koji se nastavlja na učenje iz osnovne škole iste su kao i kod prvoga stranog jezika.

### JEZIČNE VJEŠTINE

#### 1. razred

#### 1. godina učenja

##### Slušanje

Učenik treba:

- pravilno reagirati na upute nastavnika u svakodnevnom komuniciranju u razredu;
- razumjeti jednostavnu zvučnu poruku i to dokazati odgovorima na pitanja.

##### Govorenje

Učenik treba:

- pravilno izgovarati rečenice;
- dati odgovore na pitanja;
- izreći osnovne podatke o sebi, svojoj obitelji, o drugima;
- pravilno uporabiti osnovne uzorke u komuniciranju;
- koristiti se poznatim vokabularom u opisivanju likova i situacija u svom okružju ili na slici;
- pravilno izgovarati nove glasove.

##### Čitanje

Učenik treba:

- nakon čitanja odgovarati na pitanja o pročitanoj tekstu;
- pri glasnom čitanju ispravno izgovarati riječi (poglavito nove glasove) i pravilno intonirati rečenicu;
- razumijevanje pročitana teksta dokazati rješavanjem zadaća uz taj tekst.

##### Pisanje

Učenik treba:

- ispravno pisati jednostavne rečenice, pozornost treba usredotočiti na oblike kojih nema u hrvatskom jeziku;
- dopuniti rečenicu ili jednostavniji tekst;
- preoblikovati rečenicu, odnosno kraći tekst i jednostavniji tekst prema zadanom modelu;

- pismeno odgovoriti na pitanja;
- pismeno opisati sliku o obrađenoj temi.

## JEZIČNI SADRŽAJI

### 1. razred

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Kultura i civilizacija	Teme iz kulture i civilizacije njemačkoga govornog područja. Kultura i običaji Hrvatske. Učenikova najbliža okolina, obitelj, svakodnevne situacije (kupovanje, put do škole, promet, raspored sati...). Godišnja doba, klimatske prilike, džeparac, jelo, slobodno. Vrijeme.
2.	Komunikacijski uzorci	Vođenje razgovora u sklopu ovih komunikacijskih uzoraka: normirani oblici jezičnog ponašanja, formalni i neformalni; traženje i davanje uputa; izražavanje želja, molbi, osobitih osjećaja.
3.	Fonološke i ortografske osobine	Uvježbavanje pojedinih glasova koji se ne nalaze u hrvatskom glasovnom sustavu (dužina i kratkoća samoglasnika, posebni njemački glasovi: ä, ö, ü, äu, r na kraju riječi, -ich, -ach, aspirativni p, t, k). Uvježbavanje pravilnog izgovora riječi i pravilne intonacije rečenice.
4.	Vokabular	Temeljni vokabular povezan sa svakodnevnim zbivanjima i najpotrebniji idiomi. Tematski su riječi iz bliskih situacija učeniku, primjerenih dobi i interesima, a tipične za njemačko jezično područje.
5.	Gramatika — <i>Morfologija</i>	
	Glagoli	Pomoćni, modalni, djeljivi i nedjeljivi u prezentu. Nekoliko najfrekventnijih glagola u perfektu. Preterit od haben i sein.
	Imenice	Deklinacija imenica muškog, ženskog i srednjeg roda, n-deklinacija.
	Član	Određeni i neodređeni, najvažnije o njegovoj uporabi i izostavljanju.
	Zamjenice	Osobne, posvojne, pokazna dieser, upitne wer, welcher, was für ein, bezlična man.
	Pridjevi	Predikatna i atributivna uporaba (općenito), deklinacija pridjeva s određenim i neodređenim članom (nominativ i akuzativ).
	Prijedlozi	Osnovni prijedlozi s dativom, akuzativom, dativom i akuzativom.
	Prilozi	Upitni: wo, wie, wohin, woher, wann.
	<i>Sintaksa</i>	Red riječi u samostalnoj rečenici: izričnoj i upitnoj. Nekoliko kratkih zavisnih rečenica s weil i da (na stupnju razumijevanja).

**2. razred**  
**2. godina učenja**

**JEZIČNE VJEŠTINE**

**Slušanje**

Učenik treba:

— odgovoriti na pitanja o kratkom tekstu (jednostavni snimljeni tekstovi što ih govore izvorni govornici).

**Govorenje**

Učenik treba:

- uz natuknice kratko prepričati odslušani ili pročitani tekst;
- voditi razgovor po zadanom modelu;
- odgovoriti na postavljena pitanja o obrađenoj temi;
- pravilno postaviti pitanje u sklopu zadanog teksta;
- pravilno izgovarati glasove;
- primjenjivati ispravnu intonaciju rečenice.

**Čitanje**

Učenik treba:

— razumjeti upute na njemačkom jeziku u udžbeniku i priručniku;

— dokazati razumijevanje pročitana teksta rješavanjem zadataka kojim se provjeravaju sadržaj i poruka teksta.

**Pisanje**

Učenik treba:

- dopuniti i preinačiti rečenice i kraći tekst;
- napisati prikladno pismo i čestitku za blagdane, odnosno rođendan ili imendan;
- sastavni kraći jednostavan tekst o zadanoj i prethodno obrađenoj temi;
- pisati po diktatu (dopustive su manje pogreške).

**JEZIČNI SADRŽAJI**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Kultura i civilizacija	Teme iz kulture i civilizacije njemačkog govornog područja. Kultura i običaji Hrvata. Putovanja i prometa, postaje, hotel, pošta. Moda — odijevanje mladih. Slobodno vrijeme. Blagdani i njihovo obilježavanje.
2.	Komunikacijski uzorci	Uz vježbe iz prvog razreda uvode se i novi oblici. Traženje i davanje obavijesti. Potvrđivanje i nijekanje. Predlaganje i odbijanje. Izražavanje zapovijedi.
3.	Fonološke i ortografske osobine	Normirani oblici uljudnog priopćavanja. Ponavljanje izgovora i pisanje osobitih fonema. Utvrđivanje izgovora glasova koji učenicima zadaju teškoće, te usvajanja pravilnog ritma i intonacije rečenice.
4.	Vokabular	Izbor i uvođenje novih riječi ovisi o potrebama učenika, frekvenciji i konceptualnoj bliskosti. Idiomijski izrazi uče se u danim situacijskim kontekstima.
5.	Gramatika	Gramatičko gradivo obrađuje se u kontekstu, uz naglašeno osvješćivanje uloge gramatičke građe u

*Morfologija*  
Glagoli

jezičnom sustavu, te poredba s hrvatskim jezikom. Pregled konjugacije u prezentu. Povratni glagoli. Preterit pomoćnih i modalnih glagola. Preterit pravilnih i nepravilnih glagola. Perfekt pravilnih i nepravilnih glagola, te glagola na -ieren. Konjunktiv preterita pomoćnih i modalnih glagola. Futur. Kondicioanl i njegova najčešća uporaba.

Zamjenice  
Pridjevi  
Prijedlozi  
*Sintaksa*  
Rečenice

Neodređene. Upitne: was für ein? welcher?  
Deklinacija. Stupnjevanje.  
S akuzativom. S dativom i akuzativom.

Nezavisne s: denn; zavisne s: weil, wenn, daß.

### 3. razred

#### 3. godina učenja

### JEZIČNE VJEŠTINE

#### Slušanje

Učenik treba:

— razumjeti tekst s izvornim govornikom dostupan ovoj razini učenja, a to razumijevanje dokazati rješavanjem različitih zadataka na osnovi odslušanoga teksta.

#### Govorenje

Učenik treba:

- razgovarati (voditi dijalog) po natuknicama;
- pravilno postaviti pitanje;
- ispravno prepričati pročitani ili odslušani tekst;
- opisati sliku ili crtež (likove i situacije);
- po bilješkama izvijestiti o situaciji u sklopu zadane teme.

#### Čitanje

Učenik treba:

- bez većih teškoća čitati tekstove iz udžbenika;
- pročitati kraći odlomak jezično lakšega književnog teksta i prepričati ga.

#### Pisanje

Učenik treba:

- uz pročitani ili odslušani tekst napisati natuknice za opis, prepričavanje ili vođenje razgovora;
- kratko sastaviti obrađeni tekst;
- napisati sastav o zadanoj temi.

#### Prevođenje

Učenik treba:

- prevesti pojedinačne rečenice i laganiji tekst s njemačkoga na hrvatski jezik, uz uporabu rječnika.



## JEZIČNI SADRŽAJI

### 3. razred

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Kultura i civilizacija	Teme iz kulture i civilizacije njemačkog govornog područja koje imaju svoj odraz u gospodarstvu. Kultura i običaji u Hrvatskoj koji dolaze do izražaja u gospodarstvu. Slobodno vrijeme obrađeno s gospodarskog aspekta: studentski jobovi, baby sitting, rad penzionera i sl. Šport i rekreacija: lovni turizam, jedrenje i dr. Tradicionalni blagdani, rad za vrijeme blagdana, radno vrijeme trgovina (zakon). Boravak u stranoj zemlji, smještaj, snalaženje, traženje raznih usluga. Putovanja: organizacija putovanja u Hrvatskoj. Ovisnosti: pušenje, alkohol — ograničenja prodaje alkohola (zakon), zabrana reklamiranja, zahtjevi zdravstvenih čimbenika glede pušenja. Uloga medija u životu mladeži, reklama.
2.	Fonološke i ortografske osobine	Utvrđivanje izgovora glasova koji učenicima zadaju teškoće te usvajanje pravilnog ritma i intonacije rečenice.
3.	Vokabular	Uz stalno ponavljanje već usvojenog leksičko se gradi — proširuje osobitim izrazima i idiomima govornoga jezika na lakšim izvornim tekstovima. Vokabular se proširuje stručnim riječima.
4.	Gramatika <i>Morfologija</i>  <i>Sintaksa</i>	Ponavljanje, utvrđivanje i proširivanje gramatičkoga gradiva obrađenog u 1. i 2. razredu. Deklinacija imenica po pridjevskoj deklinaciji. Prijedlozi s genitivom. Zamjenički prilozi. Pasiv — sva vremena. Rekcija glagola. Particip prezenta i perfekta. Značenje i deklinacija supstantiviranih participa. Vremenske rečenice s: als, wenn, bevor, solange. Namjerne rečenice s: damit i um-zu+infinitiv. Infinitiv sa zu. Neizravne upitne rečenice. Odnosne rečenice.

### 4. razred (4. godina učenja)

#### JEZIČNE VJEŠTINE

##### Slušanje

Učenik treba:

- razumijeti tekstove prilagođene ovoj jezičnoj razini;
- dati informacije o sadržaju izvornoga teksta s izvornim govornicima (obavijesti preko razglasa na željezničkoj i autobusnoj postaji te na uzletištu, u turističkoj agenciji).

##### Govorenje

Učenik treba:

- postavljati pitanja i odgovore na njih;
- izvoditi govorne vježbe po natuknicama;
- izvješćivati po bilješkama;

- opisivati likove, predmete, situacije;
- prepričati pročitani ili odslušani tekst.

### Čitanje

Učenik treba:

- čitati tekstove dostupne i prilagođene ovoj jezičnoj razini;
- čitati i razumjeti izvorne tekstove, kao što su kraći i jednostavniji novinski članci, tablice, sheme, vozni red i sl.

### Pisanje

Učenik treba:

- preoblikovati rečenice i tekst;
- pisati bilješke iz odslušanog ili pročitanoog teksta;
- pisati natuknice za opis, prepričavanje i vođenje razgovora.

### Prevođenje

Učenik treba:

- provoditi lakši tekst s njemačkoga na hrvatski jezik, uz uporabu rječnika;
- prevesti pojedinačne rečenice s hrvatskoga na njemački jezik.

## JEZIČNI SADRŽAJI

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Kultura i civilizacija	Teme iz kulture i civilizacije njemačkoga govornoga područja koje dolaze do izražaj u gospodarstvu. Kultura i običaji u Hrvatskoj koje imaju odraz u gospodarstvu. Mladež i potrošnja: mladež kao ciljna grupa npr. industrijske proizvodnje. Poslovne veze na razini poduzeća, službena putovanja. Školski sustav, matura, izbor zanimanja, fakulteti. Putovanja, prometala, vozni redovi, željezničke postaje, uzletišta. Planiranje i organiziranje vremena (vrijeme je također resurs). Turizam.
2.	Komunikacijski uzorci	Kao i u 3. razredu, samo što se treba usredotočiti na izlaganje osobnog mišljenja i stavova. Vođenje rasprave.
3.	Fonološke i ortografske osobine	Tijekom cijele godine posvećuje se pozornost intonaciji i melodiji rečenice, podjednako u govoru i glasnom čitanju.
4.	Vokabular	Definicijski i temeljni vokabular proširuje se riječima posebnog značenja osobito za pasivno svladavanje, budući da teme postaju nešto specijalnije i tipičnije za gospodarstvo. Idiomatski izrazi u danim situacijskim kontekstima.
5.	Gramatika	Ponavljanje i utvrđivanje gramatičkog gradiva iz prethodnih razreda. Proširivanje i uvođenje novoga odnosi se na ove sadržaje:
	<i>Morfologija</i>	Participijalni atributi. Perfekt i konjunktiv pluskvamperfekta modalnih glagola.
	<i>Sintaksa</i>	Irealne pogodbene rečenice za sadašnjost i prošlost. Neizravan govor. Poredbene rečenice s konjunktivom. Vremenske rečenice sa: solange, seitdem, sobald, nachdem, ehe, bis, bevor. Načinske rečenice i njihovo skraćivanje. Posljedične rečenice i njihovo skraćivanje.

## LITERATURA

### I. strani jezik

Obvezni udžbenici:

Kern-Francetić/Häusler, *Kontaktsprache Deutsch 1*, udžbenik i radni priručnik za 1. razred, Školska knjiga, Zagreb

Kern-Francetić/Häusler, *Kontaktsprache Deutsch 2*, udžbenik i radni priručnik za 2. razred, Školska knjiga, Zagreb

Troskot/Hlebec, *Wirtschaft*, udžbenik za 3. razred, Školska knjiga, Zagreb

Troskot/Hlebec, *Wirtschaft*, udžbenik za 4. razred, Školska knjiga, Zagreb

Dopunski materijali:

Osim ovih udžbenika koriste se i članci iz *Jume* i *Presse und Sprache* za aktualizaciju sadržaja iz Savezne Republike Njemačke, te članci iz *Topica* i *Jö* za aktualizaciju sadržaja iz Austrije.

Za stručne ekonomske sadržaje koriste se članci iz časopisa *Deutschland* (*Zeitschrift für Politik, Wirtschaft und Wissenschaft*), Societäts Verlag, Bonn

Za dodatne zemljopisne sadržaje koriste se:

Bulušić-Štih-Ritoša-Troskot, zemljopisni materijali (moduli):

1. *Zusammen leben, zusammen wohnen*

2. *Natur und Naturschutz*

3. *Jugendszene*

4. *Zeiten, Menschen, Landschaften*, Inter Nationes, Bonn, 1996.

Priručni materijali:

T. Marčetić, *Pregled gramatike njemačkog jezika*, Školska knjiga, Zagreb

Uroić-Hurm, *Njemačko-hrvatski rječnik*, Školska knjiga, Zagreb, 1993.

### II. strani jezik

Obvezni udžbenici:

T. Marčetić, *Überlege und sage es auf Deutsch (1, 2, 3 i 4)*, udžbenici i radni priručnici, Školska knjiga, Zagreb

Dopunski i priručni materijali kao gore.

## VII. ZAVRŠNE PRIPOMENE

Predloženi okvirni programi solidan su temelj za ustrojstvo nastave u srednjim strukovnim školama, no oni su samo prvi korak prema suvremenom programiranju, tj. izradi iscrpnih programa, koji će pokrivati znatno veći broj strukovnih škola i koje će se pisati u obliku tzv. kurikulumu. No, i ovako napisani programi mogu dobro poslužiti učiteljima i profesorima stranih jezika kao i potencijalnim autorima udžbenika.

Na kraju željeli bismo uputiti nastavnike kako provoditi pismena provjeravanja znanja, tj. koje su njihove obveze glede provedbe školskih zadaća, testova ili kontrolnih zadaća tijekom školske godine. Iako o tome piše mnogo više u **NAPUTKU O PRAĆENJU I OCJENJIVANJU UČENIKA**, ipak ćemo navesti osnovna mjerila, koja ih u tom pogledu obvezuju. Ovisno o tipu škola razlikovat ćemo nekoliko osnovnih modela, u kojima varira broj pismenih provjeravanja znanja tijekom školske godine:

### VII.1. — Trogodišnje strukovne škole s nastavnim fondom od 70 sati

U svakom polugodištu treba obvezno pisati po jednu školsku zadaću, a na kraju II. polugodišta treba napisati i jedan kontrolni uradak. Sadržaj i duljina tog kontrolnog uratka ovisit će o potrebi određene struke kao i o pedagoškoj prosudbi profesora stranog jezika. Naravno, prema potrebi pišu se i kraći 5-minutni uratci.

### VII.2. — Trogodišnje i četvorogodišnje strukovne škole s nastavnim fondom od 105 sati godišnje

Pišu se minimalno 4 školske zadaće (po dvije u svakom polugodištu) kao i jedan cjelovit ispit znanja na kraju svakog polugodišta. Na kraju školske godine može se pisati i završni test, no svakako ne treba prekoračiti broj od maksimalno 5 pismenih provjeravanja znanja. Naravno, i na tom se stupnju preporučuju kraći petminutni pismeni uratci.

### VIII.3. Drugi strani jezik s godišnjim fondom od 70 sati

Pišu se obvezno tri školske zadaće na godinu, odnosno jedna u I. polugodištu, a dvije u II. polugodištu. U II. polugodištu može se umjesto 2. školske zadaće pisati i cjelovit test, ili kontrolni ispit znanja.

Naravno, i na tom se stupnju preporučuju kraći petminutni pismeni uratci.

## AUTORI PROGRAMA

### I) za tehničke trogodišnje škole

1. Koraljka Mak, prof. Grafičke škole u Zagrebu
2. Marija Huzjak Šaban, prof. Obrtnička škola u Velikoj Gorici

### II) za tehničke četvorogodišnje škole

1. Koraljka Mak, prof. Grafičke škole u Zagrebu

### III) za ekonomske škole

1. Asima Selaković, prof. I. ekonomske škole u Zagrebu
2. Ljiljana Troskot, prof. I. ekonomske škole u Zagrebu

### IV) za ugostiteljske i hotelijerske škole

1. Ivana Habek, prof.
2. Đurđa Hassler, prof.
3. Nada Rokić, prof.
4. Miroslava Španić, prof.
5. Višnja Kunović Tomaševski  
Svi iz Ugostiteljsko-turističke škole u Zagrebu

*Opci dio Programa i koordinator na ostalim dijelovima Programa:*  
Mr. Miroslav Dolenc

## PREDMET: F I Z I K A

### OKVIRNI NASTAVNI PROGRAMI FIZIKE ZA SREDNJE STRUKOVNE ŠKOLE A. JEDNOGODIŠNJI PROGRAM FIZIKE

Zanimanje: za sva zanimanja s jednogodišnjim učenjem fizike

#### SVRHA I CILJ

Program je sastavljen na temelju fizikalnih osnova s mogućnošću proširenja sadržaja za posebne potrebe obrazovnog profila. Oblikovan je da omogući razumijevanje fizikalnog pristupa prirodi i primjenu usvojenih načela na posebne probleme struke.

Ciljevi programa su da učenici:

- razumiju i primjenjuju osnovne fizikalne pojmove, zakone, modele i načela;
- ovladaju postupcima mjerenja kojima će se koristiti u svojem zanimanju;
- steknu sposobnost povezivanja teoretskog i praktičnog aspekta fizikalnih zakonitosti radi korištenja u struci.

#### PROGRAMSKI SADRŽAJI

R. br.	NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
1.	GIBANJE	Put i pomak. Brzina. Akceleracija. Gibanje s konstantnom akceleracijom. Slobodni pad. Translacija i rotacija.
2.	SILE I POLJA	Sila i masa. Količina gibanja. Newtonovi zakoni mehanike. Gravitacijska sila i polje. Električna sila i polje. Magnetsko polje. Trenje. Elastična sila. Sile u tekućinama i plinovima. Tlak.
3.	RAD, ENERGIJA I SNAGA	
	<i>Rad i energija u mehaničkim sustavima</i>	Mehanički rad. Djelotvornost i mehanička prednost stroja. Energija. Kinetička i potencijalna energija. Zakon očuvanja energije. Energija i masa. Snaga.
	<i>Rad i energija u toplinskim sustavima</i>	Temperatura, unutrašnja energija i toplina. Prvi i drugi zakon termodinamike. Rad u termodinamici.
	<i>Rad i energija u elektromagnetskim sustavima</i>	Električna potencijalna energija. Električni potencijal. Napon. Rad i snaga u električnim sustavima.

## DIDAKTIČKE UPUTE

Navedeni sadržaji su zajednička osnova za sve škole s jednogodišnjim programom fizike. Pojedine teme nastavnici mogu proširiti u izvedbenom programu prema potrebama strukovnog obrazovanja. Pristup obradi sadržaja je od fenomenološkog do demonstracijsko-praktičnog, uz samostalna mjerenja učenika važna za struku. Obrada nekih naslova bit će kraća, nekih dulja. Opseg obrade tema okvirnog programa zajedno s proširenjem sadržaja važnih za pojedinu struku treba planirati tako da se značajan dio vremena posveti ponavljanju, uvježbavanju i provjeravanju.

## MATERIJALNI UVJETI

Učionica treba biti opremljena za izvođenje egzemplarnih demonstracijskih pokusa i mjerenja. Učenici se mogu koristiti i priborom iz područja struke kojim se primjenjuju fizikalna načela.

## KADROVSKI UVJETI

Nastavu mogu ostvarivati: prof. fizike, prof. fizike i još jednog predmeta, dipl. ing. fizike s odgovarajućom pedagoško-psihološkom i metodičkom naobrazbom.

## LITERATURA

Jakopović-Kulišić: *Fizika 1*, udžbenik za I. razred, Školska knjiga

## B. DVOGODIŠNJI I TROGODIŠNJI PROGRAM FIZIKE — MODULARNI PRISTUP

**Zanimanje:** za sva zanimanja s dvogodišnjim i trogodišnjim učenjem fizike

### SVRHA I CILJ

Pri izradi ovih programa primijenili smo tzv. jedinstveni tehnički koncept koji se primjenjuje na tehničke i druge strukovne škole gdje se fizika uči u manjem broju godina i sati odnosno na trogodišnje i dvogodišnje učenje fizike.

Gradivo fizike dijeli se na određeni broj modula ili nastavnih cjelina. Obrada gradiva u pojedinom modulu počinje osnovnim fizikalnim pojmovima bitnim za taj modul i s najvažnijim sadržajima koje trebaju obraditi sve škole bez obzira na satnicu. Zatim se gradivo širi na niz problema i sadržaja u četiri glavna područja fizike: *mehanici, mehanici fluida, toplini i elektromagnetizmu.*

Izabrani su m o d u l i ili nastavne cjeline:

1. Gibanje
2. Sile i polja
3. Rad, energija i snaga
4. Elektrodinamika
5. Titranje i valovi
6. Optika i optički sustavi
7. Atomi i kvanti

Izrađeni su okvirni programi za sve škole s dvogodišnjim i trogodišnjim učenjem fizike, ali također i razrada modularog programa iz koje pojedine škole odabiru sadržaje za svoje izvedbene programe ovisno o stručnom profilu, broju nastavnih sati i uvjetima rada. Time se omogućuje ostvarivanje izvedbenog programa prema potrebama struke, a također i individualizacija nastave te sticanje ugleda pojedine škole. Okvirni se

programi sastoje od tema koje u obradi novih sadržaja trebaju obraditi sve škole, a razina obrade pojedine teme ovisi o važnosti sadržaja za struku u sklopu koje se program izvodi. Opseg obrade tema okvirnog programa zajedno s proširenim i izbornim sadržajima važnim za pojedinu struku, treba planirati tako da se značajan dio vremena posveti ponavljanju, uvježbavanju i provjeravanju.

Osnovni ciljevi programa su:

- osposobiti učenike za primjenu fizikalnih spoznaja u suvremenom životu, tehnici i tehnologiji;
- proširiti i formalizirati znanje učenika stečeno u osnovnoj školi;
- ovladati u potpunosti postupcima i metodama mjerenja važnim za primjenu u tehnici i tehnološkim procesima;
- steći sposobnost povezivanja teorijskog i praktičnog aspekta fizikalnih zakonitosti radi primjene u tehnici i tehnologiji.

## PROGRAMSKI SADRŽAJI

### I. DVOGODIŠNJE UČENJE FIZIKE

#### 1. razred

R. br.	NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
1.	GIBANJE	1.1. Put i pomak. 1.2. Brzina. 1.3. Akceleracija. 1.4. Gibanje s konstantnom akceleracijom. 1.5. Slobodni pad. 1.6. Translacija i rotacija.
2.	SILE I POLJA	2.1. Sila i masa. 2.2. Količina gibanja. 2.3. Newtonovi zakoni mehanike. 2.4. Gravitacijska sila i polje. 2.5. Električna sila i polje. 2.6. Magnetsko polje. 2.7. Sile u mehanici. Trenje. Elastična sila. 2.8. Sile u tekućinama i plinovima. Tlak.
3.	RAD, ENERGIJA I SNAGA	3.1 Mehanički rad. Djelotvornost i mehanička prednost stroja. 3.2 Energija. Kinetička i potencijalna energija. 3.3 Zakon očuvanja energije. 3.4. Snaga.
	<i>Rad i energija u mehaničkim sustavima.</i>	
	<i>Rad i energija u toplinskim sustavima.</i>	3.7. Temperatura, unutrašnja energija i toplina. Prvi zakon termodinamike. Rad u termodinamici. Drugi zakon termodinamike.
	<i>Rad i energija u elektromagnetskim sustavima.</i>	3.8. Električna potencijalna energija. Električni potencijal. Napon. Rad i snaga u električnim sustavima. Električni kapacitet. Kondenzatori.



## 2. razred

R. br. NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
4. ELEKTRODINAMIKA	<ul style="list-style-type: none"><li>4.1. Gibanje naboja pod utjecajem električnog polja.</li><li>4.2. Električna struja.</li><li>4.3. Električni otpor. Ohmov zakon. Izvori napona. Unutarnji napon izvora. Rad i snaga električne struje. Otpornici. Spajanje otpornika. Instrumenti za mjerenje struje i napona.</li><li>4.4. Magnetska sila.</li><li>4.5. Magnetsko polje električne struje.</li><li>4.6. Magnetski tok.</li><li>4.7. Elektromagnetska indukcija. Međuintukcija i samoidukcija. Induktivitet. Električni generator.</li></ul>
5. TITRANJE I VALOVI	<ul style="list-style-type: none"><li>5.1. Mehaničko titranje i valovi. Harmoničko titranje. Prigušeno i prisilno titranje. Rezonancija. Valno gibanje. Brzina vala. Refleksija valova. Stojni val. Valovi zvuka.</li><li>5.2. Elektromagnetsko zračenje. Elektromagnetski titraji. Nastajanje i rasprostiranje elektromagnetskih valova. Brzina svjetlosti. Spektar elektromagnetskih valova.</li></ul>
6. OPTIKA I OPTIČKI SUSTAVI	<ul style="list-style-type: none"><li>6.1. Obilježja svjetlosti.</li><li>6.2. Osnovni zakoni geometrijske optike. Odbijanje svjetlosti. Zrcala. Lom i disperzija svjetlosti. Leće.</li><li>6.3. Svjetlost kao val. Interferencija svjetlosti.</li></ul>
7. ATOMI I KVANTI	<ul style="list-style-type: none"><li>7.1. Atomi i kvanti. Valno-čestična obilježja pri opisu prirode. Razvoj modela atoma.</li><li>7.2. Atomska jezgra. Struktura atomske jezgre. Nuklearne sile. Radioaktivnost. Fisija.</li></ul>

## II. TROGODIŠNJE UČENJE FIZIKE

### 1. razred

R. br.	NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
1.	GIBANJE	1.1. Put i pomak. 1.2. Brzina. 1.3. Akceleracija. 1.4. Gibanje s konstantom akceleracijom. 1.5. Slobodni pad. 1.6. Kružno gibanje. 1.7. Translacija i rotacija.
2.	SILE I POLJA	2.1. Sila i masa. 2.2. Količina gibanja. 2.3. Newtonovi zakoni mehanike. Centripetalna sila. 2.4. Gravitacijska sila i polje. 2.5. Električna sila i polje. 2.6. Magnetsko polje. 2.7. Sile u mehanici. Trenje. Elastična sila. 2.8. Sile u tekućinama i plinovima. Tlak.
3.	RAD, ENERGIJA I SNAGA <i>Rad i energija u mehaničkim sustavima.</i>	3.1 Mehanički rad. Rad gravitacijske sile. Djelotvornost i mehanička prednost stroja. 3.2 Energija. Kinetička i potencijalna energija. 3.3. Zakon očuvanja energije. 3.4. Snaga. 3.5. Primjena zakona očuvanja energije na fluide.

### 2. razred

R. br.	NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
3.	RAD, ENERGIJA I SNAGA <i>Rad i energija u toplinskim sustavima</i>	3.6. Temperatura, unutrašnja energija i toplina. Toplinski kapacitet tijela. Prijenos topline. Prvi zakon termodinamike. Rad u termodinamici. Drugi zakon termodinamike. Toplinski strojevi.
	<i>Rad i energija u elektromagnetskim sustavima.</i>	3.7. Električna potencijalna energija. Električni potencijal. Napon. Rad i snaga u električnim sustavima. Električni kapacitet. Kondenzatori.

R. br. NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
4. ELEKTRODINAMIKA	4.1. Gibanje naboja pod utjecajem električnog polja. 4.2. Električna struja. 4.3. Električni otpor. Ohmov zakon. Izvori napona. Unutarnji napon izvora. Rad i snaga električne struje. Otpornici. Spajanje otpornika. Instrumenti za mjerenje struje i napona. 4.4. Magnetska sila. 4.5. Magnetsko polje električne struje. 4.6. Magnetski tok. 4.7. Elektromagnetska indukcija. Međuindukcija i samoindukcija. Induktivitet. Električni generator. Izmjenični napon i struja.

### 3. razred

R. br. NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
5. TITRANJE I VALOVI	5.1. Mehaničko titranje i valovi. Harmoničko titranje. Prigušeno i prisilno titranje. Rezonancija. Valno gibanje. Brzina vala. Refleksija valova. Stojni val. Valovi zvuka. Ultrazvuk. 5.2. Elektromagnetsko zračenje. Elektromagnetski titraji. Nastajanje elektromagnetskih valova. Rasprostiranje elektromagnetskih valova. Brzina svjetlosti. Spektar elektromagnetskih valova.
6. OPTIKA I OPTIČKI SUSTAVI	6.1. Obilježja svjetlosti. 6.2. Osnovni zakoni geometrijske optike. Odbijanje svjetlosti. Zrcala. Lom i disperzija svjetlosti. Leće. 6.3. Svjetlost kao val. Interferencija svjetlosti. Ogib svjetlosti. Polarizacija svjetlosti.
7. ATOMI I KVANTI	7.1. Atomi i kvanti. Fotoelektrični efekt. Valno-čestična obilježja pri opisu prirode. Razvoj modela atoma. Primjena spoznaja o atomu. 7.2. Atomska jezgra. Struktura atomske jezgre. Nuklearne sile. Radioaktivnost. Fisija.

## RAZRADA MODULA

Razradom modula predlažu se prošireni i izborni sadržaji koje škole mogu birati za izvedbene programe. Na kraju modula ili nastavne cjeline izrečeni su samo neki od ciljeva za sve škole, ostale ciljeve treba odrediti u izvedbenom programu koji će ovisiti o profilu škole.

### 1. GIBANJE

#### 1.1. Put i pomak

- 1.1.1. Skalari i vektori.
- 1.1.2. Operacije s vektorima.

#### 1.2. Brzina

- 1.2.1. Srednja i trenutna brzina.
- 1.2.2. Grafičko prikazivanje gibanja.
- 1.2.3. Izračunavanje puta iz brzine pri nejednolikom gibanju.

#### 1.3. Akceleracija

- 1.3.1. Srednja i trenutna akceleracija.
- 1.3.2. Pozitivna i negativna akceleracija.

#### 1.4. Gibanje s konstantnom akceleracijom

- 1.4.1. Jednoliko pravocrtno gibanje
- 1.4.2. Jednoliko ubrzano i usporeno gibanje.
- 1.4.3. Gibanje s početnom brzinom.

#### 1.5. Slobodni pad

- 1.5.1. Hici

#### 1.6. Kružno gibanje

#### 1.7. Translacija i rotacija

- 1.7.1. Analogija između zakona za translaciju i rotaciju.

Nakon obrade ovog modula učenik bi trebao znati:

- razliku između pomaka i puta;
- definirati i objasniti srednju i trenutnu brzinu te akceleraciju;
- riješavati zadatke iz gibanja s konstantnom akceleracijom;
- objasniti kutnu brzinu, kutnu akceleraciju i centripetalnu akceleraciju.

## 2. SILE I POLJA

### 2.1. Sila i masa.

- 2.1.1. Mjerenje sile. Dinamometar.
- 2.1.2. Slaganje i rastavljanje sila.

### 2.2. Količina gibanja

- 2.2.1. Promjena količine gibanja s brzinom.

### 2.3. Newtonovi zakoni mehanike

- 2.3.1. Impuls sile.
- 2.3.2. Zakon očuvanja količine gibanja.
- 2.3.3. Centripetalna sila.
- 2.3.4. Inercijski i neinercijski sustavi.

### 2.4. Gravitacijska sila i polje.

- 2.4.1. Keplerovi zakoni.
- 2.4.2. Opći zakon gravitacije.
- 2.4.3. Razlika sile teže i gravitacijske sile.
- 2.4.4. Gibanje planeta i satelita.
- 2.4.5. Prva kozmička brzina.
- 2.4.6. Jakost gravitacijskog polja.

- 2.5. Električna sila i polje
  - 2.5.1. Električni naboj
  - 2.5.2. Zakon o očuvanju električnog naboja
  - 2.5.3. Coulombov zakon
  - 2.5.4. Odnos gravitacijske i električne sile
  - 2.5.5. Jakos električnog polja
  - 2.5.6. Električno polje točkastog naboja i kondenzatora
  - 2.5.7. Električno polje u vodiču i izolatoru
  - 2.5.8. Gibanje naboja pod utjecajem električnog polja
- 2.6. Magnetsko polje
  - 2.6.1. Trajni magneti.
  - 2.6.2. Magnetske domene.
- 2.7. Sile u mehanici
  - 2.7.1. Trenje.
  - 2.7.2. Elastična sila. Hookeov zakon.
  - 2.7.3. Djelovanje sile na kruto tijelo. Moment sile.
  - 2.7.4. Rotacija krutog tijela, moment tromosti.
  - 2.7.5. Kutna količina gibanja.
  - 2.7.6. Ravnoteža krutog tijela.
- 2.8. Sile u tekućinama i plinovima. Tlak.
  - 2.8.1. Vanjski tlak na fluide.
  - 2.8.2. Hidrostatski i atmosferski tlak.
  - 2.8.3. Uzgon.
  - 2.8.4. Sila viskoznog trenja i otpor sredstva.

Nakon obrade ovog modula učenik bi trebao znati:

- fizikalne veličine: masu, silu i količinu gibanja;
- primijeniti Newtonove zakone;
- opisati gravitacijsku silu;
- razliku između sile teže, težine i gravitacijske sile;
- primijeniti Coulombov zakon;
- usporediti gravitacijsku i električnu silu i polje;
- opisati električno polje kondenzatora;
- objasniti sile u mehanici (trenje, elastična sila);
- definirati moment sile;
- primijeniti uvjete ravnoteže;
- definirati tlak;
- mjeriti tlak.

### 3. RAD, ENERGIJA I SNAGA

#### *Rad i energija u mehaničkim sustavima*

- 3.1. Mehanički rad.
  - 3.1.1. Rad stalne sile.
  - 3.1.2. Rad promjenjive sile
  - 3.1.3. Rad kao površina ispod krivulje.
  - 3.1.4. Rad gravitacijske sile.
  - 3.1.5. Rad elastične sile.
  - 3.1.6. Djelotvornost i mehanička prednost stroja.
- 3.2. Energija.
  - 3.2.1. Kinetička i potencijalna energija.
  - 3.2.2. Gravitacijska potencijalna energija.
  - 3.2.3. Potencijalna energija tijela pri elastičnoj deformaciji.
- 3.3. Zakon očuvanja energije i mehaničke energije.
  - 3.3.1. Očuvanje energije pri sudaru.
  - 3.3.2. Očuvanje energije pri titranju
  - 3.3.3. Energija i masa.

### 3.4. Snaga

### 3.5. Rad i energija rotacije

- 3.5.1. Rad i snaga pri rotaciji.
- 3.5.2. Rotacijska kinetička energija.

### 3.6. Primjena zakona očuvanja energije na fluide.

- 3.6.1. Protjecanje fluida. Jednadžba kontinuiteta.
- 3.6.2. Bernoullijeva jednadžba.
- 3.6.3. Rad i snaga pri protjecanju fluida.

Nakon obrade ovih sadržaja, učenik bi trebao znati:

- definirati rad i energiju;
- razlikovati rad i energiju;
- izračunati rad stalne sile;
- uočiti vezu između rada i površine ispod krivulje;
- izračunati rad pri podizanju tereta na kosini i pri sabijanju opruge;
- definirati kinetičku i potencijalnu energiju i očuvanje mehaničke energije;
- primijeniti zakon očuvanja energije na rješavanje problema;
- definirati snagu i jedinice za snagu;
- izračunati rad pri protoku ili promjeni obujma fluida.

*Rad i energija u toplinskim sustavima*

### 3.7. Temperatura, unutrašnja energija i toplina.

- 3.7.1. Toplinsko rastezanje čvrstih tvari i tekućina.
- 3.7.2. Plinski zakoni.
- 3.7.3. Toplinski kapacitet tijela.
- 3.7.4. Promjena agregatnog stanja. Latentna toplina.
- 3.7.5. Kalorimetrija.
- 3.7.6. Prijenos topline.
- 3.7.7. Prvi zakon termodinamike.
- 3.7.8. Rad u termodinamici.
- 3.7.9. Drugi zakon termodinamike.
- 3.7.10. Toplinski strojevi.

Nakon obrade ovih sadržaja učenik bi trebao znati:

- razlikovati toplinu i temperaturu;
- objasniti specifični toplinski kapacitet;
- opisati nekoliko eksperimentalnih metoda za mjerenje toplinskog kapaciteta i latentne topline;
- opisati vezu između rada, topline i unutrašnje energije;
- izračunati djelotvornost energijskog sustava.

*Rad i energija u elektromagnetskim sustavima*

### 3.8. Električna potencijalna energija.

- 3.8.1. Električni potencijal. Napon.
- 3.8.2. Rad i snaga u električnim sustavima.
- 3.8.3. Električni kapacitet. Kondenzatori.
- 3.8.4. Energija električnog polja.

Nakon obrade ovih sadržaja, učenik bi trebao znati:

- izračunati rad i energiju u električnim sustavima;
- objasniti pojam električnog napona;
- izračunati rad pri gibanju naboja u električnom polju;
- izračunati djelotvornost stroja.

## 4. ELEKTRODINAMIKA

### 4.1. Gibanje naboja pod utjecajem električnog polja.

#### 4.1.1. Elementarni naboj. Milikanov pokus.

### 4.2. Električna struja.

#### 4.2.1. Električni strujni krug.

#### 4.2.2. Jakost i gustoća struje.

#### 4.2.3. Atomistički opis električne struje.

### 4.3. Električni otpor. Ohmov zakon.

#### 4.3.1. Ovisnost otpora o temperaturi.

#### 4.3.2. Izvori napona. Unutarnji napon izvora.

#### 4.3.3. Rad i snaga električne struje.

#### 4.3.4. Otpornici. Spajanje otpornika.

#### 4.3.5. Kirchhoffova pravila.

#### 4.3.6. Instrumenti za mjerenje struje i napona.

### 4.4. Magnetska sila.

#### 4.4.1. Sila na naboj u gibanju kroz magnetsko polje.

#### 4.4.2. Sila na vodič kojim teče struja u magnetskom polju.

### 4.5. Magnetsko polje električne struje.

#### 4.5.1. Oerstedov pokus.

#### 4.5.2. Magnetsko polje ravnog vodiča kojim teče struja.

#### 4.5.3. Magnetska svojstva tvari. Permeabilnost.

#### 4.5.4. Magnetsko polje zavojnice.

#### 4.5.5. Djelovanje struje na struju. Definicija ampera.

### 4.6. Magnetski tok.

### 4.7. Elektromagnetska indukcija.

#### 4.7.1. Međuindukcija i samoindukcija. Induktivitet.

#### 4.7.2. Energija magnetskog polja.

#### 4.7.3. Električni generatori.

#### 4.7.4. Izmjenični napon i struja.

#### 4.7.5. Reaktivni otpori.

#### 4.7.6. Snaga izmjenične struje. Transformatori.

Nakon obrade ovog modula učenik bi trebao znati:

- objasniti struju i otpor gibanjem elektrona;
- definirati jakost i gustoću struje;
- objasniti Ohmov zakon i razliku omskih i neomskih otpora,
- paralelni i serijski spoj vodiča;
- primijeniti načelo očuvanja naboja;
- mjeriti napon, struju i otpor;
- izračunati rad i snagu struje;
- izračunati magnetsko polje i silu među strujama;
- izračunati silu na naboj u magnetskom polju i putanju naboja;
- izračunati inducirani napon;
- pokusom proizvesti indukciju;
- objasniti rad generatora.

## 5. TITRANJE I VALOVI

### 5.1. Mehaničko titranje i valovi.

#### 5.1.1. Harmoničko titranje.

#### 5.1.2. Matematičko njihalo.

#### 5.1.3. Prigušeno i prisilno titranje. Rezonancija.

#### 5.1.4. Valno gibanje. Brzina vala.

#### 5.1.5. Refleksija valova. Stojni val.

#### 5.1.6. Valovi zvuka. Ultrazvuk.

## 5.2. Elektromagnetsko zračenje.

- 5.2.1 Elektromagnetski titraji.
- 5.2.2. Nastajanje elektromagnetskih valova.
- 5.2.3. Rasprostiranje elektromagnetskih valova. Brzina svjetlosti.
- 5.2.4. Spektar elektromagnetskih valova.

Nakon obrade ovog modula učenik bi trebao znati:

- objasniti harmoničko titranje;
- izračunati period i frekvenciju;
- razumjeti pojavu rezonancije;
- objasniti nastajanje valova;
- razlikovati longitudinalne i transverzalne valove;
- definirati pomak, amplitudu, valnu duljinu, frekvenciju, brzinu i fazu vala;
- razlikovati progresivne i stojne valove;
- objasniti zvučne valove;
- svojstva i dobivanje ultrazvuka;
- usporediti električne i mehaničke titraje;
- podjelu elektromagnetskih valova po frekvencijama odnosno valnim duljinama.

## 6. OPTIKA I OPTIČKI SUSTAVI

### 6.1. Obilježja svjetlosti.

- 6.1.1. Snop i zraka svjetlosti.
- 6.1.2. Razlika između geometrijske i valne optike.
- 6.1.3. Izvori svjetlosti. Fotometrija.

### 6.2. Osnovni zakoni geometrijske optike.

- 6.2.1. Odbijanje svjetlosti. Zrcala.
- 6.2.2. Lom i disperzija svjetlosti.
- 6.2.3. Leće.
- 6.2.4. Optički sustavi.

### 6.3. Svjetlost kao val.

- 6.3.1. Interferencija svjetlosti.
- 6.3.2. Ogib ili difrakcija svjetlosti.
- 6.3.3. Polarizacija svjetlosti.

Nakon obrade ovog modula učenik bi trebao znati:

- opisati svjetlost geometrijski i valno;
- objasniti zakone refleksije i loma;
- računom i crtežom dobiti sliku predmeta u optičkom sustavu;
- primijeniti zakone refleksije i loma;
- povezati indeks loma i brzinu svjetlosti;
- objasniti disperziju na prizmi i rešetki;
- iz podataka o zrcalu ili leći izračunati žarišnu daljinu;
- objasniti interferenciju i ogib;
- razlikovati polarizirani val od nepolariziranog;
- primjene polarizacije.

## 7. ATOMI I KVANTI

### 7.1. Atomi i kvanti.

- 7.1.1. Fotoelektrični efekt.
- 7.1.2. Valno-čestična obilježja pri opisu prirode.
- 7.1.3. Razvoj modela atoma.
- 7.1.4. Emisija i apsorpcija zračenja iz atoma.
- 7.1.5. Klasična i kvantna fizika.
- 7.1.6. Veze među atomima. Poluvodiči.
- 7.1.7. Primjena spoznaja o atomu.



## 7.2. Atomska jezgra.

7.2.1. Struktura atomske jezgre. Nuklearne sile.

7.2.2. Radioaktivnost.

7.2.3. Zakon radioaktivnog raspada.

7.2.4. Fisija.

7.2.5. Fuzija.

7.2.6. Osnove dozimetrije.

Nakon obrade ovog modula učenik bi trebao znati:

- objasniti dvojni prirodu elektromagnetskog zračenja i tvari;
- izračunati energiju i količinu gibanja fotona i valnu duljinu elektrona;
- objasniti kvantiziranost u mikrosvijetu;
- opisati emisiju i apsorpciju svjetlosti u atomu;
- strukturu atomske jezgre;
- objasniti pojavu radioaktivnosti;
- objasniti dobivanje nuklearne energije.

## DIDAKTIČKE UPUTE

Modularni pristup zasnovan na jedinstvenom tehničkom konceptu primjenjujemo u izradi programa fizike s manjim brojem sati, tj. u trogodišnjem i dvogodišnjem učenju fizike.

Slikovito može se to prikazati pomoću stabla na čijem su deblu osnovni sadržaji, a zatim slijede deblje i tanje grane te grančice, tako da se može "penjati" po stablu do određene visine, određenih grana, već prema satnici, potrebama i mogućnostima.

Na primjer, kada se obrađuje modul *Rad*, najprije se odredi i obradi pojam rada i energije, njihove jedinice, te razlika i povezanost. Zatim se računa rad u jednostavnim, ali važnim primjenama, naglasi kako ta fizikalna veličina ujedinjuje mnoga područja fizike, što se kroz primjene i primjere obradi u spomenuta četiri glavna područja fizike (mehanici, toplini, fluidima i elektromagnetizmu).

Razina na kojoj treba ostvarivati program je od popularno-fenomenološke i rješavanja kvalitativnih problema pomoću pokusa do rješavanja kvantitativnih problema i zadataka. Osnovni cilj ostvarivanja svakog sadržaja treba biti razumijevanje fizikalnog smisla pa je konstrukciju pojmova, modela i teorija potrebno započeti od pokusa odnosno pojave i kvalitativnog shvaćanja te postupno uvoditi formalno-matematički opis i to samo onaj koji su učenici svladali u matematici.

## MATERIJALNI UVJETI ZA IZVOĐENJE NASTAVE

Zahtjevi za prostorom i opremom obuhvaćaju specijaliziranu učionicu za fiziku s demonstracijskim stolom i stolovima za učenike prikladnim za izvođenje samostalnog učeničkog pokusa te mogućnost korištenja vode i niskonaponskih izvora električne struje.

Pribor za izvođenje pokusa sadržan je u kompletima demonstracijskih i učeničkih pokusa za srednje škole te u ostaloj opremi koja postoji na tržištu.

## KADROVSKI UVJETI

Nastavu fizike mogu ostvarivati: prof. fizike, prof. fizike i još jednog predmeta, dipl. ing. fizike s položenom pedagoško-psihološkom i metodičkom skupinom predmeta.

## LITERATURA

Jakopović, Kulišić: *Fizika 1*, udžbenik za I. razred, Školska knjiga  
Jakopović, Kulišić: *Fizika 2*, udžbenik za II. i III. razred, Školska knjiga

## C. ČETVEROGODIŠNJI PROGRAM FIZIKE

Zanimanje: za sva zanimanja s četverogodišnjim učenjem fizike

### SVRHA I CILJ

Uloga je fizike u obrazovanju tehničara i inženjera velika. Fizikalni zakoni imaju temeljno značenje, a fizikalne se metode primjenjuju u mnogim područjima. Uz općeobrazovno značenje, fizika je i temelj tehnike.

Pri izradi ovog programa primijenili smo tradicionalni pristup, u kojem se fizika dijeli u mehaniku, toplinu, elektricitet i magnetizam, optiku, te druga područja suvremene fizike. Ovakav pristup pogodan je za tehničke škole s četverogodišnjim učenjem fizike, međutim, teško ga je primijeniti na škole s malom satnicom, kao što su razne tehničke i industrijske škole.

Program nije detaljno sadržajno razrađen, nego samo okvirno, a škole će samostalno sastaviti svoje izvedbene programe uzimajući u obzir stručni smjer, uvjete i broj nastavnih sati u pojedinoj školi. Sastavljen je tako da omogući razumijevanje načina fizikalnog razmišljanja i pristupa prirodi i tehnici te primjenu usvojenih znanja na probleme značajne za stručni profil kojem je namijenjen. Programom se također želi postići mogućnost vertikalne propusnosti u obrazovanju, tj. omogućiti nastavak školovanja u tehnici, tehnologiji i prirodnim znanostima.

Osnovni ciljevi programa su:

- osposobiti učenike za primjenu fizikalnih spoznaja u suvremenom životu, tehnici i tehnologiji;
- proširiti i formalizirati znanje učenika stečeno u osnovnoj školi;
- ovladati u potpunosti postupcima i metodama mjerenja važnim za primjenu u tehnici i tehnološkim procesima;
- razumjeti način stvaranja u znanosti od hipoteze preko pokusa do teorijskog modela;
- steći sposobnost rješavanja kvalitativnih i kvantitativnih zadataka iz fizike;
- steći sposobnost povezivanja teorijskog i praktičnog aspekta fizikalnih zakonitosti radi primjene u tehnici i tehnologiji.

### PROGRAMSKI SADRŽAJI

#### 1. razred

---

R. br.	NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
--------	------------------	-------------------

---

1.	GIBANJE	Pomak i put. Srednja i trenutna brzina. Akceleracija. Nejednoliko gibanje. Jednoliko pravocrtno gibanje. Jednoliko ubrzano i usporeno pravocrtno gibanje. Slobodni pad. Hici. Kružno gibanje.
----	---------	--

2.	SILE I ZAKONI GIBANJA	Sila i masa. Newtonovi zakoni mehanike. Težina i gustoća tijela. Količina gibanja. Zakon očuvanja količine gibanja. Trenje. Centripetalna sila. Elastična sila.
----	-----------------------	--

3.	RELATIVNOST GIBANJA I INERCIJSKE SILE	Načelo relativnosti. Inercijski i neinercijski sustavi. Inercijske sile u pravocrtno i kružno akceleriranom sustavu.
----	--	---

R. br. NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
4. RAD I ENERGIJA	Rad stalne i promjenjive sile. Snaga. Pozitivan i negativan rad. Energija. Kinetička i potencijalna energija. Zakon očuvanja energije Vrste i pretvorbe energije. Sudari. Mehanički učinak i djelotvornost strojeva.
5. GRAVITACIJA	Newtonov zakon opće gravitacije. Zemljino gravitacijsko polje. Keplerovi zakoni. Ustrojstvo Sunčeva sustava. Gravitacija u Svemiru.
6. TEKUĆINE I PLINOVI	Agregatna stanja i svojstva tvari. Sile i tlak u tekućinama i plinovima. Vanjski tlak na fluid. Pascalov zakon. Hidrostatski i atmosferski tlak. Uzgon. Arhimedov zakon. Protjecanje fluida. Jednadžba kontinuiteta. Bernoullijeva jednadžba. Sile u realnim fluidima.

## 2. razred

R. br. NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
1. ELEKTROSTATIKA	Električni naboji. Elementarni naboj. Coulombova sila. Električno polje. Električna influencija. Električna potencijalna energija. Električni potencijal i napon. Električni kapacitet i kondenzatori. Spajanje kondenzatora. Energija kondenzatora i električnog polja.
2. ELEKTRIČNA STRUJA	Jakost i smjer električne struje. Gustoća struje. Električni otpor. Ohmov zakon. Ovisnost otpora o temperaturi. Izvori napona. Napon izvora i unutrašnji otpor. Zakoni očuvanja naboja i energije: Kirchhoffova pravila.  Rad i snaga električne struje. Otpornici. Spajanje otpornika. Instrumenti za mjerenje struje i napona.
3. MAGNETSKO POLJE	Magneti. Zemljin magnetizam. Magnetsko polje električne struje. Jakost magnetskog polja. Magnetska indukcija. Gibanje nabijenih čestica u električnom i magnetskom polju.

R. br. NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
	Magnetski tok. Magnetsko polje u tvarima. Permeabilnost. Djelovanje magnetskog polja na struju. Djelovanje struje na struju. Definicija ampera.
4. ELEKTROMAGNETSKA INDUKCIJA	Inducirani napon. Faradayev zakon indukcije. Lenzovo pravilo. Samoindukcija i induktivitet. Energija magnetskog polja. Električni generatori.
5. IZMJENIČNA STRUJA	Izmjenični napon i struja. Efektivne vrijednosti napona i struje. Induktivni i kapacitivni otpor. RLC-krug. Električna rezonancija. Snaga izmjenične struje. Transformator.

### 3. razred

R. br. NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
1. TOPLINA I TEMPERATURA	Temperatura. Toplinsko rastezanje. Plinski zakoni. Toplina i unutarnja energija. Toplinski kapacitet. Promjena agregatnog stanja. Latentna toplina. Kalorimetrija.
2. TERMODINAMIKA	Prvi zakon termodinamike. Rad pri promjeni stanja plina. Drugi zakon termodinamike. Toplinski strojevi i njihova djelotvornost. Toplinske pumpe i hladnjaci. Motori s unutrašnjim izgaranjem.
3. GIBANJE KRUTOG TIJELA	Kruta i čvrsta tijela. Moment sile. Rotacija krutog tijela. Momenti tromosti. Rad i snaga pri rotaciji. Rotacijska kinetička energija. Moment količine gibanja i njegovo očuvanje. Analogija zakona za translaciju i rotaciju.
4. STATIKA KRUTOG TIJELA	Djelovanje sila na kruto tijelo. Ravnoteža krutog tijela na koje djeluju dvije i tri sile. Djelovanje paralelnih sila na kruto tijelo. Težište. Par sila. Uvjeti ravnoteže krutog tijela. Vrste ravnoteže.

R. br. NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
5. TITRANJE	Elastičnost tijela. Hookeov zakon. Elastična sila. Harmoničko titranje. Matematičko njihalo. Energija titranja. Prigušeno i prisilno titranje. Rezonancija. Elektromagnetski titraji.
6. VALOVI	Valno gibanje. Brzina vala. Refleksija valova. Superpozicija valova. Stojni val. Valovi zvuka. Jakost i glasnoća zvuka. Ultrazvuk.

#### 4. razred

R. br. NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
1. MEĐUDJELOVANJA I RELATIVNOST GIBANJA	Osnovna međudjelovanja u prirodi. Relativnost gibanja. Relativističko zbrljanje brzina. Energija i količina gibanja u relativističkoj fizici. Elektromagnetski valovi. Maxwellova teorija elektromagnetizma. Spektar elektromagnetskih valova. Energija elektromagnetskog vala.
2. OPTIKA I OPTIČKI SUSTAVI	Priroda i brzina svjetlosti. Svjetlosni izvori. Fotometrija. Refleksija svjetlosti. Zrcala. Lom svjetlosti. Ravni i sferni dioptri. Totalna refleksija. Svjetlovod i optička vlakna. Leće. Disperzija svjetlosti. Ljudsko oko. Optički instrumenti. Interferencija i ogib svjetlosti. Polarizacija svjetlosti
3. ATOMI I KVANTI	Zračenje užarenih tijela. Fotoelektrični efekt. Čestična priroda svjetlosti. Model atoma. Emisija i apsorpcija svjetlosti iz atoma. Valna priroda elektrona. Elektronski mikroskop.
Kvantna fizika.	
4. ČVRSTO STANJE TVARI	Kristalne i amorfne tvari. Tipovi vezanja u kristalima. Vodljivost metala. Izolatori. Poluvodiči. Poluvodiči s primjesama.
5. ATOMSKA JEZGRA	Struktura atomske jezgre. Izotopi. Nuklearne sile. Energija vezanja jezgre.

---

Radioaktivnost.  
Nuklearne reakcije. Fisija i fuzija.  
Dobivanje nuklearne energije.  
Osnove dozimetrije.

---

## DIDAKTIČKE UPUTE

U prvom se razredu obrađuju lakše svladivi dijelovi mehanike i mehanike fluida. Teži sadržaji (kao npr. titranje, valovi, gibanje krutog tijela), koji zahtijevaju i više znanja i stariju učeničku dob, ostavljaju se za više razrede. U drugom se razredu obrađuju elektricitet i magnetizam, istosmjerne i izmjenične struje. U trećem se razredu obrađuju toplina i termodinamika, kruto tijelo, titranje i valovi. U četvrtom se razredu obrađuju optika i optički sustavi, valno-čestična priroda svjetlosti i tvari, kvantno-mehanički model atoma i najosnovnije iz fizike jezgre i poluvodiča.

Program je napisan u obliku sadržaja udžbenika tako da već naslov što bolje opiše sadržaj. Obrada nekih naslova bit će kraća, nekih dulja. Neki naslovi, ovisno o školi i broju nastavnih sati, mogu se izostaviti, a neki izabrati.

Nastava fizike treba biti problemski usmjerena i otvorena prema izboru u izvedbenom programu. Intenzitet obrade pojedinih sadržaja i izbor primjera na razini izvedbenog programa ovisit će o stručnom smjeru i uvjetima u pojedinoj školi te broju sati predviđenih nastavnim planom, što omogućuje individualizaciju nastave te sticanje osobnosti i ugleda pojedine škole.

Važnu ulogu u nastavi fizike imaju i opiti, eksperimentalna metoda važna je metoda u fizici. U procesu učenja, učenici se upoznaju s osnovnim klasičnim eksperimentima (Galileo, Newton, Faraday, Millikan, itd.), a i sami izvode razne pokuse i mjerenja ovisno o opremljenosti škole.

Gradivo je ravnomjerno raspoređeno po godinama i u svakom razredu može se složiti u dvadesetak tema. Ostatak vremena je za pokuse, mjerenja, rješavanje zadataka i utvrđivanje gradiva.

## MATERIJALNI UVJETI ZA IZVOĐENJE NASTAVE

Koncepcija programa fizike zahtijeva da se nastava odvija u specijaliziranoj učionici i praktikumu s kabinetskim za pripremu nastave. Minimum prostornog standarda i opreme obuhvaća specijaliziranu učionicu za fiziku s demonstracijskim stolom i stolovima za učenike prikladnim za izvođenje samostalnog učeničkog pokusa te mogućnost korištenja vode i niskonaponskih izvora električne struje.

Pribor za izvođenje pokusa sadržan je u kompletima demonstracijskih i učeničkih pokusa za srednje škole te u ostaloj opremi koja postoji na tržištu.

## KADROVSKI UVJETI

Nastavu fizike mogu ostvarivati: prof. fizike, prof. fizike i još jednog predmeta, dipl. ing. fizike s položenom pedagoško-psihološkom i metodičkom skupinom predmeta.

## LITERATURA

Jakopović, Lopac: *Fizika 1*, udžbenik za I. razred, Školska knjiga  
Kulišić: *Fizika 2*, udžbenik za II. razred, Školska knjiga  
Kulišić: *Fizika 3*, udžbenik za III. razred, Školska knjiga  
Lopac, Kulišić: *Fizika 4*, udžbenik za IV. razred, Školska knjiga

# PREDMET: MATEMATIKA

## UVODNE NAPOMENE

U nastavnim planovima strukovnih škola za obrazovne profile u četverogodišnjem i trogodišnjem trajanju matematika je zastupljena s različitim brojem nastavnih sati. Iz toga proizlazi nužna potreba različitih modela programa matematike. Zato su izrađeni programi u kojima su matematički sadržaji po opsegu usklađeni s brojem nastavnih sati i prilagođeni zanimanjima za koja se učenici obrazuju. Također se vodilo računa o tome da se učenici stručnih škola, posebice onih s četverogodišnjim trajanjem osposobljavaju za daljnje školovanje, tj. studiranje na fakultetima.

Predloženi osnovni modeli mogu se uspješno prilagoditi svim tipovima stručnih škola. Pri dodatnoj razradi i ostvarenju programa potrebno je uvažavati tip škole i dužinu trajanja obrazovanja.

Od ukupnog broja nastavnih sati, planiranih za ostvarenje pojedinih programa, potrebo je da 10% fonda sati posebno koristiti za matematičke sadržaje u funkciji sturke.

Očekujemo da će kreativnost nastavnika u realizaciji tih programa biti bitan doprinos kvalitetnom ostvarivanju ciljeva i zadaća nastave matematike.

## CILJEVI I ZADAĆE

Nastava matematike u srednjim stručnim školama omogućuje da učenici usvoje matematičko znanje potrebo za razumijevanje pojava i zakonitosti u prirodi i društvu te da ih osposobljava za primjenu usvojenog znanja u praktičnom životu i za nastavak školovanja.

Zadaća je nastave matematike:

— da učenici stječu znanja potrebna za razumijevanje kvantitativnih odnosa i zakonitosti u raznim pojavama u prirodi, društvu i praktičnom životu

— da učenici dobiju matematička znanja koja su nužna za uključivanje u rad, praćenje suvremenog znanstveno-tehnološkog razvoja i za nastavak obrazovanja

— da učenici postupno svladavaju osnovne elemente matematičkog jezika, razvijaju sposobnost izražavanja matematičkim jezikom, razvijaju smisao za pojmovno i apstraktno mišljenje te za logičko-deduktivnu prosudbu

— da učenici usvajaju metodu matematičkog mišljenja koje se očituje u preciznom formuliranju pojmova, logičnom zaključivanju i algoritamskom rješavanju problema

— da učenici razvijaju logično mišljenje, sposobnosti za pravilno rasuđivanje i zaključivanje, matematičku intuiciju, maštu i stvaralačko matematičko mišljenje

— da kod učenika razvije preciznost i konciznost u izražavanju, te urednost, ustrojost i sistematičnost u radu

## SADRŽAJ

### I. razred

Broj sati: 4+4+4+4

4 sata tjedno

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup realnih brojeva	Skup racionalnih brojeva. Uređaj na skupu racionalnih brojeva. Smještanje racionalnih brojeva na pravac. Skup realnih brojeva. Brojevni pravac. Osnovna svojstva zbrajanja i množenja realnih brojeva. Kvadrat i kub binoma. Razlika kvadrata i razlika kubova. Rastav na faktore. Mjere i višekratnici. Algebarski razlomci. Linearne jednadžbe i problemi prvog stupnja.
2.	Uređaj u skupu realnih brojeva	Uređaj u skupu realnih brojeva. Linearne nejednadžbe i sustavi linearnih nejednadžbi s jednom nepoznanicom. Apsolutna vrijednost realnog broja. Formula za udaljenost točaka na brojevnom pravcu. Jednadžbe i nejednadžbe s apsolutnim vrijednostima.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJ
3.	Koordinatni sustav u ravnini	Koordinatni sustav u ravnini. Formula za udaljenost dviju točaka u koordinatnom sustavu. Graf linearne i afine funkcije. Graf funkcije $f(x)= x $ . Sjecište dvaju pravaca i linearni sustavi. Problemi prvog stupnja s dvije nepoznanice. Pojam vektora. Zbrajanje vektora. Množenje vektora realnim brojem. Koordinate i duljina vektora u koordinatnom sustavu.
4.	Sukladnost i sličnost	Sukladnost trokuta. Primjene sukladnosti. Proporcionalnost. Telesov teorem. Sličnost trokuta i primjene. Homotetija. Primjene na geometrijske konstrukcije.
5.	Potencije i korijeni	Potencije. Računanje s potencijama istih i različitih baza. Korijeni. Iracionalne jednadžbe. Potencije s racionalnim eksponentima.
6.	Kružnica i krug. Pravilni poligoni	Opseg i površina kruga. Duljina luka i površina kružnog isječka. Odnos obodnog i središnjeg kuta kružnice. Telesov teorem. Primjene na geometrijske konstrukcije. Tetivni i tangencijalni četverokuti.

**2. razred**  
**4 sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup kompleksnih brojeva	Kvadratna jednadžba. Formula za rješavanje kvadratne jednadžbe. Skup kompleksnih brojeva. Apsolutna vrijednost kompleksnog broja. Dijeljenje kompleksnih brojeva. Prikazivanje kompleksnih brojeva u Gaussovoj ravnini.
2.	Kvadratna jednadžba	Rješavanje kvadratnih jednadžbi. Diskriminanta kvadratne jednadžbe. Vieteove formule. Sustav linearne i kvadratne jednadžbe. Problemi drugog stupnja.
3.	Polinom drugog stupnja i njegov graf	Pojam polinoma drugog stupnja. Grafovi polinoma $f(x)=ax^2$ , $f(x)=ax^2+c$ , $f(x)=a(x-x_0)^2$ , $f(x)=a(x-x_0)^2+c$ i $f(x)=ax+bx+c$ . Zadaci s minimumom i maksimumom. Nultočke polinoma drugog stupnja i njegov graf. Kvadratne nejednadžbe. Presjek pravca i parabole.
4.	Trigonometrija pravokutnog trokuta	Definicije trigonometrijskih funkcija šiljastog kuta. Vrijednosti trigonometrijskih funkcija kutova $30^\circ$ , $45^\circ$ , $60^\circ$ . Tablice vrijednosti trigonometrijskih funkcija. Osnovne relacije među trigonometrijskim funkcijama. Primjena na pravokutni trokut. Primjena u planimetriji.
5.	Eksponencijalne i logaritamske funkcije	Izračunavanje potencije $10^x$ . Eksponencijalna funkcija $x \longrightarrow a^x$ . Kompozicija funkcije i pojam inverzne funkcije. Logaritamska funkcija $x \longrightarrow \log_a x$ kao inverzna funkcija eksponencijalne funkcije $x \longrightarrow a^x$ . Formule za logaritme produkta, potencije, kvocijenta i korijena. Izračunavanje logaritma. Eksponencijalne i logaritamske jednadžbe i nejednadžbe. Neke primjene eksponencijalnih funkcija. Osnovni teoremi o eksponencijalnim i logaritamskim funkcijama.
6.	Geometrija prostora	Aksiomatika geometrije prostora. Ravnina određena točkama i pravcem. Probodište pravca i ravnine. Ravnine



7. Poliedri i rotacijska tijela	<p>na određena sa tri nekolinearne točke. Rastav prostora na dva poluprostora. Paralelnost pravca u prostoru, paralelnost pravca i ravnine i paralelnost dviju ravnina. Okomitost pravca i ravnine, okomitost dvaju mimosmjernih pravaca i okomitost dvaju ravnina. Kut pravca pravca i ravnine i dviju ravnina. Zajednička normala dvaju pravaca. Najkraća udaljenost dvaju mimosmjernih pravaca. Simetrala ravnina dužine i para ukrštenih ravnina.</p> <p>Pojam poliedra. Kvadar i kocka. Oplošje i volumen kvadra i kocke. Uspravna prizma, oplošje i volumen. Kosa prizma. Volumen kose prizme. Piramida, oplošje i volumen. Krnja piramida, oplošje i volumen. Pravilni poliedri. Valjak, stožac, krnji stožac, kugla, oplošje i volumen. Kombinirani zadaci iz stereometrije.</p>
---------------------------------	--

**3. razred**  
**4 sata tjedno**

1. Trigonometrijske funkcije	<p>Brojevnica kružnica. Definicija trigonometrijskih funkcija. Parnost kosinusa, neparnost sinusa. Periodičnost trigonometrijskih funkcija. Određivanje vrijednosti trigonometrijskih funkcija (tablice, džepno računalo). Grafički prikaz trigonometrijskih funkcija. Adicione formule. Pretvorba zbroja trigonometrijskih funkcija u umnožak, i obratno. Trigonometrijske jednadžbe i nejednadžbe.</p>
2. Primjene trigonometrije u geometriji	<p>Primjena trigonometrije pravokutnog trokuta u planimetriji (ponavljanje). Poučak o sinusima. Poučak o kosinusima. Primjene trigonometrije u planimetriji. Primjene trigonometrije u stereometriji, fizici, tehnic i geodeziji.</p>
3. Analitička geometrija u ravnini	<p>Vektori. Pojam vektora. Zbrajanje vektora. Množenje vektora realnim brojem. Linearna kombinacija vektora. Linearna zavisnost i nezavisnost vektora. Duljina vektora. Formula za udaljenost točaka u koordinatnom sustavu. Dijeljenje dužine u danom omjeru. Skalarni produkt vektora. Okomitost vektora. Eksplicitni, implicitni i segmentni oblik jednadžbe pravca. Kut dvaju pravaca (okomitost i paralelnost). Udaljenost točke od pravca. Simetrala kuta. Minimum i maksimum polinoma <math>f(x,y)=Ax+By+C</math> na konveksnom poligonu i linearno programiranje. Jednadžba kružnice. Kružnica određena s tri točke. Presjek pravca i kružnice. Tangenta i normala kružnice. Uvjet dodira pravca i kružnice. Elipsa, hiperbola i parabola. Istostranična hiperbola. Tangenta i normala u točki elipse, hiperbola i parabola. Pojam krivulje 2. reda. Presjek pravca i krivulje 2. reda.</p>

4. razred  
4 sata tjedno

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Brojevi	Prirodni brojevi. Brojevni sustavi. Peanovi aksiomi. Matematička indukcija. Skup cijelih brojeva. Ideja o algebarskim strukturama. Racionalni brojevi. Gustoća i prebrojivost. Postoje brojevi koji nisu racionalni. Skup realnih brojeva. Skup kompleksnih brojeva. Trigonometrijski zapis kompleksnog broja. Moivreove formule. Binomne jednačbe. Osnovni teorem algebre.
2.	Nizovi	Pojam niza. Zadavanje nizova. Monotoni nizovi. Omeđeni nizovi. Limes niza. Teoremi o limesima. Aritmetički niz. Geometrijski niz. Beskonačni geometrijski niz.
3.	Funkcije	Pojam funkcije. Parne i neparne funkcije. Periodične funkcije. Kompozicija funkcije. Inverzna funkcija. Područje definicije funkcije. Pojam funkcijske jednačbe.
4.	Problem izračunavanja površine	Arhimedova metoda ekshautije. Površina kruga. Površina trokuta. Površina ispod luka parabole. Logaritamska krivulja i površina ispod luka krivulje $y=1/x$ . Površina ispod grafa monotone funkcije.
5.	Derivacija	Problem brzine i problem tangete. Tangenta na graf polinoma trećeg stupnja. Tangenta na krivulju. Derivacija funkcije u točki. Derivacija zbroja, razlike, umnoška i kvocijenta funkcija. Derivacija složene funkcije. Derivacije trigonometrijskih funkcija. Derivacija inverzne funkcije. Derivacija eksponencijalnih i logaritamskih funkcija. Neke primjene derivacija.
6.	Integral i primitivna funkcija	Integral funkcije. Primitivna funkcija. Newton-Leibnizova formula. Primjena integrala na izračunavanje površina. Volumeni rotacijskih tijela. Diferencijalne jednačbe za prirodni rast, odnosno pad. Primjena derivacija i integrala u fizici.
7.	Osnovni pojmovi vjerojatnosti	1. Slučajni pokusi. Slučajni događaji. Prostor elementarnih događaja. Operacije s događajima. Vjerojatnost kao relativna frekvencija. Klasična definicija vjerojatnosti. 2. Vjerojatnosni prostor. Definicija i osnovna svojstva vjerojatnosti. Konstrukcija vjerojatnosnog prostora. Razni načini zadavanja vjerojatnosti. Geometrijske vjerojatnosti. 3. Kombinatorika. Osnovni principi prebrajanja. Varijacije i permutacije. Kombinatorike. Binomi i polinomijalni teorem. Primjena kombinatorike na elementarne probleme iz vjerojatnosti.

## PREDMET: MATEMATIKA

Broj sati: 4+3+3+3  
4 sata tjedno

### SADRŽAJ

#### 1. razred

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup realnih brojeva	Skup racionalnih brojeva. Uređaj na skupu racionalnih brojeva. Smještanje racionalnih brojeva na pravac. Skup realnih brojeva. Brojevni pravac. Osnovna svojstva zbrajanja i množenja realnih brojeva. Kvadrat i kub binoma. Razlika kvadrata i razlika kubova. Rastav na faktore. Mjere i višekratnici. Algebarski razlomci. Linearne jednadžbe i problemi prvog stupnja.
2.	Uređaj u skupu realnih brojeva	Uređaj u skupu realnih brojeva. Linearne nejednadžbe i sustavi linearnih nejednadžbi s jednom nepoznanicom. Apsolutna vrijednost realnog broja. Formula za udaljenost točaka na brojevom pravcu. Jednadžbe i nejednadžbe s apsolutnim vrijednostima.
3.	Koordinati sustav u ravnini	Koordinatni sustav u ravnini. Formula za udaljenost dviju točaka u koordinatnom sustavu. Graf linearne i alfine funkcije. Graf funkcije $f(x)= x $ . Sjecište dvaju pravaca i linearni sustavi. Problemi prvog stupnja s dviju nepoznanica. Pojam vektora. Zbrajanje vektora. Množenje vektora realnim brojem. Koordinate i duljina vektora u koordinatnom sustavu.
4.	Sukladnost i sličnost	Sukladnost trokuta. Primjene sukladnosti. Proporcionalnost. Telesov teorem. Sličnost trokuta i primjene. Homotetija. Primjene na geometrijske konstrukcije.
5.	Potencije i korijeni	Potencije. Računanje s potencijama istih i različitih baza. Korijeni. Iracionalne jednadžbe. Potencije s racionalnim eksponentima.
6.	Kružnica i krug. Pravilni poligoni	Opseg i površina kruga. Duljina luka i površina kružnog isječka. Odnos obodnog i središnjeg kuta kružnice. Telesov teorem. Primjene na geometrijske konstrukcije. Tetivni i tangencijalni četverokuti.

#### 2. razred 3 sata tjedno

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup kompleksnih brojeva	Kvadratna jednadžba. Formula za rješavanje kvadratne jednadžbe. Skup kompleksnih brojeva. Apsolutna vrijednost kompleksnog broja. Dijeljenje kompleksnih brojeva. Prikazivanje kompleksnih brojeva u Gaussovoj ravnini.
2.	Kvadratna jednadžba	Rješavanje kvadratnih jednadžbi. Diskriminanta kvadratne jednadžbe. Vieteove formule. Sustav linearne i kvadratne jednadžbe. Problemi drugog stupnja.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
3.	Polinom drugog stupnja i njegov graf	Pojam polinoma drugog stupnja. Grafovi polinoma $f(x)=ax^2$ , $f(x)=ax^2+c$ , $f(x)=a(x-x_0)^2$ , $f(x)=a(x-x_0)^2+c$ i $f(x)=ax^2+bx+c$ . Zadaci s minimumom i maksimumom. Nultočke polinoma drugog stupnja i njegov graf. Kvadratne nejednadžbe. Presjek pravca i parabole.
4.	Trigonometrija pravokutnog trokuta	Definicija trigonometrijskih funkcija šiljastog kuta. Vrijednosti trigonometrijskih funkcija kutova $30^\circ$ , $45^\circ$ , $60^\circ$ . Tablice vrijednosti trigonometrijskih funkcija. Osnovne relacije među trigonometrijskim funkcijama. Primjena na pravokutni trokut. Primjena u planimetriji.
5.	Eksponecijalne i logaritamske funkcije	Izračunavanje potencije $10^x$ . Eksponecijalna funkcija $x \rightarrow a^x$ . Kopozicija funkcije i pojam inverzne funkcije. Logaritamska funkcija $x \rightarrow \log_a x$ kao inverzna funkcija ekspanencijalne funkcije $x \rightarrow a^x$ . Formule za logaritme produkta, potencije, kvocijenta i korijena. Izračunavanje logaritama. Ekspanencijalne i logaritamske jednadžbe.
6.	Poliedri i rotacijska tijela	Pojam poliedra. Kvadar i kocka. Oplošje i volumen kvadra i kocke. Uspravna prizma, oplošje i volumen. Kosa prizma. Volumen kose prizme. Piramida, oplošje i volumen. Krnja piramida, oplošje i volumen. Pravilni poliedri. Valjak, stožac, krnji stožac, kugla, oplošje i volumen

**3. razred**  
**3. sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Trigonometrijske funkcije	Brojeva kružnica. Definicija trigonometrijskih funkcija. Parnost kosinusa, neparnost sinusa. Periodičnost trigonometrijskih funkcija. Određivanje vrijednosti trigonometrijskih funkcija. (Tablice. Uporaba džepnog računala). Grafički prikaz trigonometrijskih funkcija. Adicione formule. Pretvorba zbroja trigonometrijskih funkcija u umnožak, i obratno. Trigonometrijske jednadžbe.
2.	Primjene trigonometrije u geometriji	Primjene trigonometrije pravokutnog trokuta u planimetriji (ponavljanje). Poučak o sinusima. Poučak o kosinusima. Primjene trigonometrije u planimetriji. Primjene trigonometrije u stereometriji, fizici, tehnicima i geodeziji.
3.	Analitička geometrija u ravnini	Vektori. Pojam vektora. Zbrajanje vektora. Množenje vektora realnim brojem. Linearna kombinacija vektora. Duljina vektora. Formula za udaljenost točaka u koordinatnom sustavu. Dijeljenje dužine u danom omjeru. Skalarni produkt vektora. Okomitost vektora. Eksplicitni, implicitni i segmentni oblik jednadžbe pravca. Kut dvaju pravaca (okomitost i paralelnost). Udaljenost točke od pravca. Jednadžba kružnice. Tangenta i normala kružnice. Uvjet dodira pravca i kružnice. Elipsa, hiperbola i parabola. Istostranična hiperbola. Tangenta i

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
		normala u točki elipse, hiperbole i parabole. Pojam krivulje 2. reda. Presjek pravca i krivulje 2. reda.
<b>4. razred</b>		
<b>3. sata tjedno</b>		

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Brojevi	Prirodni brojevi. Brojevni sustavi. Realni aksiomi. Matematička indukcija. Skup cijelih brojeva. Ideja o algebarskim strukturama. Racionalni brojevi. Gustoća i prebrojivost. Postoje brojevi koji nisu racionalni. Skup realnih brojeva. Skup kompleksnih brojeva. Trigonometrijski zapis kompleksnog broja. Moivreove formule. Binomne jednačbe. Osnovni teorem algebre.
2.	Nizovi	Pojam niza. Zadavanje nizova. Monotoni nizovi. Omeđeni nizovi. Limes niza. Teoremi o limesima. Aritmetički niz. Geometrijski niz. Beskonačni geometrijski niz.
3.	Funkcije	Pojam funkcije. Parne i neparne funkcije. Periodične funkcije. Kompozicija funkcije. Inverzna funkcija. Područje definicije funkcije. Pojam funkcijske jednačbe.
4.	Problem izračunavanja površine	Arhimedova metoda ekshautije. Površina kruga. Površina trokuta. Površina ispod luka parabole. Logaritamska krivulja i površina ispod luka krivulje $y=1/x$ . Površina ispod grafa monotone funkcije.
5.	Derivacija	Problem brzine i problem tangente. Tangenta na graf polinoma trećeg stupnja. Tangenta na krivulju. Derivacija funkcije u točki. Derivacija zbroja, razlike, umnoška i kvocijenta funkcija. Derivacija složene funkcije. Derivacije trigonometrijskih funkcija. Derivacija inverzne funkcije. Derivacija eksponencijalnih i logaritamskih funkcija. Neke primjene derivacija.
6.	Integral i primitivna funkcija	Integral funkcije. Primitivna funkcija. Newton-Leibnizova formula. Primjena integrala na izračunavanje površina. Volumeni rotacijskih tijela. Diferencijalne jednačbe za prirodni rast, odnosno pad. Primjena derivacija i integrala u fizici.

## PREDMET: MATEMATIKA

Broj sati: 3+3+3+3

### SADRŽAJ

1. razred  
3. sata tjedno

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup realnih brojeva	Skup racionalnih brojeva. Uređaj na skupu racionalnih brojeva. Smještanje racionalnih brojeva na pravac. Skup realnih brojeva. Brojevni pravac. Osnovna svojstva zbrajanja i množenja realnih brojeva. Kvadrat i kub binoma. Razlika kvadrata i razlika kubova. Rastav na faktore. Mjere i višekratnici. Algebarski razlomci. Linearne jednačbe i problemi prvog stupnja.
2.	Uređaj u skupu realnih brojeva	Uređaj u skupu realnih brojeva. Linearne nejednačbe i sustavi linearnih nejednačbi s jednom nepoznanicom. Apsolutna vrijednost realnog broja. Formula za udaljenost točkaka na brojevnom pravcu. Jednačbe s apsolutnim vrijednostima.
3.	Koordinatni sustav u ravnini	Koordinatni sustav u ravnini. Formula za udaljenost dviju točkaka u koordinatnom sustavu. Graf linearne i alfine funkcije. Graf funkcije $f(x)= x $ . Sjecište dvaju pravaca i linearni sustavi. Problemi prvog stupnja s dvije nepoznane.
4.	Sukladnost i sličnost	Sukladnost trokuta. Primjene sukladnosti. Proporcionalnost. Talesov teorem. Sličnost trokuta i primjene. Homotetija. Primjene na geometrijske konstrukcije.
5.	Potencije i korijeni	Potencije. Računanje s potencijama istih i različitih baza. Korijeni. Iracionalne jednačbe. Potencije s racionalnim eksponentima.
6.	Kružnica i krug. Prvili poligoni	Opseg i površina kruga. Duljina kružnog luka i površina kružnog isječka. Odnos obodnog i središnjeg kuta kružnice. Talesov teorem. Primjene na geometrijske konstrukcije. Tetivni i tangencijalni četverokuti.

2. razred  
3. sata tjedno

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup kompleksnih brojeva	Kvadratna jednačba. Formula za rješavanje kvadratne jednačbe. Skup kompleksnih brojeva. Apsolutna vrijednost kompleksnog broja. Dijeljenje kompleksnih brojeva. Prikazivanje kompleksnih brojeva u Gaussovoj ravnini.
2.	Kvadratna jednačba	Rješavanje kvadratnih jednačbi. Diskriminanta kvadratne jednačbe. Vieteove formule. Sustav linearne

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
3.	Polinom drugog stupnja i njegov graf	i kvadratne jednadžbe. Problemi drugog stupnja. Pojam polinoma drugog stupnja. Grafovi polinoma $f(x)=ax^2$ , $f(x)=ax^2+c$ , $f(x)=a(x-x_0)^2$ , $f(x)=a(x-x_0)^2+c$ i $f(x)=ax^2+bx+c$ . Zadaci s minimumom i maksimumom. Nultočke polinoma drugog stupnja i njegov graf. Kvadratne nejednadžbe. Presjek pravca i parabole.
4.	Trigonometrija pravokutnog trokuta	Definicije trigonometrijskih funkcija šiljastog kuta. Vrijednosti trigonometrijskih funkcija kutova $30^\circ$ , $45^\circ$ , $60^\circ$ . Tablice vrijednosti trigonometrijskih funkcija. Osnovne relacije među trigonometrijskim funkcijama. Primjena na pravokutni trokut. Primjena u planimetriji.
5.	Eksponecijalne i logaritamske funkcije	Izračunavanje potencije $10^x$ . Eksponecijalna funkcija $x \rightarrow a^x$ . Kompozicija funkcije i pojam inverzne funkcije. Logaritamska funkcija $x \rightarrow \log_a x$ kao inverzna funkcija eksponecijalne funkcije $x \rightarrow a^x$ . Formule za logaritme produkta, potencije, kvocijenta i korijena. Izračunavanje logaritama. Eksponecijalne i logaritamske jednadžbe.
6.	Poliedri i rotacijska tijela	Pojam poliedra. Kvadar i kocka. Oplošje i volumen kvadra i kocke. Uspravna prizma, oplošje i volumen. Kosa prizma. Volumen kose prizme. Piramida, oplošje i volumen. Krnja piramida, oplošje i volumen. Pravilni poliedri. Valjak, stožac, krnji stožac, kugla, oplošje i volumen.

3. razred  
3. sata tjedno

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Trigonometrijske funkcije	Brojevnica kuržnica. Definicija trigonometrijskih funkcija. Parnost kosinusa, neparnost sinusa. Periodičnost trigonometrijskih funkcija. Određivanje vrijednosti trigonometrijskih funkcija. (Tablice. Uporaba džepnog računala). Grafički prikaz trigonometrijskih funkcija. Adicione formule. Pretvorba zbroja trigonometrijskih funkcija u umnožak, i obrnuto. Trigonometrijske jednadžbe.
2.	Primjene trigonometrije u geometriji	Primjene trigonometrije pravokutnog trokuta u planimetriji (ponavljanje). Poučak o sinusima. Poučak o kosinusima. Primjene trigonometrije u planimetriji. Primjene trigonometrije u stereometriji, fizici, tehnicima i geodeziji.
3.	Analitička geometrija u ravnini	Vektori. Pojam vektora. Zbrjanje vektora. Množenje vektora realnim brojem. Linearna kombinacija vektora. Duljina vektora. Formula za udaljenost točaka u koordinatnom sustavu. Dijeljenje dužine u danom omjeru. Skalarni produkt vektora. Okomitost vektora. Eksplisiti, implicitni i segmentni oblik jednadžbe pravca. Kut dvaju pravaca (okomitost i paralelnost). Udaljenost točke od pravca. Jednadžba kružnice. Kružnica određena s tri točke. Presjek pravca i kružnice. Tangenta i

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
		normala kružnice. Uvjet dodira pravca i kružnice. Elipsa, hiperbola i parabola. Istostranična hiperbola. Tangenta i normala u točki elipse, hiperbole i parabole. Pojam krivulje 2. reda. Presjek pravca i krivulje 2. reda.

**4. razred**  
**3. sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Brojevi	Prirodni brojevi. Brojevni sustavi. Peanovi aksiomi. Matematička indukcija. Skup cijelih brojeva. Ideja o algebarskim strukturama. Racionalni brojevi. Gustoća i prebrojivost. Postoje brojevi koji nisu racionalni. Skup realnih brojeva. Skup kompleksnih brojeva. Trigonometrijski zapis kompleksnog broja. Moivreove formule. Binomne jednačbe. Osnovni teorem algebre.
2.	Nizovi	Pojam niza. Zadavanje nizova. Monotoni nizovi. Omeđeni nizovi. Limes niza. Teoremi o limesima. Aritmetički niz. Geometrijski niz. Beskonačni geometrijski red.
3.	Funkcije	Pojam funkcije. Parne i neparne funkcije. Periodične funkcije. Kompozicija funkcije. Inverzna funkcija. Područje definicije funkcije. Pojam funkcijske jednačbe.
4.	Problem izračunavanja površine	Arhimedova metoda ekshauzije. Površina kruga. Površina trokuta. Površina ispod luka parabole. Logaritamska krivulja i površina ispod luka krivulje $y=1/x$ . Površina ispod grafa monotone funkcije.
5.	Derivacija	Problem brzine i problem tangente. Tangenta na graf polinoma trećeg stupnja. Tangenta na krivulju. Derivacije trigonometrijskih funkcija. Derivacija inverzne funkcije. Derivacija eksponencijalnih i logaritamskih funkcija. Neke primjene derivacija.
6.	Integral i primitivna funkcija	Integral funkcije. Primitivna funkcija. Newton-Leibnizova formula. Primjena integrala na izračunavanje površina. Volumeni rotacijskih tijela. Diferencijalne jednačbe za prirodni rast, odnosno pad. Primjena derivacija i integrala u fizici.



## PREDMET: MATEMATIKA

Broj sati 3+3+2+2  
3. sata tjedno

### SADRŽAJ

#### 1. razred

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup realnih brojeva	Skup racionalnih brojeva. Uređaj na skupu racionalnih brojeva. Smještanje racionalnih brojeva na pravac. Skup realnih brojeva. Brojevni pravac. Osnovna svojstva zbrajanja i množenja realnih brojeva. Kvadrat i kub binoma. Razlika kvadrata i razlika kubova. Rastav na faktore. Mjere i višekratnici. Algebarski razlomci. Linearne jednačbe i problemi prvog stupnja.
2.	Uređaj u skupu realnih brojeva	Uređaj u skupu realnih brojeva. Linearne nejednačbe i sustavi linearnih nejednačbi s jednom nepoznanicom. Apsolutna vrijednost realnog broja. Formula za udaljenost točkaka na brojevnom pravcu. Jednačbe i nejednačbe s apsolutnim vrijedostima.
3.	Koordinatni sustav u ravnini	Koordinatni sustav u ravnini. Formula za udaljenost dviju točkaka u koordinatom sustavu. Graf linearne i afine funkcije. Graf funkcije $f(x)= x $ . Sjecište dvaju pravaca i linearni sustavi. Problemi prvog stupnja s dvije nepoznanice.
4.	Sukladnost i sličnost	Sukladnost trokuta. Primjene sukladnosti. Proporcionalnost. Talesov teorem. Sličnost trokuta i primjene. Homotetija. Primjene na geometrijske konstrukcije.
5.	Potencije i korijeni	Potencije. Računanje s potencijama istih i različitih baza. Korijeni. Iracionalne jednačbe. Potencije s racionalnim eksponentima.
6.	Kružnica i krug. Pravilni poligoni	Opseg i površina kruga. Duljina kružnog luka i površina kružnog isječka. Odnos obodnog i središnjeg kuta kružnice. Talesov teorem. Primjene na geometrijske konstrukcije. Tetivni i tangencijalni četverokuti.

#### 2. razred 3. sata tjedno

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup kompleksnih brojeva	Kvadratna jednačba. Formula za rješavanje kvadratne jednačbe. Skup kompleksnih brojeva. Apsolutna vrijednost kompleksnog broja. Dijeljenje kompleksnih brojeva. Prikazivanje kompleksnih brojeva u Gaussovoj ravnini.
2.	Kvadratna jednačba	Rješavanje kvadratnih jednačbi. Diskriminanta kvadratne jednačbe. Vieteove formule. Sustav linearne i kvadratne jednačbe. Problemi drugog stupnja.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
3.	Polinom drugog stupnja i njegov graf	Pojam polinoma drugog stupnja. Grafovi polinoma $f(x)=ax^2$ , $f(x)=ax^2+c$ , $f(x)=a(x-x_0)^2$ , $f(x)=a(x-x_0)^2+c$ i $f(x)=ax^2+bx+c$ . Zadaci s minimumom i maksimumom. Nultočke polinoma drugog stupnja i njegov graf. Kvadratne nejednadžbe. Presjek pravca i parabole.
4.	Trigonometrija pravokutnog trokuta	Definicije trigonometrijskih funkcija šiljastog kuta. Vrijedost trigonometrijskih funkcija kutova $30^\circ$ , $45^\circ$ , $60^\circ$ . Tablice vrijednosti trigonometrijskih funkcija. Osnovne relacije među trigonometrijskim funkcijama. Primjena na pravokutni trokut. Primjena u planimetriji.
5.	Eksponecijalne i logaritamske funkcije	Izračunavanje potencije $10^x$ . Eksponecijalna funkcija $x \longrightarrow a^x$ . Kompozicija funkcije i pojam inverzne funkcije. Logaritamska funkcija $x \longrightarrow \log_a$ kao inverzna funkcija ekspanencijalne funkcije $x \longrightarrow a^x$ . Formule za logaritme produkta, potencije, kvocijenta i korijena. Izračunavanje logaritama. Ekspanencijalne i logaritamske jednadžbe.
6.	Poliedri i rotacijska tijela	Pojam poliedra. Kvadar i kocka. Oplošje i volumen kvadra i kocke. Uspravna prizma, oplošje i volumen. Kosa prizma. Volumen kose prizme. Piramida, oplošje i volumen. Krnja piramida, oplošje i volumen. Pravilni poliedri. Valjak, stožac, krnji stožac, kugla, oplošje i volumen.

**3. razred**  
**2. sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Trigonometrijske funkcije	Brojeva kružnica. Definicija trigonometrijskih funkcija. Parnost kosinusa, neparnost sinusa. Periodičnost trigonometrijskih funkcija. Određivanje vrijednosti trigonometrijskih funkcija. (Tablice. Uporaba džepnog računala). Grafički prikaz trigonometrijskih funkcija. Adicione formule. Pretvorba zbroja trigonometrijskih funkcija u umnožak, i obrnuto. Trigonometrijske jednadžbe.
2.	Primjena trigonometrije u geometriji	Primjena trigonometrije pravokutnog trokuta u planimetriji (ponavljanje). Poučak o sinusima. Poučak o kosinusima. Primjena trigonometrije u planimetriji. Primjene trigonometrije u stereometriji, fizici, tehničarima i geodeziji.
3.	Vektori	Vektori. Pojam vektora. Zbrajanje vektora. Množenje vektora realnim brojem. Linearna kombinacija vektora. Duljina vektora. Formula za udaljenost točaka u koordinatnom sustavu. Dijeljenje dužine u danom omjeru. Skalarni produkt vektora. Okomitost vektora.

**4. razred**  
**2. sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Analitička geometrija u ravnini	EksPLICITNI, implicitni i segmentni oblik jednadžbe pravca. Kut dvaju pravaca (okomitost i paralelnost). Udaljenost točke od pravca. Jednadžba kružnice. Kružnica određena s tri točke. Presjek pravca i kružnice. Tangenta i normalna kružnica. Uvjet dodira pravca i kružnice. Elipsa, hiperbola i parabola. Istostranična hiperbola. Tangenta i normala u točki elipse, hiperbole i parabole. Pojam krivulje 2. reda. Presjek pravca i krivulje 2. reda.
2.	Nizovi	Pojam niza. Zadavanje nizova. Monotoni nizovi. Omeđeni nizovi. Limes niza. Aritmetički niz. Geometrijski niz. Beskonačni geometrijski red.

**PREDMET: MATEMATIKA**

Broj sati 2+2+2+2

**SADRŽAJ**

**1. razred**  
**2. sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Prirodni brojevi	Skup prirodnih brojeva. Računske operacije s prirodnim brojevima. Svojstva računarskih operacija. Djeljivost u skupu prirodnih brojeva. Najveća zajednička mjera i najmanji zajednički nazivnik.
2.	Cijeli brojevi	Skup cijelih brojeva. Računarske operacije s cijelim brojevima. Svojstva računarskih operacija. (Računanje sa zgradama).
3.	Racionalni brojevi	Skup racionalnih brojeva. Računske operacije s racionalnim brojevima. Svojstva računarskih operacija. Decimalni zapis racionalnog broja. Računanje s decimalnim brojevima. Smještanje racionalnih brojeva na pravac.
4.	Polinomi	Pojam potencije s prirodnim eksponentom. Operacije s potencijama. Polinomi jedne varijable. Operacije s polinomima dviju varijabli. Kvadriranje i kubiranje binoma. Rastavljanje na faktore. Algebarski razlomci.
5.	Skup realnih brojeva	Drugi korijen. Iracionalni brojevi. Skup realnih brojeva. Koordinatni sustav u ravnini. Udaljeost točaka u koordinatnom sustavu. Polovište dužine. Graf i linearne funkcije.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
6.	Korijeni	Korijeni. Operacije s korijenima. Djelomično korijenovanje. Racionaliziranje nazivnika.
7.	Linearne jednadžbe i nejednadžbe	Linearne jednadžbe s jednom nepoznanicom. Problemi s jednom nepoznanicom. Linearni sustavi. Grafička interpretacija linearnog sustava jednadžbi s dvije nepoznanice. Jednostavnije iracionalne jednadžbe.
8.	Trokut	Problemi s dvije nepoznanice i praktični primjeri. Trokut. Kutovi u trokutu. Vrste trokuta. Poučci o sukladnosti trokuta i primjene. Karakteristike točke trokuta. Trokutu upisana i opisana kružnica. Jednostavnije konstrukcije trokuta. Poučci o sličnosti trokuta i primjene. Opseg i površina trokuta.
9.	Kružnica i krug	Međusobni položaj pravca i kružnica. Tangenta kružnice. Poučak o obodnom i središnjem kutu. Talesov poučak. Konstrukcija tangente kružnice iz točke izvan kružnice.
10.	Poligoni	Vrste četverokuta i svojstva. Opseg i površina pravokutnika, kvadrata, paralelograma i trapeza. Pravilni poligoni. Opseg i površina pravilnih poligona. Opseg i površina kruga.

**2. razred**  
**2. sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup kompleksnih brojeva	Jednadžba $x^2 = -1$ i skup kompleksnih brojeva. Zbrajanje i množenje kompleksnih brojeva. Apsolutna vrijedost kompleksnog broja. Dijeljenje kompleksnih brojeva.
2.	Kvadratna jednadžba	Kvadratna jednadžba. Rješavanje kvadratnih jednadžbi. Diskriminanta kvadratne jednadžbe.
3.	Polinom drugog stupnja i njegov graf	Grafovi polinoma $f(x) = ax^2$ , $f(x) = ax^2 + c$ , $f(x) = a(x-x)^2$ , $f(x) = a(x-x_0)^2 + c$ i $f(x) = ax^2 + bx + c$ . Nultočka polinoma drugog stupnja i njegov graf.
4.	Eksponencijalne i logaritamske funkcije	Izračunavanje potencija $10^x$ . Eksponencijalna funkcija $x \rightarrow 10^x$ . Logaritamska funkcija $x \rightarrow \log x$ . Formule za logaritme produkta, potencije, kvocijenta i korijena. Izračunavanje logaritama.
5.	Trigonometrija pravokutnog trokuta	Mjerenje kuta. Definicija trigonometrijskih funkcija kuta. Vrijednost trigonometrijskih funkcija za $0^\circ$ , $30^\circ$ , $45^\circ$ , $60^\circ$ i $90^\circ$ . Prirodne vrijednosti trigonometrijskih funkcija (tablice ili džepno računalo). Primjena trigonometrijskih funkcija na pravokutan trokut.
6.	Poliedri i rotacijska tijela	Pojam poliedra. Kvadar i kocka, oplošje i volumen kvadra i kocke. Uspravna prizma, oplošje i volumen. Pravilni poliedri. Valjak, stožac, kugla, oplošje i volumen.

**3. razred**  
**2. sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Trigonometrijske funkcije	Brojeva kružnica. Definicija trigonometrijskih funkcija. Parnost kosinusa, neparnost sinusa. Periodičnost trigonometrijskih funkcija (Tablice. Uporaba džepnog računala). Grafički prikaz trigonometrijskih funkcija. Adicione formule. Pretvorba zbroja trigonometrijskih funkcija u umnožak, i obrnuto. Trigonometrijske jednadžbe.
2.	Primjene trigonometrije u geometriji	Primjene trigometrije pravokutog trokuta u planimetriji (ponavljanje). Poučak o sinusima. Poučak o kosinusima. Primjene trigonometrije o planimetriji. Primjene trigonometrije u stereometriji, fizici, tehnici i geodeziji.
3.	Vektori	Vektori. Pojam vektora. Zbrajanje vektora. Množenje vektora realnim brojem. Linearna kombinacija vektora. Duljina vektora. Formula za udaljenost točaka u koordinatnom sustavu. Dijeljenje dužine u danom omjeru. Skalarni produkt vektora. Okomitost vektora.

**4. razred**  
**2. sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Analitička geometrija u ravnini	Eksplisitni, implicitni i segmenti oblik jednadžbe pravca. Kut dvaju pravaca (okomitost i paralelnost). Udaljenost točke od pravaca. Jednadžba kružnice. Kružnica određena s tri točke. Presjek pravca i kružnice. Tangenta i normalna kružnica. Uvjet dodira pravca i kružnice. Elipsa, hiperbola i parabola. Istostranična hiperbola. Tangenta i normala u točki elipse, hiperbole i parabole. Pojam krivulje 2. reda. Presjek pravca i krivulje 2. reda.
2.	Nizovi	Pojam niza. Zadavanje nizova. Monotoni nizovi. Omeđeni nizovi. Limes niza. Aritmetički niz. Geometrijski niz. Beskonačni geometrijski red.

## PREDMET: MATEMATIKA

Broj sati: 2+2+2+0

### SADRŽAJ

1. razred  
2 sata tjedno

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRI SADRŽAJI
1.	Prirodni brojevi	Skup prirodnih brojeva. Računarske operacije s prirodnim brojevima. Svojstva računarskih operacija. Djeljivost u skupu prirodnih brojeva. Najveća zajednička mjera i najmanji zajednički nazivnik.
2.	Cijeli brojevi	Skup cijelih brojeva. Računske operacije s cijelim brojevima. Svojstva računarskih operacija. (Računanje sa zagradama).
3.	Racionalni brojevi	Skup racionalnih brojeva. Računske operacije s racionalnim brojevima. Svojstva računskih operacija. Decimalni zapis racionalnog broja. Računanje s decimalnim brojevima. Smještanje racionalnih brojeva na pravac.
4.	Linearne jednadžbe i nejednadžbe	Linearne jednadžbe s jednom nepoznanicom. Linearne nejednadžbe s jednom nepoznanicom. Problem s jednom nepoznanicom. Linearne sustavi. Grafička interpretacija linearnog sustava jednadžbi s dvije nepoznanice. Problemi s dvije nepoznanice i praktični primjeri.
5.	Polinomi	Pojam potencije s prirodnim eksponentom. Operacije s potencijama. Polinomi jedne varijable. Operacije s polinomima. Polinomi dviju varijabli. Operacije s polinomima dviju varijabli. Kvadriranje i kubiranje binoma. Rastavljanje na faktore. Algebarski razlomci.
6.	Skup realnih brojeva	Drugi korijen. Iracionalni brojevi. Skup realnih brojeva. Koordinatni sustav na pravcu. Operacije s drugim korijenom. Racionaliziranje nazivnika. Jednostavnije iracionalne jednadžbe.
7.	Trokut	Trokut. Kutovi u trokutu. Vrste trokuta. Poučci o sukladnosti trokuta i primjene. Karakteristične točke trokuta. Trokutu upisana i opisana kružnica. Jednostavnije konstrukcije trokuta. Opseg i površina trokuta.
8.	Kružnica i krug	Međusobni položaj pravca i kružnice. Tangenta kružnice. Poučak o obodnom i središnjem kutu. Talesov poučak. Konstrukcija tangente kružnice iz točke izvan kružnice.
9.	Poligoni	Vrste četverokuta i svojstva. Opseg i površina pravokutnika, kvadrata, paralelograma i trapeza. Pravilni poligoni. Opseg i površina pravilnih poligona. Opseg i površina kruga.

**2. razred**  
**2 sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup kompleksnih brojeva	Jednadžba $x^2=-1$ i skup kompleksnih brojeva. Zbrajanje i množenje kompleksnih brojeva. Apsolutna vrijednost kompleksnog broja. Dijeljenje kompleksnih brojeva.
2.	Kvadratna jednadžba	Kvadratna jednadžba. Rješavanje kvadratnih jednadžbi. Diskriminanta kvadratne jednadžbe.
3.	Polinom drugog stupnja i njegov graf	Grafovi polinoma $f(x)=ax^2$ , $f(x)=ax^2+c$ , $f(x)=a(x-x_0)^2$ , $f(x)=a(x-x_0)^2+c$ i $f(x)=ax^2+bx+c$ . Nultočka polinoma drugog stupnja i njegov graf.
4.	Eksponecijalne i logaritamske funkcije	Izračunavanje potencije $10^x$ . Eksponecijalna funkcija $x \longrightarrow 10^x$ . Logaritamska funkcija $x \longrightarrow \log x$ . Formule za logaritme produkta, potencije, kvocijenta i korijena. Izračunavanje logaritama.
5.	Trigonometrija pravokutnog trokuta	Mjerenje kuta. Definicija trigonometrijskih funkcija kuta. Vrijedost trigonometrijskih funkcija za $0^\circ$ , $30^\circ$ , $45^\circ$ , $60^\circ$ i $90^\circ$ . Prirodne vrijednosti trigonometrijskih funkcija (tablice ili džepno računalo). Primjena trigonometrijskih funkcija na pravokutni trokut.
6.	Poliedri i rotacijska tijela	Pojam poliedra. Kvadar i kocka, oplošje i volumen kvadra i kocke. Uspravna prizma, oplošje i volumen. Pravilni poliedri. Valjak, stožac, kugla, oplošje i volumen.

**3. razred**  
**2. sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Trigonometrijske funkcije	Eksponecijalno preslikavanje pravca na kružnicu. Brojeva kružnica. Definicija trigonometrijskih funkcija. Parnost kosinusa, neparnost sinusa i periodičnost sinusa i kosinusa. Adicione formule za kosinus i sinus. Izračunavanje i tablice trigonometrijskih funkcija.
2.	Trigonometrija	Kut. Definicija trigonometrijskih funkcija kuta. Mjerenje kutova. Pravokuti trokut. Kosokutni trokut. Neke primjene trigonometrije.
3.	Pitagorin teorem	Formula za udaljenost u koordinatnom sustavu. Koordinate i duljina vektora u koordinatnom sustavu. Okomitost vektora.
4.	Kružnica	Jednadžba kružnice. Jednadžba $(x-p)^2+(y-q)^2 = r^2$ . Kružnica određena trima točkama.
5.	Pravac	Graf funkcije. Graf polinoma $f(x)=ax+b$ . Dva osnovna zadatka o pravcu. Implicitna jednadžba pravca. Uvjeti okomitosti i paralelnosti pravca. Udaljenost točke od pravca. Presjek pravca i kružnice. Tangenta na kružnicu.
6.	Krivulje drugog reda	Elipsa. Hiperbola. Parabola. Skup nultočaka polinoma drugog stupnja od dvije varijable.

**3. razred**  
**2. sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Pitagorin teorem	Formula za udaljenost u koordinatnom sustavu. Koordinate i duljina vektora u koordinatnom sustavu. Okomitost vektora.
2.	Kružnica	Jednadžba kružnice. Jednadžba $(x-p)^2+(y-q)^2 = r^2$ . Kružnica određena trima točkama.
3.	Pravac	Graf funkcije. Graf polinoma $f(x)=ax+b$ . Dva osnovna zadatka o pravcu. Implicitna jednadžba pravca. Uvjeti okomitosti i paralelnosti pravca. Udaljenost točke od pravca. Presjek pravca i kružnice. Tangenta na kružnicu.
4.	Krivulje drugog reda	Elipsa. Hiperbola. Parabola. Skup nultočaka polinoma drugog stupnja od dvije varijable.

**1. razred**

**Broj sati: 2+2+3**  
**2 sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Prirodni brojevi	Skup prirodnih brojeva. Računske operacije s prirodnim brojevima. Svojstva računskih operacija. Djeljivost u skupu prirodnih brojeva. Najveća zajednička mjera i najmanji zajednički nazivnik.
2.	Cijeli brojevi	Skup cijelih brojeva. Računske operacije s cijelim brojevima. Svojstva računskih operacija. (Računanje sa zagradama).
3.	Racionalni brojevi	Skup racionalnih brojeva. Računske operacije s racionalnim brojevima. Svojstva računskih operacija. Decimalni zapis racionalnog broja. Računanje s decimalnim brojevima. Smještanje racionalnih brojeva na pravac.
4.	Polinomi	Pojam potencije s prirodnim eksponentom. Operacije s potencijama. Polinomi jedne varijable. Operacije s polinomima dviju varijabli. Kvadriranje i kubiranje binoma. Rastavljanje na faktore. Algebarski razlomci.
5.	Skup realnih brojeva	Drugi korijen. Iracionalni brojevi. Skup realnih brojeva. Koordinatni sustav na pravcu. Koordinatni sustav u ravnini. Udaljenost točaka u koordinatnom sustavu. Polovište dužine. Graf linearne funkcije.
6.	Korijeni	Korijeni. Operacije s korijenima. Djelomično korjenovanje. Racionaliziranje nazivnika.
7.	Linearne jednadžbe i nejednadžbe	Linearne jednadžbe s jedom nepoznicom. Linearne nejednadžbe s jedom nepoznicom. Problemi s jednom nepoznicom. Linearni sustavi. Grafička interpretacija linearnog sustava jednadžbi s dvije nepoznаницe.
8.	Trokut	Trokut. Kutovi u trokutu. Vrste trokuta. Poučci o sukladnosti trokuta i primjene. Karakteristične točke trokuta. Trokutu upisana i opisana kružnica. Jednostavnije



R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
9.	Kružnica i krug	konstrukcije trokuta. Opseg i površina trokuta. Međusobi položaj pravca i kružnice. Tangenta kružnice. Poučak o obodnom i središnjem kutu. Talesov poučak. Konstrukcija tangente kružnice iz točke izvan kružnice.
10.	Poligoni	Vrste četverokuta i svojstva. Opseg i površina pravokutnika, kvadrata, paralelograma i trapeza. Pravilni poligoni. Opseg i površina pravilnih poligona. Opseg i površina kruga.

**2. razred**  
**2 sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup kompleksnih brojeva	Jednadžba $x=-1$ i skup kompleksnih brojeva. Zbrajanje i množenje kompleksnih brojeva. Apsolutna vrijednost kompleksnog broja. Dijeljenje kompleksnih brojeva.
2.	Kvadratna jednadžba	Kvadratna jednadžba. Rješavanje kvadratnih jednadžbi. Diskriminantna kvadratne jednadžbe.
3.	Polinom drugog stupnja i njegov graf	Grafovi polinoma $f(x)=ax$ , $f(x)=ax+c$ , $f(x)=a(x-x)^2$ , $f(x)=a(x-x)+c$ i $f(x)=ax+bx+c$ . Nultočka polinoma drugog stupnja i njegov graf.
4.	Eksponencijalne i logaritamske funkcije	Izračunavanje potencija $10^x$ . Eksponencijalna funkcija $x \rightarrow 10^x$ . Logaritamska funkcija $x \rightarrow \log x$ . Formule za logaritme produkta, potencije, kvocijenta i korijena. Izračunavanje logaritama.
5.	Trigonometrija pravokutnog trokuta	Mjerenje kuta. Definicija trigonometrijskih funkcija kuta. Vrijednost trigonometrijskih funkcija za $0^\circ$ , $30^\circ$ , $45^\circ$ , $60^\circ$ i $90^\circ$ . Prirodne vrijednosti trigonometrijskih funkcija (tablice ili džepno računalo). Primjena trigonometrijskih funkcija na pravokutan trokut.
6.	Poliedri i rotacijska tijela	Pojam poliedra. Kvarar i kocka, oplošje i volumen kvadra i kocke. Uspravna prizma, oplošje i volumen. Pravilni poliedri. Valjak, stožac, kugla, oplošje i volumen.

**3. razred**  
**2. sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Trigonometrijske funkcije	Eksponencijalno preslikavanje pravca na kružnicu. Brojeva kružnica. Definicija trigonometrijskih funkcija. Parnost kosinusa, neparnost sinusa i periodičnost sinusa i kosinusa. Adicione formule za kosinus i sinus. Izračunavanje i tablice trigonometrijskih funkcija.

**3. razred**  
**3 sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Trigonometrijske funkcije	Eksponencijalno preslikavanje pravca na kružnicu. Brojeva kružnica. Definicija trigonometrijskih funkcija. Parnost kosinusa, neparnost sinusa i periodičnost sinusa i kosinusa. Adicione formule za kosinus i sinus. Izračunavanje i tablice trigonometrijskih funkcija.
2.	Trigonometrija	Kut. Definicija trigonometrijskih funkcija kuta. Mjerenje kutova. Pravokuti trokut. Kosokutni trokut. Neke primjene trigonometrije.
3.	Pitagorin teorem	Formula za udaljenost u koordinatnom sustavu. Koordinate i duljina vektora u koordinatnom sustavu. Okomitost vektora.
4.	Kružnica	Jednadžba kružnice. Jednadžba $(x-p)^2+(y-q)^2=r^2$ . Kružnica određena trima točkama.
5.	Pravac	Graf funkcije. Graf polinoma $f(x)=ax+b$ . Dva osnovna zadatka o pravcu. Implicitna jednadžba pravca. Uvjeti okomitosti i paralelnosti pravca. Udaljenost točke od pravca. Presjek pravca i kružnice. Tangenta na kružnicu.
6.	Krivulje drugog reda	Elipsa. Hiperbola. Parabola. Skup nultočaka polinoma drugog stupnja od dvije varijable.

**1. razred**

**Broj sati: 3+3+2**  
**3 sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Prirodni brojevi	Skup prirodnih brojeva. Računske operacije s prirodnim brojevima. Svojstva računskih operacija. Djeljivost u skupu prirodnih brojeva. Najveća zajednička mjera i najmanji zajednički nazivnik.
2.	Cijeli brojevi	Skup cijelih brojeva. Računske operacije s cijelim brojevima. Svojstva računskih operacija. (Računanje sa zagradama).
3.	Racionalni brojevi	Skup racionalnih brojeva. Računske operacije s racionalnim brojevima. Svojstva računskih operacija. Decimalni zapis racionalnog broja. Računanje s decimalnim brojevima. Smještanje racionalnih brojeva na pravac.
4.	Polinomi	Pojam potencije s prirodnim eksponentom. Operacije s potencijama. Polinomi jedne varijable. Operacije s polinomima. Polinomi dviju varijabli. Operacije s polinomima dviju varijabli. Kvadriranje i kubiranje binoma. Rastavljanje na faktore. Algebarski razlomci.
5.	Skup realnih brojeva	Drugi korijen. Iracionalni brojevi. Skup realnih brojeva. Koordinatni sustav na pravcu. Koordinatni sustav u ravnini. Udaljenost točaka u koordinatnom sustavu. Polovište dužine. Graf linearne funkcije.
6.	Korijeni	Korijeni. Operacije s korijenima. Djelomično korjenovanje. Racionaliziranje nazivnika.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
7.	Linearne jednadžbe i nejednadžbe	Linearne jednadžbe s jednom nepoznicom. Linearne nejednadžbe s jednom nepoznicom. Problemi s jednom nepoznicom. Linearni sustavi. Grafička interpretacija linearnog sustava jednadžbi s dvije nepoznane.
8.	Trokut	Trokut. Kutovi u trokutu. Vrste trokuta. Poučci o sukladnosti trokuta i primjene. Karakteristične točke trokuta. Trokutu upisana i opisana kružnica. Jednostavnije konstrukcije trokuta. Opseg i površina trokuta.
9.	Kružnica i krug	Međusobi položaj pravca i kružnice. Tangenta kružnice. Poučak o obodnom i središnjem kutu. Talesov poučak. Konstrukcija tangente kružnice iz točke izvan kružnice.
10.	Poligoni	Vrste četverokuta i svojstva. Opseg i površina pravokutnika, kvadrata, paralelograma i trapeza. Pravilni poligoni. Opseg i površina pravilnih poligona. Opseg i površina kruga.

**2. razred**  
**3 sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup kompleksnih brojeva	Jednadžba $x^2 = -1$ i skup kompleksnih brojeva. Zbrajanje i množenje kompleksnih brojeva. Apsolutna vrijednost kompleksnog broja. Dijeljenje kompleksnih brojeva.
2.	Kvadratna jednadžba	Kvadratna jednadžba. Rješavanje kvadratnih jednadžbi. Diskriminantna kvadratne jednadžbe.
3.	Polinom drugog stupnja i njegov graf	Grafovi polinoma $f(x)=ax$ , $f(x)=ax+c$ , $f(x)=a(x-x)^2$ , $f(x)=a(x-x)+c$ i $f(x)=ax+bx+c$ . Nultočka polinoma drugog stupnja i njegov graf.
4.	Eksponencijalne i logaritamske funkcije	Izračunavanje potencija $10^x$ . Eksponencijalna funkcija $x \rightarrow 10^x$ . Logaritamska funkcija $x \rightarrow \log x$ . Formule za logaritme produkta, potencije, kvocijenta i korijena. Izračunavanje logaritama.
5.	Trigonometrija pravokutnog trokuta	Mjerenje kuta. Definicija trigonometrijskih funkcija kuta. Vrijednost trigonometrijskih funkcija za $0^\circ$ , $30^\circ$ , $45^\circ$ , $60^\circ$ i $90^\circ$ . Prirodne vrijednosti trigonometrijskih funkcija (tablice ili džepno računalo). Primjena trigonometrijskih funkcija na pravokutan trokut.
6.	Poliedri i rotacijska tijela	Pojam poliedra. Kvadar i kocka, oplošje i volumen kvadra i kocke. Uspravna prizma, oplošje i volumen. Pravilni poliedri. Valjak, stožac, kugla, oplošje i volumen.

## SADRŽAJ

### 1. razred

Broj sati: 2+2+0+0

2. sata tjedno

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Prirodni brojevi	Skup prirodnih brojeva. Računske operacije s prirodnim brojevima. Svojstva računskih operacija. Djeljivost u skupu prirodnih brojeva. Najveća zajednička mjera i najmanji zajednički nazivnik.
2.	Cijeli brojevi	Skup cijelih brojeva. Računske operacije s cijelim brojevima. Svojstva računskih operacija. (Računanje sa zgradama).
3.	Racionalni brojevi	Skup racionalnih brojeva. Računske operacije s racionalnim brojevima. Svojstva računskih operacija. Decimalni zapis racionalnog broja. Računanje s decimalnim brojevima. Smještanje racionalnih brojeva na pravac.
4.	Polinomi	Pojam potencije s prirodnim eksponentom. Operacije s potencijama. Polinomi jedne varijable. Operacije s polinomima dviju varijabli. Kvadriranje i kubiranje binoma. Rastavljanje na faktore. Algebarski razlomci.
5.	Skup realnih brojeva	Drugi korijen. Irracionalni brojevi. Skup realnih brojeva. Koordinatni sustav na pravcu. Koordinatni sustav u ravnini. Udaljenost točaka u koordinatnom sustavu. Polovište dužine. Graf linearne funkcije.
6.	Korijeni	Korijeni. Operacije s korijenima. Djelomično korjenovanje. Racionaliziranje nazivnika.
7.	Linearne jednadžbe i nejednadžbe	Linearne jednadžbe s jednom nepoznanicom. Linearne nejednadžbe s jednom nepoznanicom. Problemi s jednom nepoznanicom. Linearni sustavi. Grafička interpretacija linearnog sustava jednadžbi s dvije nepoznаницe.
8.	Trokut	Trokut. Kutovi u trokutu. Vrste trokuta. Poučci o sukladnosti trokuta i primjene. Karakteristične točke trokuta. Trokutu upisana i opisana kružnica. Jednostavnije konstrukcije trokuta. Opseg i površina trokuta.
9.	Kružnica i krug	Međusobi položaj pravca i kružnice. Tangenta kružnice. Poučak o obodnom i središnjem kutu. Talesov poučak. Konstrukcija tangente kružnice iz točke izvan kružnice.
10.	Poligoni	Vrste četverokuta i svojstva. Opseg i površina pravokutnika, kvadrata, paralelograma i trapeza. Pravilni poligoni. Opseg i površina pravilnih poligona. Opseg i površina kruga.

**2. razred**  
**2. sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup kompleksnih brojeva	Jednadžba $x=-1$ i skup kompleksnih brojeva. Zbrajanje i množenje kompleksnih brojeva. Apsolutna vrijednost kompleksnog broja. Dijeljenje kompleksnih brojeva.
2.	Kvadratna jednadžba	Kvadratna jednadžba. Rješavanje kvadratnih jednadžbi. Diskriminantna kvadratne jednadžbe.
3.	Polinom drugog stupnja i njegov graf	Grafovi polinoma $f(x)=ax$ , $f(x)=ax+c$ , $f(x)=a(x-x)^2$ , $f(x)=a(x-x)+c$ i $f(x)=ax+bx+c$ . Nultočka polinoma drugog stupnja i njegov graf.
4.	Eksponecijalne i logaritamske funkcije	Izračunavanje potencija $10^x$ . Eksponecijalna funkcija $x \rightarrow 10^x$ . Logaritamska funkcija $x \rightarrow \log x$ . Formule za logaritme produkta, potencije, kvocijenta i korijena. Izračunavanje logaritama.
5.	Trigonometrija pravokutnog trokuta	Mjerenje kuta. Definicija trigonometrijskih funkcija kuta. Vrijednost trigonometrijskih funkcija za $0^\circ$ , $30^\circ$ , $45^\circ$ , $60^\circ$ i $90^\circ$ . Prirodne vrijednosti trigonometrijskih funkcija (tablice ili džepno računalo). Primjena trigonometrijskih funkcija na pravokutan trokut.
6.	Poliedri i rotacijska tijela	Pojam poliedra. Kvadar i kocka, oplošje i volumen kvadra i kocke. Uspravna prizma, oplošje i volumen. Pravilni poliedri. Valjak, stožac, kugla, oplošje i volumen.

**1. razred**

**Broj sati: 3+3+3**  
**3 sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Prirodni brojevi	Skup prirodnih brojeva. Računske operacije s prirodnim brojevima. Svojstva računskih operacija. Djeljivost u skupu prirodnih brojeva. Najveća zajednička mjera i najmanji zajednički nazivnik.
2.	Cijeli brojevi	Skup cijelih brojeva. Računske operacije s cijelim brojevima. Svojstva računskih operacija. (Računanje sa zgradama).
3.	Racionalni brojevi	Skup racionalnih brojeva. Računske operacije s racionalnim brojevima. Svojstva računskih operacija. Decimalni zapis racionalnog broja. Računanje s decimalnim brojevima. Smještanje racionalnih brojeva na pravac.
4.	Polinomi	Pojam potencije s prirodnim eksponentom. Operacije s potencijama. Polinomi jedne varijable. Operacije s polinomima. Polinomi dviju varijabli. Operacije s polinomima dviju varijabli. Kvadriranje i kubiranje binoma. Rastavljanje na faktore. Algebarski razlomci.
5.	Skup realnih brojeva	Drugi korijen. Irracionalni brojevi. Skup realnih brojeva. Koordinatni sustav na pravcu. Koordinatni sustav u ravnini. Udaljenost točaka u koordinatnom sustavu.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
6.	Korijeni	Polovište dužine. Graf linearne funkcije. Korijeni. Operacije s korijenima. Djelomično korjenovanje. Racionaliziranje nazivnika.
7.	Linearne jednadžbe i nejednadžbe	Linearne jednadžbe s jednom nepoznicom. Linearne nejednadžbe s jednom nepoznicom. Problemi s jednom nepoznicom. Linearni sustavi. Grafička interpretacija linearnog sustava jednadžbi s dvije nepoznane.
8.	Trokut	Trokut. Kutovi u trokutu. Vrste trokuta. Poučci o sukladnosti trokuta i primjene. Karakteristične točke trokuta. Trokutu upisana i opisana kružnica. Jednostavnije konstrukcije trokuta. Opseg i površina trokuta.
9.	Kružnica i krug	Međusobi položaj pravca i kružnice. Tangenta kružnice. Poučak o obodnom i središnjem kutu. Talesov poučak. Konstrukcija tangente kružnice iz točke izvan kružnice.
10.	Poligoni	Vrste četverokuta i svojstva. Opseg i površina pravokutnika, kvadrata, paralelograma i trapeza. Pravilni poligoni. Opseg i površina pravilnih poligona. Opseg i površina kruga.

**2. razred**  
**3 sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup kompleksnih brojeva	Jednadžba $x=-1$ i skup kompleksnih brojeva. Zbrajanje i množenje kompleksnih brojeva. Apsolutna vrijednost kompleksnog broja. Dijeljenje kompleksnih brojeva.
2.	Kvadratna jednadžba	Kvadratna jednadžba. Rješavanje kvadratnih jednadžbi. Diskriminantna kvadratne jednadžbe.
3.	Polinom drugog stupnja i njegov graf	Grafovi polinoma $f(x)=ax^2$ , $f(x)=ax^2+c$ , $f(x)=a(x-x)^2$ , $f(x)=a(x-x)^2+c$ i $f(x)=ax^2+bx+c$ . Nultočka polinoma drugog stupnja i njegov graf.
4.	Eksponencijalne i logaritamske funkcije	Izračunavanje potencija $10^x$ . Eksponencijalna funkcija $x \rightarrow 10^x$ . Logaritamska funkcija $x \rightarrow \log x$ . Formule za logaritme produkta, potencije, kvocijenta i korijenja. Izračunavanje logaritama.
5.	Trigonometrija pravokutnog trokuta	Mjerenje kuta. Definicija trigonometrijskih funkcija kuta. Vrijednost trigonometrijskih funkcija za $0^\circ$ , $30^\circ$ , $45^\circ$ , $60^\circ$ i $90^\circ$ . Prirodne vrijednosti trigonometrijskih funkcija (tablice ili džepno računalo). Primjena trigonometrijskih funkcija na pravokutan trokut.
6.	Poliedri i rotacijska tijela	Pojam poliedra. Kvadar i kocka, oplošje i volumen kvadra i kocke. Uspravna prizma, oplošje i volumen. Pravilni poliedri. Valjak, stožac, kugla, oplošje i volumen.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
2.	Trigonometrija	Kut. Definicija trigonometrijskih funkcija kuta. Mjerenje kutova. Pravokuti trokut. Kosokutni trokut. Neke primjene trigonometrije.
3.	Pitagorin teorem	Formula za udaljenost u koordinatnom sustavu. Koordinate i duljina vektora u koordinatnom sustavu. Okomitost vektora.
4.	Kružnica	Jednadžba kružnice. Jednadžba $(x-p)^2+(y-q)^2 = r^2$ . Kružnica određena trima točkama.
5.	Pravac	Graf funkcije. Graf polinoma $f(x)=ax+b$ . Dva osnovna zadatka o pravcu. Implicitna jednadžba pravca. Uvjeti okomitosti i paralelnosti pravca. Udaljenost točke od pravca. Presjek pravca i kružnice. Tangenta na kružnicu.
6.	Krivulje drugog reda	Elipsa. Hiperbola. Parabola. Skup nultočaka polinoma drugog stupnja od dvije varijable.

## PROGRAM MATEMATIKE ZA TRGOVAČKE I SLIČNE ŠKOLE

Broj sati: 2+2+2

### SADRŽAJ

1. razred
2. sata tjedno

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Prirodni brojevi	Skup prirodnih brojeva. Računske operacije s prirodnim brojevima. Svojstva računskih operacija. Djeljivost u skupu prirodnih brojeva. Najveća zajednička mjera i najmanji zajednički nazivnik.
2.	Cijeli brojevi	Skup cijelih brojeva. Računske operacije s cijelim brojevima. Svojstva računskih operacija. (Računanje sa zagrada).
3.	Racionalni brojevi	Skup racionalnih brojeva. Računske operacije s racionalnim brojevima. Svojstva računskih operacija. Decimalni zapis racionalnog broja. Računanje s decimalnim brojevima. Smještanje racionalnih brojeva na pravcu.
4.	Polinom	Pojam potencije s prirodnim eksponentom. Operacije s potencijama. Polinomi jedne varijable. Operacije s polinomima. Polinomi dviju varijabli. Operacije s polinomima dvaju varijabli. Kvadriranje i kubiranje binoma. Rastavljanje na faktore. Algebarski razlomci.
5.	Skup realnih brojeva	Drugi korijen. Iracionalni brojevi. Skup realnih brojeva. Koordinatni sustav na pravcu. Koordinatni sustav u ravnini. Udaljenost točaka u koordinatnom sustavu. Polovište dužine. Graf linearne funkcije. Graf funkcije $f(x)=1/x$ .

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
6.	Linearne jednadžbe i nejednadžbe	Linearne jednadžbe s jednom nepoznanicom. Problemi jednom nepoznanicom. Linearni sustavi. Grafička interpretacija linearnog sustava jednadžbi s dvije nepoznanice. Omjeri i razmjeri. Omjeri. Proporcionalne i obrnuto proporcionalne veličine. Razmjeri i svojstva. Aritmetička ponderirana ili vagana aritmetička sredina. Geometrijska sredina. Primjena omjera i razmjera. Složeno pravilo trojno. Postotni račun. Jednostavni račun diobe. Složeni račun diobe. Račun smjese (jednostavni i složeni).

**2. razred**  
**2. sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Skup kompleksnih brojeva	Jednadžba $x=-1$ skup kompleksnih brojeva. Zbrajanje i množenje kompleksnih brojeva. Apsolutna vrijednost kompleksnog broja. Dijeljenje kompleksnih brojeva.
2.	Kvadratna jednadžba	Kvadratna jednadžba. Rješavanje kvadratnih jednadžbi. Diskriminanta kvadratne jednadžbe.
3.	Polinom drugog stupnja i njegov graf	Grafovi polinoma $f(x)=ax^2$ , $f(x)=ax^2+c$ , $f(x)=a(x-x)^2$ , $f(x)=a(x-x)^2+c$ i $f(x)=ax^2+bx+c$ . Nultočka polinoma drugog stupnja i njegov graf.
4.	Eksponencijalne i logaritamske funkcije	Izračunavanje potencija $10^x$ . Eksponencijalna funkcija $x \rightarrow 10^x$ . Logaritamska funkcija $x \rightarrow \log x$ . Formule za logaritme produkta, potencije, kvocijenta i korijena. Izračunavanje logaritma.
5.	Mjere	Metrički i anglo-američki sustav mjera. Mjere za duljinu, površinu, volumen, tekućinu i težinu. Obostrana pretvorba mjera iz jednog u drugi sustav. Mjere za vrijeme.
6.	Kamatni račun	Postotni i promilni račun. Jednostavni kamatni račun. Kamatni račun više glavnica.
7.	Diskontni račun	Mjenični diskont, diskontiranje jedne mjenice. Diskontiranje više mjenica. Reeskont i prolongacija reeskonta. Diskontiranje mjenica na stranim tržištima.

**3. razred**  
**2 sata tjedno**

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Aritmetički niz	Općenito o nizovima. Definicija aritmetičkog niza. Opći član aritmetičkog niza. Zbroj prvih $n$ članova aritmetičkog niza.
2.	Potrošački kredit	Potrošački kredit. Izračunavanje otplata. Zatezne kamate. Bonificirane kamate. Terminski račun.



R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
3.	Geometrijski niz	Definicija geometrijskog niza. Opći član. Zbroj prvih n članova geometrijskog niza.
4.	Složeni kamatni račun	Obračun kamata. Konačna i početna vrijedost uloga. Nominalna, relativna i konformna kamatna stopa.
5.	Plemenite kovine, valute i devize	Osnovno o plemenitim kovinama. Mjerenje finoće plemenitih kovina. Omjer vrijedosti zlata i srebra. Trgovina plemenitim kovinama. Valute i devize. Noti. ranje deviza. Nadoplata i odbitak — disparitet. Reduciranje deviznog tečaja. Kupnja i prodaja deviza.

## PREDMET: KEMIJA

### Program A (jednogodišnji program)

Razred: 1.

Broj nastavnih sati T/G = 2/70

### CILJ I ZADAĆE PROGRAMA

Cilj programa je pružiti učenicima osnovna znanja o prirodnim pojavama i kemijskim zakonitostima, upoznati ih na uzročno-posljedične veze među tvarima, na raznolikost i jedinstvo prirode.

Zadaće programa su:

- upoznati učenike s osnovnim kemijskim pojavama i zakonitostima;
- postići kod učenika razumijevanje i prihvaćanje znanstvenih spoznaja;
- razvijati prirodoznanstveno gledište na živu i neživu prirodu;
- upozoriti učenike na odnos strukture i svojstva tvari;
- znati primijeniti stečena znanja iz kemije u svladavanju programskih sadržaja stručnih predmeta;
- upozoriti učenike na utjecaj i doprinos kemijskih znanosti na dobrobiti društva i svakog pojedinca;
- znati predvidjeti i procijeniti posljedice nekontroliranih kemijskih djelovanja na okolinu te steći navike za zaštitu prirode i životnog okoliša.

### PROGRAMSKI SADRŽAJI

#### 1. razred, 2/70

R. br.	NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
1.	Struktura atoma i periodni sustav elemenata	Sastav tvari — atomi i molekule. Struktura atoma — elementarne čestice. Izotopi. Elektronski omotač atoma. Unificirana atomska jedinica mase. Množina tvari, mol. Molarna masa. Periodni sustav elemenata.
2.	Veze između atoma i molekula	Ionska veza. Ionski kristali. Kovalentna veza (jednostruka, dvostruka i trostruka veza). Van der Waalove sile. Atomi kristali. Molekulski kristali. Polarnost molekula. Vodikova veza.
3.	Otopine	Disperzni sustavi — vrste i svojstva. Koloidni sustav — svojstva. Prave otopine — svojstva. Topljivost čvrstih tvari. Izražavanje sastava otopine — maseni udio, masena koncentracija. Reakcije u vodenim otopinama — kiselina, baze, pH-vrijednost otopine, indikatori. Neutralizacija. Soli.
4.	Osnove elektrokemije	Elektroliti i neelektroliti. Oksido-redukcijski procesi na elektrodama. Elektroliza otopine bakar(II)-klorida i elektroliza taline i otopine natrij-klorida. Elektrokemijski izvori energije — načelo rada galvanskog članka, elektrokemijski niz elemenata, Leclancheov članak, olovni akumulator, gorivi članci.
5.	Nemetali	Pregled svojstava nemetala po skupinama periodnog sustava elemenata. Zrak — sastav, Zemljina atmosfera, fizikalna i kemijska svojstva. Ozon, efekt "staklenika", ugljikovi, dušikovi i sumporni oksidi, kisele kiše. Pokazatelji zagađenja zraka i postupci čišćenje zraka.

	<p><i>Voda</i> — sastav, vrste. Zagađivanje vode. Mehaničko, kemijsko i biološko čišćenje voda. <i>Tlo</i> — sastav, vrste tala. Obradivo tlo, elementi za uspješan rast bilja. Prirodna i umjetna gnojiva (opasnosti od nekontrolirane primjene umjetnih gnojiva).</p> <p>Sredstva za zaštitu bilja (herbicidi, fungicidi, insekticidi) i opasnosti od njihove nekontrolirane primjene. Zagađivanje tla otpadom. Pohranjivanje otpada i piroliza otpada. Metali u prirodi. Svojstva metala i metalna veza. Reaktivnost metala. Tehnički važni metali: željezo, aluminij, bakar — svojstva i načelo proizvodnje. Recikliranje metalnog otpada. Tehnički važne slitine.</p>
6.	Metali

## OBJAŠNJENJE

Program kemije je općeobrazovni program koji pridonosi razvijanju prirodoznanstvenog svjetonazora omogućuje učenicima da steknu osnovna znanja iz kemije potrebna za život i za svladavanje struke koju su odabrali. Kroz sadržaje koje će proučavati u sklopu kemije uvijek valja naglašavati potrebu očuvanja prirodne okoline i pokazati učenicima kako to treba provoditi. Poseban je problem očuvanje sirovina i njihovo recikliranje. Istaknuti potrebu znanstvenog istraživanja i njegovu ulogu u očuvanju zdravlja, proizvodnji lijekova, hrane, pronalasku novih izvora energije, unapređivanju tehnologija.

Program polazi od činjenice da je kemija eksperimentalna znanost i da se do spoznaja o kemijskim promjenama i zakonitostima došlo na osnovi eksperimenta. Zato valja u tumačenju pojava, gdje je god to moguće, uvijek polaziti od eksperimenta, promatranja spontanijih promjena u prirodi ili izazvanih u kemijskom laboratoriju. Osim toga eksperimentalnim radom u kemiji, osim stjecanja znanja, razvijaju se pozitivne navike i vještine u radu.

Uz eksperiment i udžbenik koristit će se i drugi izvori znanja, jer tek multimedijски pristup nastavi i učenju kemije može jamčiti poštovanje individualnih razlika učenika.

## MATERIJALNI UVJETI

Ostvarivanje ovako koncipiranog programa kemije, kojemu je osnova kemijski pokus, zahtijeva prikladan prostor za nastavu kemije (specijalizirana učionica za kemiju s nastavničkim kabinetom), dobru opremljenost postora i programa nastavnim sredstvima i pomagalicima, a u razrednim odjelima odgovarajući broj učenika.

## Program B (dvogodišnji program)

Razred: 1., 2.

Broj nastavnih sati, T/G = 2/70, 2/70

### CIILJ I ZADAĆE PROGRAMA

Cilj programa je omogućiti učenicima stjecanje osnovnih znanja o pojavama i procesima u prirodi, upozoriti ih na stalnost kemijskih promjena i postojanje stalnih recipročnih odnosa među njima.

Učenici trebaju shvatiti da se svi procesi odvijaju po prirodnim zakonitostima, a da znanstvena istraživanja otkrivaju te zakone i prethode svim primjenama. Nadalje, učenici trebaju prihvatiti važnost znanja i znanstvenog istraživanja za napredak gospodarstva. Gospodarstvo, prehrana, odijevanje, zaštita zdravlja za stanovnike Zemlje može se osigurati samo mudrom primjenom kemije. Tijekom proučavanja kemije valja razvijati ekološku svijest i odgovornost svakog pojedinca, upozoriti učenike na brojne koristi suvremenih tehnologija, ali jednako tako i na sve posljedice njihovih štetnih utjecaja te načine njihova otkrivanja i uklanjanja.

### PROGRAMSKI SADRŽAJI

#### 1. razred, 2/70

R. br.	NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
1.	Struktura atoma i periodni sustav elemenata	Sastav tvari — atomi i molekule. Struktura atoma — elementarne čestice. Atomi i maseni broj. Izotopi. Elektronski omotač, elektronska konfiguracija atoma. Periodni sustav elemenata.
2.	Veze između atoma i molekula	Ionska veza. Ionski kristali. Kovalentna veza (jednostruka, dvostruka i trostruka). Van der Waalsove sile. Atomi kristali. Molekulski kristali. Polarnost molekula. Vodikova veza.
3.	Kemijske formule i jednadžbe	Unificirana atomska jedinica mase. Relativna atomska i molekulska masa. Formula kemijskog spoja. Određivanje empirijske i molekulske formule spoja. Jednadžba kemijske reakcije. Množina tvari, mol. Molarna masa. Stehiometrija kemijske reakcije. Molarni volumen plinova.
4.	Otopine	Disperzni sustavi — vrste i svojstva. Koloidni sustavi — tipovi i svojstva. Izražavanje sastava otopine — maseni udio, masena koncentracija, množinska koncentracija. Reakcije u vodenim otopinama: kiseline i baze — svojstva, dobivanje. Indikatori. Neutralizacija. Soli — dobivanje, topljivost. Hidroliza soli (kisele, bazične i neutralne soli).
5.	Kemijska kinetika	Brzina kemijske reakcije; čimbenici koji utječu na brzinu reakcije (koncentracija reaktanata, temperatura, katalizatori).
6.	Osnove elektrokemije	Elektroliti i neelektroliti. Oksido-redukcijski procesi na elektrodama. Elektroliza otopine bakar(II)-klorida i elektroliza taline i otopine natrij-klorida. Elektrokemijski izvori energije — načelo rada galvanskog članka, elektrokemijski niz elemenata, Leclacheov članak; olovni akumulator, gorivi članci.
7.	Metali	Metali u prirodi. Svojstva metala i metalna veza. Reaktivnost metala. Tehnički važni metali: željezo, aluminij, bakar — svojstva i načelo proizvodnje. Recikliranje metalnog otpada. Tehnički važne slitine.

R. br. NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
8. Nemetali	Pregled svojstava halogenih elemenata. Kloridna kiselina i njezine soli — svojstva i primjena. Pregled svojstava halkogenih elemenata. Sulfatna kiselina i njezine soli — svojstva i primjena. Pregled svojstava elemenata dušikove skupine. Amonijak, nitratna kiselina i njezine soli — svojstva i primjena. Pregled svojstava elemenata ugljikove skupine. Ugljik i anorganski spojevi ugljika (oksidi i karbonati).

## 2. razred, 2/70

R. br. NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
1. Uvod u proučavanje organske kemije	Definicija organskih spojeva: strukturne karakteristike organskih spojeva; brojnost organskih spojeva; funkcionalne skupine i grupe spojeva. Kvalitativna analiza organskih spojeva; izračunavanje empirijskih i molekularskih formula.
2. Ugljikovodici	<i>Alkani</i> . Jednostruka veza — tetreadarski raspored atoma, rotacija oko jednostruke veze. Homologni niz alkana i alkila; nomenklatura alkana. Metan i etan — svojstva i primjena. Izgaranje i halogeniranje alkana. <i>Alkeni i alkini</i> . Dvostruka veza kod alkena — planarna molekula, trostruka veza kod alkina — linearna molekula. Stereoizometrija alkena (cis, trans-izomeri). Nomenklatura alkena i alkina. Eten i etin — svojstva, primjena. Hidrogeniranje i halogeniranje alkena. <i>Ugljikovodici prstenaste strukture</i> . Cikloalkani — nomenklatura; konformacija cikloheksana. Areni; struktura benzena, aromatičnost, nomenklatura. Reakcije arena — halogeniranje, nitriranje, sulfomiranje, primjena arena. <i>Nafta</i> i zemni plin — izvori ugljikovodika. Sastav, prerada nafte, krekiranje nafte.
3. Organski spojevi s kisikom	<i>Alkoholi, fenoli i eteri</i> . Struktura i nomenklatura alkohola, fenola i etera (hidroksilna skupina, homologni niz alkohola, vodikova veza i topljivost alkohola u vodi; primarni, sekundarni i tercijarni alkoholi); metanol i etanol (svojstva, primjena i dobivanje); oksidacija alkohola; alkoholno vrenje; alkoksidi; dehidratiranje; eteri (svojstva, dobivanje, primjena); fenoli (svojstva, primjena). <i>Aldehidi i ketoni</i> . Karbonilna skupina; nomenklatura; aceton; benzaldehid; reaktivnost; redukcija u alkohole i alkene; oksidacija u kiseline; primjena. <i>Karboksilne kiseline i njihovi derivati</i> . Karboksilna skupina; kiselost; nomenklatura; mravlja i octena kiselina; dikarbonske kiseline (oksalna kiselina); aromatske kiseline (benzojeva, salicilna i acetilsalicilna); reakcije s bazama; soli; redukcija u alkohole; reakcija kiselina s alkoholima; (estri; etil-acetat); hidroliza estera. <i>Kiralnost i optička aktivnost organskih molekula</i> . Kiralnost, enantiomeri. Optički izomeri. Označavanje apsolutne konfiguracije enantiomera.

R. br.	NASTAVNE CJELINE	NASTAVNI SADRŽAJI
4.	Organski spojevi s dušikom	<i>Amini.</i> Aminokupina; bazičnost; nomenklatura; primarni, sekundarni i tercijarni amini; metilamin; anilin; reakcija s kiselinama; amidi; tvorba soli.
5.	Sintetički polimeri	Monomer; polimer; adicijska i kondenzacijska polimerizacija; lančane reakcije; termostabilni i termoaktivni polimeri; polietilen; polivinil-klorid; polipropilen.
6.	Prirodni spojevi	<i>Ugljikohidrati.</i> Klasifikacija i nomenklatura ugljikohidrata. Monosaharidi (fruktoza i glukoza; ciklička i aciklička struktura, D- i L- niz; reducirajuća svojstva; glikozidi). Disaharidi (saharoza; laktoza; reducirajuća svojstva). Polisaharidi (glikogen; škrob, amiloza i amilopektini; celuloza; hitin; strukturni polisaharidi i rezervna hrana). <i>Aminokiseline i proteini.</i> Aminokiseline (struktura, funkcionalne skupine, amfoterna svojstva, peptidna veza). Proteini (struktura — uloga kovalentnih i nekovalentnih veza, trodimenzionalna struktura i biološka aktivnosti).
7.	Kemija i okoliš	<i>Pozitivni utjecaj kemije na uvjete života i rada.</i> Mineralna gnojiva. Poluvodiči i sintetički polimeri. <i>Zagađenje i zaštita zraka.</i> Efekt "staklenika", ugljikovi i dušikovi oksidi, prašina, organske tvari, fotooksidansi; kisele kiše. Pokazatelji zagađenja. Postupci čišćenja zraka od sumpornih i dušikovih spojeva. <i>Zagađenja i zaštita voda.</i> Voda i život. Dobivanje pitke vode. Zagađivanje nitratima. Denitrificiranje. Zagađivanje herbicidima. Biološka i kemijska potreba kisika. Mehaničko, kemijsko i biološko čišćenje voda. <i>Zagađenje i zaštita tla.</i> Vrste tla. Zagađenje otpadom. Razvrstavanje i pohranjivanje otpada. Piroliza otpada. <i>Radioaktivno zračenje.</i> Vrste zračenja i dopuštene doze. Nuklearno-tehnički izvori zračenja. Oštećenja izazvana zračenjem.

## OBJAŠNENJE

Program kemije je općeobrazovni program koji pridonosi razvijanju prirodnoznanstvene kulture učenika i omogućuje im da steknu osnovna znanja iz kemije potrebna za nastavak obrazovanja.

Program polazi od činjenice da se do spoznaja o kemijskim promjenama i zakonitostima došlo na osnovi eksperimenta. Iz tog razloga se u tumačenju pojave, gdje god je to moguće, uvijek polazi od pokusa i opažanja. Svrha je ovakvog pristupa razvijanje sposobnosti uočavanja i analize promjena kako bi se stvorile navike donošenja zaključaka na osnovi rezultata objektivnog mjerenja. Osim toga, eksperimentalnim radom stječu se dobre radne navike i vještine u radu.

## MATERIJALNI UVJETI

Ostvarivanje ovako koncipiranog programa kemije, kojemu je osnova kemijski pokus (u obliku samostalnog laboratorijskog rada učenika i demonstracijskog pokusa), zahtijeva prikladan prostor za nastavu kemije (specijalizirana učionica za kemiju s nastavničkim kabinetom), dobru opremljenost prostora i programa nastavnim sredstvima i pomagalicama, a u razrednim odjelima odgovarajući broj učenika.

# PREDMET: BIOLOGIJA ZA SREDNJE ŠKOLE

## SVRHA I CILJ

Nastavu biologije treba temeljiti na znanstvenim dostignućima suvremene biološke znanosti koja je silno napredovala u posljednjih 50-tak godina. Biologija, kao temeljna znanost, pridonosi razumijevanju životnih procesa kod biljaka, životinja i čovjeka, prodire u temeljne zakonitosti nasljeđivanja i putem genetskog inženjerstva, pridonosi savladavanju bolesti i proizvodnji hrane. Suvremena biologija proučava kako molekularnu osnovu životnih procesa, tako i složene međuodnose između živih bića i njihova okoliša. Narušavanje sklada tih odnosa i sveopće prirodne ravnoteže nekontroliranim razvojem svjetskog gospodarstva moglo bi izazvati promjene takvih razmjera koje bi ugrozile u prvom redu čovjeka kao biološku vrstu.

Cilj je nastave biologije da potakne zanimanje učenika za živi svijet i čovjeka u njemu, da objasi osnovna životna načela, koja su zajednička svim živim bićima, ali isto tako da prikaže raznolikost i bogatstvo biljnih i životinjskih vrsta koje su se razvile na Zemlji.

Sadržaji predmeta biologije omogućuju ostvarivanje ne samo obrazovnih, već i odgojnih zadaća u nastavom procesu, posebno u smislu usvajanja zdravstvene i ekološke kulture. Važan je naglasak na usmjeravanju učenika da slijedom stečenih bioloških znanja razviju svijest o vrijednosti života uopće, o načinu i potrebi čuvanja zdravlja, o potrebi zaštite okoliša, a da sve to rezultira usvajanjem zdravih životnih navika.

## SADRŽAJ PROGRAMA

R. br.	NAZIV PROGRAMA	NASTAVNI SADRŽAJI
1.	Od molekule do organizma — modul A	Što je biologija (područje i metode istraživanja). Opća svojstva živih bića. Razine u ustroju živih bića (molekule, stanice, organizmi, populacije, biocenoze, ekosustavi). Kemijska osnova života (kemijska građa organizma, kemijski elementi, anorganski i organski spojevi, biokatalizatori). Podrijetlo života na Zemlji. Stanica — osnovna jedinica organizma (otkriće stanica, stanična teorija). Metode istraživanja stanica (mikroskopske tehnike, ostale novije metode istraživanja). Ustrojstveni plan prokariotske stanice (bakterije, modro zelene alge). Ustrojstveni plan eukariotske stanice (biomembrane, raščlamba stanica na funkcionalne prostore — organeli, ostale stanične strukture i makromolekularni kompleksi). Dioba stanice (organizacija kromosoma, mitoz, mejoza, spolne rasplodne stanice). Od stanice do višestaničnog organizma (diferencijacija stanica, tkiva biljaka i životinja, embrionalni razvoj).
2.	Čovjek i zdravlje — modul B	Čovjek i njegove životne potrebe. Oslobođanje energije u organizmu. Probava hrane. Zdrava prehrana. Najčešće bolesti i poremećaji probavnog sustava. Krv — sastav i uloge. Obrana organizma od bolesti. SIDA: Krvarenje, transfuzija, krvne grupe. Rh-faktori, tkivne grupe, transplantacija organa. Krvne bolesti. Disanje. Poremećaji disanja i bolesti dišnog sustava. Pušenje — faktor rizika za mnoga oboljenja. Izlučivanje štetnih tvari iz organizma — uloge bubrega. Koža — uloga, higijena i njega. Regulacija tjelesih funkcija — živčani sustav. Uloga mozga, teorije pamćenja i učenja. Štetni činitelji po zdravlje čovjeka. Alkohol i droge — pojava ovisnosti. Hormonalna regulacija tjelesih funkcija. Spolno sazrijevanje čovjeka.

3. Čovjek i okoliš — modul C	<p>Oplodnja, začeće i porod.  Planiranje obitelji. Higijena spolnog sustava.  Zdrave životne navike.  Okoliš i ekologija — definiranje pojmova.  Ekološki čimbenici — abiotički i biotički.  Populacija i biocenoza. Ekosustavi i biosfera.  Istraživanje kopnenog ekosustava.  Istraživanje vodenog ekosustava.  Promjene ekosustava — sukcesije.  Infuzum sijena — praćenje sukcesije.  Odnosi prehrane u biocenozi.  Značenje fotosinteze na život na Zemlji.  Kruženje tvari i biogeokemijski ciklusi.  Poremećaji ekosustava nastali utjecajem čovjeka.  Onečišćenje okoliša.  Uništavanje vrsta i promjena sastava biocenoza.  Zaštita prirode, zakonska regulativa.  Biološke osobitosti Hrvatske.  (Preporučuje se posjet nac. parku ili drugom zaštićenom prirodnom objektu).  Medunarodni sporazumi o zaštiti okoliša.</p>
4. Čovjek i nasljeđivanje — modul D	<p>Održivi razvoj — budućost planeta Zemlje.  Genetika — znanost o nasljeđivanju.  Svojstva nasljednog materijala (prijenos, ustroj i djelovanje).  Genotip i fonotip.  Stabilnost i nestabilnost genetičke informacije.  Promjenljivost; mutacije — temelj raznolikosti. Rak.  Stečene i urođene genske bolesti.  Razmnožavanje i raznolikost. Genetika čovjeka.  Geni u populacijama.  Primjena genetike u oplemenjivanju biljaka i životinja.  Genetičko inženjerstvo.</p>

## DIDAKTIČKE UPUTE

U srednjim školama temeljnim i minimalnim programom biologije smatramo sadržaje pod nazivom "Čovjek i zdravlje" — **modul B**. Pri tome je naglasak upravo na zdravstvenom obrazovanju i odgoju. Odabrane stručne sadržaje valja obradivati postupno i logično, primjereno dobi učenika, ukupnom fondu sati biologije te uvažavajući osobitosti i zahtjeve pojedine struke. Cilj je upozoriti na zdrave životne navike, potrebu i načine očuvanja zdravlja i opasnosti od konzumiranja sredstava ovisnosti i ostalog rizičnog ponašanja. Modul B ostvaruje se u školama kod kojih je ukupni fond sati biologije 35.

Cjelina pod nazivom "Čovjek i okoliš" predstavlja **modul C**. Kod obrade sadržaja potrebno je usvojiti temeljne biološke spoznaje o odnosima živih bića i okoliša, odnosima unutar životnih zajednica te o narušavanju ravnoteže tih odnosa djelovanjem čovjeka. Prema struci — djelatnosti kojoj struka pripada, u ovim se sadržajima može naglasiti i proširiti upravo ono što je u odnosu na tu djelatnost posebno interesantno ili specifično u smislu narušavanja, odnosno zaštite okoliša. U strukovnim školama s jednogodišnjim programom gdje je ukupni fond sati biologije 70 ostvaruje se modul B + modul C.

Sadržaji pod nazivom "Od molekule do organizma" predstavljaju **modul A**. Modul A ostvaruje se kao početni program u školama s dvogodišnjim ili višegodišnjim učenjem biologije, a jednak je gimnazijskom programu za prvu godinu učenja. Kod dvogodišnjeg učenja biologije moguće su sljedeće kombinacije:



1. godina	modul A
2. godina	B + C ili samo C

U pojedinim programima zdravstvenih škola, s obzirom na specifične zahtjeve struke, pojavljuje se i **modul D** koji sadrži cjelinu "Čovjek i nasljeđivanje" odnosno genetiku. Kod kojih je redosljed učenja:

1. godina	modul A
2. godina	modul C
3. godina	modul D

Posebni programi biologije ostvaruju se u veterinarskoj, kemijskoj, ugostiteljskoj i ekonomskoj struci. Ti se programi objavljuju u sklopu cjelovitih programa navedenih struka.

U nastavi biologije neophodno je zadovoljiti načelo zornosti pa je potrebno koristiti primarne i sekundarne izvore znanja. Kad god je to moguće, s obzirom na radne uvjete škole, potrebo je organizirati i poticati praktičan rad učenika, samostalan učenički rad, rad u skupinama, promatranje i proučavanje izvorne stvarnosti (vježbe, pokusi, nastava u prirodi).

U proces praćenja i ocjenjivanja učenika potrebno je uključiti praktične radove, odnos učenika prema predmetu, radnim zadaćama i radnoj skupini te usvojenost odgojnih vrijednosti. Elemente praćenja odredit će nastavnik u svom izvedbenom programu s obzirom na ukupni fond sati i specifičnost pojedinih programa.

## KADROVSKI UVJETI

Program biologije mogu izvoditi: prof. biologije, dipl. inž. biologije s položenom psihološko-pedagoškom skupinim predmeta.

## PREPORUKA ZA IZVOĐENJE FAKULTATIVNE NASTAVE IZ PODRUČJA ZDRVSTVENE I EKOLOŠKE KULTURE

Zdravstvena i ekološka kultura temeljna su pretpostavka i nedjeljivi sadržaj opće kulture suvremenog čovjeka kao i jedan od najbitnijih dosega civilizacije. Stoga bi trebalo ove sadržaje uključiti u rad s učenicima na svim razinama obrazovanja. U nekim srednjim školama, prema novim nastavnim planovima i programima navedeni su sadržaji vrlo slabo ili nikako zastupljeni. Stoga skrećemo pažnju na potrebu da se iskoriste sve mogućnosti kako učenici ne bi ostali prikraćeni za taj važan segment odgoja i obrazovanja. Posebno preporučujemo da se sadržaji zdravstvene i ekološke kulture ponude kao fakultativni programi učenicima onih škola u kojima se ne ostvaruje program biologije "Čovjek, zdravlje i okoliš", ili se ostvaruje samo sadržaj "Čovjek i zdravlje".

Za škole s ukupnim fondom od 35 sati biologije preporučuje se dodatno, fakultativno ostvarivanje ekoloških sadržaja pod naslovom "Čovjek i okoliš" — modul C. Za sve strukovne škole koje uopće nemaju biologiju, preporučuje se ostvarivanje fakultativne nastave zdravstvene i ekološke kulture pri čemu se može primijeniti program "Čovjek, zdravlje i okoliš" (modul B + modul C). Izuzetno je važno učenicima, u osjetljivoj dobi adolescencije ponuditi sadržaje zdravstvene kulture jer se upravo u tom životnom razdoblju često oblikuju trajne štetne navike. Sadržaji modula B primjereni su za ostvarivanje u prvoj ili drugoj godini srednje škole, dok su ekološki sadržaji — modul C, primjereni svakoj godini obrazovanja, iako je poželjno, po mogućnosti zadržati kontinuitet biološkog obrazovanja.

# PREDMET: GEOGRAFIJA ZA ČETVEROGODIŠNJE ŠKOLE

## CILJ

Cilj nastave geografije je da učenici upoznaju i zavole svoju domovinu, da steknu osnovno znanje o Zemlji, da upoznaju gospodarska, društvena i kulturna obilježja suvremenog svijeta i uoče nužnost međusobne suradnje i ljudske solidarnosti u svijetu.

## ZADACI NASTAVE

- omogućiti učenicima da steknu osnovno znanje o Zemlji i shvate značenje prirodnih elemenata (reljef, klima, vode, tlo, vegetacija) i društvenih pojava i procesa (stanovništvo, prostorni raspored, oblike njegove djelatnosti i naselja) u predočavanju gospodarske aktivnosti s gledišta suvremenog značenja i procesa razvoja,
- omogućiti učenicima da prošire osnovna znanja o geografskoj karti i naviknuti ih da upotrebljavaju kartu i atlas u svakodnevnom životu,
- osposobiti učenike za uočavanje specifičnosti osobina i različitosti stupnjeva međusobne povezanosti prirodne osnove i obilježja socijalnogeografske strukture u procesu društvenogeografske valorizacije regionalnih kompleksa,
- osposobiti učenike za promatranje i upoznavanje promjena u geografskoj stvarnosti, razvijati u njima sposobnosti kritičke analize konkretnih situacija kao osnove mišljenja i poticanja radi jačanja potrebe za uključivanjem u pozitivnu društvenu praksu i životu zajednice,
- upoznati učenike s geografskom stvarnosti u prostoru Hrvatske kako bi uočili njen položaj i ulogu u suvremenom svijetu,
- promatranjem prirodne osnove i pojave društvenog razvoja u zavičaju i zemlji upoznati učenike sa značajkama razvoja i razvijati svijest o potrebi za uključivanjem u rad i društvenu aktivnost za napredak svog zavičaja i naše zajednice,
- uputiti učenike u prostorne odnose suvremenih gospodarskih i političkih grupacija u svijetu i u prostornu stvarnost suvremenog svijeta,
- upoznati učenike s intenzivnim procesom narušavanja kvalitete čovjekova okoliša i neophodnom potrebom čuvanja okoliša od daljnje degradacije, odnosno poboljšanja kvalitete ugroženih elemenata i lokaliteta,
- stalnom aktualizacijom geografskih nastavnih sadržaja razvijati u učenicima interes za kontinuiranim praćenjem geografske stvarnosti u zemlji i u svijetu te potrebu za samostalnim učenjem i permanentnim geografskim obrazovanjem.

## SADRŽAJ

### OPĆA GEOGRAFIJA

#### 1. razred

Broj sati: 70

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Osnovi prirodne i društvene geografije	Geografija znanost o površini Zemlje. Geografija i ekologija. Predočavanje Zemljine površine, globus i geografske karte, definicija, mjerilo, način prikazivanja reljefa. Kartografske projekcije. Vrste karata, topografske karte i njihova primjena.
2.	Gibanja Zemlje i njihovo geografsko značenje	Zemlja u Sunčevu sustavu, oblik i veličina Zemlje, rotacija i revolucija Zemlje, izmjena godišnjih doba, toplinski pojasi, određivanje vremena i kalendar.
3.	Prirodna obilježja Zemljine površine Reljef Zemlje	Reljef i litosfera, opći podaci o reljefu, zonalna građa Zemlje, geološka prošlost Zemlje. Litološki sastav. Endodinamika. Vulkanizam i potresi. Sile ili pokretači

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
4.	Klima	endodinamskih pokreta. Egzogeni modeliranja i tipovi reljefa (spiranje, rijeke i njihov utjecaj, oblici obala i abrazija, eolska erozija. Krš i krški oblici ledenjački ili glacijalni reljef. Klima na Zemlji. Struktura i sastav atmosfere, vrijeme i klima. Klimatski elementi. Tlak zraka (promjene tlaka zraka, geografska raspodjela tlaka na Zemlji), vjetrovi, zračne mase i fronte. Vlažnost zraka i padaline. Klimatski modifikatori i klasifikacijska klima.
5.	Vode na Zemlji	Svjetsko more, glavna svojstva i dinamika morske vode. Vode na kopnu, gospodarsko značenje voda i problematika njihove zaštite.
6.	Tlo i vegetacijski pokrov	Tlo i biljni pokrov. Tlo (osnovni pojmovi, podjela, obilježja, nastanak). Društveno-geografsko značenje prirodno-geografskih zona, biljnog pokrova i životinjskog svijeta. Prirodne katastrofe na Zemlji (vulkani, potresi, poplave, ciklone i sl.).
7.	Stanovništvo kao faktor razvoja i prostorne organizacije	Razvoj naseljenosti na Zemlji. Razmještaj stanovništva i gustoća naseljenosti, razvoj naseljenosti na Zemlji. Opće kretanja stanovništva. Populacijski razvoj i populacijska politika prirodno kretanje stanovništva, biološki sastav stanovništva, ekonomska struktura stanovništva, etnička, kulturna i religijska struktura stanovništva, migracija stanovništva. Gospodarska razvijenost i stanovništvo, predindustrijsko (primarno), industrijsko (sekundarno) i postindustrijsko (tercijalno) društvo.
8.	Naselja i oblici naseljenosti	Naselja, pojmovi i podjela, seoska i gradska naselja. Oblici seoskih naselja. Gradska naselja funkcije i struktura grada, razvoj grada. Grad i okolica, grad i funkcionalna organizacija prostora, urbani sistemi.
9.	Ljudske djelatnosti i njihova obilježja	Primarne djelatnosti, sustavi agrarne proizvodnje i iskorištavanja. Ratarska proizvodnja (tradicionalna plantažna monokulturna) i njeno značenje. Važniji poljoprivredni proizvodi i poljoprivredna područja u svijetu. Sekundarne djelatnosti (energetika, industrija, rudarstvo, metalurgija, građevinarstvo i proizvodno zanatstvo) i strukturne promjene u industriji, razvoj novih industrija, problematika njihove lokacije. Tercijalne aktivnosti i interakcije u prostoru. Promet kao faktor i preduvjet svjetskog razvoja. Turizam i njegovi učinci. Trgovina i uloga ekonomskih integracija u svjetskom razvoju. Neka obilježja i primjeri visoko razvijenih zemalja. Razlike u regionalnom razvoju. Razvoj novih industrija, deindustrijalizacija. Obilježja i primjeri slabije razvijenih zemalja, pojava novih industrijskih zemalja. Opći pokazatelji stupnja gospodarskog razvoja, autarkično i tržišno gospodarstvo, globalizacija internacionalizacija, ekonomski sustavi ekonomske integracije, transnacionalne kompanije i sl.)

## OBJAŠNJENJE

U temi o Zemlji i Sunčevu sustavu i Svemiru težište je na upoznavanju prirodnih pojava određenih položajem Zemlje u Svemiru, nagibom njezine osovine prema ekliptici, njezinu položaju i kretanjima u

Sunčevu sustavu, jer to snažno utječe na značajke i diferenciranje geoprostora i na određivanje položaja na Zemlji.

U drugoj temi programirani su najbitniji sadržaji za ovladavanje osnovama iz kartografije kao prijeko potrebnom znanju suvremenog čovjeka u svakidašnjem životu.

Programiranje gradiva u temama u sastavu Zemljine kore i njezinu reljefu omogućit će učenicima da spoznaju Zemlju kao postojbinu čovjeka i da shvate odnose između endogenih sila i egzogenih procesa u jedinstvu i međuovisnosti u stvaranju reljefa na Zemlji kao cjelini i odgovarajućim regionalnim promjerima.

U temi o klimi programirani su klimatski elementi, klimatski modifikatori i klasifikacija klime da bi se shvatio utjecaj klime na fizičke i biološke zone geoprostora i uočila ovisnost čovjeka o klimi na Zemlji te njihova uloga u mikroklimatskom diferenciranju prostora.

Poglavlje o vodama programirano je tako da se kompleksno određuju njihova svojstva i značenje u razdvajanju i povezivanju užih i širih geografskih cjelina i shvati njihova važnost kao element svjetskog interesa.

Tema o životu na Zemlji programirana je tako da se uoče osobine, nastanak i ovisnost tla i biljnog pokrova o klimi i petrografskom sastavu, te reljefu kao i uloga čovjeka u izmjeni prirodnih i geografskih pejzaža.

Proučavanjem teme stanovništvo kao faktor razvoja i prostorne organizacije učenici bi trebali usvojiti spoznaju o osnovnim i općim demografskim strukturama i procesima kroz regionalne raznolikosti uvjetovane višeslojnim prostornim faktorima.

To je preduvjet da se putem općeg demografskog znanja gradi put prema razvijanju sposobnosti kod učenika u smislu uočavanja prostornih znanosti, regionalnog uspoređivanja, uočavanja objektivno postojećih problema, predviđanja budućih promjena itd. sa svrhom razvijanja spoznaja o prostornom okruženju i sl.

U okviru teme naselja i oblici naseljenosti bitno je upoznati oblik, tip, strukturu i funkcioniranje naselja kroz regionalne primjere i njihov povijesni razvoj.

U temi Oblici ljudskih djelatnosti treba spoznati prostorne posljedice primarnih, sekundarnih i tercijalnih djelatnosti i njihov prostorno-vremenski razvoj u svrhu razumijevanja i povezivanja sadržaja prostora, funkcija prostora i ostvarivanje tih funkcija kroz različite djelatnosti. Temeljne djelatnosti u tomu su poljoprivreda, industrija, turizam i promet. Prostorne zakonitosti obvezno se promatraju kroz regionalne raznolikosti.

Nesklad u onečišćenju prostora i ekološke problematike u novijem periodu dolazi sve više do izražaja. Stoga je potrebo u obrazovnoj dogradnji upoznati činitelje nesklada, posljedice nelogičnih ljudskih utjecaja i mogućnosti njegova rješavanja. Bitno je razvijati svijest o očuvanju logičnih prostornih zakonitosti.

## NAPOMENA

Za struke i obrazovne profile u kojima se geografija pojavljuje kao stručni nastavni predmet razradit će se posebni nastavni programi za prometnu, turističku, industrijsku, agrarnu, ekonomsku, geografiju i sl.

## GEOGRAFIJA HRVATSKE

### 2. razred

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Prostor i položaj Republike Hrvatske	Složenost geografskog položaja Hrvatske na dodiru različitih prirodnih, etničkih, kulturnih i gospodarsko političkih europskih regionalnih cjelina. Prostor Hrvatske i Europska prometna mreža — prometna valorizacija Hrvatske i značajniji prometni pravci. Povijesno teritorijalni razvoj Republike Hrvatske. Oblik teritorija, veličina i granice Republike Hrvatske.
2.	Reljefna i geomorfološka obilježja kao faktor prostorne organizacije i gospodarskog razvoja	Reljefna obilježja (osnovni tipovi reljefa i njihov postanak). Strukturne geomorfološke i morfogenetske osobine reljefa Republike Hrvatske.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
3.	Klimatska, pedološka i vegetacijska obilježja kao faktor gospodarskog razvoja	Klimatska i vegetacijska obilježja panonske i peripanonske Hrvatske i njihov utjecaj na gospodarske aktivnosti. Klimatski elementi i modifikatori. Raspored padalina i vjetrovi. Klimatske regije u Republici Hrvatskoj i njihovo gospodarsko značenje. Biljni pokrov i tlo u Republici Hrvatskoj i njihovo gospodarsko vrednovanje.
4.	Hidrografske osobitosti	Jadransko more i vode na kopnu, gospodarsko značenje i ekološki poremećaj.
5.	Demografska obilježja Republike Hrvatske	Razvoj naseljenosti i razmještaj stanovništva u Hrvatskoj. Opće kretanje stanovništva u Hrvatskoj. Struktura stanovništva (biološka, etnička, religijska i ekonomska). Migracije stanovništva u Hrvatskoj, povijesni osvrt i suvremeni trendovi selo-grad. Hrvatsko stanovništvo u susjedim zemaljama i svijetu.
6.	Naselja i oblici naseljenosti	Ruralna naselja i urbani sustavi.
7.	Gospodarska obilježja Hrvatske	Stupanj i dinamika gospodarskog razvoja. Suvremena gospodarska obilježja Hrvatske (glavni energetski izvori, njihov prostorni razmještaj, razmještaj i značenje rudarske i industrijske proizvodnje). Poljoprivredne grane i regije. Prometna povezanost u zemlji i povezanost sa svijetom. Uvjeti i razvoj turizma, dostignuća i perspektive. Gospodarska i politička povezanost s Europom i svijetom (veze sa EU, OUN, VIJEĆE

EUROPE, R.Z. Alpe-Jadran i sl.).

## OBJAŠNJENJE

Program nastave geografije za osnovne škole i gimnazije predstavlja kombinaciju linearno-uzlaznog i spiralnog načina programiranja. Geografija Hrvatske je uvrštena i u program 8. razreda osmogodišnjih škola. Međutim neki pokazatelji o geografskim obilježjima Hrvatske uključeni su u programe svih razreda osnovne škole. Naime, u okviru nastavnog predmeta priroda i društvo u nižim razredima osnovne škole obrađuju se i odgovarajući geografski pokazatelji o mjestu, zavičaju i Republici Hrvatskoj, a pri obradi nastavnih sadržaja iz opće i regionalne geografije u 5., 6. i 7. razredu ističu se odgovarajuće sličnosti ili razlike s podacima vezanim za geografske osobine Hrvatske.

Nastavni program za 2. razred četverogodišnjih škola, odnosno geografija Hrvatske ne predstavlja puko ponavljanje nastavnih sadržaja iz osnovnih škola niti njihov širi koncentrični krug. Radi se o linearno spiralnom slijedu geografskog proučavanja s većom stručnom pa donekle i znanstvenom razinom upravo u drugom razredu srednjih škola, a posebno u 4. razredu gimnazije. Ta viša razina je nužna jer se radi o geografiji nacionalnog prostora koju učenici srednjih škola moraju detaljnije obrađivati. Osim toga postoji razlika i u načinu programiranja, pa prema tome i obrade nastavnih sadržaja. Oni su za osnovnu školu rađeni u skladu s regionalnim konceptom, a u srednjoškolskom programu je naglašeniji tematsko problemski koncept.

Tako je na primjer prva nastavna tema posvećena ulozi geografskog položaja u gospodarskom razvoju u kojoj treba ukazati na pripadnost Hrvatske srednjoj Europi i Sredozemlju i istaknuti značenje i složenost geografskog položaja Hrvatske na dodiru različitih prirodnih, etničkih, kulturnih i gospodarko političkih europskih regionalnih cjelina, kao i ulogu gorskog praga Hrvatske kao najpovoljnijeg prometnog koridora između podunavskog i sredozemnog prostora te važnije prometne pravce koji prolaze prostorom Hrvatske.

U drugoj temi je naglasak na veličini, granicama i obliku teritorija u kojoj treba dati i povijesni osvrt na značajnije promjene.

Reljefna obilježja i njihov utjecaj na gospodarske mogućnosti primorskog, gorskog (krškog) i panonskog dijela Hrvatske čine posebnu temu.

U petoj temi treba obraditi Klimatska i vegetacijska obilježja republičkog prostora i njihov utjecaj na gospodarske aktivnosti, ali i sve naglašenije ekološke probleme koji se javljaju na republičkom prostoru, a koji se manifestiraju onečišćenjem atmosfere, sušenjem šuma i sl.

Posebna tema posvećena je fizičko-geografskim osobinama Jadranskog mora, litoralizaciji i njenom značenju na jadranskim obalama i obalnom području Hrvatske, ekološkim problemima svjetskog i Jadranskog mora i sl.

U šestoj temi treba odrediti važnost voda na kopnu u opskrbi stanovništva, razvoju industrije, prometnoj povezanosti, energetskom iskorištavanju, navodnjavanju, energetskim i plovidbenim mogućnostima riječnih tokova i jezera u Hrvatskoj te problemima zaštite voda na kopnu.

Posebnu temu čini demografska obilježja Hrvatske u okviru koje treba obraditi razvoj naseljenosti i razmještaj stanovništva u Hrvatskoj, prirodno kretanje stanovništva, biološku i ekonomsku, etničku, kulturnu i religijsku strukturu stanovništva, zatim migracije stanovništva u Hrvatskoj s povjesnim osvrtom i suvremenim trendovima selo-grad te posljedicama depopulacije sela i nekontrolirane koncentracije stanovništva u manjem broju gradskih naselja. U okviru ove teme treba obraditi i problematiku hrvatskog iseljništva u susjednim zemljama i svijetu te teritorijalno-političke organizacije kao odraz povjesnog razvoja i nacionalnog sastava.

Kao nastavak prethodne je tema o naseljima i oblicima naseljenosti, ruralnim pejzažima i oblicima te njihovoj preobrazbi, zatim o razvoju urbane mreže kao nositelja gospodarskog, kulturnog i političkog života, nodalno funkcionalna regionalizacija i funkcioniranje vodećih makroregionalnih središta. U ovoj temi treba upozoriti i na važnost prostornog planiranja kao bitne pretpostavke vrednovanja razvojnih inicijativa pojedinih regija i prostora u cjelini te racionalnog uređenja prostora s obzirom na suvremene potrebe rada, stanovanja i rekreacije.

U okviru završne teme o gospodarstvu Hrvatske treba obraditi stupanj i dinamiku gospodarskog razvoja cjeline i pojedinih dijelova Hrvatske po značajnijim vremenskim razdobljima. Veći naglasak treba ipak dati na suvremena gospodarska obilježja Hrvatske, pitanja energije, rudarske i industrijske proizvodnje, zatim poljoprivrede, prometne povezanosti, razvoja turizma, gospodarska i politička povezanost s Europom i svijetom (veza s EU, OUN, VIJEĆEM EUROPE, R.Z. Alpe-Jadran i sl.).

Pri obradi općih prirodno geografskih (reljef, klima, vode i sl.) te društveno geografskih osobina Hrvatske (demografska i gospodarska obilježja) a u cilju boljeg razumijevanja geografskih osobina i procesa treba, detaljnije obraditi i geografske osobine pojedinih susjednih zemalja. U tom se pogledu, s obzirom na oblik i geografski položaj Hrvatske te demografske i gospodarske razloge posebno ističe prostor Bosne i Hercegovine. Naravno pri tom treba u potpunosti resprkirati samostalnost i međunarodno priznati status Bosne i Hercegovine. S obzirom da je Bosna i Hercegovina jedna od domovina Hrvatskog naroda i u njoj su Hrvati jedan od konstitutivnih naroda u program je ugrađena i posebna nastavna jedinica "Hrvati u Bosni i Hercegovini". U posebnoj nastavnoj jedinici "Hrvatske nacionalne manjine u susjednim državama" obradit će se najznačajniji podaci o Hrvatima u Austriji, Mađarskoj, Vojvodini, Crnoj Gori i Kosovu.

## NAPOMENA

U godišnjem izvedbenom programu nastavnik bi trebao predvidjeti i terenski rad, na primjer sadržaje o gradskim, seoskim naseljima, ljudskim aktivnostima čiji su rezultati vidljivi u prostoru, zatim sadržaje o onečišćenju pojedinih lokaliteta i elemenata okoliša, turistički privlačne lokalitete i objekte i sl. Sinteza sadržaja pojedinih nastavnih cjelina za koju je u pravilu predviđen jedan nastavni sat bila bi najkorisnija kad bi se ti satovi održali na terenu izvan učionice. Kako je organizacija terenskog rada dosta složena, bilo bi dobro da se organizira i dobro pripremi jedan jednodnevni izlet u tijeku kojeg bi se mogli najdirektnije upoznati uzroci i posljedice ljudskih aktivnosti i prostornih fenomena, odnosno geografska stvarnost u geografskom laboratoriju — prostoru.

Zavičajnoj regiji treba posvetiti više pažnje (kompleksno vrednovanje geografskog položaja, elementa prirodne osnove i njihov utjecaj na prostornu organizaciju, kartiranje sadržaja, veza, procesa i odnosa, određivanje najznačajnijih funkcija regije i planiranje prostorne organizacije u regiji).

## LITERATURA

- Blažević-Pepeonik, *Turistička geografija*, Školska knjiga, Zagreb, 1992.  
I. Crkvenčić i A. Malić, *Agrarna geografija*, Školska knjiga, Zagreb, 1988.  
I. Crkvenčić, *Geografija za II. razred ekonomskih škola*, Školska knjiga, Zagreb, 1996.  
M. Friganović, *Demografija — stanovništvo svijeta*, Školska knjiga, Zagreb, 1976.  
Friganović, Sić, Matas, *Zemljopis 6*, udžbenik za II. razred gimnazije, Školska knjiga, Zagreb, 1996.  
Skupina autora, *Političko-geografska pitanja Hrvatske*  
Skupina autora, *Prirodna osnova geoprostora*, Školska knjiga, Zagreb, 1991.  
Skupina autora, *Geografija Hrvatske*, Školska knjiga, Zagreb, 1975.  
M. Herek, *Geologija*, Školska knjiga, Zagreb, 1984.

- I. Kozina, Udžbenik za II. razred srednjih škola, Profil, Zagreb, 1966.
- M. Matas i ostali, *Zaštita okoline danas za sutra*, Školska knjiga, Zagreb, 1989.
- M. Matas, Kozina, *Zemljopis I*, udžbenik za I. razred srednjih škola, Školska knjiga, 1996.
- M. Matas, *Metodika nastave geografije*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb, 1966.
- R. Pavić, *Osnovi političke geografije i geopolitike*, S. N. Liber, 1978. prilozi prof. Pavića, Rogića, Žuljića, Gamsa i drugih autora
- J. Riđanović, *Hidrografija*, Školska knjiga, Zagreb, 1991.
- V. Rogić, *Regionalna geografija Jugoslavje*, Školska knjiga, Zagreb, 1982.
- V. Rogić i D. Magaš, *Zemljopis 8.*, udžbenik za 4. razred gimnazije, Školska knjiga, 1996.
- J. Roglić, *Geografski elementi i faktori*, Školska knjiga, Zagreb, 1964.
- J. Roglić, *Litoralizacija*, Split, 1967.
- T. Šegota, *Klimatologija za geografe*, Školska knjiga, Zagreb, 1973.
- T. Šegota, *Utjecaj klime na regionalno okupljanje i diferenciranje*
- M. Vresk, *Osnove urbane geografije*, Školska knjiga, Zagreb, 1977.
- M. Vresk, *Grad u prostornom planiranju*, Školska knjiga, Zagreb
- M. Vresk, *Razvoj urbanih sistema u svijetu*, Školska knjiga, Zagreb, 1989.
- Zbornik radova sa savjetovanja u JAZU o prometnoj povezanosti Hrvatske*
- Zbornik radova I. kongresa geografa Hrvatske 1995.*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb, 1996.
- Atlasi Hrvatske i svijeta*, razni
- Geografski horizont*
- Geografski glasnik*

## PREDMET: POLITIKA I GOSPODARSTVO

### SVRHA I CILJ

U demokratskom svijetu politička je izobrazba mladih postala neizostavan dio svake izobrazbe. Iako je nazvana različito, zastupljena je u svim školskim sustavima i utemeljena na stajalištu:

1. da je nužan dio političkoga sustava u cjelini,
2. da je politička kultura činitelj stvaranja i stabilnosti suvremenih demokracija.

Za razvijanje demokratskoga načina mišljenja, ovim predmetom treba stvoriti mogućost zauzimanja stajališta prema aktualnim političkim zbivanjima. Važno je istaknuti da politička izobrazba obuhvaća: stjecanje znanja o politici kao fenomenu, političkim ustanovama i političkim procesima te razvijanje političke kulture za aktivno sudjelovanje u političkom sustavu, u ostvarivanju i nadzoru državne vlasti.

### PROGRAMSKA GRAĐA

#### A. POLITIKA

#### ZADACI

Zadaci političke izobrazbe su stjecanje kulture koja obuhvaća tri razine:

- razvijanje državljskoga domoljublja za Republiku Hrvatsku;
- građansku vezanost za njenu konstituciju, zakone i simbole;
- razvijanje sposobnosti za političku participaciju (sudjelovanje na izborima, snalaženje u sustavu višestranačnoga političkog života).

#### SADRŽAJ

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Politika, politički čin, političko djelovanje	Pojam politike, političkog čina i politike kao života. Političko djelovanje kao javno djelovanje (razlike u odnosu na ostala djelovanja), politička sredstva, politička volja. Politika kao obnašanje vlasti. Politički jezik, politička utakmica.
2.	Narod, manjina, državljani RH, građani	Pojam naroda (puka, pučanstva), dokazi o postojanju hrvatskoga naroda (izvorišne osnove Ustava RH). Manjina (članak 15. Ustava RH). Suverenost naroda. Državljan RH, strani državljani, osobe bez državljanstva. Građanin (i posebno po Ustavu RH).
3.	Tipovi političkih poredaka	Demokracija, diktatura, monarhija, aristokracija. Totalitarni poredak. Proces političkog odlučivanja u višestranačkoj demokraciji. Promjena međunarodnoga poretka u Europi. Prvi demokratski izbori u Hrvatskoj 1990.
4.	Političke stranke	Pojam političke stranke. Ciljevi, zadaće i programi političkih stranaka. Političke stranke, blokovi i koalicije političkih stranaka u RH. Desnica, centar, ljevica. Opozicija. Nacionalne stranke. Državotvorne stranke. Liberali, socijaldemokrati, demokršćani, socijalisti u RH. Razlike u ciljevima, programima i zadaćama. Političke stranke u Ustavu RH.
5.	Izbori	Izbornopravo — sažeti povijesni razvoj izbornog prava. Osnovni izborni sustavi (većinski, razmjerni, kombinirani). Izborna agitacija i promidžba.



6.	Država	Pojam države. Konstitutivni elementi države. Državna suverenost (vidjeti i članak 2. Ustava RH). Nacionalna samobitnost i državna opstojnost hrvatskog naroda (izvorište osnove u Ustavu RH). Ustav i ustavni zakoni. Ustrojstvo države: unitarna, federativna, konfederativna država, savez suverenih država. Međunarodni subjektivitet. Oružane snage. Udruživanje. Odcjepljenje. Razdruživanje (Ustav RH, čl. 135). Ustav RH.
7.	Parlament i parlamentarizam	Parlament i političke stranke, parlamentarna većina i manjina. Klubovi zastupnika. Lobbij. Odlučivanje u parlamentu: obična i kvalificirana većina. Koalicije,
8.	Ustrojstvo državne vlasti	kompromisi, konsenzusi, konflikti. Parlamentarna i izvanparlamentarna opozicija.
9.	Hrvatski sabor	Hrvatski sabor. Predsjednik RH. Vlada RH. Sudbena vlast. Opisati način funkcioniranja državne vlasti prema ustrojstvu državne vlasti po Ustavu RH. Kako se donose političke odluke, zakoni i drugi propisi u slučajevima normalnog i izvanrednih stanja.
10.	Predsjednik Republike Hrvatske	Hrvatski državni sabor u povijesti hrvatske države. Hrvatski sabor prema Ustavu RH. Saborski domovi. Saborski zastupnici (sabornici). Obvezujući i neobvezujući mandat zastupnika, njihov imunitet. Redovita i izvanredna zasjedanja Sabora. Predsjedništvo Sabora. Način odlučivanja Hrvatskog sabora. Pučki pravobranitelj.
11.	Vlada Republike Hrvatske	Način izbora, obveze i način djelovanja. Predsjednik RH kao državni poglavar. Djelovanje u normalnim i izvanrednim uvjetima. Predsjednik Republike kao vrhovni zapovjednik oružanih snaga RH. Predsjednik Republike kao državni, vojni i politički vrhovnik.
12.	Sudbena vlast	Pojam. Način izbora. Prava i obveze. Mjesto u ustrojstvu državne vlasti. Sastav. Način djelovanja. Prava u izvanrednim uvjetima. Način donošenja, objavljivanja i ostvarivanja odluka.
13.	Ustavni sud Republike Hrvatske	Samostalnost i neovisnost sudbene vlasti. Sudovi i suci u odnosu na Sabor RH. Sudovi po Ustavu RH.
14.	Lokalna samoupravna i uprava u Republici Hrvatskoj	RH i Ustavni sud RH. Sastav suda i način izbora sudaca. Uloga Ustavnog suda RH.
15.	Politika i javnost	Pojam lokalne samouprave. Pravo građana na lokalnu samoupravu. Lokalna samouprava po Ustavu RH. Tijela lokalne samouprave. Neposredno sudjelovanje građana u upravljanju lokalnim poslovima po Ustavu RH.
16.	Ljudska prava (slobode i prava čovjeka i građanina)	Javnost i javno mnijenje. Tolerancija, manipulacija, autocenzura, cenzura. Pojam političkoga neprijatelja. Tisak u RH. Hrvatski radio. Hrvatska televizija. Hrvatska radio-televizija (po zakonima i u praksi političkoga djelovanja i oblikovanja javnog mnijenja).
		Prava čovjeka, građanina i državljanina. Sloboda. Politička sloboda. Američka Deklaracija nezavisnosti iz 1776. godine. Liga naroda. OUN: Helsinški sporazum. Pariška povelja. Međunarodni paktovi o političkima, građanskima, gospodarskima, socijalnim i kulturnim pravima. Temeljne slobode i prava čovjeka i građanina u Ustavu RH (glava III). Najviše vrednote ustavnog poretka RH (sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
17.	Politika i vjera	čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav). Objašnjenje odnosa politike i vjere u životu čovjeka, s obzirom na prava čovjeka i građanina. Vjerski svjetonazori. Velike svjetske vjere današnjice. Sloboda vjere i javnoga očitovanja vjere po Ustavu RH. Odvojenost crkve od države u RH uz istodobno pravo vjerskih zajednica na uživanje zaštite i pomoći države u njihovim djelatnostima (članak 41. Ustava RH). Svećenici i njihovo pravo na sudjelovanje u političkom životu kao životu uopće.

## B. GOSPODARSTVO

### ZADACI

Zadaci ovog dijela su upoznavanje učenika s temeljima slobodnoga tržišnoga gospodarstva kakvo se ostvaruje u demokratskim zemljama slobodnog svijeta. Težište je obradbe ovoga programa na primjeni opredijeljenosti Republike Hrvatske za uporabu svih resursa u razvoju poduzetništva i novom načinu življenja i privređivanja.

### SADRŽAJ

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Pojam	Temeljni gospodarski problemi. Odgovor na pitanje: što, kako, za koga?
2.	Slobodna tržišna gospodarstva i komandna gospodarstva	Pojam tržišnoga gospodarstva: tržište, cijene, profit i gubitak. Pojam komandnoga gospodarstva: središnji plan, odluke o temeljnim pitanjima.
3.	Ekonomije ponude	Tržišni sustav gospodarstva. Uspostava odnosa ponude i potražnje. Uloga motivacije u umanjivanju uloge upravljanja potraživanjem. Razlike J. M. Keynesove i Supply side orijentacije.
4.	Ekonomija i potraživanja	Utjecaji na zakone tržišta i slobodne konkurencije.
5.	Nevidljiva ruka (načelo)	Poduzetnik. Poduzetnička sloboda. Pothvat. Poduzetnička eksplozija. Financiranje poduzetništva.
6.	Poduzetništvo	Pojam. Značenje. Uloga u ustrojbi bisnisa.
7.	Kapital	Financiranje biznisa. Karakteristika u demokratskom svijetu.
8.	Biznis i ustrojba biznisa	Pojam. Cijena dionice. Težište dionica. Dividende. Profit.
9.	Dioničarsko gospodarstvo	Pojam.
10.	Bondkolderstvo	Novčani pretvorbeni krugovi i revolving financiranje.
11.	Novčarstvo	Pojam.
12.	Management	Zamisao tržišnoga poslovanja. Marketing okolina.
13.	Marketing	Istraživanje tržišta. Promocijske djelatnosti.
14.	Bilanciranje (accounting)	Temeljna definicija. Što obuhvaća bilanciranje? Bilanciranje kao proces. Bilanciranje kao interdisciplinarna djelatnost.

- |     |                               |                      |
|-----|-------------------------------|----------------------|
| 15. | Hrvatsko gospodarstvo         | Temeljno usmjerenje. |
| 16. | Gospodarstvo Europe i svijeta |                      |
- 

## OBJAŠNJENJE

Za stjecanje političke kulture treba primjenjivati metodička sredstva, koja omogućuju očitovanje prema aktualnim političkim zbivanjima.

Za dio programa iz politike korisno je raditi na izravnim dokumentima (Ljudska prava, Ustav Republike Hrvatske i sl.), a kao šira literatura preporučuje se nastavniku Sokol-Smerdl: *Ustavno pravo*, Šeks-Sokol-Crnić: *Hrvatsko izborno pravo*.

Poglavlje o gospodarstvu valja tumačiti na osnovici ustavne odrednice o tome da su poduzetnička i tržišna sloboda temelji gospodarskoga ustrojstva Republike Hrvatske.

Strukturalna preuređenja kako bi se ostvarile zadaće:

1. razvijanje državljanškog domoljublja za Republiku Hrvatsku;
2. osmišljavanje građanske vezanosti za njenu konstituciju, zakone i simbole,
3. razvijanje sposobnosti za političku participaciju, treba urediti;

I. *Za ostvarivanje skupa tema* prve zadaće potrebno je iz Ustava Republike Hrvatske (Informator, 1991.) obraditi:

a) Izvorišne osnove (kratki pregled hrvatske povijesti od 7 stoljeća do 90. godine i pri tom istaknuti posebnost narodne ustrajnosti za ostvarivanje državnosti i samostalnosti).

b) Izraditi kronologiju državno pravih i političkih zbivanja od 90—95. godine.

II. *Za ostvarivanje skupa tema* druge zadaće potrebno je obraditi pojmove iz programa pod točkom 2.2. a prije svega iz Ustava (Temeljne odredbe). Zatim obraditi pojmove politološke znanosti:

a) Narod, državljanin, državljanin Republike Hrvatske.

b) Država. Konstitutivni elementi.

c) Ustrojstvo države (mogući oblici). Ustrojstvo Hrvatske države. Međunarodni subjektivitet. Oružane snage.

d) Ljudska prava (međunarodne dokumente i odrednice iz Ustava Republike Hrvatske).

III. *Za ostvarivanje skupa tema* treće zadaće obrađuju se teme:

a) Tipovi političkih poredaka

b) Političke stranke (klasični oblici)

c) Izbori

d) Parlament i parlamentarizam — ustrojstvo i funkcioniranje organa Hrvatske države.

Za ostvarivanje ovog dijela programa koriste se Ustav Republike Hrvatske, Ustavno pravo (Školska knjiga, 1992.), sredstva javnog informiranja.

U cjelokupnoj satnici predmeta nastavnik određuje odnos s Gospodarstvom prema osobnom afinitetu i interesu učenika.

## TROGODIŠNJE STRUKOVNE ŠKOLE U DVOJNOM SUSTAVU OBRAZOVANJA

### CILJEVI I ZADACI

Ciljevi i zadaci nastavnog predmeta Politika i gospodarstvo je razvijanje:

— državljanškog domoljublja za Republiku Hrvatsku;

— građansku vezanost za njenu konstituciju, zakone i simbole;

— sposobnosti za političku i gospodarsku participaciju.

Kako je nastavni predmet podijeljen na Politiku i Gospodarstvo zadaci prvog dijela su upoznavanje i ovladavanje ustavnim rješenjima političkog ustroja Republike Hrvatske, a drugog, upoznavanje s temeljima slobodnog tržišnog gospodarstva i organizacijom i tehnikom rada koje su uređene Zakonom o obrtu (Narodne novine, broj 77/1993.).

## SADRŽAJ

### A. POLITIKA

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Pojam i njegovo određivanje	Politika kao znanstvena disciplina. Politika kao društveni odnos.
2.	Politički sustavi	Politička kultura. Ustrojstvo političkog sustava.
3.	Politički sustav Republike Hrvatske	Izvorišne osnove Ustava Republike Hrvatske. Ustrojstvo državne vlasti Republike Hrvatske.
4.	Ljudska prava	Prava čovjeka, građanina i državljana. Temeljne slobode i prava čovjeka u Ustavu Republike Hrvatske. Helsinški sporazum i Pariška povelja.
5.	Hrvatsko gospodarstvo	Temeljno usmjerenje određeno Ustavom.

### B. GOSPODARSTVO

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Gospodarske zadaće	Osnove ustroja obrta. Analiza tržišta. Pravni oblik. Veličina obrta.
2.	Ustrojstvo rada obrtničke radionice	Priprema rada i odvijanje posla. Upotreba materijala i skladište. Oblici racionalizacije. Uprava. Utjecaj automatizacije na organizaciju rada.
3.	Sredstva ustroja obrtničke radionice	Sredstva za kupovinu opreme. Sredstva proizvodnje. Usluge. Trgovačka djelatnost. Prodaja i marketing.
4.	Ustrojavanje kadrova i međuljudski odnosi	Ljudska radna snaga. Potreba za kadrovima i postavljanje na radna mjesta. Sustavi plaća i nagrađivanje. Socijalni uvjeti i zaštita na radu.
5.	Osnove gospodarenja novcem	Osiguranje kapitala. Vrste financiranja. Krediti i bankarsko poslovanje. Vrste novčarskog poslovanja.
6.	Knjigovodstvo i bilanca	Imovinski pregled. Inventura. Procjena i obračun dobitka i gubitka. Vođenje knjiga.
7.	Mjere unapređivanja obrta	Obračun troškova. Kalkulativne šeme. Rentabilno iskorištavanje knjigovodstva. Obračun likvidnosti. Investicije i njihovo pokriće.

### METODIČKI NAPUTAK

Dok nije tiskan cjelovit udžbenik (natječaj u tijeku) nastavne teme se obrađuju temeljem Ustava Republike Hrvatske i srednješkolskih udžbenika: H. Šošić, *Gospodarstvo*, V. Mileta, *Novčarstvo*.

### KADROVSKI UVJETI

Za izvođenje ovog predmeta odgovarajući stručni profil je dipl. ekonomista s položenom pedagoško-psihološkom grupom predmeta.

## **PREDMET: TJELESNA I ZDRAVSTVENA KULTURA**

### **SVRHA I CILJ**

Zdravlje i normalan biopsihosocijalni rast i razvoj osnovni su preduvjeti za sve životne, radne, stvaralačke i kulturne čovjekove djelatnosti.

Zbog višestruke međuovisnosti ljudskih osobina i sposobnosti, razumljivo je da će najpovoljnija razvijenost motoričkih, funkcionalnih i morfoloških obilježja istodobno utjecati na ukupno čovjekovo zdravlje, tj. na djelotovorniji rad svih organa i organskih sustava, kao svojevrsna prepreka pojavi mnogih bolesti (osobito onih što su posljedica tjelesne pasivnosti ili obavljanja određenoga profesionalnog rada), a dogode li se, lakše se svladavaju.

Posljedica pojačanoga bavljenja tjelesnim aktivnostima bit će i regulacija načela ponašanja, otklanjanje različitih neurotskih stanja, čime se izravno povećava stupanj homoestatičnosti čovjeka i okoliša, djelotvornija prilagodba na različite uvjete života i rada, uspješnija socijalna komunikacija, što su sve temeljne pretpostavke za ostvarivanje odgojnih zadaća vježbanja.

Tjelesna i zdravstvena kultura mora se temeljiti na razradbama kineziološke znanosti, posebice onoga dijela koji se odnosi na zakonitosti upravljanja procesima vježbanja.

Cilj je tjelesne i zdravstvene kulture da se:

- zadovolje biopsihosocijalne čovjekove potrebe za kretanjem;
- da se povećaju stvaralačke sposobnosti i prilagodba suvremenim uvjetima života i rada.

Uz to, cilj je da se ljudi svladavanjem prikladnih programa osposobe za samostalnu i odgovornu skrb o čuvanju i promicanju osobnoga zdravlja, radnih i drugih sposobnosti.

Zadaća je tjelesne i zdravstvene kulture da procesima tjelesnog vježbanja i priopćavanja uspješno utječe na:

- razvoj određenih osobina i sposobnosti, a time na promicanje zdravlja, radnu sposobnost i odgojnost;
- usvajanje motoričkih znanja različite korisnosti;
- usvajanje korisnih teoretskih kinezioloških priopćenja.

Procesima tjelesnog vježbanja u svakom čovjeku treba razviti osobine, sposobnosti i motorička znanja znatno iznad razine koja bi se postigla, ako na taj razvoj utječu samo biotički čimbenici rasta i razvoja (spontanog razvoja). To se osobito odnosi na motorička, funkcionalna i morfološka obilježja, koja su cilj kinezioloških preobrazbi. Treba također stvoriti stalnu naviku bavljenja športom radi kvalitetne športske rekreacije u dugom razdoblju. Svakidašnjim tjelesnim vježbanjem usvojila bi se takva količina motoričkih znanja, čija uporabna vrijednost značajno utječe na pojedinačni rad u razvoju funkcionalnih i motoričkih značajki te zadržala na što višoj razini do pozne starosti (npr. opće pripremne vježbe, kompleksi vježbi tipa body buildinga, aerobike i stretchinga), kao i pomagala u rješavanju motoričkih problema, posebice značajnim u svakidašnjim životnim i radnim uvjetima (u što svrstavamo ponajprije tzv. prirodne oblike kretanja).

Potrebno je steći i solidna teoretska znanja, i to:

— o utjecaju procesa vježbanja na ljudski organizam u cjelini i na pojedine organske sustave, osobito sa stajališta promicanja i održavanja zdravlja, načina sprečavanja i otklanjanja poremećaja zbog nekretanja ili posljedica uzrokovanih obavljanjem određenog zanimanja;

— osnovna znanja o načinu planiranja, programiranja i nadzora procesa vježbanja;

— znanja o načinu treniranja i natjecanja, osobito u športovima kojim se osoba pojačano bavi.

### **SPECIFIČNOSTI U POGLEDU IZBORA ZANIMANJA UČENIKA S NAZNAKOM OSNOVNIH PROGRAMSKIH SADRŽAJA**

Svaki rad, ovisno o vrsti zanimanja, radnom mjestu, izvanjskim čimbenicima i sl. djeluje na čovjeka i u smislu stanovite opterećenosti pojedinih dijelova tijela i organizma u cjelini.

U pojmu opterećenja shvaća se odnos između nekog zahtjeva organizma i mogućnosti prilagodbe za njegovo ostvarenje.

Što je mogućnost prilagodbe funkcionalnih organskih sustava veća neki stalni zahtjev stvarat će manje opterećenje i suprotno. Opterećenje organizma nije samo rezultat djelovanja rada kao aktivnosti, nego je uvjetovano i nizom drugih čimbenika koji djeluju na organizam izvana, ili su uzroci u njemu samom.

Zakonomjernošću društvenog razvoja profesionalni rad pojedinca sve je specijaliziraniji. Zato je moguće izdvojiti pojedine skupine rada, točnije radnih mjesta, gdje se glavno opterećenje javlja u većoj mjeri na nekom od funkcionalnih sustava.

Međutim, valja napomenuti da se o organizmu ne može govoriti kao o skupu izdvojenih funkcionalnih sustava pa je, prema tomu, i rad u stvarnim uvjetima složen proces koji opterećuje i ima posljedice na cijeli organizam (iako su uvijek neki od podsustava opterećeni više, a neki manje). Ovisno o stupnju opterećenosti pojedinih dijelova organizma, rad se može grubo podijeliti na pretežno energetski (fizički) i pretežno informacijski (mentalni). Točnije, podjela prema stupnju opterećenja pojedinih podsustava organizma uvjetovana je stupnjem svrstavanja funkcionalnih organskih sustava u složeniji rad.

**Fizički rad** može se podijeliti na:-

1. Rad s pretežno dinamičkim režimom mišićne aktivnosti, pri čemu, ovisno o angažiranim masama tkiva i intenzitetu rada, energetska potrošnja može biti:

- velika;
- srednja (umjerena);
- mala.

2. Rad s pretežno statičkim režimom mišićne aktivnosti, gdje manjka blagotvoran utjecaj dinamičkih kontrakcija mišićnog sustava preko živčanoga na druge djelove organizma. Statički se rad može odvijati tako da:

- statičke kontrakcije održavaju ravnotežu samo protiv djelovanja gravitacijske sile na pojedine dijelove tijela ili organizam u cjelini;
- statičke kontrakcije održavaju ravnotežu protiv gravitacijske sile i još nekih drugih različito velikih sila (tereti i sl.).

**Mentalni rad** možemo podijeliti prema stupnju i vrsti opterećenja pojedinih dijelova živčanog sustava na:

1. Senzorički rad, gdje su pretežno opterećeni receptori, osjetni putovi i senzorička središta (kontrolna mjesta) pri automatiziranom radu, radna mjesta vezana za opasnost i sl.

2. Sa stereotipnim umnim aktivnostima (umni rad na nižoj razini aktivnosti središnjeg živčanog sustava, npr. rad uredskih službenika i sl.).

3. Stvaralački umni rad (znanstvenih radnika, umjetnika i sl.).

Sve navedene vrste rada mogu se, prema intenzitetu kojim se provode, podijeliti na lagani, umjereni i teški rad, pri čemu moramo razlikovati intenzitet rada i intenzitet opterećenja.

Treba dati prikaz opterećenja na organizam i zahtjeva za pojedine sposobnosti, ovisno o načinu rada u radnom procesu koji se odnosi više-manje na sva zanimanja:

I. skupina

Rad se provodi jedino aktivnošću našega tijela, bez pomagala (tjelesni rad).

II. skupina

Tjelesni rad s uporabom jednostavnijih alata i instrumenata.

III. skupina

Rad na neautomatskim strojevima.

IV. skupina

Rad na automatskim strojevima.

Prema navedenoj podjeli moguće je razna zanimanja u pojedinim strukama svrstati u tri skupine. Pojedina zanimanja svrstana su u samo jednu skupinu, a nekad i u dvije, ovisno o načinu rada u procesu istoga zanimanja.

Za zanimanje I. skupine preporučuje se u nastavnom programu primjenjivati kineziološke aktivnosti koje će ponajprije utjecati na funkciju krvožilnog i dišnog sustava i na sve motoričke sposobnosti. Često se u tim zanimanjima javlja hipertrofija pojedinih skupina mišića koji su angažirani pri radu, pa valja primjenjivati kineziološke aktivnosti koje će omogućiti opuštanje (plivanje, vježbe labavljenja, opuštanja i istezanja, igre i ples) i ritmičko-športsku gimnastiku (za učenice).

Za zanimanja u II. skupini u nastavnom programu preporučuje se primjenjivati kineziološke aktivnosti koje će ponajprije utjecati na funkciju krvožilnog i dišnog sustava i na motoričke sposobnosti. Osobito treba razvijati koordinaciju i brzinu (vježbanje na spravama, džudo, ples, športske igre i dr.).

U III. skupini, za zanimanja kod kojih se rad obavlja pretežito stojeći, preporučuje se izvođenje motoričkih zadataka u sjedećem i ležećem položaju radi rasterećenja donjih udova i primjena vježbi za jačanje mišića — držača svoda stopala radi sprečavanja pojave spuštenih stopala i drugih oštećenja donjih udova.

Odgovarajućim kineziološkim aktivnostima osobito treba povećati ulogu krvožilnog i dišnoga sustava (plivanje, veslanje, biciklizam i dr.).

U IV. skupini svrstana su pretežito zanimanja kod kojih se rad obavlja najvećim dijelom sjedeći, s karakterističnim sagnutim položajem gornjega dijela tijela pri radu. To su zanimanja s pretežitim statičkim režimom mišićne aktivnosti. U nastavnom programu preporučuju se kineziološke aktivnosti koje će preventivno i korektivno utjecati na razvoj kralješnice i koje će poboljšati funkciju krvožilnog i dišnog sustava (vježbanje na spravama), ritmičko-športska gimnastika (za učenice), atletika (trčanje), džudo, športske igre, ples i dr.

Dosadašnji prikaz rada sustava "čovjek — stroj" u proizvodnom radu nije potpun ako se ne uzmu u obzir i drugi čimbenici, primjerice uvijek materijalne radne okoline (toplinski, optički, atmosferski, mehanički i dr.).

Uočljivo je da uvjeti radne okoline djeluju usporedno s nekim drugim čimbenicima na organizam tijekom radnog vremena u stvaranju tzv. ukupnih opterećenja organizma profesionalnim radom.

Budući da se ne možemo odreći svih blagodati suvremene tehnike, škole su obvezne naći pravu zamjenu za nekada čak i pretjeranu mišićnu aktivnost pri profesionalnom radu. Od svih pozitivnih utjecaja jednu od najvažnijih uloga u održavanju biološke ravnoteže i radne sposobnosti imaju stručno programirani i dobro pripremljeni kineziološki poticaji.

## PROGRAMSKA GRAĐA

### Osnovni program

Osnovni je program zamišljen na temeljnim motoričkim sklopovima pojedinih kinezioloških aktivnosti. Tako široko zamišljeni programski sadržaji omogućuju izbor onih kinezioloških aktivnosti, koje utječu na pozitivne promjene morfoloških značajki, funkcionalnih sposobnosti, kognitivnih i konativnih dimenzija osobe te socijalizaciju svakoga učenika.

Sadržaji osnovnoga programa određuju se po slobodnom izboru polaznika za pojedine kineziološke aktivnosti. Mjerila za izbor programskih sadržaja određena su:

— zdravstvenim stanjem, morfološkim značajkama, funkcionalnim sposobnostima vitalnih organa te psihosocijalnim potrebama svakog učenika;

— motivima i zanimanjem polaznika za pojedine sadržaje;

— razinama usvojenosti teoretskih i motoričkih kinezioloških izvješća;

— korisnošću vrijednosti pojedinih sadržaja u svakidašnjem radu i životu;

— materijalnim, kadrovskim i drugim mogućnostima škole, odnosno mjesta u kojem škola djeluje.

Programski sadržaji, kojima se ostvaruju određeni cilj i zadaće, mogu se sastaviti iz skupina kinezioloških aktivnosti. To su:

1. — atletika

— športska gimnastika

— ples

— ritmičko-športska gimnastika

— borilački športovi.

2. — košarka

— odbojka

— nogomet

— rukomet.

Odabir sadržaja osnovnoga programa svodi se na produbljivanje i proširivanje sposobnosti i osobina, s težištem na poboljšanju funkcionalnih sposobnosti polaznika.

### Dopunski program

Sadržaj dopunskog programa nije strogo određen.

Dopunskim programom treba obogatiti životna iskustva učenika uvođenjem u nove aktivnosti, utjecati na smanjivanje razlika koje se odnose na sposobnosti i osobine učenika te pripremiti učenike za izvannastavne i izvanškolske aktivnosti.

Težište aktivnosti treba usmjeriti na športove u kojima dolazi do izražaja samostalno učenje i mogućnost trajnog samostalnog bavljenja tom aktivnošću. To su:

1. športovi koji dosad najčešće nisu bili zastupljeni u školskim programima:

— veslanje

— klizanje

— skijanje

— biciklizam

— tenis

— stolni tenis

— plivanje

— badminton

— orijentacijsko trčanje i dr.

2. Aerobika, body building i druge aktivnosti, kao i one koje će se s vremenom pojaviti i biti omiljene.

Odabirom navedenih aktivnosti i športova, učenici imaju mogućnosti proširiti znanja i sposobnosti, stečene u osnovnom programu, na druge športove i aktivnosti te usvojiti nove spoznaje, različite od onih iz osnovnoga programa.

### **Okvirni program Tjelesne i zdravstvene kulture za učenice i učenike koji iz zdravstvenih razloga moraju ostvariti poseban program**

Poseban program nastave Tjelesne i zdravstvene kulture za učenike oštećenoga zdravlja ima višestruku odgojno-obrazovnu, rehabilitacijsku, primjenjivu i psihosocijalnu vrijednost. Navedene vrijednosti imaju ulogu humanizacije cjelokupnoga odgojno-obrazovnog rada.

Za učenike oštećenoga zdravlja programi se izrađuju po vrsti i stupnju oštećenja zdravlja svakoga pojedinca. Podjela oštećenja zdravlja po skupinama u ovom je programu usklađena s podjelom Svjetske zdravstvene organizacije (WHO).

Na osnovi utvrđenoga zdravstvenog stanja, dobi, spola i dobivenih najvažnijih priopćenja o inicijalnim morfološkim, funkcionalnim i motoričkim osobinama učenika, nadležni liječnik i nastavnik utvrđuju program Tjelesne i zdravstvene kulture za svakog pojedinca na početku svake školske godine.

Budući da nije moguće unaprijed dati određen program kineziterapijskoga postupka za svaku pojedinu bolest, ovdje su navedeni karakteristični uzorci raznih kineziloških aktivnosti, koje su indicirane (korisne) za ublažavanje i uklanjanje pojedinih skupina bolesti. Istodobno se upozorava na sadržaje i okolnosti, koji mogu biti štetni, ako se primjenjuju kod određenih skupina bolesti.

#### *Naziv skupine bolesti i mogući programski sadržaji*

##### **1. Bolesti krvožilnoga sustava**

Primjena različitih oblika hodanja i laganog trčanja. Posebno izabrane vježbe repetitivne snage za pojedine dijelove tijela bez većih, a posebno statističkih opterećenja primijenjene u različitim položajima. Ritmičko-športska gimnastika i ples manjeg intenziteta. Izbjegavati sadržaje koji izazivaju stres, strah i bilo koju vrstu živčane napetosti. Što češće boraviti i vježbati u prirodi, plivati u vodi najopovoljnije temperature. Programske sadržaje izvoditi uz glazbu.

##### **2. Bolesti mišićno-koštanog sustava i vezivnog tkiva**

Posebno izabrane vježbe repetitivne snage, istezanja i labavljenja za pojedine dijelove tijela. Vježbe izvoditi bez opterećenja i s lakšim opterećenjem. Posebno odabrani lakši sadržaji gimnastičkih vježbi. Korisne su vježbe "strečinga". Plivanje u vodi odgovarajuće temperature. Vožnja bicikla gdje je to indicirano. Osnovne i športske igre prilagođene određenim zdravstvenim potrebama i mogućnostima učenika. Različiti oblici vježbi u vodi s opterećenjem ili bez opterećenja. Primjenjivati opće pripremne vježbe za potrebe općih morfoloških promjena. Što češće boraviti u prirodi. Posebno se skrbiti da temperatura prostora, u kojem se izvodi program Tjelesna i zdravstvena kultura, bude što primjerenija.

##### **3. Bolesti dišnih organa**

Provoditi posebno izabrane vježbe disanja bez opterećenja ili s opterećenjem na što je moguće čistim zrakom. Odabrati vježbe lakšega strukturalnog sklopa, posebno repetitivne snage, za pojedine dijelove tijela. Provoditi razne oblike hodanja i laganog trčanja (gdje je to indicirano), osobito u prirodnim uvjetima. Provoditi, ali pažljivo, osnovne i športske igre prilagođene zdravstvenom stanju učenika. Pješaćiti u prirodi u različitim udaljenostima s pažljivo izabranim nagibima terena (hodanje uzbrdo i nizbrdo). Programirati orijentacijsko hodanje u prirodi. Provoditi ljetovanje i zimovanje po posebnom redu. Ne smije se dopustiti vježbanje u hladnom, zagušljivom i prašnjavom prostoru. Kad god je to moguće, programe izvoditi uz glazbu.

##### **4. Bolesti žlijezda s unutarnjim izlučivanjem, poremećaji metabolizma, prehrane i imuniteta**

Svi prirodni oblici kretanja i igre uz optimalno doziranje opterećenja. Pješaćenje u prirodi. Posebno izabrane gimnastičke vježbe bez statičkih naprezanja. Plivanje i ples bez većih opterećenja. Što više boraviti u prirodi. Ljetovanja i zimovanja provoditi samo na temelju medicinskih uputa. Izbjegavati situacije u kojima dolazi do stresa i straha. Programe izvoditi uz glazbu.



## 5. Bolesti očiju

Provoditi razne oblike umjerenoga hodanja i laganog trčanja. Vježbe orijentacije u prostoru i vremenu. Posebno izabrane vježbe za jačanje, labavljenje i istezanje mišića. Vježbe repetitivne snage za pojedine dijelove tijela, bez statičkih naprezanja. Posebno izabrane vježbe koordinacije i ravnoteže. Razne vrste posebno odabranih osnovnih i športskih igara. Ples i sve druge sadržaje izvoditi uz glazbu. Izbjegavati sve vrste statičkih opterećenja i borilačke sportove. Vježbati, kad je to moguće, uz glazbu. Izvoditi pripremne vježbe.

## 6. Bolesti probavnih organa

Razni oblici hodanja i laganoga trčanja, posebno izabrane osnovne i športske igre. Primjenjivati što više opće pripremne vježbe, plivanje i ples uz odgovarajuće određivanje opterećenja. Izbjegavati sve aktivnosti koje uvjetuju potrese tijela i izazivaju strah. Po mogućnosti, sve vježbe izvoditi uz glazbu.

## 7. Bolesti živčanog sustava

Provoditi posebno izabrane i po težini određene prirodne oblike kretanja. Posebno izabrane i prilagođene osnovne i športske igre. Uz odgovarajuće prilagođavanje opterećenja, primjenjivati ritmičko-športsku gimnastiku i ples. Što više izvoditi opće pripremne vježbe. Sve aktivnosti, što je moguće više, izvoditi u prirodi i uz prikladnu glazbu. Izbjegavati sve sadržaje koji mogu uzrokovati stres, strah i bilo kakvu živčanu napetost.

## 8. Bolesti urogenitalnog sustava

Primjenjivati sve oblike tjelesnih djelatnosti, koje su prilagođene zdravstvenom stanju učenika. Poglavitito su prikladne prilagođene pripremne vježbe. Izbjegavati sve aktivnosti koje izazivaju snižavanje tjelesne temperature. U pravilu, sve programske sadržaje valja izvoditi u što boljim uvjetima. Nisu dopušteni sadržaji koji uvjetuju veće potrese tijela.

## 9. Duševni poremećaji

Mogu se primjenjivati svi prirodni oblici kretanja, koji su prilagođeni takvim bolestima. Posebno izabrane i prilagođene osnovne i športske igre. Ritmičko-športska gimnastika i ples uz poseban nadzor opterećenja. Svi oblici pripremnih vježbi uz prilagođeno opterećenje. Posebno primjenjivati vježbe koordinacije, vježbe ravnoteže, vrmenske i prostorne orijentacije. Posebno su korsni izleti, ples i uopće rad u prirodi. Kada je to moguće, programske sadržaje treba izvoditi uz glazbu. Posebno izbjegavati sve sadržaje koji izazivaju živčanu napetost, strah, stres i moguću agresivnost.

## 10. Bolesti uha

Primjenjivati sve prirodne oblike kretanja. Posebno izabrane i prilagođene osnovne i športske igre. Upotrebljavati sadržaje tjelesne i zdravstvene kulture, koji pridonose djelotvornijem snalaženju u prostoru i vremenu te općoj međuljudskoj povezanosti. Posebno treba primjenjivati opće pripremne vježbe. Izbjegavati plivanje i vježbe u vodi, ako su medicinski kontraindicirane i ako ne postoji mogućnost primjene sigurnih zaštitnih sredstava. Treba što više primjenjivati ples, pješačenje i druga kretanja u prirodi, zimovanje, ljetovanje i taborovanje, jer su te aktivnosti pozitivne, premda i kod njih treba paziti da ne bi naškodile zdravlju učenika.

## 11. Bolesti krvi i krvotvornih organa

Kod ovih bolesti možemo upotrebljavati sve prirodne oblike kretanja pod uvjetom da budu prilagođeni mogućnostima svakoga učenika. Određene opće pripremne vježbe, osnovne i športske igre uz osobitu pozornost na opterećenju. Provoditi ples uz glazbu, ali oprezno kad se radi o opterećenju i trajanju aktivnosti. Ako je medicinski indicirano, valja provoditi plivanje, vježbe u vodi i igre u vodi s prikladnom temperaturom vode. Izbjegavati sve vrste statičkih naprezanja, poglavito većih mišićnih skupina. Sve vježbe izvoditi na svježem zraku i u prostorijama koje nemaju nagle izmjene temperature. Korisno je, ali uz odgovarajuće pripreme i oprez, primjenjivati zimovanje i ljetovanje. Izbjegavati stres, strah i uznemirenost. Uvijek, kad je to moguće, valja vježbati uz glazbu.

## 12. Zarazne i parazitarne bolesti

Provoditi posebno izabrane i po težini određene sve prirodne oblike kretanja. Posebno izabrane opće pripremne vježbe za pojedine mišićne skupine. Osnovne i športske igre prilagođene toj skupini bolesti. Dulja pješčenja u prirodi su korisna. Izbjegavati sva statička naprezanja i vježbanje u hladnom i nehiđijenskom prostoru. Vježbati uz prikladnu glazbu.

## 13. Bolesti kođe i potkožnoga masnog tkiva

Dopuštena je primjena svih prirodnih oblika kretanja, općih pripremnih vježbi radi jačanja, istežanja i labavljenja mišića pojedinih dijelova tijela. Posebno prilagođene osnovne igre. Korisno je pješčenje na raznim udaljenostima. Sve programske sadržaje treba izvoditi na čistom zraku i uz glazbu. Plivati i vježbati u morskoj vodi, ako je medicinski indicirano.

## 14. Ozljede

Posebno izabrani i prilagođeni svi prirodni oblici kretanja, osnovne i športske igre, pripremnih vježbe za pojedine dijelove tijela bez opterećenja i s opterećenjem. Posebno organizirano pješčenje i drugi sadržaji u prirodi i vodi, ako su medicinski indicirani. Izbjegavati sva naprezanja i uvjete rada koji mogu uzrokovati kontraindikacije. Po mogućnosti, sve sadržaje izvoditi uz odgovarajuću glazbu.

### **Program tjelesne i zdravstvene kulture za učenike tijekom zdravstvenoga oporavka**

Poslije svake ozljede ili preležane bolesti, organizam znatno osjetljivije reagira na promjene temperature, na vrstu i jakost opterećenja. Zato je prijeko potrebno da se poslije ozljeda i preležane bolesti program tjelesne i zdravstvene kulture izrađuje i primjenjuje po načelima koje vrijede za izradbu i provedbu programa tjelesne i zdravstvene kulture za učenike oštećenog zdravlja. Prema tomu, za svakog učenika tijekom zdravstvenog oporavka valja izraditi poseban program, koji ima zadaću što bržeg i djelotvornijeg zdravstvenog oporavka.

### **DIDAKTIČKE UPUTE**

Zbog znatnih razlika u zanimanjima i uvjetima rada, odjelotvorenje zadaće različito je za svaku školu, imajući na umu i dodatno zanimanje učenika u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima, čime se može znatno utjecati na postizanje željenih ciljeva. Prema tomu, nije moguće unaprijed izraditi pouzdane programe za učenike svih škola.

Naime, neki čimbenici smanjuju mogućnost postizanja željenih ciljeva npr. materijalni uvjeti i dr. pa se može očekivati da će se ciljevi procesa vježbanja ostvariti u rasponu od najmanje do najpovoljnije mogućih.

Može se pretpostaviti da će se u najpovoljnijim materijalnim uvjetima rada i postojećim brojem nastavnih sati ostvariti polovični učinci u gotovo svim pojedinačnim ciljevima procesa vježbanja (u razvoju osobina i sposobnosti, koje su promjenjive pod utjecajem vježbanja, promicanju zdravlja, odgoja i usvajanja konvencionalnih i nekonvencionalnih motoričkih priopćenja), osim u teoretskim i kineziološkim znanjima, čija razina u konačnici može biti veća.

U školama s minimalnim uvjetima rada mogu se u sklopu postojećeg broja sati ostvariti promjenjivi učinci. Oni mogu biti i smanjeni kad je riječ o razvoju osobina i sposobnosti, promicanju zdravlja i odgojnim učincima. Nešto veća postignuća mogu se ostvariti u stjecanju nekonvencionalnih motoričkih znanja, ali znatno manje u usvajanju motoričkih znanja iz športova za koje su potrebni posebni prostori i oprema.

Osim navedenoga, programi rada moraju biti utemeljeni na stvarnim pretpostavkama u odnosima genotipa i utjecaja egzogenih čimbenika na rast i razvoj. Odnos između genotipa i egzogenih utjecaja u različitim je razdobljima razvoja različit i pokazuje zakonomjerne težnje, koje se moraju uzeti u obzir.

Te zakonitosti imaju samo značenje smjernica i osnova su za izradu okvirnih programa, ali ne i izvedbenih.

Iz osnovnog programa, tijekom školske godine, polaznik izabire aktivnosti iz jednog do dva pojedinačna i iz jednog do dva skupna športa, s istom vremenskom mogućnošću ponavljanja.

U izboru športa (aktivnosti) moraju se poštovati materijalni uvjeti škole i, koliko god je to moguće, želje polaznika.

Odnos između pojedinačnoga i skupnoga športa i dopunskog programa treba biti u omjeru 1:1:1.

Budući da se postojećim brojem sati ciljevi i zadaće tjelesne i zdravstvene kulture ne mogu potpuno ostvariti, bilo bi pogodno u jednoj godini program izvoditi s najviše 20 tema.

Programski slijed mora se poštovati radi boljeg i trajnijeg usvajanja motoričkih priopćenja i utjecaja na transformacijske procese, osobito na funkcionalne sposobnosti.

U izboru aktivnosti prednost treba dati onima kojima se razvija dostatno velika energetska sastavnica, koja će moći djelovati na preobrazbu stanja i osobina svakoga pojedinog učenika. To ujedno znači da treba izabrati one aktivnosti koje će se moći potpuno provesti s obzirom na materijalne mogućnosti škole.

## **PREDMET: ETIKA**

### **ZADACI**

U prvom razredu srednjih škola učenici odabiru Etiku ili Vjeronauk kao izborni predmet. Hrvatsko školstvo time prihvaća praksu većine europskih zemalja.

Svrha je predmeta Etike, poštujući svjetonazorski pluralizam našeg doba, uvesti učenika u svijet vrednota, upoznati ga s bogatstvom europske i nacionalne kulture i pomoći mu u traženju vlastitog identiteta.

Ovim predmetom učenici će se sučeliti sa sadržajima etičkog i religijskog nauka, koji će im omogućiti izrastanje, razvitak i sazrijevanje u odgovornu, savjesnu i tolerantnu osobu.

Cijelinom predloženih tema, kroz četiri godine, ostvarit će se cilj:

- upoznavanje s duhovnim vrednotama;
- sadržajima opće kulture;
- sadržajima kulturne baštine svojega naroda;
- usklađenje općeprihvaćenog vrijednosnog sustava s etičkim djelovanjem mladog čovjeka.

### **SADRŽAJ**

#### **1. razred**

##### **ČOVJEK — BIĆE SUSRETA**

Teme:

1. Čovjek i zbilja
2. Čovjek — biće slobode i odgovornosti
3. Savjest
4. Životna orijentacija
5. Čovjek kao religiozno biće
6. Orijentacija u vlastitom kulturnom okružju

#### **2. razred**

##### **TRAGANJE ZA ISTINOM**

Teme:

1. Religioznost i nereligioznost
2. Pojavni oblici religije u prošlosti i sadašnjosti
3. Pojava Isusa Krista i njegov nauk
4. Povijest i sadašnjost Katoličke crkve u Hrvata
5. Pravoslavlje
6. Protestantizam
7. Židovstvo
8. Islam
9. Istočne religije
10. Suživot vjerskih zajednica

#### **3. razred**

##### **SMISAO LJUDSKOG DJELOVANJA**

Teme:

1. Religija, moral, etika
2. Ljudsko iskustvo i filozofijski uvod u etiku
3. Osnovni etički pojmovi
4. Povijesni pregled etičkih učenja
5. Etika i prirodne znanosti
6. Politika i etika

- 7. Pravednost i pravo
- 8. Vrednote i njihovo oživljavanje

#### 4. razred

### ŽIVOTNA PITANJA

Teme:

1. Moralnost kao problem
2. Svijet mladih i njihov identitet
3. Ljubav, spolnost, brak, obitelj
4. Odgovornost pred životom i različite ovisnosti
5. Životni poziv i zanimanje
6. Socijalni nauk Katoličke crkve
7. Zagonetka smrti
8. Shvaćanje mira i poimanje nade

### OBRAZLOŽENJE

Etika je nastavni predmet koji će učenici srednje škole moći izabrati alternativno konfesionalnom vjeronauku. Njegov je sadržaj prilagođen odrastanju i sazrijevanju mladog čovjeka s pitanjima osobnog identiteta i socijalne dimenzije kvalitetnog života s okolinom. Etika bi trebala učeniku pomoći u procesu prevladavanja problema u osamostaljivanju, kako bi rast njegove osobnosti i svjesno uključivanje u društvena kretanja tekao bez lomova i stresova. Isto tako, u vremenu koje obilježava određene nemire za osobni izbor, da namjernim ili nenamjernim utjecajima okoline može suprotstaviti osobni stav za profiliranje svjetonazornog, religijskog i drugog osjećaja pripadnosti.

### UVJETI ZA IZVOĐENJE

Nastavni predmet izvodit će se tijekom četiri godine. Sukladno ostvarenim uvjetima za predmet vjeronauk (prema mogućnostima škole) izvodit će se Etika (1 ili 2 sata tjedno)

### KADROVSKI UVJETI

Predmet mogu izvoditi: dipl. filozofi i dipl. teolozi (stručni i nastavnički smjer), a u školama gdje nema tih stručnjaka na prijedlog ravnatelja, a uz suglasnost Ministarstva prosvjete i športa povjerit će se izvođenje i drugim osobama visokostručne spreme društveno-humanističkog smjera.

Za svako godište predviđen je udžbenik, a za cjelinu discipline priručnik Etika š.k. 1996.

### RAZRADA PROGRAMA 1.—4. RAZRED

#### 1. razred

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Čovjek i zbilja	Čovjek pred prirodom. Čovjek pred zajednicom. Čovjek pred samim sobom. Čovjek pred problemom Boga.
2.	Čovjek — biće slobode i odgovornosti	Čovjekova posebnost u svijetu. Osobna sloboda; sloboda od i sloboda za. Sloboda djelovanja. Ljestvica vrednota.
3.	Savjest	Fenomen savjesti. Konflikti savjesti kao poticaj njezinu oblikovanju. Oblici savjesti. Pritisci na slobodu savjesti.
4.	Životna orijentacija	Potrošnja i sredstva javnog priopćavanja. Predrasude i nasilje. Odgojni autoriteti i uzori. Nenasilje i toleranci-

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
5.	Čovjek kao religiozno biće	Pojam religije. Religija i vjera. Religija, umjetnost i kultura. Religija i znanost. Religija, tradicija i nacija.
6.	Orijentacija u vlastitom kulturnom okruženju	Kršćanstvo na našem tlu. Prve hrvatske biskupije. Glagoljaštvo (hrvatski jezik u liturgiji). Redovničke zajednice u našim krajevima i prva učilišta. Hrvatski vjerski običaji i njihov odraz u književnosti i likovnoj umjetnosti.

## DIDAKTIČKE UPUTE

Izvedbeni program izrađuje svaki nastavnik prema osobnom stajalištu i razumijevanju programa.

## LITERATURA

I. Čehok, *Etika I.*, Š.K. 1996.

### 2. razred

## SVRHA I CILJ

Svrha nastave ovog predmeta u drugom godištu učenja je upoznavanje pojma religioznosti i nereligioznosti te etičke osnove većih svjetskih religija, a cilj joj je učenicima približiti shvaćanje drugih, kako bi ih prihvaćali bez predrasuda. U pravilnoj interpretaciji shvatit će da su i uvjerenja drugih postavljena na etičkim vrijednostima.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Religioznost i nereligioznost	Religija kao povijesni fenomen. Razvojni put do biblijskog monoteizma. Religija kao svjetonazor i religija kao vjera.
2.	Pojavni oblici religije u prošlosti i sadašnjosti	Bogoštovani čini starih Grka i Rimljana. Objasvljene religije. Suvremeni oblici religioznosti.
3.	Pojava Isusa Krista i njegova nauka	Isus Krist kao povijesna osoba. Isus kao Krist — Mesi-ja. Temeljne naznake Kristova nauka.
4.	Povijest i sadašnjost Katoličke crkve u Hrvata	Crkva kao zajednica vjernika. Ustrojstvo Katoličke crkve. Katolička crkva i nacionalni identitet. Uloga Crkve u 20. stoljeću.
5.	Pravoslavlje	Nastanak pravoslavlja na našim prostorima. Duhovnost kršćanskog istoka. Razlika između pravoslavlja i katolicizma.
6.	Protestantizam	Pojava i nazočnost pretestantizma u nas. Temeljne odrednice: vjere, morala i crkvene prakse. Sličnosti i razlike između katoličkog i protestanskog kršćanstva.
7.	Židovstvo	Židovi — izabrani narod. Svagdašnji život i blagdani. Židovi u Hrvatskoj.
8.	Islam	Pojava islama. Islam kroz povijest. Islam na našim prostorima.
9.	Istočne religije	Hinduizam. Budizam. Istočne religije i njihov utjecaj u suvremenom svijetu.
10.	Suživot vjerskih zajednica	Vjerske zajednice kršćanske denominacije. Ekumenizam - elementi dijaloga među vjerskim zajednicama.

## DIDAKTIČKE UPUTE

Uvodna razmatranja obrađuju se povezivajući ih s 5. temom iz prvog godišta, a ostale se rade na izvornim tekstovima religiozne ili lijepe književnosti.

### 3. razred

#### SVRHA I CILJ

Svrha predmeta ovog godišta razjasniti pojmove etike, morala i religije te ih staviti u životni kontekst. U razradi praktičnih pitanja i njihova odnosa s etikom u ovom se godištu proširuje i produbljuje sadržaj nastavnog predmeta.

Cilj nastave etike ostaje otkviranje i ostvarivanje istinskih vrednota.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Religija, moral, etika	Religijske i moralne vrednote čovjeka. Etičke norme svjetskih religija. Moral, moralnost, čudorednost.
2.	Ljudsko iskustvo i filozofijski uvod u Etiku	Ljudsko iskustvo u svijetu činjenica i poznatih vrednota. Moralnost kao središnja antropološka i etička kategorija. Svijest čovjekova upita o općem i najvišem dobru.
3.	Osnovni etički pojmovi	Ispravno djelovanje (cilj, izvor). Dobro i zlo (pojam dobra, moralni sukobi). Ideal čovjeka (etika i sloboda, samopoštovanje i dostojanstvo).
4.	Povijesni pregled etičkih učenja	Dobro — apsolutno ili relativno. Etika kao praktična filozofija. Kršćanska etika ljubavi. Egoizam nasuprot etičkoj dužnosti. Materijalna vrijednosna etika.
5.	Etika i prirodne znanosti	Suvremena etička pitanja. Etika i biologija. Etika i medicina. Etika i tehnološki napredak.
6.	Politika i etika	Moralne pretpostavke i granice političkog djelovanja. Politika i zlouporaba politike. Politika kao afirmacija etike.
7.	Pravednost i pravo	Prirодно i pozitivno pravo. Pravednost i pravo. Ljudska prava. Pravednost i država.
8.	Vrednote i njihovo oživotvorenje	Subjektivni i objektivni vidik vrednota. Sustav vrijednosti. Oživotvorenje vrednota kao povijesnih ličnosti.

## DIDAKTIČKE UPUTE

U ovome se godištu teme također obrađuju na tekstovima lijepe književnosti kao i filozofskim tekstovima: Aristotela, Kanta, Schelera i drugih.

### 4. razred

#### SVRHA I CILJ

Svrha ovog predmeta u četvrtoj godini je da se na životnim pitanjima primijene etički pojmovi i etička načela. Na temelju svega prethodno naučenoga u Etici, učenik treba znati prepoznati vrijednosti svjetovne ili religijske, koje životu daju smisao.

Cilj se četvorogodišnjeg učenja realizira u stjecanju sposobnosti za stvaranje vrijednosnog stava o pitanjima: života i smrti, moralnosti i vlastitog identiteta, vlastitog života i sklada s društvom u kojem čovjek živi.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Moralnost kao problem	Pojam i izvor moralnosti. Sloboda i odgovornost. Moralnost — temelj zajedničkog življenja.
2.	Svijet mladih i njihov identitet	Svijet mladih i društvo. Mladi i budućnost. Sazrijevanje osobnosti.
3.	Ljubav, spolnost, brak, obitelj	Spolnost kao otkriće. Ljubav kao radost davanja i uzimanja. Brak i obitelj.
4.	Odgovornost pred životom i različite ovisnosti	Dostojanstvo ljudskog života. Ovisnost kao bijeg. Zdrav okoliš — uvjet zdravog života.
5.	Životni poziv i zanimanje	Izbor životnog poziva. Odgovornost za druge. Zadovoljstvo u pozivu i uspjeh.
6.	Socijalni nauk Katoličke crkve	Stajališta o društvenom uređenju. Dostojanstvo osobe i radničko pitanje. Pravednost u svijetu. Personalnost, solidarnost, supsidijarnost i opće dobro.
7.	Zagonetka smrti	Zaborav smrti. Smrt zaokruženje života. Biblijski pogled na smrt.
8.	Shvaćanje mira i poimanje nade	Mir — djelo pravde. Mir — zahtjev zdrava društva. Nada — individualna, kolektivna i kozmička.

#### DIDAKTIČKE UPUTE

Tijekom svih četiriju godina Etika se radi na tekstovima religijske i lijepe književnosti (npr. Biblije, Veda i Dhammapade, Ep o Gilgamešu, Ilijade, grčkih tragedija, do Tolstoja i Dostojevskog ili Krležu). U udžbenicima će biti predložena i pitanja za razgovore te zaključci, a nastavniku ostaje sloboda i zadaća konačnog oblikovanja predmeta s učenicima.



## **PREDMET: VJERONAUK ZA SREDNJE ŠKOLE<sup>1</sup> (OPĆE UPUTE)**

Prema najsuvremenijim crkvenim dokumentima (usp. OKD 34, RNE 34) i znanstveno-katehetskim istraživanjima, osnovna postavka kršćanskog odgoja sabrana je u načelu: vjernost Bogu — vjernost čovjeku. To je ono što omogućava postizanje konačnog cilja cjelovitog vjerskog odgoja koji teži k cjelovitu/potpunu objedinjenju vjere i života vjeroučenika. U stvaranju vjeronaučnog programa srednjih škola krenut ćemo od istog načela pa ćemo tako i njegove ciljeve dijeliti na teološke i antropološke.

### **TEOLOŠKI CILJEVI: VJERNOST BOGU**

- tumačiti vjeroučenikov svijet u svjetlu vjere i najsuvremenijih znanstvenih spoznaja;
- shvaćati božanski zahvat u ljudsku povijest kao osloboditeljski čin koji predpostavlja ljudsku suradnju;
- doživljavati Bibliju kao konkretno svjedočanstvo osloboditeljskog Božjeg djelovanja;
- inkulturirati vjerničke sadržaje;
- Kristovski djelovati.

### **ANTROPOLOŠKI CILJEVI: VJERNOST ČOVJEKU**

- poznavanje i prihvaćanje samoga sebe (ja);
- otvorenost i solidarnost prema svima ljudima (drugi);
- ovisnost i odgovornost za kozmos (svijet oko mene);
- preko potreba i iskustva doći do konačnog smisla.

## **VJERONAUČNA ODGOJNO-OBRAZOVNA NAČELA**

### ***I. Teološka:***

1. Načelo dvorstuke vjernosti
2. Inkarnacijsko načelo
3. Ekumensko načelo
4. Integracijsko načelo
5. Eshatološko načelo

### ***II. Antropološka:***

1. Načelo prilagođenosti učeniku
2. Načelo prilagođenosti učitelju
3. Načelo usmjerenosti prema iskustvu
4. Načelo shvaćanja različitih govora
5. Načelo uvažavanja socijalne dimenzije

### ***III. Školsko-didaktička načela:***

1. Načelo životne bliskosti
2. Načelo učenikove zaposlenosti
3. Načelo egzemplarnog i direktnog učenja
4. Načelo mnogolikosti metoda
5. Načelo korelacije nastavih predmeta
6. Načelo utvrđivanja građe i stečenih iskustava

---

<sup>1</sup> Ovaj program odobrili su hrvatski biskupi na svom zasjedanju u Zadru, 11. travnja 1991. i na taj način učinili ga obvezatnim za sve srednje škole u Republici Hrvatskoj, pa tako i za pisce srednjoškolskih vjeronaučnih udžbenika.

#### **IV. Odgojna načela:**

1. Odgoj cjelovite kršćanske ličnosti
2. Odgoj za djelovanje iz vjere
3. Odgoj za kršćansko služenje
4. Odgoj za zajedništvo
5. Odgoj za osobnu molitvu
6. Odgoj za dijalog
7. Odgoj savjesti
8. Odgoj za partnerstvo i roditeljstvo
9. Odgoj za odgovornost u gospodarstvu i tehnici
10. Odgoj za korištenje slobodnog vremena
11. Politički odgoj
12. Odgoj za mir
13. Odgoj za korištenje medija

#### **MINIMALNI-MAKSIMALNI PLAN**

Svaka metodička jedinica predviđa minimalni sadržaj koji treba proraditi, ali nudi i maksimum radi daljnjeg produblivanja dotične teme.

#### **UVOD U POJEDINA GODIŠTA**

Predložak tema za pojedina godišta uvijek je popraćen uvodom, koji se sastoji od sljedećih elemenata:

- cilja;
- situacije učenika;
- pregled tema.

#### **RASPORED TEMA**

Raspored tema nije nepromjenjiv. Naprotiv, poželjno je da se raspored utanači s učenicima. Svako godišta sastoji se od 10 do 15 detaljno razrađenih tema. Unaprijed se mora označiti što je minimalni, a što bi bio maksimalni plan.

##### **1. Naznaka ponuđenih sadržaja**

Samim naslovima tema usmjerava se pažnja na primjerene sadržaje. Oni se dijele na temeljne i proširene. Temeljni su obvezatni, a prošireni služe produblivanju.

##### **2. Osnovna namjena**

Ona bi se svakako morala ostvariti izvođenjem dotične vjeronaučne jedinice.

##### **3. Egzemplarna namjena i ciljevi**

Navođenja i podaci su uzorci i naznačuju samo neke ciljeve. Tako se osigurava stvaralaštvo vjeroučitelju i vjeroučenicima.

##### **4. Metodičke upute, pomagala, literatura**

I to su samo primjeri. Naznačene su samo neke metodičke mogućnosti koje su u odnosu s temom. Odjeljci "Pomagala" i "Literatura" upućuju na pomagala, odnosno literatura koja je dostupna vjeroučiteljima.

## RASTI ZAJEDNO

### 1. razred

Objedinjujući naslov vjeronaučnog programa ovog godišta glasi: RASTI ZAJEDNO. Učenici ulaze u novu sredinu, koja u sebi krije i nade i probleme. To je godina individualnog rasta. S jedne strane, problemi vezani uz napuštanje roditeljskog doma, a s druge, pitanje partnerstva, odnosno osobnog kontakta sa sebi sličnima u novoj sredini.

Odgojno-vjeronaučna ponuda želi pozitivno pristupiti ovom mladenačkom pitanju višestranog rasta, upućujući vjeroučenika da se taj rast ne postiže *živeći pored* ili *protiv* drugih nego s drugima. Ujedno je to prilika za njega da u novoj sredini zaživi i novim životom. Sadržaj i metode narednih vjeronaučnih jedinica valja da omoguće taj proces.

### RASPORED TEMA

#### Otkud, kamo, zašto?

1. Čovjek na tragu životnog smisla
2. Odnos vjere i života
3. Rođenje — smrt ili nešto više?

#### U potrazi za Bogom

4. Za i protiv vjerovanja u Boga
5. Iskustvo Boga u velikim religijama
6. Kako biblijski ljudi doživljavaju Boga?

#### Stvaranje kao predmet vjere

7. Evolucija i kršćanska vjera
8. Vjera u Stvoritelja

#### Pojedinac i zajednica

9. Osnovne ljudske potrebe (duhovne, materijalne, socijalne)
10. Život u zajednici

#### Vjerska obilježja

11. Pojavni oblici religijsko-religioznog
12. Oblici izražavanja kršćanske vjere
13. Životni put jednog kršćanina
14. Povijesni put Crkve u Hrvata

### SADRŽAJ

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1.	Čovjek na tragu životnog smisla	Znakovi nadahnuća u osobnom životu. Međuovisnost smisla i stila života. Mogući odgovori na pitanja smisla. Pitanje podrijetla i cilja kao oličenje traženja smisla. Vjeronauk kao pomoć u pronalaženju samoga sebe i organiziranju vlastita života. <b>Proširenje sadržaja:</b> Vremena nadahnuća u povijesti Crkve. Praktični materijalizam — prividan odgovor.

### OSNOVNA NAMJENA

Vjeroučenik proživljava prijelomno razdoblje (pubertet, promjenu školske sredine). U potrazi je. Dosadašnji stil života i način razmišljanja postali su pomalo upitni. Takva situacija je istodobno i šansa i opasnost. Sve to pridonosi potrebi traženja smisla vlastita života. Imati ili biti, egoizam ili solidarnost, vjera ili nevjera... Velike svjetske promjene pojačavaju egzistencijalne strahove čovjeka. "Razlučivanje duhova" u toj dobi i u toj situaciji od presudne je važnosti. Tko/što sprečava život, tko/što promiče život?

## POJEDINAČNI CILJEVI

- privikavati vjerećenike da si postavljaju pitanje smisla vlastita života;
- uvidjeti nerazdvojjnost smisla života od stila življenja;
- shvatiti da su kritične situacije trenuci koji preobražavaju.

## METODIČKE UPUTE

- tvorboslovnna igra s riječju "misao" (primjerice: misaon, zamisao, namisao, smišljati, smišljen, osmisлити, besmisao, itd.);
- tvorboslovnost s temom "konzumiranje";
- usporedba biblijskih psalama s jednim njegovim aktualiziranim prijevodom (npr. E. Cardenal);
- oblikovanje skale vrijednosti prema shvaćanjima vjeroućenika;
- Brainstorming: Što je potrebno čovjeku da bi živio?
- Igranje uloga: Konflikt s roditeljima i moguća rješenja (npr. pitanje izbora zvanja);
- Biblijski tekstovi: Pt 1 i Dj 21 (odgovori na pitanje postanka i cilja); Mt 4,1-11 (Kristovo iskušanje); Lk 12,13-21 (bogatı žitničar).

## POMAGALA

### Film:

"Šagreganska koža" i "Cvijet" (Filmoteka 16, Zagreb, br. 0133-19)

### Dijamontaža:

"Dajte mi smisao i živjet ću" (Ag 5); "Smisao postojanja — odnos prema drugima" (izbor iz niza "Problemi čovjeka"/Hp 1-10/), Katehetski salezijanski centar (KSC), Zagreb

### Literatura:

Stojić Anto, *Nemirne godine*, KSC, Zagreb, 1985.

Frankl Viktor Emil, *Zašto se niste ubili? Uvod u logoterapiju*, Zagreb, 1978.

Frankl Viktor Emil, *Bog podsvijesti. Psihoterapija i religija*, Zagreb, 1985.

Fromm Erich, *Imati ili biti? Naprijed*, Zagreb, 1979.

From Erich, *Umijeće ljubavi*, Naprijed, Zagreb, 1985.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
2.	Odnos vjere i života	Život kao dar i zadatak, poziv i odgovor. Vjera i problemi vjerovanja: sumnja i nevjera. Vjera i shvaćanje (razumijevanje) Biblije. "Općinstvo svetih". <b>Proširenje sadržaja:</b> Mnogoliki pozivi — mnogoliki odgovori. Životna svjedočanstva ljudi koji vjeruju.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Ljudski život je omeđen. Međutim, čovjek u sebi nosi nešto što se s tim ne miri, naročito ne kad se o ljudskom životu govori kao o nečemu što je isključivo smješteno u rasponu od rođenja do smrti. Ta težnja za nadilaženjem (transcendencija!) ukazuje na komponentu ljudskog bića koja nije tek usputna.

Vjerećenik često doživljava vjeru kao skup propisa koji su daleko od života, te kao ograničenje svojih životnih mogućnosti. Upravo zbog toga bi mu trebalo približiti biblijsku koncepciju vjere: vjera kao uvjerenje da je moguće nadići vlastite granice te kao spremnost da se to učini u zajedništvu s drugima. U toj solidarnosti vjerujućih nadilaze se i granice smrti. Iznoseći životna svjedočanstva, treba utvrditi neodvojivost ljubavi prema Bogu od one prema bližnjemu.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- na primjeru jedog vjernika treba pokazati što znači “vjerska smionost”;
- osvijetliti važnost svakog pojedinca unutar vjериčke zajednice;
- biti ukorak s drugima — glavna označnica vjerujućih;
- znakovi prepoznavanja onih koji vjeruju i onih koji ne vjeruju;
- općinstvo svetih kao izraz povezanosti živih i mrtvih;
- usuditi se prihvatiti smionost vjere;
- suučelnike prihvaćati ne kao suparnike i protivnike nego kao braću i sestre.

## METODIČKE UPUTE

- pismo tjeratica s temom: Majka Terezija, Maksimilijan Kolbe, Alojzije Stepinac, Andrija Hebrang, Nikola Šubić Zrinski ili neka druga imena iz dalje i bliže povijesti bliska vjeroučenicima;
- meditacija nad slikom: prorok Jona, Petar na vodama jezera, Zakej, sv. Nikola Tavelić, itd.;
- naći svoje mjesto među velikanima uma, srca, akcije, itd.;
- tvorboslovna igra s riječju “vjera” (primjerice: vjeran, nevjeran, vjerojatno, vjerenik, itd.);
- sročiti svojstva suvremenog kršćanina.

## POMAGALA

### Film:

“Otkriće zime Ivana Generalića” (Filmoteka 16, Zagreb, br. 020-2); “More, grebeni, pisma — Ivo Vojvodić” (Filmoteka 16, Zagreb, br. 020-6).

### Dijamontaža:

“Don Bosco — svećenik za mlade”; “Sveti Franjo Asiški”; “Sveti Benedikt”. Sve se može nabaviti u Katehetskom salezijanskom centru u Zagrebu.

### Literatura:

Stojić Anto, *Vjera — izazov mladima*, KSC, Zagreb, 1986.

Kourdakov Sergej, *Oprosti mi Nataša*, KSC, Zagreb, 1989.

Stojić Anto, *Dva života za Kinu*, KSC, Zagreb, 1989.

Cronin, A. J. *Christine, zar tako?*, KSC, Zagreb, 1989.

---

R. b.r	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
3.	Rođenje — smrt ili nešto više?  Uskrsnuće — život vječni.	Živjeti u sjeni smrti. Smrt — suputnica života. Biblijska koncepcija smrti i života. Smrt kao udaljavanje čovjeka od Boga, od drugog čovjeka i od sebe samoga. Potiskivanje smrti u suvremena čovjeka i pitanje onostranosti. Poimanje onostranosti u drugim religijama. <b>Proširenje sadržaja:</b> Odnos prema mrtvima. Sud — nebo — pakao — čistilište. Štovanje mrtvih u različitim kulturama. Životni sadržaji — životne krize. Sprovedna liturgija. Krštenje: od smrti u život.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Ozbiljan i cjelovit pristup životu ne može i ne smije zanemariti pitanje smrti u svim njenim dimenzijama. Učenik je izložen općim potiskivanju smrti na rub biološkog života. Na osnovi biblijskih informacija treba prodrijeti u višeznačnost života i smrti. Valja pokušati ući u razložnost straha pred smrću i njenog potiskivanja na rub egzistencije.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- različito poimanje smrti i života;
- Biblijsko poimanje smrti i života;
- sličnosti i razlike poimanja onostranosti unutar različitih religija;
- pravilna interpretacija pojmova: sud, pakao, čistilište, nebo.

## METODIČKE UPUTE

- analizirati neke *spvodne govore*, bilo da ste ih čuli ili pročitali;
- proučiti pojam *nekropolis* — grad mrtvih;
- raspraviti neka pitanja u svezi s *grobom*, *grobnicom*, *mauzolejom* i sl.;
- objasniti razliku između pojmova *groblje* i *grobište*;
- Biblijski tekstovi: Pnz 30,19-20; Lk 15,11-32; Mt 10.39; Mt 25,31-46.

## POMAGALA

### Film:

“Dva puža” (Filmoteka 16, Zagreb, br. 0133-23).

### Dijamontaža:

“Zašto umrijeti u dvadesetoj godini života?”, “Suočeni sa smrću”, “Život iza smrti”, “Izazov smrti”.

Sve se to može nabaviti u Katehetskom salezijskom centru (KSC) u Zagrbu.

### Literatura:

Pranjić Marko, *Kateheza u službi života*, u: *Kateheza 8* (1986) 1,17-35.

Škvorčević Antun, *Crkva čuvarica života*, u: *Kateheza 8* (1986) 1,52-57.

Marasović Špiro, *Koncepcija života u suvremenom društvu*, u: *Kateheza 8* (1986), 1,45-51.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
4.	<b>U potrazi za Bogom</b> Za i protiv vjerovanja u Boga	Kako si mladi predstavljaju Boga i kakva iskustva imaju s Bogom? Slika o Bogu, svijetu i čovjeku određena je i životnom dobi. Mnogolikost mogućnosti iskustva Boga te raznolikost njihovih izričaja. Odnos vjere i znanosti. <b>Proširenje sadržaja:</b> Promjene i konstantne slike Božje u fazama čovječjeg razvoja. Promjene slike Božje kroz povijest čovječanstva. Iskustvo Boga u prirodi, u susretu s ljudima, u Crkvi, u Svetom pismu. Bog daruje u izobilju.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Pubertet kao prva kritična faza ljudskog razvoja znatno utječe i na promjenu slike o Bogu. Kod nekih učenika to je očito. Zbog toga vjeroodgajnici trebaju shvatiti da se slika o Bogu nikada konačno ne definira nego se mijenja s promjenom čovjeka, čovječanstva. Na mnogolikost slike o Bogu valja gledati kao na bogatstvo koje omogućuje širinu, kreativnost i toleranciju, iza kojih se onda krije i mnogolikost iskustva. Učenik treba shvatiti da je vjera smionost, da se radi o životnoj odluci, o odgovornom opredjeljenju koje će trebati potkrijepiti, pravdati i temeljiti i na ljudskom razumu.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- shvatiti nužnim promjenu vlastite slike o Bogu;
- shvatiti da se svakom pojedinom čovjeku postavlja pitanje Boga;

- dati primjere koji se odnose na ovisnost slike Božje o stupnju kulture;
- na osnovi primjera pokazati da se Boga može iskusiti kroz naklonost, praštanje, oslobađanje od straha i pritiska;
- doživjeti vjeru i znanost kao dvije stvarnosti koje su upućene jedna na drugu;
- izricati vlastita religiozna iskustva;
- razmotriti čin povjerenja.

## METODIČKE UPUTE

- poticanje mašte: “Kad bih ja bio Bog, učinio bih da...”
- metaforičko vježbanje: “Bog je za mene...”;
- nabranje izričaja u kojima se svakodnevno upotrebljava riječ “Bog” (primjerice: hvala Bogu, dao Bog, ako Bog da, pomozi Bog...);
- omogućiti vjeroučenicima da kažu kako oni zamišljaju Boga;
- analiza naziva Bog u raznih naroda (Theos, Deus, Gott, Bog, itd.);
- igre povjerenja;
- Biblijski tekstovi: Ps 63; Ps 139.

## POMAGALA

### Film:

Ante Babaja, “Breza”.

### Dijamontaža:

“Ta čudna žeđ za beskrajnim”; “Grob za Boga?”; “Mjesto za Boga”; “Pravo lice Boga”. Sve se može dobiti u KSC, Zagreb.

### Literatura:

Škvorc Mijo, *Vjera i nevjera. Problem naših dana i misterij naših duša*, FTI, Zagreb, 1982.

Fauvelle Andre, *Znam kome sam povjerovao*, Đakovački selci, 1983.

Stojić Anto, *Vjera — izazov mladima*, KSC, Zagreb, 1986.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
5.	Iskustvo Boga u velikim religijama	<p>Slike o Bogu i Božja imena na različitim kulturnim razinama, u nepisanim i pisanim religijama. Monoteizam — politeizam — sinkretizam. Mogućnosti i granice slika o Bogu i Božjih imena. Izraelova slika Božja — uzrokovana i ograničena.</p> <p><b>Proširenje sadržaja:</b> Kozmički simboli: zemlja, voda, vatra/svjetlo, zrak. Molitveni oblici u različitim religijama. Problemi religioznog govora. Nomadske i agrarne slike o Bogu: Bog kao predvodnik i zalag plodnosti.</p>

## OSNOVNA NAMJENA

Učenik zna da postoji velik broj različitih slika o Bogu unutar povijesti različitih naroda i različitih kultura. To će mu omogućiti da i vlastitu sliku o Bogu zna kritički prosuđivati i relativizirati. To će mu ujedno pomoći u svestranijem upoznavanju stvarnosti Boga.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- objasniti razliku između monoteizma i politeizma;
- navesti obilježja pojedinih svjetskih religija;
- proučiti božanstva slavenskih naroda;
- proučiti zajedničke crte i ono što razlikuje nepisane od pisanih religija;

- ostvariti toleranciju među razredima;
- biti spreman prihvatiti u drugim religijama ono što bi na prvi pogled moglo smetati;
- spoznati koje su Božje predodžbe u upotrebi i znati ih vrednovati.

## METODIČKE UPUTE

- primjerni presjeci religija: ne ide se za detaljnom razradom;
- predstavljanje božanstva unutar određenih religija, odnosno kultura;
- kolaž slika o Bogu koje se uzimaju iz turističkih vodiča pojedinih zemalja.

## POMAGALA

### Film:

“Deset Božjih zapovijedi”.

### Dijamontaža:

“Ta čudna žeđ za beskrajnim”, “Abraham, Izak i Jakov”. Sve se može nabaviti u KSC u Zagrebu.

### Literatura:

*Prama susretu religja. Sugestije za dijalog*, HKD, Zagreb 1968. (Dokumenti. Biblioteka Centra za koncilsku istraživanja, 9);

Danielou Jean, *Vjera kroz vjekove i čovjek današnjice*, HKD, Zagreb, 1975.

Yamauchi Edwin, *Svijet prvih kršćana*, Duhovna stvarnost, Zagreb, 1985.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
6.	Kako Biblijski ljudi doživljavaju Boga?	<p>Bog osloboditelj i suputnik (Pnz 6,20-25; lk 1,46-55). Bliski i daleki Bog (Ps 22). Isusov jedini i jedinstveni odnos prema Bogu: Abba — ime za Boga Jahvu; Isusovo jedinstvo s Ocem. Naš odnos prema Bogu: Emanuel — Božje dolazak u Isusu. Milost s obzirom na zahtjevnost: prisposoba o radnicima u vinogradu (Mt 20, 1-16). Krive interpretacije Boga i njihove posljedice.</p> <p><b>Proširenje sadržaja:</b> Mijenjanje slike Božje pod vidom atributa i vlastitosti. Bog za čovjeka (I.—III. Božje zapovijedi). Slika očeva i slika Božja. Krive slike o Bogu: sudac, patrijah, despot, policajac. Mogućnost iskustva Bogu prema Isusovim usporedbama i čudima.</p>

## OSNOVNA NAMJENA

Bog koji oslobađa od straha, tlačenja, progonstva i nepravde mora biti glavna poruka i vijest o kvaliteti Boga. Po Isusovim riječima, a, nadasve po njegovim djelima mi upoznajemo Boga u njemu samome i to što i tko je on za čovjeka. Takav pristup poimanju Boga zacijelo treba obogatiti sliku o njemu kod vjeroodgajnika, te im pomoći da otklone one koje nemaju svog biblijskog, odnosno Isusovskog uporišta. U tom će nezaobilaznu važnost imati tekstovi Staroga i Novog zavjeta.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- predočiti sliku o Bogu uz pomoć prisposobe s radnicima u vinogradu;
- objasniti riječ “Abba” koja veoma dobro izražava Isusov odnos prema Ocu, a samim tim i Očev prema nama;
- dovesti u međuodnos sliku o Bogu sa slikom o ocu/majci;
- uočiti međuodnos između ljubavi prema Bogu i ljubavi prema bližnjemu.



## METODIČKE UPUTE

- istraživati biblijske tekstove da bi se pronašlo gdje se spominje Božje ime;
- Pnz 6,20-25; Lk 1,46-55 kao dvije "formule vjere" koje su određene životnom situiranosti: služba Božja u obitelji i u vjerskoj zajednici;
- biblijski tekst Ps 22 usporediti s prijevodom E. Cardena;
- napisati "antiprispodbu" onoj s radnicima u vinogradu;
- poticanje mašte: organizacija gospodarstva prema Mt 20,1-16;
- biblijski tekstovi: Izl 3,6-8; Hoš 11,1-4; Iz 43,1-7; Mt 16,13-20 i Iv 11,17-27; Iv 1,1-8.

## POMAGALA

### Film:

"Josip Egipatski", KSC, Zagreb.

### Dijamontaža:

"Josip Egipatski", "Izrael u Egiptu", "Izrael na putu prema obećanoj zemlji", "Po uzoru na Krista u službi samo istine". Sve se može nabaviti u KSC, Zagreb.

### Literatura:

Le Mouel Gilbert, *Bog u metrou*, KSC, Zagreb, 1978.

Šimundža Drago, *Problem Boga u suvremenoj književnosti*, Crkva u svijetu, Split, 1983.

Kustić Živko, *Priroda govori o Bogu*, Glas koncila, Zagreb, 1984.

Beltz Walter, *Biblijska mitologija: Bog i bogovi*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1984.

Frossard Andre, *Bog postoji, ja sam ga susreo*, FTI, Zagreb, 1971.

Petričević Anka, *Dar života*, Samostan sv. Klare, Split, 1985.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
7.	<b>Stvaranje kao predmet vjere</b> Evolucija i kršćanska vjera	Suvremena poimanje evolucije. Evolucija kao trajni proces stvaranja. Evolucija unutar vrste. Odnos između prirodne znanosti i religije na primjeru biblijske koncepcije stvaranja. <b>Prošireje sadržaja:</b> Kako različite sekte poimaju biblijske iskaze o stvaranju? Svjetski mitovi o stvaranju u usporedbi s biblijskima. Statičke i dinamičke slike o svijetu: antika, srednji vijek, moderna. Ishodište biblijskog teksta o stvaranju i situacija u kojoj je nastao. Kritički pristup marksističkoj teoriji o postanku čovjeka.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Znanje i svijest o problemima ove naravi kod učenika su različiti. Stoga im o tome treba omogućiti primjerenu i prosudbenu spoznaju, kako bi se otklonile sve nedoumice koje su nastale zbog manipulacije znanošću i neprimjerena poznavanja teološkog gledanja na dotičnu problematiku. Vjera u stvaranje nije samo usredsrijeđena na prošlost (podrijetlo, protologija) nego je okrenuta prema budućnosti (cilj, konačno ostvarenje, eshatologija).

## POJEDINAČNI CILJEVI

- upoznati sličnosti i razlike iskaza o stvaranju;
- poznavati situaciju u kojoj su nastali i nakanu zbog koje su formulirani;
- s pojmom "evolucija" postupiti stručno;
- objasniti pomak od statične antičke slike k dinamičnoj suvremenoj;
- vjeru u stvaranje iskusiti kao oslobođenje.

## METODIČKE UPUTE

- međusobno usporediti dva iskaza o stvaranju (Post 1; 2);
- razvoj slike o svijetu skicirati na plakatima;
- nacrtati razvojno stablo života te na njemu označiti mjesto koje pripada čovjeku;
- poslužiti se biblijskim izvještajima o stvaranju kao oblicima izražavanja o stvaranju kao oblicima izražavanja tadašnjeg čovjeka i kao sredstvima protiv straha.

## POMAGALA

### *Film:*

Petar Lalović, "Posljednja oaza", Centar film, Beograd; "Ta divna stvorenja", "Što je život", Filmoteka 16, Zagreb (br. 060).

### *Dijamontaža:*

"Početak kraljevstva: Bog stvori čovjeka i cijeli svemir iz ljubavi", KSC, Zagreb.

### *Literatura:*

Potraži literaturu u nekim teološkim udžbenicima koji se odnose na pitanje evolucije, kozmologije, povijesti Crkvi, granična pitanja, itd.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
8.	Vjera u stvaranje	Čovjek je odgovoran za njegu i izgled zemlje. Razvoj čovjeka kroz rad i slobodno vrijeme. Odgovorost za budućnost — etičke granice činljivosti. Radost života i uživanje u sustvaranju kao osnovni kršćanski stav. <b>Proširenje sadržaja:</b> Pokušaj primjene poruke stvaranja na gospodarstvo i tehniku. Zaštita okoliša te okoliš kao etička datost (ekologija). Radost zbog stvorenog kao tema kršćanske zahvalnosti i umjetnosti. Sport i igra kao izričaj životne radosti (homo ludens).

---

## OSNOVNA NAMJENA

Budući da se vjeroučenik priprema za konkretan život, treba ga upoznati i s njegovom odgovornošću za prirodu, okoliš. Koncentracija njegove misli na te probleme može biti presudna za njegovu budućnost i budućnost cijelog čovječanstva. Cjelovita informacija i formiranje afiniteta za vlastiti okoliš mogu poslužiti za uspostavljanje ravnoteže između nekontroliranog tehničkog progresa i zaštite ljudskog okoliša. Tehnički napredak ne smije biti na štetu prirode i zdravog ljudskog okoliša.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- dobro razumjeti biblijski izričaj: "Podložiti sebi zemlju";
- zalagati se za čuvanje i razvitak života;
- njegovati vlastiti okoliš (razred, obiteljski dom, seoske i gradske prostore);
- pokazati radost života na konkretnom primjeru;
- prihvatiti učenje odnosno profesionalnu naobrazbu kao stvaralački zadatak;
- pomoć zemljama u razvoj treba shvatiti i prihvatiti kao stvar koja se tiče i nas.

## METODIČKE UPUTE

- poticanje mašte: staro i mlado drvo razgovaraju međusobno;
- pismeni zadatak: "Tehnički napredak — blagoslov ili prokletstvo";
- aktivirati radne grupe koje će problematizirati to pitanje;

- vizualizirati probleme okoliša (plakati, karikature, kolaži, itd.);
- razgovor o atomskim centralama (npr. Krško) i pitanje atomskog otpada.

## POMAGALA

### Film:

“Dan poslije”, “Što je ekologija”, Filmoteka 16, Zagreb (br 060-32).

### Dijamontaža:

“Čovjek — Božji suradnik u izgradnji kraljevstva”, “Bog poziva čovjeka da radi u njegovom kraljevstvu”, “Kršćanin promiče u pravdi napredak i blagostanje braće”. Sve se može nabaviti u KSC, Zagreb.

### Literatura:

Stojić Anto, *Želim postati netko*, KSC, Zagreb, 1986. Konzultirati najsvremeniju literaturu u nas. Više je ima na svjetovnom nego na religijskom području.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
9.	<b>Pojedinac i zajednica</b> Osnovne ljudske potrebe	Osnovne potrebne čovjeka s obzirom na materijalni, duhovni i socijalni rast. Različiti pogledi na osnovne potrebe i osnovne vrijednosti. Čuvanje ljudskog dostojanstva i ljudskih prava. Čovjek kao religiozno biće (homo religiosus). <b>Proširenje sadržaja:</b> Ostvarenje povjerenja i solidarnosti tijekom različitih životnih dobi. Razred kao zajednica.

## OSNOVNA NAMJENA

Ovo područje razmišljanja i djelovanja više je orijentirano prema pojedincu, individui. Za učenika je vrlo važno da izgradi vlastitu ljestvicu vrednota unutar koje prava i dužnosti nalaze adkvatno mjesto. To se događa, među inim, putem otkrivanja i prihvaćanja vrijednosti, nutarnje upućenosti jednih učenika na druge, uputnosti određenih stavova itd. Pri tome, u okviru ove životne dobi, treba kritički sagledati bilo apsolutiziranje, bilo relativiziranje.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- nabrojati osnovne ljudske potrebe;
- pokazati potrebu za povjerenjem u svim životnim dobima;
- zauzeti ozbiljan stav prema religioznosti kao osnovnim ljudskom pravu i obilježju;
- na primjeru kolega i prijatelja učiti što znači zauzimati se za prava drugih.

## METODIČKE UPUTE

- vježbe povjerenja;
- organizirati vježbe koje potiču zajedništvo;
- pitanje međunacionalnih odnosa (bližih i udaljenijih naroda);
- tražiti korelaciju među različitim školskim predmetima;
- Biblijski tekstovi: Ps 63; Oče naš (posebno: kruh naš svagdanji; molitva za oprostjenje i izbavljenje od zla)/Mt 6,24-34/.

## POMAGALA

### Film:

“Mjesto pod suncem”.

*Dijamontaža:*

“Problemi čovjeka” (40 dijamontaža!), KSC, Zagreb.

*Literatura:*

From Erich, *Imati ili biti*, Naprijed, Zagreb, 1979.

Laloux Joseph, *Uvod u sociologiju religije*, KSC, Zagreb, 1970.

Clines David, *Rad i društvo u Bibliji*, Duhovna stvarnost, Zagreb, 1980.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
10.	Život u zajednici	Značenje uloga, očekivanje uloga, predodređenja uloga. Predrasude — ograničenja mogućnosti ljudskog razvoja Isus oslobađa ljudi od njihove skučenosti. Zadaće unutar obitelji, škole, skupine. Crkvene skupine mladih. <b>Proširenje sadržaja:</b> Rasizam kao primjer predrasuda. Ovisnost — krivi pristup stvaranju vlastitog identiteta. Rubne skupine u društvu.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Vjeroučenik ovog uzrasta (pubertet kod mladića!) treba naći svoje mjesto u društvu te uvidjeti njegovo značenje s obzirom na stvaranje vlastitog identiteta. Kroz to mora rasti njegova spremnost da preuzme nove zadatke. U svemu tome valja otkriti vlastiti put. Isus sam nije htio igrati neku ulogu te je i druge opominjao da to ne čine. Valja biti vjeran samome sebi. “Oj, budi svoj” — ispjevao je naš pjesnik August Šenoa.

Unutar konkretnih životnih prostora, npr. škole, neka se analizira problem očekivanja ili fiksiranja uloge te pronalazi način kako se od toga oslobađati u svakidašnjem životu.

## POJEDINAČNI CILJEVI

— na primjerima treba pokazati što to znači očekivanje ili pak fiksiranje određene uloge: predrasude, stereotipi, Self-fulfilling-prophecy, shema prijatelj—neprijatelj, mehanizam “žrtevenog jarca”;

— društvena uvjetovanost na području specificiranja uloga vezanih uz spol;

— navesti primjere iz Novog zavjeta koji će omogućiti vjeroučeniku da razbije predrasude radi ostvarivanja ljudskog identiteta;

— pozitivno sagledavati napetosti unutar razreda između individua i zajednice.

## METODIČKE UPUTE

— nabranjanje uloga i zadataka pojedinca: muško/žensko, otac/majka/dijete, sin/kći, brat/sestra, učenik/učenica, građanin/građanka;

— igre dinamike grupe s tom temom;

— Biblijski tekstovi: Veliki dan pomirenja, “žrtveni jarac” (Lev 16,1-34); Isus i grešnica (Lk 7, 36-50); Isus i Zakej (Lk 19, 1-10); Isus i bolesnici itd.

## POMAGALA

*Film:*

Mate Relja, “Vlak u snijegu”.

*Dijamontaža:*

“Galeb Jonathan”, KSC, Zagreb.

*Literatura:*

Cvitanović Ivan, *Odnosi: osoba i zajedništvo*, Dekanatski ured, Split, 1983.

Theilhard de Chardin Pierre, *O ljubavi i o sreći*, KS, Zagreb, 1983.

Greinacher Norbert, *Crkvene strukture pred sutrašnjicom*, KS, Zagreb, 1970.

Godin Andre, *Skupine u Crkvi. Kršćansku uvod u dinamiku skupina*, Crkva u svijetu, Split, 1975.  
De Martini Nicola, *Nova župa — zajednica prijatelja*, KBC, Zagreb, 1982.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
11.	<b>Vjerska obilježja</b> Pojavni oblici religijsko-religioznoga	Bit religioznosti i religije. Slavlja, obredi i simboli kao očitovanje uvjerenja i stava. Strukturalni elementi religioznoga: funkcije, zaduženja, karizme. Praznovjerje kao krivi izraz vjerovanja. Pseudoreligiozni zahtjevi mladenačkih sekta. <b>Prošireje sadržaja:</b> Religijski oblici kroz povijest i u suvremenom svijetu. Religija kao nadomjestak. Napetosti između pučke pobožnosti i industrijske kulture.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Radi se o tematiziranju pojavnih oblika religije kako bi se omogućio slobodan pristup različitim religijskim manifestacijama i to bez ikakve prardasuda, te na taj način pokazalo ono što je zajedničko svima religijama.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- moći uspoređivati slavlja pojedinih religija;
- uočavati magično u pojedinim religijama;
- razlikovati pučku pobožnost od folklor;
- naučiti se toleranciji prema ljudima koji drukčije vjeruju;
- prepoznati manipulativne elemente u sektama mladih.

## METODIČKE UPUTE

- mjesto i način učenja u različitim religijama (primjerice: sinagoga, crkva, džamija);
- religije kao primjer atrakcije za turizam (analiza turističkih vodiča);
- pozvati na razgovor predstavnike drugih religija (pravoslavne, muslimane, židove...);
- iznošenje osobnih iskustava suživota među pripadnicima različitih religija;
- otkriti religiozne korijene pojedinih običaja (npr. fašnika).

## POMAGALA

### *Film:*

Snimci obreda i učenja pojedinih religija/konfesija.

Katalozi, slikovnice, dijaopozitivi, razglednice i sličan materijal koji predočava različite oblike manifestacije religioznosti — zajednički analizirati uz pouzdanu informaciju.

### *Literatura:*

Sekretarijat za nevjerujuće, *Prema susretu religija. Sugestije za dijalog. Opći dio*, HKD, Zagreb, 1968.

Danielou Jean, *Vjera kroz vjekove i čovjek današnjice*, HKD, Zagreb, 1975.

12. Oblici izražavanja kršćanske vjere	<p>Značenje liturgije, dijakonije, vjeroispovijesti, molitve za život kršćanina. Transcendentalna komponenta vjere. Socijalna i politička dimenzija vjere. Oblici molitve i meditacije. Misno slavlje kao izraz vjere zajednice.</p> <p><b>Proširenje sadržaja:</b> Akcija i kontemplacija kao dva stava koja se međusobno isprepleću. Vjerovanja — kratke formule vjeroispovijesti. Pobožnosti kao obrat ili bijeg od svijeta. Socijalni angažman kršćanske zajednice.</p>
--	---

### OSNOVNA NAMJENA

Za mnoge učenike život i vjera su stvarnosti koje postoje jedna pored druge ili čak jedna protiv druge. Namjena ove nastavne jedinice jest da učenik upozna mnogolikost vjerskih ispovijesti i oblika.

Pritom horizonti individualnog, suženog vjerovanja moraju biti prošireni na oblik vjeroispovijesti koja se smatra angažiranom, odgovornom za svijet, povijest, društvo, stvorenja. Žive zajednice trebaju biti predočene kroz svoje liturgije, dijakonije i martirije, kao mjesta gdje se uči vjernička zaokupljenost i djelatnost.

### POJEDINAČNI CILJEVI

- verbalizirati i procijeniti vlastito iskustvo s liturgijom;
- uočiti ovisnost liturgije, dijakonije i martirije;
- shvatiti vrijedost društvenog i političkog angažmana koji proistječe iz vjerske svijesti;
- sudjelovati u sakramentalnom životu;
- surađivati u socijalnoj službi zajednice.

### METODIČKE UPUTE

- vjeroučitelj treba sasvim konkretno vrednovati osjećaje koji se manifestiraju kod vjeroučenika a vezani su uz različita iskustva pripadništva vjerskim zajednicama;
- uvježbavati pojedine mehanizme svojstvene različitim oblicima meditacije;
- organizirati bogoslužje za jednu razrednu zajednicu;
- kolaž: Crkva u svijetu (izresci iz misijskih časopisa);
- upoznati se sa strukturom crkvenog Caritasa te drugih ustanova koje socijalno djeluju;
- pozvati pripadnike različitih vjerskih organizacija koji su se društveno angažirali;
- biblijski tekstovi: Iz 1,10-20 (kritika odijeljenosti kulta od društvene pravde); Iz 58,1-14; Mt 21,28-32.

### POMAGALA

#### Film:

“Biše vesela sva zemlja”, KS, Zagreb.

#### Dijamontaža:

Za upoznavanje kršćansko-katoličke vjeroispovijesti nudimo sljedeće dijamontaže: (A150-A161); “Odrasli u Kristu” (A166); “Kršćanin vjerno obavlja zadatak koji mu je Otac postavio” (A180); “Meni na spomen I i II” (A167-A168).

#### Literatura:

Badurina Srećko, *Crkva služiteljica ljudi*, u: Kateheza 11 (1989) 1-2,13-19.

Šagi Bono Zvonimir, “*Kršćanska zajednica i dijakonija*”, u: Kateheza 11 (1989) 1-2,28-37.

Bondulić Tomislav, *Žena u župnoj zajednici* (Žena i dijakonija), u: Kateheza 11 (1989) 1-2, 154-156.

13. Životni put jednog kršćanina	<p>Sučeljavanje s vlastitim religioznim odgojem. Oblici izražavanja vjere i sakramentalna praksa u različitim životnim dobima. Život u Crkvi i s Crkvom. Zajednička vjerska slavlja. Nedjelja: "tjedno uskrsno slavlje" — predokus konačnog "šaloma".</p> <p><b>Proširenje sadržaja:</b> Crkvena godina: Rasti u vjeri kroz crkvenu godinu. Sakramenti kao putevi zajedništva s Bogom i međusobno. Potvrda: sakrament zrelosti. Obitelj — kućna crkva. Oblici religioznog odgoja. Bolesničko pomazanje.</p>
----------------------------------	---

### OSNOVNA NAMJENA

Učenike treba poticati da preuzimaju odgovornost za osobni život i život svoje vjerničke zajednice, sučeljavajući se s vlastitim religioznim iskustvom.

Treba uvijek pri tome imati na pameti intenzitet identificiranja vjeroučenika s njegovom vjerničkom zajednicom. Življenje pak vjere tijekom liturgijske godine, prilagođeno različitim uzrastima, omogućuje korektno impostiranje vjerničkog života kao takvog.

### POJEDINAČNI CILJEVI

- znati objasniti podrijetlo i značenje nedjelje;
- naznačiti glavna uporišta crkvene godine;
- uvidjeti vrijednost sakramenata za vlastiti život;
- otkriti mogućnosti osobnoga socijalnog angažmana;
- prihvatiti vjeronauk kao pomoć u organiziranju vlastitog života;
- započeti religiozni razgovor u svojoj obitelji;
- uključiti život u osobnu molitvu.

### METODIČKE UPUTE

- kritički promotriti suprotstavljenost između ispovijedane a neživljene vjere.
- pokazati vlastiti oblik kršćanskog življenja;
- otkriti u svojoj župi znakove vjere;
- prikupljati različite vjerske časopise;
- informirati o vjerskim emisijama i medijima;
- uređivati izložebeni prostor u školi i crkvi;
- analizirati program jedne crkvene zajednice mladih;
- intervjuirati jednog voditelja zajednice mladeži.

### POMAGALA

#### Film:

Goran Paskaljević, *Zemaljski dani teku*.

#### Dijamontaža:

Kad ljubav izgleda nemoguća (Ca 9); Vjerujem u Crkvu (Cd5-Cd6); Marija — naša nada" (Cd8); Crkva pripada svima (Bg24), KSC, Zagreb.

#### Literatura:

Geveart Joseph, *Ljudsko iskustvo i kateheza*, KSC, Zagreb, 1980.

Gati Gaetano, *Katehetska zadaća obitelji u suvremenoj Crkvi*, KSC, Zagreb, 1981.

De Martini Nicola, *Nova župa — zajednica prijatelja*, KSC, Zagreb, 1982.

14. Povijesni put Crkve u Hrvata	<p>Važnost povijesti za narodni i crkveni identitet. Kršćanstvo na našem tlu prije dolaska Hrvata. Prve hrvatske biskupije. Hrvatski jezik u liturgiji (glagoljaštvo). Prve redovničke zajednice u našim krajevima. Biskupi/svećenici — znanstvenici. Mučenici zbog vjere (Tavelić, Drinske mučenice, Stepinac, itd.). Crkvena utočišta — sveučilišta. Hrvatski vjerski običaji i njihov odraz u književnosti i drugim umjetnostima.</p> <p><b>Proširenje sadržaja:</b> Katekizmi kao prve slovnice na hrvatskom jeziku. Uloga katekizama u struktuiranju hrvatskog jezika. Vrsni hrvatski teolozi svjetskog glasa. Katehetski pokret u našim krajevima. Zagrebačka katehetska metoda. "Kršćanska škola" — najstariji katehetski časopis među slavenskim narodima. Katehetska događanja u nas poslije II. vatikanskog sabora.</p>
----------------------------------	---

## OSNOVNA NAMJENA

Vjeroučenici moraju upoznati svoju vjerničku prošlost, koja je od dolaska Hrvata na ovo tlo usko vezana uz kršćanstvo, te na taj način upoznati korijenje nacionalne svijesti, geografsko-kulturološke pripadnosti, liturgijske originalnosti i umjetničko-graditeljske osebujnosti. Vežanost nacionalnog bića uz Crkvu Kristovu ujedno je spona sa svim onim narodima Europe koji svoju kulturu, nacionalnu svijest i društveno-gospodarski napredak vide u čvrstoj vezi s prihvaćanjem i ispovijedanjem vjere u Isusa Krista.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- uvidjeti da čovjek nema samo nacionalnu nego i vjersku povijest;
- vrednovati doprinose što ih je vjera dala u društveno-kulturnom vidu;
- ponovno steći svijest o kršćansko-europskoj pripadnosti;
- uvidjeti specifičan hrvatski obol općoj crkvenoj prošlosti;
- upoznati se s izvornim dokumentima crkvene prošlosti među Hrvatima;
- upoznati hrvatske vjerske velikane (primjerice: Ruđera Boškovića, Josipa Jurja Strossmayera, Franju Račkog i Franu Bulića);
- upoznati životopise vjernika koji su položili život za svoje uvjerenje.

## METODIČKE UPUTE

- ova vjeronaučna nastavna jedinica nužno upućuje na korelaciju sa sličnim tematskim jedinicama drugih školskih predmeta pa je tako treba i tretirati;
- osigurati vjeroučenicima pristup starim crkvenim kartama, arheološkim nalazištima, katedralnim riznicama, sakralnim muzejima, crkvenim knjižicama, itd.
- osigurati susret s jednim crkvenim povjesničarom;
- naučiti neke specifične crkvene napjeve vezane uz pojedina liturgijska slavlja;
- upriličiti skupni pohod (gdje je prikladno) kojem crkvenom lokalitetu, staroj crkvi, muzeju s crkvenim izlošcima, arhivu, biblioteci i sl.
- zadati da sami opišu svoj pohod takvim mjestima s kulturnom religioznom baštinom;
- upoznati učenike uživo sa crkvenom skulpturom, slikarstvom i graditeljstvom;
- upoznati ih s biografijama ljudi-vjernika.



## POMAGALA

### Film:

“Katolička Crkva u Hrvata”, KS, Zagreb; “Solin '76”, KS, Zagreb; “Vječni smo tvoji putnici”, KS, Zagreb; “Nin '79”, KS, Zagreb.

Stare hrvatske inkunabule (inicijali, pismo, molitve, drugi sadržaji).

### Literatura:

Buturac Josip, *Povijest Katoličke Crkve među Hrvatima*, HKD, Zagreb, 1973.

Hoško Franjo Emanuel, *Negdašnji hrvatski katekizmi*, KSC, Zagreb, 1985.

Fučak Jerko, *Šest stoljeća hrvatskog Lekcionara*, KS, Zagreb, 1975.

Kustić Živko, *Mali ključ povijesti Crkve u Hrvata*, Glas koncila, Zagreb, 1985.

Pavičić Nikola, *Kroz Gospinu Hrvatsku*, KSC, Zagreb, 1981.

Baković Anto, *Drinske mučenice*, Zagreb, 1991.

Basler Đuro, *Kršćanska arheologija*, Crkva na kamenu, Mostar, <sup>1</sup>1986, <sup>2</sup>1989.

Šanjek Franjo, *Povijest Crkve u Hrvata*, KS, Zagreb, 1989.

## SLOBODA I OSOBNO ZALAGANJE

### 2. razred

I ova razvojna dob ima neke osobitosti, a prvenstveno je obilježena ambivalentnošću. Učenici sve više sanjaju i nastoje postići maksimalan stupanj osobne slobode, ali nailaze i na granice koje im daju naslutiti da se to ne može postići ignorirajući druge. Tu se rađaju sukobi, kojiput agresija s obzirom na norme, propise, pravila.

Pa ipak, i takva situacija nudi stanovite šanse. Sloboda je istodobno traženje maksimuma za sebe, ali i respektiranje, tolerancija, prihvaćanje, vrednovanje drugoga. Ona se ponekad očituje i kao dob određene samostalnosti: moped, diskoteka, slobodni izlasci, itd. Kod nekih vjeroučenika primijetiti će se i zaostajanje u psihofizičkom dozrijevanju (odgođeni pubertet), odnosno frustracije vezane uz ambijent podrijetla (grad, selo, siromašna, bogata, dobro viđena, necijenjena obitelj). Sve ovo mora naći adekvatno mjesto i u vjerskom odgoju. Vjeroučenik treba naučiti profilirati vlastitu osobnost, ali ne na štetu drugoga.

Pitanje slobode, prijateljstva, zajedništva nisu fiktivna nego stvarna pitanja ove dobi i idealno su polazište za razmišljanje o tim vrednotama. Imaju svoje uvjerljivo uporište u osobi i djelovanju Isusa Krista, odnosno u crkvenoj zajednici kao konkretnoj Kristovoj manifestaciji.

## RASPORED TEMA

### Postati slobodan — biti slobodan

1. Putevi slobode
2. Sloboda unutar normi i granica

### Nadahnuća i prosvjedi

3. Nadahnuća i prosvjedi mladeži
4. Oporbe ili nadahnuća u Duhu Gospodnjem

### Biti član zajednice

5. Smisao i značenje prijateljstva
6. Obitelj i skupina kao mjesta društvenog učenja
7. Odgoj za zajednicu u školi i Crkvi

### Isus — osnivač zajednice

8. Isus iz Nazareta
9. Ljudska iskustva s Isusom
10. Isus Krist za nas
11. Biblija u životu kršćana

### Služiti u slobodi

12. Mnogolikost Božjih poziva i ljudskih odgovora
13. Kršćanin u svijetu

## SADRŽAJ

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
1. Putevi slobode	Istinitost — temelj slobode. Isus Krist kao put i istina, oslobađa za novi život. Vjera kao osloboditeljska snaga: biti slobodan za angažman i susret. Svjestan odgovornosti življenja u kozmosu — biti odgovoran za svijet i za čovjeka. <b>Proširenje sadržaja:</b> Reći "da" samome sebi — korak k ostvarenju slobode. Mogućnosti odupiranja konzumizmu i propagandi.

## OSNOVNA NAMJENA

Osnovna problematika drugog godišta ovog uzrasta jest pitanje slobode i vezivanja. Odlazak od roditeljske kuće, iznalazak vlastitog puta, uključivanje u svijet odraslih, preuzimanje odgovornosti za vlastite odluke, pokušaj zauzimanja osobnog stava u svezi s religioznim, ćudorednim, pravnim, političkim, građanskim i inim pitanjima. Učenik treba steći prva odgovorna iskustva slobode da bi se kao kršćanin odgovorno angažirao u Crkvi i u svijetu. Ta dob voli distancu i s obzirom na religiju. Zato vjerski odgoj treba ići za tim da se vjera u Isusa Krista iskusi kao pomoć u orijentaciji i stjecanju vlastite slobode.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- u svjetlu evanđeoskih riječi "Sloboda djece Božje" razmišljati što znači biti "slobodan od" i "slobodan za";
- kroz osobu Isusa Krista promatrati idole, ideale, "showmane" te se na taj način učiti "lučenju duhova";
- ljubav prema istini učiti na primjerima prijateljstva, drugarstva, odgovornosti prema svijetu;
- navoditi primjere gdje su ljudi pozive prihvaćali kao zov na slobodu.

## METODIČKE UPUTE

- slučaj Sokrat: nutarnja i vanjska sloboda;
- povratak ljetnim praznicima: što često ostane od "velike slobode"?
- klasični i suvremeni borci za slobodu. Pokazati na njima koliko je vrijedna vlastita sloboda i koliko značajna za cijeli ljudski rod (primjerice: borci za nacionalna prava Zrinski i Frankopani, Ante Starčević, Stjepan Radić, Andrija Hebrang, itd.);
- preko filmova, kratkih priča, glazbenih tekstova ući u svijet slobode;
- sloboda u Bibliji: Iv 8,1-10; Iv 8,32; 2 Kor 3,17; Rim 8,19-27; 1 Kor 6,12-14;
- modeli slobode u spirituals skladbama;
- primjeri borbe za slobodu iz diktatorijalnih društvenih sustava (Višinski, Midzenti, Stepinac, Camara, Walensa...).

## POMAGALA

### Film:

"Moderna basna" (Br. 0133-6), Filmoteka 16; "Elegija" (Br. 0133-6), Filmoteka 16.

### Dijamontaža:

"Hod u slobodi", KSC, Zagreb.

### Literatura:

Stojić Anto, *Biti slobodan* (Biblioteka: Problemi mladih), KSC, Zagreb, 1984.

Kraljević Vinko, *Osporavani čovjek*, Zagreb, 1981.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
2.	Sloboda unutar normi i granica	Smisao normi i granica. Razlika između norme, zapovijedi, zakona i tabua. Sloboda u osmišljenom vezivanju. Sloboda i savjest. <b>Prošireje sadržaja:</b> Nužnost slobodnog prostora za samoostvarenje. Religija — poziv ili prisila. Razlika između relativne, apsolutne, nutarnje i vanjske slobode. Zablude i krivi oblici slobode.

## OSNOVNA NAMJENA

Učenik postaje sve svjesniji stanovitih napetosti koje postaje između težnje za slobodom i konkretne stvarnosti. Za rješavanje konflikata te naravi treba svakako naći prostora i unutar vjerničkog razmišljanja. Stega, "besmisleni" predmeti, propisi, pravila, obveze, ograničenost sloboda u društvu — o svemu tome mora biti govora u vjerskoj nastavi. Vjeroodgajnika treba postupno uvoditi u načine oslobađanja od frustracija, konflikata, rezignacije, ali ga se mora i privikavati na granice koje su svojstvene ljudskom biću i na ovom području. Zbog poštovanja slobode drugoga treba prihvatiti određene norme bez kojih ne postoji niti jedno funkcionalno društvo. Na taj način i granice i norme postat će vjeroučeniku osmišljene te će se na njih gledati drukčijim okom. Vjeroodgajnik će brzo uvidjeti da se sloboda i u savjesti odgovorno vezivanje ne isključuju međusobno, nego se naprotiv nadopunjuju.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- međusobno prožimanje vlastite slobode i slobode drugoga te nastojanje da se "rezervira" prostor za svaku od njih;
- pokazati u čemu norme mogu obodu vezati odnosno oslobađati;
- posljedice koje može izazvati samovolja, kaos, bezobzirnost;
- uzimati u obzir vlastite mogućnosti i granice i kad se radi o odlukama savjesti.

## METODIČKE UPUTE

- vježbe s tom temom unutar jednog razreda;
- propaganda, masovni mediji i modni trendovi: pritisak na javno mišljenje, manipulacija fotografijom;
- primjeri iz novina/medija koliko košta vlastita sloboda u demokraciji; opasnost koja dolazi od terora i anarhizma;
- Biblijski tekstovi: 2 Kor, 3,17; Gal 5,1.

## POMAGALA

### *Film:*

Bruno Gamulin, Milivoj Puhlovski, *Živi bili pa vidjeli*, Zagreb-film.

### *Dijamontaža:*

Galeb Jonathan, KSC, Zagreb, *Problemi čovjeka*, 11-20, KSC, Zagreb.

### *Literatura:*

Stojić Anto, *Najvažnija je ljubav*, KSC, Zagreb, 1986.

Arias Juan, *Vječni sputnici: sloboda, stvaralaštvo, savjest*, Dominikanci, Korčula, 1975.

Küng Hans, *Sloboda u svijetu*, Družba katoličkog apostolata, Zagreb, 1980.

Duquesne Jacques, *Intelektualac u slobodi*, KS, Zagreb, 1979.

Kustić Živko, *Kateheza oslobađanja u našim prilikama*, Zbornik V. KLJŠ, Zagreb, 1975.

3. Nadahnuća i prosvjedi Nadahnuća i prosvjedi mladeži	Samoostvarenje u potrazi za srećom i smislom. Dijalektika bijega i otpora. Kultura mladih kao sredstvo borbe protiv učmalosti starih. Mladi između nadahnuća i bijega: alternativne skupine i "kapitulaši". Isusov prosvjed protiv nekih stremljenja u židovstvu. <b>Proširenje sadržaja:</b> Bijeg u ovisnost: droga, alkohol, nikotin, lijekovi. Struktura jedne sekte mladih. Prosvjedni pokreti (prijegavanje istočnim religijama). Zloupotreba prosvjeda mladih u političke svrhe. Mladi u pokretu za mir.
---	--

## OSNOVNA NAMJENA

Život mlade osobe prožet je sučeljavanjem vrednota i životnih modela svijeta odraslih i kulture mladih. Mlada osoba traži vlastiti stil, smjer, oslonac, smisao. Pritom nerijetko dolazi do sukoba s odraslima. Te konfliktne situacije dovode, s jedne strane, do rezignacije, napuštanja društva, otpora, s druge pak strane, do osobnog zalaganja te stvaranja alternativnih grupa.

Jedan oblik alternativnog života može zasigurno biti onaj što ga nudi Isus svojim primjerom i svojom riječju. Čovjek kao Božje oličenje mora imati mogućnost slobodnoga i cjelovitog razvoja.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- traganje za smislom i srećom kao osnovnim ljudskim potrebama;
- razlozi bijega u drogu, sekte i samoubojstvo;
- kršćansko držanje s obzirom na ubojice, samoubojstvo te mogućnost otklanjanja takvih nastranosti;
- razlozi nastajanja kulture mladih kao reakcija na okamenjeno držanje odraslih;
- upoznati bit sekti mladih i znati se kritički postaviti prema njima;
- vidjeti smisao vlastitog života u suodnosu s Isusom Kristom.

## METODIČKE UPUTE

- uvod u situaciju mladih kroz novinske i medijske izvještaje, časopise mladih i televizijske emisije;
- sustavnija analiza filmova s ovom temom;
- labilnim i senzibilnim učenicima treba ukazati posebnu pažnju.

## POMAGALA

### Film:

Zdravko Randić, *Leptirov oblak*.

### Dijamontaža:

Problemi čovjeka (Hp 1-20), KSC, Zagreb.

### Literatura:

Pranjić Marko, *Ovisnici o psihoaktivnom drogama i mogućnosti preventivnog odgoja*, u: *Kateheza* 11 (1989) 1-2, 43-72.

Szentmartoni Mihaly, *Mladi i ljubav*, u: *Kateheza* 6 (1984) 3, 34-39.

Škrabl France, *Mladež, sekularizam i kateheza*, u: *Kateheza* 6 (1984) 3, 40-48.

Kusić Ante, *Integracija vjere i života kao konkretan cilj odgoja u vjeri*, u: *Kateheza* 7 (1985) 2, 5-18.

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
4. Oporbe i nadahnuća u duhu Gospodnjem	Duhovski događaj — iskustvo Duha. Pozivi, karizme — darovi Duha Božjeg. Poticaji i nadahnuća u povijesti Crkve: sveci i krivovjernici. Redovi kao alternativno i radikalno življenje kršćanstva. Obraćanje i obnova — stalni zadatak Crkve. <b>Proširenje sadržaja:</b> Karizmataska obnova. Mladi u crkvi odraslih. Temeljne zajednice u Crkvi. Življena ekumena po primjeru Taizea. Mogućosti zastanjenja pojedinih molitvenih skupina. Kriteriji eklezijalnosti jedne skupine mladih. Zauzimanje za rad s mladim, za župu, za Treći svijet kao mogućnosti konkretnog zalaganja i svjedočenja.

### OSNOVNA NAMJENA

U ovoj tematskoj cjelini radi se o zalaganju, o stalnoj obnovi u Crkvi nadahnjivanoj među inim i poviješću. Na primjerima (sv. Benedikt, sv. Franjo, don Bosco) treba učeniku postati jasno u čemu je bit kršćanstva i u čemuse ono danas manifestira na poseban način. Svrha svega ovoga jest potaknuti vjeroučenika da djeluje u Duhu Gospodnjem. Nauku o Duhu treba temeljiti na učiteljstvu Crkve i na konkretnim iskustvima osvjetljenim živom vjerom koja redovito donosi plodove.

### POJEDINAČNI CILJEVI

- na primjeru Duhovskog događaja posredovati učenicima poimanja Duha Gospodnjeg kao onoga koji daraju nov život, oslobađa od straha, potiče oduševljenje, stvara nadu;
- pokazati po čemu su don Bosco, sv. Franjo i drugi još uvijek aktualni;
- uvidjeti da je redovništvo alternativa, odnosno radikalno življenje kršćanstva;
- spoznati da se po karizmama Crkva pomlađuje te je stalno spremna na obraćenje i obnova;
- pogled u nove i alternativne oblike življenja redovništva;
- znati razložiti osmo poglavlje "Vjerovanja".

### METODIČKE UPUTE

- referati o don Boscu, sv. Franji, sv. Benediktu ili o Taizeu, Benediktbeuernu, Cuneu i dr;
- dramatizacija: don Bosco, sv. Franjo, sv. Benedikt;
- pohod jednom samostanu, odnosno ustanovi redovničke zajednice;
- intervju na temu: Mladi u Crkvi.

### POMAGALA

#### *Film:*

Don Basco, KSC, Zagreb, Brat Mjesec i sestra Sunce, KSC, Zagreb, Majka Terezija.

#### *Dijamontaža:*

Don Bosco — svećenik za mlade; Don Bosco — novi apostol za nova vremena; Don Bosco — život mu je odredio jedan san; Don Bosco — plovio morem među opasnostima; Sveti Franjo Asiški; "Dominik Savio I i II; Uganski mučenici. Sve se može nabaviti u Katehetskom salezijanskom centru u Zagrebu.

#### *Literatur:*

Bosco Teresio, *Prijatelj napuštenih*, KSC, Zagreb

Bosco Teresio, *Ukrali ste mi srce*, KSC, Zagreb

Kourdakov Sergej, *Oprosti mi Nataša*, KSC, Zagreb

Stojić Anto, *Dva života za Kinu*, KSC, Zagreb

Brzić Žarko, *Najljepši ukras*, KSC, Zagreb

5. <b>Biti član zajednice</b> Smisao i značenje prijateljstva	Prijateljstvo — put ka samoostvarenju i iskustvu sreće. Prijateljstvo među spolovima kao mogućnost upoznavanja i ostvarenja samoga sebe te kao izraz kršćanske ljubavi. Pozitivno u seksualnosti te odgovorno partnerstvo. Zastranjenja na području prijateljstva i partnerstva. <b>Proširenje sadržaja:</b> Kriteriji prijateljstva: vjernost, iskrenost, odgovornost, pažnja, obazrivost, odricanje, odanost. Iskustvo nježnosti, razumijevanja, sklada, prihvaćenosti, očaranosti, zaljubljenosti, projekcije, snovi. Krize i razočaranja u prijateljstvu kao mogućnosti i izazov za razvoj vlastite osobnosti i osobnosti drugoga. Primjeri prijateljstva iz Isusova života. Prijateljstvo u životu svetaca.
--	--

## OSNOVNA NAMJENA

Svaki učenik zna da prijateljstva stvorena iz čistog interesa mogu biti zapreka i teret za pojedince i zajednicu. No to ne smije spriječiti ni učenike ni odgajatelje da se bave pitanjem prijateljstva kao mogućnosti pronalaženja i ostvarivanja samoga sebe. Untar tog procesa biti će nezaobilazna iskustva povjerenja i tolerancije. I prijateljstvo među spolovima može biti izvanredan put k samoostvarenju. Kod učenika će trebati potiskivati lažnu sigurnost, a kod nesigurnih tražiti načine da tu nesigurnost nadvladaju. Pritom je važno stalno promicati odgovornost, razumijevanje, prihvaćanje i zdrave međuljudske odnose, na čemu uostalom počiva cjelokupna ljudska osobnost. Valja pokazati koliko u tom procesu može biti važno poznavanje i prihvaćanje kršćanskih vrednota.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- preko pozitivnih iskustava doći do značenja prijateljstva;
- ozbiljno prihvaćanje sebe samoga kao preduvjet prihvaćanja drugog;
- različita iščekivanja mladića i djevojaka s obzirom na prijateljstvo;
- proniknuti dvostruki moral nekih medijskih poruka;
- upozoriti učenike na krize i razočaranja na tome području kao mogućnosti i izazov pod vidom osobnog i cjelovitog dozrijevanja.

## METODIČKE UPUTE

- poticajna pitanja: Velika ljubav u šesnaestoj? Kad je čovjek zreo za međuspolno prijateljstvo?
- dopisivanja velikih osobnosti;
- Biblijski tekstovi: neki dijelovi "Pjesme nad pjesmama"; IV 15, 13-15.
- prijatelji: David-Jonathan; Filip-Andrija;
- prijateljstva među svecima: Benedikt-Skolastika, Franjo-Klara;
- prijateljstvo u medijima: novine, televizija.

## POMAGALA

### Film:

Jovan Rančić, "Dječak i violina", "Putnik drugog razreda" (Filmoteka 16, Zagreb, br. 0133-21).

### Dijamontaža:

"Galeb Jonathan", "Seksualnost — odgoj za ljubav — obitelj" ("Problemi čovjeka" 21-30). Sve se može nabaviti u Katehetskom salezijanskom centru u Zagrebu.

### Literatura:

Lepp Ignac, *Psihologija prijateljstva*, Zagreb

- Carnegie Dale, *Psihologija uspjeha*, Prosvjeta, Zagreb, 1985.  
 Lettmann Reinhard, *Na krilima nade. Meditacije o kršćanskom pouzdanju*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 1989.  
 Filipović Thea Ana, *Prijateljstvo u četvrtom evanđelju i njegovo značenje za katehezu*, u: *Kateheza* 10 (1988), 1,5-24.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
6.	Obitelj i skupina kao mjesta društvenog učenja	Obitelj prva društvena datost u životu čovjeka. Posredovanje religioznih i kulturnih vrednota kroz obitelji. Obitelj i skupina — mjesta otkrivanja vlastita identiteta. Nastajanje zajednice. Zadaće mladih u obitelji i skupini. <b>Proširenje sadržaja:</b> Promjene strukture obitelji od 19. stoljeća. Razorena obitelj. Modeli rješavanja sukoba učenika s obitelji. Oblici komuniciranja u skupini i obitelji. Ideologiziranja oblika zajedništva.

#### OSNOVNA NAMJENA

Na osnovi ovisnosti djeteta o obitelji treba pristupiti vrednovanju ljudske vezanosti za obitelj. Bilo individualno, bilo socijalno, obiteljska situacija djeluje na čovjeka (skala vrednota, religioznosti, stavovi). Nadalje, treba naglasiti da odvajanje u obitelji ne vodi u anarhiju nego u druge oblike društvene vezanosti (pripadništvo različitim skupinama pa sve do osnivanja vlastite obitelji).

#### POJEDINAČNI CILJEVI

- obitelj— društvena stvarnost s velikim utjecajem na konkretna čovjeka i na stvaranje ljestvice vrednota;
- socijalna pripadnost obitelji i skupini kao bitna antropološka dimenzija ljudske jedinke;
- ukazati na važnost motiva i drugih odlučujućih faktora koji omogućavaju odgajanje za zajedništvo.

#### METODIČKE UPUTE

- upoznati obiteljsku situaciju učenika. U razmatranju te problematike vjeroučitelj ne smije krenuti od idealne ni sasvim negativne obiteljske sklike;
- Brainstorming: sretna obitelj;
- razmišljanje o temi: "U obitelji se živi tako da..."
- da bi se uočila važnost obitelji za razvoj čovjeka, treba imati u vidu psihološki razvoj svake osobe;
- problemi koji se javljaju u skupinama posebno su važni za mlada čovjeka. Treba razgovarati o karakterističnim skupinama mladih (glazbenim, hobby, literarnim, sportskim, razrednim, kulturološkim, itd.);
- dramatizacijom predstaviti konfliktne situacije i njihovo rješenje u obitelji i u skupini;
- razgovori: nastavnik-učenik-roditelji.

#### POMAGALA

- Film:*  
 "Od 3 do 22 (žena)", Filmoteka 16 (br. 0134-8); "Moje pjesme, moji snovi".  
*Dijamontača:*  
 "Sraz dvaju svjetova" (Hp 23); "Rasti zajedno" (Hp 30). Sve se može nabaviti u Katehetskom salezijanskom centru u Zagrebu.

#### Literatura:

- Colomb Joseph, *Kateheza životnih dobi*, KSC, Zagreb, 1981.  
Gatti Gaetano, *Katehetska zadaća obitelji u suvremenom svijetu*, KSC, Zagreb, 1981.  
Zrakić Đuro, *Svi me vole, samo tata ne*, Zagreb  
Brecheen Carl, *Sklad u obitelji*, Kristova Crkva, Zagreb, 1984.  
Kishon Ephraim, *Kod kuće je najgore. Obiteljske priče*, Znanje, Zagreb, 1984.  
Belaj Stanislav, *Bez oca i majke*, KSC, Zagreb, 1979.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
7.	Odgoj za zajednicu u školi i Crkvi	Mogućnosti odgoja za zajednicu u školi i Crkvi. Crkva kao zajednica i institucija. Osnovna zajedništva onih koji vjeruju: odnos prema Bogu — odnos prema čovjeku. Navještaj, euharistija, dijakonija — elementi izgrađivanja zajednice. <b>Proširenje sadržaja:</b> Nastavnikovo i učenikovo promicanje zajedništva. Problem rubnih u školi. Probni rubnih u Crkvi: krivovjernici, grešnici, kontestatori. Samoća, napuštenost i izolacija. Oblici neverbalne komunikacije u školi i Crkvi. Obitelj i Crkva u malom. Oblici stvaranja zajedništva u školi: učeničke organizacije, prijateljstva, interesne skupine, itd. Oblici zajedništva u Crkvi.

---

#### OSNOVNA NAMJENA

Škola i Crkva se prvenstveno doživljavaju kao birokratske institucije, a manje kao mjesta pravoga ljudskog odgoja za zajednički život. Namjena je ove vjeronaučne jedinice da ponudi formalne i sadržajne okvire koji će u školi i Crkvi omogućiti solidarnost i zajedništvo. Kad se radi o crkvenom zajedništvu ili zajedništvu općenito, potrebno je naglasiti važnost odnosa kršćanina prema Bogu i prema drugom čovjeku.

#### POJEDINAČNI CILJEVI

- biti u stanju analizirati vlastitu razrednu i školsku situaciju te postati svjesnim nekih grupnih mehanizama;
- mogućnosti poboljšanja razredne i školske klime te njihova konkretna primjena u promicanju zajedništva;
- moći razlikovati u Crkvi između povijesne institucije i zajedništva vjernika;
- prepoznati na Crkvi osnovna obilježja kršćanskog života te poticati angažiranje u tom obliku života.

#### METODIČKE UPUTE

— otvoreno razmatrati problem odgoja za zajedništvo u Crkvi. Ne smiju se poljepšavati propusti i promašaji. Upravo oni omogućavaju da mladi izreknu svoje želje i svoja očekivanja s obzirom na Crkvu, te da i sami uvide svoje vlastito mjesto unutar ove zajednice po kojem će ona biti još ljudskija, svjedočanskija, Božja;

— dramatizacija s temom "Crkva", inzistirati na pojedinom problemu (primjerice: "Što znači danas biti kršćanin?") Različiti ljudi koji su Crkva i koji obnašaju uloge u Crkvi daju svoje osobne odgovore (primjerice: papa, župnik, biskup, kapelan, zauzeti kršćanin, majka, mladić, djevojka, dijete, kršćanin nepraktikant...);

- pročitati 2. i 15. poglavlje Djela apostolskih kao stvarnu utopiju za današnje vrijeme;
- radio i TV emisije s temom: "Mladi i škola", "Mladi i religija".



## POMAGALA

### Film:

“Biše vesela sva zemlja”, KS, Zagreb  
Živojin Pavlović, “Crveno klasje”, Viba film, Ljubljana

### Dijamontaža:

“Crkva pripada svima” (Bg 24); “Mlada i slobodna Crkva” (Bg 26); “Vjerujem u Crkvu” (Cd 5 i 6), KSC, Zagreb.

### Literatura:

Roščić Nikola Mate, *Na crkvenim raskršćima*, Veritas, Zagreb, 1977.  
Bajsić Vjekoslav, *Na rubovima Crkve i civilizacije*, KS, Zagreb, 1972.  
Matković Ljiljana, *Žena i Crkva*, KS, Zagreb, 1973.  
Vigano Egidio, *Otajstvo i povijest*, KSC, Zagreb, 1987.  
Kustić Živko, *Mali ključ povijesti Crkve u Hrvata*, Glas koncila, Zagreb, 1985.  
Goričeva Tatjana, *Snaga kršćanske ludosti*, Đakovački selci, 1986.  
Biskupska konferencija Jugoslavije, *Crkva — zajednica koju Bog saziva i šalje*, KS, Zagreb, 1987.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
8.	<b>Isus — osnivač zajednice</b> Isus iz Nazareta	Biblijska i izvanbiblijska svjedočanstva. Isus — povijesna osobnost, Židov vjernik, pravi čovjek. Grupacije i političke stranke u židovstvu i njihovo mesijansko iščekivanje. Isusova kritika religije na židovstvu te reagiranje drugih. Palestina u Isusovo vrijeme: geografska pozicija i povijesno-politička situacija. <b>Proširenje sadržaja:</b> Različita predstavljanja Isusa i očekivanja s obzirom na njega. Ustrojstvo židovstva kao “Božji ostatak”. Odnos između židovstva i kršćanstva. Cionizam i židovska država. Različiti svjetonazori u današnjem židovstvu.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Mnogi se mladi pred temom “Isus” nađu u dilemi. Jedno je slika o njemu koju su primili u obitelji, Crkvi, preko vjeronauka, a drugo je njihova nemogućnost da ga vide u suodnosu s vlastitim životom. Kod mnogih vrijedi i ovaj teorem: Isus da, Crkva ne! S jedne strane, nepovjerenje prema instituciji kojom dominiraju odrasli, a s druge još i danas fasciniraju Isusove osobe. Izlazak iz te, na prvi pogled nerješive situacije vidi se u predstavljanju Isusa kao stvarnog čovjeka koji mladima, u vrijeme stvaranja vlastitog identiteta, može biti uistinu ideal.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- ocrtati Isusov život i njegovo djelovanje služeći se različitim svjedočanstvima;
- pojmiti Isusa u njegovu vremenu i okruženju;
- uočiti najvažnije vjerske istine židovstva;
- otkriti Isusa kao čovjeka i vidjeti u njemu ideal;
- Isusov nauk i djelovanje shvatiti kao kritiku vjerskog zastranjenja onda i danas.

## METODIČKE UPUTE

- suvremeno sučeljavanje s Isusovom osobom kroz knjige, literarna i druga umjetnička djela, filmove, scenska, likovna i glazbena ostvarenja;
- sagledavanje cjelokupne povijesne situacije Isusova vremena;

- Isus kao “superstar” (privlačan ali nedostiživ) — Isus kao čovjek (bliži, ali opasnost teološke osakaćenosti);
- neke crte Isusove osobnosti mogu poslužiti mladima u vrijeme stvaranja vlastitog identiteta s obzirom na osporavanje odraslih (Isus kritičar, “krivovjerac”, utopist);
- četiri evanđelja-osnova za Isusovu “biografiju”.

## POMAGALA

### Film:

Zeffirelli, “Isus iz Nazareta”; “Isus Krist-superstar”.

### Dijamontaža:

“Zemljopisna situacija Palestine u Kristovo doba” (B 73); “Politička i religiozna situacija Palestine u Kristovo doba2 (B 74); “Civilni proces i osuda” (B 82). Sve se može nabaviti u Katehetskom salezijanskom centru u Zagrebu.

### Literatura:

Schillebeeckx Edward H, *Krist sakrament susreta s Bogom*, KS, Zagreb, 1976.

Romac Stanko, *O Kristu, Crkvi i čovjeku u ozračju nedokučivog*, Zagreb, 1985.

Rupčić Ljudevit, *Pravi Bog i pravi čovjek*, KS, Zagreb, 1982.

Comissio Teologica, *Izabrana pitanja kristologije*, KS, Zagreb, 1983.

Quoist Michel, *Sastanak s Kristom*, Dominikanci, Korčula, 1979.

Fabrio Diego, *Suđenje Isusu*, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1971.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
9.	Ljudska iskustva s Isusom	<p>Susrećući Isusa ljudi otkrivaju da je on Krist - Mesija. Isusovo osloboditeljsko djelovanje prema svjedočanstvu sinoptičkih evanđelja. Život, smrt i uskrsnuće Isusovo kao otkupiteljsko djelo. Uvjerenje i plod iskustva života s Isusom: Crkva i Novi zavjet. Je li moguće danas iskusiti Isusa?</p> <p><b>Proširenje sadržaja:</b> Isus svjedoči za sebe samoga. Novozavjetni pozivi: poziv Dvanaestorice, Pavlov poziv. Djelovanje Isusa na pojedine ljude: primjeri iz povijesti Crkve. Kako umjetnost, literatura i glazba predstavljaju Krista?</p>

## OSNOVNA NAMJENA

Prethodna vjeronaučna jedinica predstavlja Isusa kao povijesnu osobu, a ova s obzirom na značenje za život. Vjeroučenik mora u svjetlu uskrsle vjere iskusiti da su Isusovi čini (pozivi, čudesa, govori), čini Sina boga živoga. Poruka života, smrti i uskrsnuća Isusova jest poruka koja premošćuje ponor između čovjeka i Boga. Tako su ga doživjeli ljudi njegova vremena i tako ga je moguće doživjeti i danas. Stoga je Crkva i danas, unatoč svim svojim nedostacima, nositeljica poruke Isusove.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- poziv apostola shvatiti kao poziv nasljedovanju koji vrijedi i danas;
- značenje čudesa pretočiti u današnji govor;
- prepoznati Isusa u svjedočanstvu pojedinaca i zajednice;
- razumjeti smrti i uskrsnuće Isusovo kao spasonosni događaj;
- povezanost vjere u uskrsnuće sa svjedočanstvom učenika i Crkve.

## METODIČKE UPUTE

- pristup ovoj problematici kroz filmove, mjuzikle, knjige...;
- na osnovi biblijskih tekstova doći do spoznaje što Isus kaže o sebi, što o njemu kaže prva zajednica;
- aktualizirati scenom: grijeh-otkupljenje kroz opasnost od rata i pokret za mir; strah od gospodarstvenih i političkih problema, te mogućnost njihova rješenja s kršćanskog stajališta. U ovom pristupu može vrlo dobro poslužiti i povijest Crkve te općenito interdisciplinarno prožimanje s drugim nastavnim predmetima.

## POMAGALA

### Film:

“Quo vadis, Domine?”

### Dijamontaža:

“Isus dolazi i živi naš život” (A 236); “Članovi jedne velike obitelji” (A 239); “Muka Gospodinova muka je ljudi” (Ag 9). Sve se može nabaviti u Katehetskom salezijskom centru u Zagrebu.

### Literatura:

Zovkić Mato, *Isus — obnovitelj Boga ljubavi*, KS, Zagreb, 1986.

Watson David, *Isus nekad i sad*, KS, Zagreb, 1988.

Stott John R. M., *Kršćanska kontra-kultura. Tumačenje propovijedi na gori*, Duhovna stvarnost, Zagreb, 1984.

---

## R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

## OKVIRNI SADRŽAJI

---

10. Isus Krist za nas

Isus: put, istina, život (Iv 8,32; 14,6). Isus Krist prema Ivanovu evanđelju. Vjera u Isusovo božanstvo. Značenje Isusa Krista za suvremena čovjeka.

**Proširenje sadržaja:** Tomino iskustvo u prvotnoj zajednici i suvremeni “Tome”. Kristova zajednica živi od uskrsnog događaja koji redovito uprisutnjuje kroz euharistiju. Problemi koji su vezani uz Kristovo otajstvo — pravi Bog i pravi čovjek — kroz povijest. Tekst “Vjeronjanja”: “sašao nad pakao, treći dan uskrsnuo od mrtvih, uzašao na nebesa”.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Ovdje se radi o tome da se učeniku omogući vjera u Kristovo božanstvo. On treba biti svjestan gdje i kako se u suvremenom svijetu može sresti s Kristom.

Poimanje Krista što ga danas imaju mladi često je neodređeno i zaustavlja se zapravo samo na sakralnom. Nije rijetko da im je nejasno što bi Krist trebao značiti u oblikovanju njihove osobne vjere. Premda nije moguće u toj dobi ponuditi cjelokupnu kristologiju prvih crkvenih sabora, ipak se toj problematici može pristupiti i kroz Ivanovo evanđelje.

Gledajući Krista kroz prizmu Boga i čovjeka uvjeravamo se da je on uistinu “put, istina i život” te kao takav motivira vjeru mlade osobe i njeno kršćansko uvjerenje koje se manifestira kroz djela.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- prihvatiti Isusa — “put, istinu i život”, kao izazov za vlastiti život;
- precizno pojmiti Ivanova sintagme: “kruh života” i “svjetlo svijeta”;
- preko vjere u Isusa Krista steći povjerenje i životni stav;;
- priznati Isusa Krista gospodarom života;
- slaviti euharistiju kao susret s Isusom Kristu.

## METODIČKE UPUTE

- pristup temi kroz meditaciju ili razmišljanje nad tekstovima osoba koje imaju iskustvo Isusa Krista;
- pripremiti euharistijsko slavlje radi intenzivnog iskustva zajedništva uz popratne agape;
- usporedba biblijskih tekstova koji govore o euharistiji na temelju sinopse;
- spontano razmišljanje o temi: predavanje-žrtva;
- dubinska obilježja blagovanja: agape i pojam uprisutnjenja.

## POMAGALA

### Film:

Zeffirelli, "Isus iz Nazareta", "Isus Krist-superstar".

### Dijamontaža:

"Ostani s nama Gospodine", "Meni na spomen I i II". Sve se može nabaviti u Katehetskom salezijanskom centru u Zagreb.

### Literatura:

Ančić Andrija, *Euharistija. Krist na žrtvenicima u nama među nama*, Crkva u svijetu, Split, 1982.

Congregatio Rituum, *Uputa o štovanju euharistijskog misterija*, KS, Zagreb, 1980.

Šagi-Bunić Tomislav, *Euharistija u životu Crkve kroz povijest*, KS, Zagreb, 1984.

Eisenbach Franziskus, *Zašto svake nedjelje ići na misu?*, Kaštel Novi, 1980.

Uran Lojze, *Euharistijski odgoj i kateheza mladih i odraslih*, u: *Kateheza* 8 (1986) 4,38-50.

---

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
11. Biblija u životu kršćana	Radosna vijest i svjedočanstvo — osnovna struktura Novog zavjeta. Nastajanje Novog zavjeta preko žive tradicije Kristova otajstva. Knjige Novog zavjeta i njihova ukorijenjenost u Starom zavjetu. Značenje Starog i Novog zavjeta u životu zajednice i pojedinaca. <b>Prošireje sadržaja:</b> Biblija kao literarna vrsta. Apokrifne knjige. Identičnosti i razlike u religioznom životu Židova i kršćana. Pojmovi: objava, nadahnuće (inspiracija), nepogrešivost svetopisamskog teksta, kanon. Uloga crkvenog učiteljstva u razvoju shvaćanja biblijske istine.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Ova vjeronaučna jedinica želi ukazati na Bibliju kao poseban izvor i svjedočanstvo vjere. Preko nje valja vjeroučenike postupno uvesti u shvaćanje Biblije. U tom procesu, s jedne strane, treba imati na umu biblijski svijet, a s druge, situaciju učenika. Samo poniranje u biblijsko otajstvo nudit će se kroz različite metodičke pristupe. Pri svemu tome treba imati na umu sljedeće:

- Biblija kao svjedočanstvo i poruka Božjeg spasonosnog djelovanja od stvaranja pa do Isusa Krista;
- Sveto pismo kao ljudski odgovor u vjeri na Božji poziv;
- njena važnost za shvaćanje vjere početne Kristove zajednice;
- nastajanje novozavjetnih knjiga i razvoj Kristova otajstva;
- shvaćanje Novog zavjeta kao radosne vijesti i svjedočanstva te njegova ukorijenjenost u Starom zavjetu.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- primjereno predočiti povijesno-kritičku metodu;
- pokazati posao biblijske redakcije na primjeru evanđelja;
- razvoj Kristova otajstva u prvoj Crkvi pokazati na primjeru svijesti o njegovu skorom povratku;
- ukazati na povezanost Starog i Novog zavjeta;
- dati shematski pregled novozavjetnih tekstova;
- njegovati osobno čitanje svetopisamskih tekstova.

## METODIČKE UPUTE

- vjeroučitelj mora paziti na to što je razredu primjereno te da je izlaganje biblijske problematike u školi nešto drugo nego u vjerničkoj zajednici;
- treba pripaziti na razliku u izlaganju biblijskih tekstova koja postoji između povijesno-kritičke, lingvističke i drugih metoda te oblika biblijske nastave (Biblija kao dokument za diskusiju i životno opredjeljenje);
  - pitanje Biblije u koncepciji različitih sekta;
  - klišeji za proizvoljno tumačenje biblijskih tekstova;
  - nepoznavanje biblijskih tekstova;
  - pohod izložbi biblijskih uzoraka;
  - čitati tekstove iz Pavlovih poslanica;
  - pri tumačenju biblijskih tekstova pripaziti na simbol, usporedbe, metafore (stilske figure općenito), kao i na književne rodove i vrste;
  - upozoriti na Bibliju kao osnovu za ekumenski razgovor;
  - Biblija kao osnova zapadnoeuropske, a naročito hrvatske kulture;
  - Hrvatski biblijski prijevodi.

## POMAGALA

### Film:

Najnovija serija filmova koja se daje preko HTV o biblijskoj arheologiji. Poticati učenike na dobre filmove, televizijske filmove i sl. serije o Bibliji i podneblju gdje je nastajala.

### Dijamontaža:

“Stari zavjet” (N 42-49); “Novi zavjet” (B 53-64); “Djela apostolska” (Bg 21-25); “Sveta zemlja” (B 120-123). Sve se može nabaviti u Katehetskom salezijanskom centru u Zagrebu.

### Literatura:

Schoekel Luis Alonso, *Današnji čovjek pred Biblijom*, KS, Zagreb, 1986.

Horn Siegfried H. *Arheologija tumači Bibliju*, Znaci vremena, Zagreb, 1985.

Wright Chris, *Vodič za čitanje Biblije*, Duhovna stvarnost, Zagreb, 1984.

Kustić Živko, *Mali ključ Biblije*, Glas koncila, Zagreb, 1982.

*Priručna biblijska konkordancija*, Dobra vest, Novi Sad, 1982.

*Atlas Biblije*, Duhovna stvarnost, Zagreb, 1980.

---

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

OKVIRNI SADRŽAJI

---

12. **Služiti u slobodi**  
Mnogolikost Božjih poziva i ljudskog odgovora

Organiziranje života i profesionalna priprema — povjerenje i zadatak. Poziv u profesiju — Božji poziv. Poziv na služenje u svijetu Biblije. Zajedničko svećeništvo svih vjernika kao poziv na različite službe u Crkvi i svijetu. Svećenički red kao poziv na služenje. Petrovo služenje (papinstvo!).  
**Proširenje sadržaja:** Crkveni pozivi danas. Redovništvo kao odgovor na mnogolikost i zajedništvo. Primjeri posebnih poziva uzeti iz crkvene povijesti (učitelj, prorok, pastir). Bit i oblici laičkog apostolata.

## OSNOVNA NAMJENA

Iznošenjem povijesti različitih zvanja od Starog zavjeta do danas treba pomoći mladoj osobi koja još nije definitivno pronašla svoje mjesto u društvu, da otkrije što nosi u sebi, na što je pozvana. Slijediti svoj poziv znači prihvatiti osobne talente kao darove Božje, razvijati ih unatoč nutarnjoj i vanjskoj oporbi te se staviti na raspolaganje Bogu i čovjeku. Stari zavjet i povijest Crkve pokazuju da je svaki čovjek od Boga pozvan, da može slijediti svoj poziv, ali da ga može i iznevjeriti.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- shvatiti vrijeme mladosti kao traženje vlastitog poziva i identiteta;
- na primjeru poziva starozavjetnih proroka (Jona, Ezekijel) naučiti što znači slijediti vlastiti poziv;
- upoznati crkvene službe i pozive u svoj njihovoj razgranatosti;
- moliti za bogatstvo zvanja u kraljevstvu Božjem.

## METODIČKE UPUTE

- Jonina povijest i vlastiti život. Protumačiti pojedine pojmove kao što su: Niniva, lađa, nevrjeme, utroba morskog nemani;
- primjeri iz učeničkog života o uspjelom i neuspjelom životu — razmišljanja o vlastitom dosadašnjem životu;
- upoznati učenike s različitim službama u Crkvi: primjerice, pozvati svećenika u razred, posjet jednom samostanu ili nekoj drugoj redovničkoj ustanovi, razgovor s odgovornom osobom unutar neke crkvene organizacije (Caritas, intervju sa župnim pomoćnicima);
- osoba kardinala Alojzija Stepinca i njegovo zauzimanje za ljudska prava i prava vjerskih zajednica;
- pohod jednom sjemeništu;
- informacije o svjetskom molitvenom danu za duhovna zvanja.

## POMAGALA

### *Film;*

Fadil Hadžić, "Novinar", Jadran film, Zagreb.

### *Dijamontaža:*

"Moje mjesto u Crkvi Božjoj" (A231); "Povijest jednog zvanja" (F 53); "Pozvani po imenu" (F 54).

### *Literatura:*

Ciglar Tone, *Odgajajmo za zvanje*, KSC, Zagreb, 1982.

Ribinski Petar, *Pisma mladima*, Zagreb, 1985.

Merton Thomas, *Nitko nije otok*, Samostan sv. Klare, Split, 1979.

---

## R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

## OKVIRNI SADRŽAJI

---

13. Kršćanin u Svijetu

Čežnja svakog čovjeka za spasenjem. Univerzalizam spasonosnog Božjeg plana. Nada — odgovor na Božju vjernost. Kršćanin u službi svijeta: inicijative u smislu pravednosti, mira, pomirenja, zvanja, posla, pomoći nerazvijenima i misije.

**Prošireje sadržaja:** Biti kršćanin između "već" i "još ne". Novi počeci u povijesti Crkve kao znakovi kršćanske nade. Radost i zahvalnost — oblik služenja svijetu.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Ne zaboravljajući pitanje zvanja, u ovoj metodičkoj jedinici pogled će se više usredsrediti na sudbinu cijelog čovječanstva. Zalaganje na području čuvanja mira za sebe i za druge, te strah od svjetske ili nacionalne kataklizme muče mnoge mlade. Na biblijskim primjerima i primjerima iz povijesti Crkve treba pokazati da je služenje svijetu i čovječanstvu najizvorniji kršćanski zadatak. Ovo služenje u svojim najrazličitijim oblicima temelji se na neopozivu obećanju spasenja s Božje strane u kojem čovjek sudjeluje na sebi svojstven način. To je istodobno znak kršćanske nade da će Bog ostati vjeran svome obećanju i "stvoriti novo nebo i novu zemlju". Ta ista nada mora potaknuti mlade da i oni sa svoje strane u tom smjeru čine makar i najmanje korake.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- preuzeti brigu oko svijeta kao vlastiti zadatak;
  - ne odreći se vlastitih mogućnosti u rješavanju konfliktnih situacija u svom okruženju;
  - biti svjestan da se kroz vlastito djelovanje može i treba dati primjer;
  - uočiti spasenjski Božji plan kao univerzalno načelo koje se poput crvene niti provlači od Abrahama do kraljevstva Božjeg u Isusu Kristu.
- glazbom, pjesmom i popijevkom, hvalom i molitvom izreći svoju radost Gospodinu.

## METODIČKE UPUTE

- spas/sreća je za mene...
- Biblijski tekstovi: Knjiga o Rut; Post 12, 1-4; Mt 25,34; 28,18ss; Jona;
- primjeri tolerancije i svijesti poslovanja u židovstvu, kršćanstvu i islamu;
- ljetna iskustva učenika srednjoškolaca;
- razmijeniti iskustva o djelovanju dobrog i zločestog primjera i njihov učinak na vlastite odluke;
- Kršćanske osobnosti kao borci za pravdu, mir, slobodu (kardinal Stepenac, Maksimilijan Kolbe, don Bosco itd.).

## POMAGALA

### *Film:*

"Rubne slike gladi", Filmoteka 16, Zagreb, (br. 0134-13);

"Don Bosco", KSC, Zagreb;

"Otac gubavaca", KSC, Zagreb

### *Dijamontaža:*

"Kad ljubav izgleda nemoguća" (Ca 9); "Majka Terezija, majka odbačenih" (Dc 1); "Sablazan gladi" (Ha 3). Sve se može nabaviti u Katehetskom salezijanskom centru u Zagrebu.

### *Literatura:*

Stojić Anto, *Ususret Bogu obnovitelju*, KSC, Zagreb, 1987.

Bosco Teresio, *Ukrali ste mi srce*, KSC, Zagreb

Brzić Žarko, *Najljepši ukras*, KSC, Zagreb

Muggeridgem M, *Majka Terezija*, KSC, Zagreb

Jenko J, *U život za druge*, KSC, Zagreb

## OSLOBODITELJSKA ISKUSTVA

### 3. razred

Ova je godina smirivanja unutar razvojnog procesa te koncentriranja na bitna životna pa i vjerska pitanja. Odnos među učenicima i s obzirom na konkretni život postaje osobniji. Zanimanje za drugi spol je intenzivnije. Usputne veze mogu djelovati negativno na koncentraciju u školi, ali i izazvati pitanja koja se tiču partnera. Na trenutke se kod mladića osjeća stanovita površnost s obzirom na društveno, vjersko i školsko. Ovo će biti razlog da religiozni odgoj razmatra u zbilji sklop ovih problema i pitanja. Iskustvo da se ogriješilo o partnera ili da se prema njemu postupilo nekorekto, otvara nove vidove formiranja savjesti. Vjeroučitelj je u ovom procesu važan, dapače nezaobilazan. Brzo će se uvidjeti da Isus kao osoba, te Isus kao spasenjska poruka može biti od velike pomoći u procesu kreiranja uravnotežene i cjelovite ljudske osobnosti.

### RASPORED TEMA

#### **Vjera — povjerenje**

1. Doći do vjere — Krštenje
2. Vjera kao stav i kao čin — Krizma
3. Isusove riječi i djela — temelj naše vjere

#### **Ljudska prava — ljudske dužnosti**

4. Ljudsko dostojanstvo i ljudska prava
5. Biblijska poruka i ljudska prava
6. Religije i ljudska prava
7. Ugrožavanje ljudskog dostojanstva manipulacijom

#### **Savjest — odgoj savjesti**

8. Savjest kao opća ljudska prava
9. Izgrađena savjest kao posljednja norma djelovanja

#### **Izlazak (Exodus) — osnovno iskustvo Božjeg naroda**

10. Bog oslobađa za ljubav
11. Osobna i društvena razina krivnje i grijeha
12. Praštanje i pomirenje kao dar i zadatak zajednice

#### **Biti Crkva — osloboditeljsko iskustvo**

13. Slavlje oslobođenja: Pasha — Uskrs, Šabat — nedjelja
14. Dekalog i Govor na gori kao smjerokaz na putu
15. Crkva kao početak ostvarivanja kraljevstva Božjeg

---

#### R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

#### OKVIRNI SADRŽAJI

- 
- |    |   |
|----|---|
| 1. | <b>Vjera — povjerenje</b><br>Doći do vjere — Krštenje |
|----|---|

Antropološka dimenzija vjere. Vjera biblijskog čovjeka. Putevi do vjere. Krštenje — bit i djelovanje. Razlozi krštenja djece. <b>Proširenje sadržaja:</b> Prastah — propovijedanje. Geneza vjere. Roditelji kao vjeroučitelji. Odgoj — religiozni odgoj. Slavlje krštenja i njegova simbolika. Potreba krštenja za spasenje. Krštenje i ekumena.
---

---

### OSNOVNA NAMJENA

Razvojna situacija vjeroučenika s obzirom na spol je različita. Djevojke dolaze prije do spoznaje da je vjera važan faktor u ljudskom životu. Mladići teže uviđaju komplementarni suodnos vjere i života. Sadržaji vjere nisu samo prilika za diskusiju unutar skupine nego također razlog za osobna opredjeljenja. Vjera koja je darovana (krštenje) i od drugih zaživljena i svjedočena (roditeji, kumovi) treba biti osobno potvrđena i prihvaćena.



## POJEDINAČNI CILJEVI

- značenje religioznog odgoja u sklopu onog cjelovitoga;
- uloga roditelja s obzirom na vjersko svjedočenje;
- uviđanje i prihvaćanje značenja krštenja za kršćanski život.

## METODIČKE UPUTE

- osobno sudjelovanje u kršteničkom slavlju;
- igre povjerenja;
- iskustvena izvješća vjeručenika;
- napisati svoj doživljaj *krsog zdenca* u nekoj crkvi s obrazloženjem njegove funkcije u liturgiji i arhitekturi crkve. Posebo je bitno uočiti njegovo mjesto.

## POMAGALA

### Film:

“Solin '76”, Zagreb.

### Dijamontaža:

“Nanovo rođeni u Kristu”, KSC, Zagreb; “Živjeti u Kristu”, KSC, Zagreb.

### Literatura:

Časopis “Kateheza” II (1980) 2; *Krštenje Vašeg djeteta*, KS, Zagreb, 1983.

Šagibunić, T., *Krštenje izvan Crkve*, KS, Zagreb, 1970.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
2.	Vjera kao stav i kao čin — potvrda	Odgovornost kao temeljni stav društvenog života. Jedinstvo u vjeri, nadi i ljubavi. Vjera — sumnja — nevjera. Potvrda kao trajna odluka za angažirani kršćanski život. Molitva kao izraz življene vjere. <b>Proširenje sadržaja:</b> Oblici praznovjerja. Potvrдно slavlje i njegovi simboli. Značenje krizme ili potvrde za izgradnju zajednice.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Učenik procjenjuje vrijednost vjere prema njenim učincima u konkretnom životu. Vjera je vjerodostojna ako je od pomoći čovjeku. Ona ne stječe svoju snagu kroz izričaj, govorenje, propovijedanje, nego kroz življenje i svjedočenje. Iz jedinstva vjere i života proizlazi smisao opredjeljivanja za vjeru. Vjeroučenici i ovog uzrasta svakako moraju shvatiti da vjera nije plod nastojanja i osobnog zalaganja nego nezasluženi dar Božji, koji svakako pretpostavlja i ljudsku suradnju.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- uvidjeti kako praznovjerje vodi u ovisnost;
- pokazati karakteristike kršćanskog života na konkretnim primjerima;
- upoznati darove Duha Svetoga i usvojiti njihove sadržaje.

## METODIČKE UPUTE

- analiza oblika praznovjerja;
- raščlaniti termin “vjerovati”;

- prisjećanje na vlastitu potvrdu kao milosno susretište s Duhom Svetim;
- upitni arak o sreći, smislu, vjeri, praznovjerju.

## POMAGALA

### Film:

“Slučaj Stepinac”, Glas koncila.

### Dijamontaža:

“Kršćanin vjerno obavlja zadatak koji mu je Otac postavio” (A 180); “Kršćanin živi milosrđe u obitelji i društvu” (A 181); “Kršćanin promiče u pravdi napredak i blagostanje braće” (A 183). Sve se može nabaviti u Katehetskom salezijanskom centru, Zagreb.

### Literatura:

Fries Heinrich, *Izasvana vjera*, Jukić, Sarajevo, 1983.

Valjan Velimir, *Vjera i vjerovanja. Kršćanska vjera pred suvremenim svijetom*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 1987.

Goričeva Tatjana, *Snaga kršćanske ludosti*, Đakovački selci, 1986.

Stojić Anto, *Vjera — izazov mladima*, KSC, Zagreb, 1986.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
3.	Isusove riječi i djela — temelj naše vjere	Susreti — tlo na kojem niče povjerenje i vjera. Ljudi su srećali Isusa i u njemu prepoznali Krista. Novozavjetne prisporodobe i izvješća o čuđima kao izazov na vjeru. Nasljedovanje Isusa kao ispunjenje vjere. <b>Proširenje sadržaja:</b> Primjeri vjere i nevjere u Ivanovu evanđelju. Iskustva vjere emauskih učenika. Borba rane Crkve za ispravno shvaćanje Krista.

## OSNOVNA NAMJENA

Jedno od pitanja koja nam učenici često postavljaju glasi: Zašto je upravo Isus razlog naše vjere? U susretima s Isusom ljudi su se nalazili pred istim pitanjem. Njihova vjera u njega dozrela je na temelju njegova uskrsnuća te je ono potvrdilo njegove riječi i djela kao božanske čine. Ta vjera, posvjedočena u Novom zavjetu, temelj je i naše vjere.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- razumijeti značenje Isusovih prisporodoba i čedesu;
- iz susreta s Isusom izvući pouke za život;
- prihvatiti Isusa kao primjer za ostvaren ljudski život.

## METODIČKE UPUTE

- javna rasprava: “Je li Isus bio sretan čovjek?”
- učenici, ako je to zgodno, intervjuiraju prolaznike na ulici: “Tko je za Vas Isus?”
- analizirati razne tipove prisporodoba;
- primijeniti biblijske prisporodobe na današnje životne situacije;
- rasprava o prisporodobi kao stilskoj figuri u svezi s književnošću.

## POMAGALA

### *Dijamontaža:*

“Početak jednog djelovanja — u Jeruzalemu i Samariji — u sinagogama Galileje” (B 77);  
“Navještanje oko jezera Galilejskoga” (B 78); “Blagdani beskvasnih kruhova” (B 79), KSC, Zagreb.

### *Literatura:*

Krenzer Ferdinand, *Naša vjera. Informacije za odrasle*, HKD, Zagreb, 1983.

Duda Bonaventura, *Kako vjerovati? Komentar poslanici Hebrejima*, KS, Zagreb, 1972.

Golub Ivan, *Darovana riječ*, Družba katoličkog apostolata, Zagreb, 1984.

Hallesby Ole Christian, *Zašto sam postao kršćanin?*, Duhovna stvarnost, Zagreb, 1975.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
4.	<b>Ljudska prava — ljudske dužnosti</b> Čovjekovo dostojanstvo i ljudska prava	Antropološko utemeljenje ljudskih prava i dužnosti. Pobačaj i eutanazija kao povrede ljudskog dostojanstva i ljudskih prava. Čovjekovo pravo na život. Značenje ljudskih prava za čovjeka dostojnu budućnost. <b>Proširenje sadržaja:</b> Problem rasizma kao izazov kršćanstva. Antisemitizam u povijesti i sadašnjosti. “Žensko pitanje” u suvremenom društvu. Ljudska prava i progonstva. Povijesni razvoj “Povelje o ljudskim pravima”. Organizacije koje se zalažu za ljudska prava (Amnesty International, Christian Solidarity International).

---

## OSNOVNA NAMJENA

Svakodnevni tisak utječe na učenikov senzibilitet za očuvanje ljudskih prava. Odatle treba izvoditi obvezu svakog pojedinca da se zalaže za očuvanje temeljnih ljudskih prava. Ljudski život može biti ljudski tek ako je osigurano dostojanstvo svakog pojedinca kao temeljna pretpostavka.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- promatrati borbu za ljudska prava kao povijesnu činjenicu;
- usmjeriti pažnju na čovjekovo pravo na život;
- upoznati bitne točke “Povelje Ujedinjenih naroda”;
- prepoznati pobačaj i eutanaziju kao povredu prava na život;
- potaknuti zalaganje za ljudska prava i ljudsko dostojanstvo u raznim područjima osobnog života.

## METODIČKE UPUTE

- iznošenje iskustava jednog zastupnika, primjerice “Amnesty International” ili sličnih organizacija s terena;
- UJEDINJENI NARODI: “Opća povelja o ljudskim pravima”, čl. 29; osvrt na Hrvatski ustav;
- informacije i angažman: “Kap dobrote”;
- izraditi nacrt jedog broja časopisa za mlade s temom: “Ljudsko dostojanstvo”;
- promotriti tzv. “muški” i “ženski princip” u stvaranju kulturnih vrednota, te odgovoriti iz vlastitog kuta gledanja na pitanja emancipacije.

## POMAGALA

### Film:

Bogdan Žižić, "Ne naginji se van".

### Dijamontaža:

"Djeca, ničija briga" (Hp 31); "Logor bolesti" (Hp 33); "Stari ljudi i njihovo mjesto pod suncem" (Hp 36); "Gonjeni nepravdama" (Hp 39); "Emigracija, otvoreni problem" (Hp 40), KSC, Zagreb.

### Literatura:

Stojić Anto, *Naša budućnost*, KSC, Zagreb, 1988.

Fallaci Oriana, *Pismo nerođenom djetetu*, Znanje, Zagreb, 1980.

Palaček Vladimir, *Pravo na život*, Zagreb, 1988.

Pozaić Valentin, *Život dostojan života. Eutanazija u prosudbi medicinske etike*, FTI, Zagreb, 1985.

Beockle Franz, *Umrijeti dostojno čovjeka*, DKA, Zagreb, 1985.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
5.	Biblijska poruka i ljudska prava	Biblijsko utemeljenje čovjekova dostojanstva, njegovih prava i dužnosti. Božja naklonost prema čovjeku kao uzorak čovjekove brige za čovjeka. Isusovo ophođenje s ljudima. Zapovijed ljubavi nadvisuje pravednost. <b>Proširenje sadržaja:</b> Proročke opomene glede pravednosti. Pravo ponašanja Izraelaca prema nežidovima. Pitanje ropstva na primjeru poslanice Filomenu.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Učeničko pitanje: "Jesam li ja kao kršćanin posebno zadužen za ostvarivanje ljudskih prava?" nalazi odgovor u evanđeoskoj poruci o Božjoj nesebičnosti u Isusu. Moj se kršćanski život ostvaruje kroz zalaganje za najslabije: Božja ljubav prema nama sili nas da tu ljubav darivamo bližnjima.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- analiza ljudskih prava prema Iz 58;
- vidjeti da je Isus poradi čovjeka rušio tradicionalne predodžbe zakona i bogoštovanja;
- učiti shvaćanje da ljubav premašuje granice pravednosti.

## METODIČKE UPUTE

- uspoređivanje starozavjetnih biblijskih ulomaka (primjerice: Lev 20; Iz 58) sa zahtjevima Govora na gori;
- Biblijski tekst: Himan Fil 2,5-11;
- primjer rane Crkve: evangelizacija i ljudska prava idu zajedno.

## POMAGALA

### Film:

"Quo vadis, Domine?"

### Dijamontaža:

"Idemo u susret suncu" (A 233); "Blaženstva i naš život" (A 235); "Isus dolazi i živi naš život" (A 236); "Članovi jedne velike obitelji" (A 239), KSC, Zagreb.

### Literatura:

Moltmann Jürgen, *Tko je čovjek?*, DKA, Zagreb, 1982.

Romac Stanko, *O Kristu — Crkvi i čovjeku. U ozračju nedokučivoga*, Zagreb, 1985.

Golub Ivan, *Od kompromisa do ljubavi. Razmišljanja o Bogu i čovjeku*, KS, Zagreb, 1975.

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
6. Religije i ljudska prava	Svjetske religije i ljudska prava. Sloboda vjeroispovijesti i sloboda savjesti. Sekte mladih i ljudska prava. <b>Proširenje sadržaja:</b> Ljudska prava i crkvena praksa. Mirovne inicijative u svjetskim religijama. Položaj žene u svjetskim religijama.

### OSNOVNA NAMJENA

Učenik procjenjuje vrijednost i uvjerljivost neke religije (crkve) prema njenom zalaganju za ostvarivanje ljudskih prava. Usp. prethodno poglavlje.

### POJEDINAČNI CILJEVI

- uočiti razvoj crkvenih stavova prema ljudskim pravima kroz uspoređivanje crkvenih tekstova (“Humanae vitae, Communio et progressio”...);
- uvidjeti koliko vjersko garantira vrijednost i dostojanstvo čovjeka.

### METODIČKE UPUTE

- organizirati u razredu raspravu o temi: “Religija zarobljuje ljude — za i protiv”;
- čitanje i analiziranje crkvenih tekstova koji se odnose na ljudska prava.

### POMAGALA

*Film:*

Serijska na Hrvatskoj televiziji o različitim konfesijama.

*Dijamontaža:*

“Ta čudna žeđ za beskrajinim” (Hp 17); “Taize: Borba i kontemplacija” (Ca 4), KSC, Zagreb.

*Literatura:*

SEKRETARIJAT ZA NEKRŠĆANE, *Prema susretu religija. Sugestije za dijalog*, HKD, Zagreb, 1968.

Dugandžija Nikola, *Religija i ideologija suvremenog svijeta*, Centar za društvena istraživanja Sveučilišta, Zagreb, 1980.

Danielou Jean, *Vjera kroz vjekove i čovjek današnjice*, HKD, Zagreb, 1975.

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
7. Ugrožavanje ljudskog dostojanstva manipulacijom	Narav i oblici manipulacije; njeno etičko vredovanje. Ugrožavanje ljudskog dostojanstva medijima i reklamama. Manipulacija u politici i gospodarstvu. Biološka manipulacija čovjeka. <b>Prošireje sadržaja:</b> Vlastito samootuđenje kao plod manipulacije.

## OSNOVNA NAMJENA

Učenik se doživljava podložnim najrazličitijim zahtjevima. Ti zahtjevi, ukoliko njime manipuliraju, ometaju njegovo samoostvarenje. Zbog toga mu treba pomoći da prozre pozadinu i mehanizme manipulacije. Zloupotreba čovjekove izloženosti se mora sprečavati radi očuvanja ljudskog dostojanstva.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- uočiti razliku između istine i propagande;
- na izabranim primjerima prozreti bezočnost reklame;
- svratiti pažnju na elemente manipulacije u vlastitom životu i ispitati razloge podložnosti manipulaciji.

## METODIČKE UPUTE

- analiza propagandnih simbola i pojedinih reklama;
- obraditi neke dobre karikature;
- proučiti primjere masovne histerije u sportu i uličnim demonstracijama;
- analizirati i druge oblike u kojima su povrijeđena temeljna ljudska prava i umanjeno njegovo dostojanstvo: tisak, javnokućišta, filmovi, TV i Radio program...

## POMAGALA

### *Film:*

Petar Krelja, "Godišnja doba", Zagreb film.

### *Dijamontaža:*

"Po uzoru na Krista u službi smo istine" (A 184); "Ljubav prema Bogu u ljubavi prema bližnjemu" (A 299); "Grob za Boga" (Hp 18), KSC, Zagreb.

### *Literatura:*

Šušnjić Đuro, *Ribari ljudskih duša. Ideja manipulacije i manipulacija idejama*, Mladost, Beograd, 1976.

Ćimić Esad, *Politika kao sudbina. Prilog fenomenologiji političkog stradalništva*, Mladost, Beograd, 1981.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
8.	Savjest kao općeljudska pojava	Bit i oblici savjesti. Shvaćanje savjesti u Starom i Novom zavjetu. Znanstveni pokušaji tumačenja savjesti. Savjest i ljestvica vrednota. Suglasnost i protuslovlje između državnog zakonodavstva i kršćanskog morala (konformistička, buntovna i druge). <b>Proširenje sadržaja:</b> Tumačenje savjesti kroz povijest. Životna načela u biblijskoj mudrosnoj literaturi.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Vjeroučenik se nalazi u fazi preispitivanja i raskida s dosadašnjim autoritetima. On traži nove životne modele s jasnom ljestvicom vrednota. U sučeljavanju s različitim teorijama savjesti uvidjet će da je savjest općeljudski fenomen koji poznaje razne povijesne pokušaje tumačenja njegova porijekla i razvoja. Uz pomoć religioznog shvaćanja savjesti kao odgovornosti pred Bogom vjeroučenik treba naučiti dosljednost sebi i drugima.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- upoznati Kohlbergove i Piagetove stupnjeve moralnog prosuđivanja;
- usporediti tzv. kršćansku savjest s drugim teorijama savjesti;
- usporediti i analizirati temeljne tekstove raznih državnih ustanova o savjesti;
- uvidjeti značenje savjesti za vjeru;
- sučeliti se s Newmanovim citatom: “Najprije savjest, onda papa”.

## METODIČKE UPUTE

- analiza nekih mudrih izreka o savjesti;
- raščlamba strukture krivo formirane savjesti;
- slike savjesti u medijima: TV, radio, film, kazalište, beletristika itd.

## POMAGALA

### Film:

Vatroslav Mimica, “Događaj”; Jadran film, Zagreb.

### Dijamontaža:

“Vratit ću se ocu — Ispovijed” (A 169); “Kršćanin vjerno obavlja zadatak koji mu je Otac postavio” (A 180), KSC, Zagreb.

### Literatura:

Wright John J., *Savjest i autoritet. Napetost i sklad*, Družba katoličkog apostolata, Zagreb, 1984.

Fuček Ivan, *Odgoj savjesti i prva ispovijed u sazrijevanju ličnosti*, u: *Kateheza 2* (1980) 1, 22-34

Srakić Marin, *Obitelj odgojiteljica savjesti*, u: *Kateheza 3* (1981) 1, 16-24

---

R. br	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
9.	Izgrađena savjest kao posljednja norma djelovanja	Razvoj osobne savjesti. Oblikovanje savjesti u duhu evanđelja. Kršćansko gledanje na zapovijed i zakon, autoritet i poslušnost. Pravila za otklanjanje konflikta savjesti. <b>Proširenje sadržaja</b> Primjeri osobnog odlučivanja po savjesti u Bibliji i ckrvenoj povijesti. Ugrožavanje slobode savjesti. Uloga prosuđivanja većeg dobra u rješavanju konflikata savjesti. Pitanje savjesti na području obiteljskog, političkog i gospodarskog života te na području tehnike.

---

## OSNOVNA NAMJENA

U borbi za osobnu samostalnost i slobodu, mladi doživljavaju zakone, zapovijedi i autoritete kao zahtjeve kojima moraju udovoljavati. U traganju za orijentacijom u tim sučeljavanjima, učenik treba učiti oblikovati svoju savjest u duhu evanđelja kako bi u najrazličitijim životnim situacijama mogao donositi osobne, konačne odluke.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- upoznati čovjekovo djelovanje po savjesti;
- uvidjeti povezanost odgoja, iskustva i oblikovati savjest;
- otkriti značenje odlučivanja po savjesti u zvanju, u javnosti i politici.

## METODIČKE UPUTE

- uvježbavati formiranje savjesti pomoću usporedbi: "Savjest je za mene kao..."
- ukazivanje na situacije u kojima se traži donošenje vlastite odluke;
- njegovanje redovitog "ispitivanja savjesti";
- primjeri odlučivanja po savjesti iz književnosti;
- vježbe simuliranja: igre uloga (svećenik, otac, djevojka...);
- pribilježbe u vježbaonici vlastitih refleksija o savjesti.

## POMAGALA

### *Film:*

Vatroslav Mimica, "Banović Stahinja", Jadran film, Zagreb.

### *Dijamontaža:*

"Kršćanin poštuje i njeguje fizičko i duhovno dobro bližnjega" (A 182); "Po uzoru na Krista, u službi smo istine" (A 184), KSC, Zagreb.

### *Literatura:*

Šuštar Alojz, *Sloboda savjesti*, Družba katoličkog apostolata, Zagreb, 1982.

Šuštar Alojz, *Odgoj savjesti*, Družba katoličkog apostolata, Zagreb, 1983.

---

## R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

## OKVIRNI SADRŽAJI

---

10.	<b>Izlazak (Exodus) — osnovno iskustvo Božjeg naroda</b> Bog oslobađa za ljubav	Biti na putu — jedno od čovjekovih osnovnih iskustava. Jahve — Bog s nama, vodi u slobodu: Izl. 3,6-8; 17-14,31. Život s Kristom — hoditi u odvažnosti i ljubav. <b>Proširenje sadržaja:</b> Izlazak kao leitmotiv duhovnog pjesništva i spirituala. Hodočašćenje u kršćanstvu i drugim religijama.
-----	--	--

---

## OSNOVNA NAMJENA

Vjeroučenik se svaki čas susreće s raznim oslobodilačkim pokretima: mirovni pokret, alternativne grupe, emancipacija žene, itd. On, međutim doživljava i jedno drugo iskustvo: Crkva je represivna, moraš ići u Crkvu, veže te zabranama seksualnog morala itd. U sučeljavanju s iskustvom starozavjetnoga naroda Božjega, učeniku se posreduje spoznaja da je Bog prisutan svugdje gdje je na djelu oslobađanje. Tamo gdje čovjek u društvenim oslobađanjima doživljava slobodu, tu on susreće Boga, jer "Bog nas je oslobodio za slobodu, a ne za ropstvo" (Pavao).

## POJEDINAČNI CILJEVI

- upoznati povijest oblika i povijest redakcija starozavjetnih izvještaja Izlaska;
- usporediti druge starozavjetne tekstove (primjerice one iz vremena babilonskog sužanjstva) s događajem Izlaska;
- prenijeti biblijsko događanje Izlaska na osobni život;
- naći razumijevanja za kršćanski angažman u teologijama oslobođenja.

## METODIČKE UPUTE

- obraditi pojedine sudbine emigranata;
- tematika Izlaska u religioznom pjesništvu, kao i u ostalim oblicima umjetnosti.



## POMAGALA

### Film:

“Deset Božjih zapovijedi”-

### Dijamontaža:

“Izrael u Egiptu” (B 45); “Izrael na putu prema obećanoj zemlji” (B 46); “Osvajanje Svete zemlje” (B 47), KSC, Zagreb.

### Literatura:

Čturić Dragan, *Rastrgani životi. Zapisi Gastarbeitera*, HKD, Zagreb, 1981.

Tomić Celestin, *Poruka spasenja Svetog pisma Starog zavjeta*, Konventualci, Zagreb, 1983.

Jurčević Marijan, *Antropologja i spasenje danas*, u: Zbornik radova KLJŠ, Zagreb, 1987. (Cijeli Zbornik je o toj temi!).

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
11.	Osobna i društvena razina krivnje i grijeha	Antropološka i teološka dimenzija spasenja/milosti i zla/grijeha. Biblijska prapovijest (Post I-II): model spasenja/propast u ljudskoj povijesti. Pragrijev i istočni grijeh. Pojmovi: laki-teški-smrtni grijeh. <b>Proširenje sadržaja:</b> Grijeh i moral zakona. Današnji oblici kolektivnog grijeha. Kršćansko poimanje krivnje i grijeha u usporedbi s drugim religijama. Đavao — egzorcizam / Zli-zlo.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Čovjek je uronjen u svijet koji je opterećen ljudskom krivnjom. Taj svijet ga oblikuje od početka i sâm pojedinac postaje prenositejem takva svijeta na nova pokoljenja. Iskustvo osobne krivnje dio je svakog ljudskog života. Krivnja pojedinaca se odražava na drugima i obrnuto.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- upoznati biblijsko tumačenje krivnje i grijeha;
- promotriti današnje oblike kolektivnog grijeha;
- pokazati kriterije za prosuđivanje krivnje;
- svratiti pozorost na mogućosti i zapreke za iskustvo grijeha.

## METODIČKE UPUTE

- rad sa suvremenim novinskim člancima;
- u grupnom radu napraviti popis “lakih” i “teških” grijeha.

## POMAGALA

### Film:

“Egzorcizam”, 0133-18 “Satiemania”, Filmoteka 16.

### Dijamontaža:

“Obratite se Bogu živomu” (Cr 1); “Umrijeti s Isusom da bi s Njim uskrsnuli” (Cr 3); “Živjeti novi život u Duhu Svetomu”, KSC, Zagreb.

### Literatura:

Fuček Ivan, *Susret s Bogom dobrote*, FTI, Zagreb, 1980.

Fuček Ivan, *Darivati ljubav. Pedeset novih odgovora iz moralno-vjerskog područja*, FTI, Zagreb, 1984.

## 12. Praštanje i pomirenje kao dar i zadatak zajednice

Ispravni i krivi oblici prevladavanja krivnje. Isus poziva na obraćenje, oprašta i pomiruje. Praštanje i pomirenje kao izraz žive vjere zajednice. Oblici praštanja u društvu i zajednici. Slavlje našeg pomirenja: sakrament pokore.

**Proširenje sadržaja:** Povijest sakramenta pokore. Krivnja i prevladavanje krivnje u umjetnosti i književnosti. Značenje oprosta. Uloga odgoja u prevladavanju krivnje i grijeha. Kazna i praštanje kazne. "Žrtveni jarac" kao društvena uloga.

**OSNOVNA NAMJENA**

Učenik otkriva kako potisnuta krivnja ne rješava čovjekov problem i da ga tek priznanje krivnje oslobađa. On iz vlastita iskustva zna kako se u društvu teško prihvaća i podnosi onaj tko se ne zna ispričati i tko nije spreman za pomirenje. Na Isusovu primjeru zajednica uči da Božje bezuvjetno prihvaćanje čovjeka ne prestaje u trenutku čovjekova grijeha. Zajednica ovo svjedoči i živi u raznim oblicima pokore i pomirenja. Učenik je pozvan na sudjelovanje u pomirenju kako bi mogao praštanje doživjeti kao oslobađanje.

**POJEDINAČNI CILJEVI**

- upoznati konkretne mogućnosti prevladavanja krivnje;
- ilustrirati neke mehanizme obrane i njihovo djelovanje;
- istražiti značenje kazne s obzirom na krivnju;
- upoznati oblike praštanja i njihovo povijesno značenje;
- shvatiti ispovijed kao mogućnost obnove, a ne opterećenje i obvezu;
- shvatiti sakrament pokore kao znak Božjeg iskupljenja pojedincu u zajednici.

**METODIČKE UPUTE**

- rad pomoću dijamontaža;
- pokorničke molitve;
- razgovor sa zatvorskim dušobrižnikom;
- analiza raznih modela zadovoljštine za krivnju i grijeh.

**POMAGALA***Film:*

"Braća Karamazovi".

*Dijamontaža:*

"Mesija, osloboditelj" (Bg 15); "Nevino osuđen" (Bg 19); "Obratiti se Bogu živome" (Cr 1), KSC, Zagreb.

*Literatura:*

Stojić Ante, *Ususret Bogu obnovitelju*, KSC, Zagreb, 1987.

Caldelari Henri, *Oproštenje, izvor života. Zašto i kako se ispovijedati*, Đakovački Selci, 1985.

BISKUPSKA KONFERENCIJA JUGOSLAVIJE, *Pastoralna pouka o pomirenje za vjernike*, KS, Zagreb, 1976.

Pavao VI, *Apostolska adhortacija o promicanju pomiranj u Crkvi*, KS, Zagreb, 1975.

- 
- Biti Crkva — osloboditeljsko iskustvo**
13. Slavlja oslobođenja: Pasha — Uskrs, Šabat — Nedjelja
- Slavlje kao čovjekova temeljna potreba. Značenje slavlja i blagdana za zajednicu. Pasha — Uskrs — Euharistija. Od šabata do nedjelje. Euharistijsko slavlje.
- Proširenje sadržaja:** Židovska Pasha. Blagdani i običaji u crkvenoj godini. Liturgijska reforma II. vatikanskog sabora.
- 

## OSNOVNA NAMJENA

Slavlja ili proslave su postali već skoro svagdašnji događaji. Slave se rođendani, imendani, položeni i nepoloženi ispiti, radosni i žalosni događaji. Često se upada u rizik da slavlje ne izlazi iz sivila svakodnevice već se svodi na površnu banalnost. Manjak duhovog elementa u slavlju obično se kompenzira kvantitetom konzumiranja. Time se odmah smanjuje i mogućnost komuniciranja, što je bitna sastavnica pravog slavlja. Učenik zato u vjerskom slavlju treba prepoznati povezanost vjernika u Kristovu duhu i osjetiti se osobno pozvanim na sudjelovanje u slavlju. Pritom sluti usmjerenost svoga života prema konačnom ispunjenju i doživljava njegov duboki smisao.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- uočiti povezanost Pashe i Euharistije, šabata i nedjelje;
- vrednovati kršćansku obiteljsku kulturu u slavljenju nedjelje;
- ostvariti u razredu komunikativnu dimenziju kršćanskog slavlja: rješavanje konflikata; jednostavni oblici mladima primjerenog slavlja;
- upoznati povijesni razvoj i strukturu euharistijskog slavlja.

## METODIČKE UPUTE

- analizirati pohađanje mise na temelju upitnog arka;
- usporedba učeničkih stavova u razredu s donesenim podacima;
- iznošenje iskustava dobro uspjelog euharistijskog slavlja za mlade;
- analiza slavljeničkih elemenata (riječ, glazba, gesta itd.);
- razmotriti pojmove: oltar, ambon, prezbiterij, sakristija, tebernakul i dr. (sakralni prostor).

## POMAGALA

### *Film:*

Zeffirelli, "Isus iz Nazareta".

### *Dijamontaža:*

"Od uskrsnuća do uzašašća" (B 64), KSC, Zagreb.

### *Literatura:*

Crnjac Pavao, *Poezija blagdanskom trenutku*, KSC, Zagreb, 1985.

Crnjac Pavao, *Poezija zajedničkoj radosti*, KSC, Zagreb, 1986.

14. Dekalog i Govor na gori kao smjerokaz	<p>Ljubav rađa život, podržava ga i osmišljava. Ljubav prema Bogu i bližnjemu. Zakon, propis, nadilaženje ispunjavanja zakona, otvorenost. Dekalog i Govor na gori.</p> <p><b>Proširenje sadržaja:</b> Povijest redakcije i oblika Dekaloga. Usporedbe Govora na gori kod Mt i Govora na ravnu kod Lk. Interpretacija Govora na gori kroz povijest i danas. Usporedba Govora na gori i Dekaloga sa životnim pravilima drugih religija. Eshatološko obilježje Govora na gori.</p>
---	--

### OSNOVNA NAMJENA

Učenik se svakodnevno susreće s pluralističkom "ponudom" vrednota. Nameće mu se pitanje vrijednosti tih vrednota. Počinje se plašiti osobnog prihvaćanja vrednota ukoliko stekne dojam da mu se one nameću bez osobnog odabira. Dekalog i Govor na gori trebaju mu se zato predstaviti kao šansa za ostvarenje sretnog života i kao izasov na njegovo osobno prihvaćanje. Pritom treba biti očito da su ispravni odnosi prema sebi i bližnjemu izraz Božjeg htijenja.

### POJEDINAČNI CILJEVI

- upoznati povijest redakcije i povijest oblika Dekaloga;
- spoznati i prihvatiti "ponudu" Dekaloga i Govora na gori kao pomoć za ostvarivanje sretnijeg života;
- prepoznati poruku Dekaloga i Govora na gori kao življenu nadu u konačno ispunjenje čovjekovih težnji;
- usporedbe Dekaloga s poveljama o pravima čovjeka, s ustavima itd.

### METODIČKE UPUTE

- bilježnje Deset Božjih zapovijedi po sjećanju;
- usporedba Dekaloga s tekstovima drugih religija;
- izrada popisa osnovnih vrijednosti;
- jesu li sporazumi među ljudima neophodni?

### POMAGALA

*Film:*

"Deset Božjih zapovijedi".

*Dijamontaža:*

"Bog poziva čovjeka da radi u njegovu kraljevstvu" (A 174); "Dan Gospodnji" (A 177); "Rasti kao muškarci i žene u Božjem kraljevstvu" (A 179); "Kršćanin živi milosrđe u obitelji i društvu" (A 181), KSC, Zagreb.

*Literatura:*

Baričević Jospi, *Put u slobodu*, KS, Zagreb, 1984.

Knowles Andrew, *Vjerovati danas*, Duhovna stvarnost, Zagreb, 1985.

15. Crkva kao početak ostvarivanja kraljevstva Božjega	Biblijska poruka o kraljevstvu Božjem. Crkva kao obećanje i početak kraljevstva Božjeg. Samosvijest Crkve na II. vatikanskom saboru. Učenje crkvenog učiteljstva. Jedna Crkva — mnoštvo crkava: ekumena. <b>Proširenje sadržaja:</b> Crkva kao narod Božji, zajedništvo u Duhom Svetom i kao tijelo Kristovo. Isus da — Crkva ne? Crkva kao povijesna institucija. Crkva svetih — Crkva grešnika. Povijesni pokušaji ostvarivanja kraljevstva Božjega. Raskoli i krivovjerja nekad i danas.
--	---

## OSNOVNA NAMJENA

Pod riječju “Crkva” učenik najčešće prvo pomisli na crkvenu zgradu, pohađanje crkve i crkvenu hijerarhiju. Shvaćanje i doživljavanje Crkve kao zajednice vjerujućih najčešće mu je sasvim tuđe. To otežava bavljenje ovom tematikom. Upoznavajući narav i zadaće Crkve prema II. vatikanskom saboru, učenik treba spoznati kako je i sâm pozvan na suradnju u ostvarivanju kraljevstva Božjega. Pritom vjeroučitelj mora imati na pameti da je za usvajanje ili neusvajanje ovakvog poimanja Crkve presudna pozadina dosadašnjih učenikovih iskustava.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- razumijevati biblijskih govor o kraljevstvu Božjem;
- shvatiti sakramentalnost Crkve kao proces ostvarivanja konačnog spasenja;
- pokazati povijesne primjere pokušaja ostvarivanja kraljevstva Božjega;
- upoznati ustrojstvo i zadatke crkvenih službi;
- poimanje Crkve prema II. vatikanskom saboru kao poziv na osobnu suradnju svakog pojedinca.

## METODIČKE UPUTE

- rasprava o osobom doživljavanju Crkve;
- statistički podaci o vjerskom životu Hrvata;
- statistički podaci o pohađanju vjerskih obreda;
- razlika između *Crkve* i *crkve*.

## POMAGALA

### Film:

“Maranatha”, Nacionalni euharistijski kongres 1984, KS, Zagreb.

### Dijamontaža:

“Kako je rođena Crkva” (Bg 21); “Isus živ u Crkvi” (Bg 22); “Služenje Crkve svijetu” (Bg 23); “Crkva pripada svima” (Bg 24); “Mladi i slobodna Crkva” (Bg 25), KSC, Zagreb.

### Literatura:

Šagi-Bunić Tomislav, *Vrijeme suodgovornosti*, KS, Zagreb, 1981.

Houtart François, *Eksplzija Crkve*, KS, Zagreb, 1971.

II. VATIKANSKI SABOR, *Pastoralna konstitucija: Crkva u suvremenom svijetu*, HKD, Zagreb, 1968.

Grgec Radovan, *Nadanja i iščekivanja*, HKD, Zagreb, 1984.

BISKUPSKA KONFERENCIJA JUGOSLAVIJE, *Crkva — zajednica koju Bog saziva i šalje*, KS, Zagreb, 1987.

# ZAUZETOST KRŠĆANA U DRUŠTVU

## 4. razred

Ovo godište, uostalom kao i prethodo, označeno je određenim psihofizičkim smirivanjem. Međutim, na obzoru je životni ispit zrelosti (matura), koji zacijelo zaokuplja učenike i traži od njih maksimalan angažman. Na svoj način, učenici se nalaze pred životnim opredjeljenjem: što izabrati kao životnu profesiju? Ucijepļeost između želje i mogućosti stavlja kojiput sanjanu slobodu na kušnju. Ne može se sve što se hoće. Stvara se sve kritičniji stav prema sebi samome, ali i prema svijetu oko sebe. Seksualnost i partnerstvo stječu nove vidike unutar kojih se može smjestiti i kršćansko poimanje. Težnja za novim svijetom, pravednijim društvom, ljudskim odnosima, idealno je polazište za razmišljanje o kraljevstvu Božjem.

## RASPORED TEMA

### Sloboda i društvo

1. Pojedinaac i društvo
2. Sloboda i prisila

### Živjeti osobne odnose

3. Smisao spolnosti
4. Partnerstvo — kršćanski zadatak
5. Brak i obitelj

### Svijet rada

6. Zvanje — posao — slobodno vrijeme
7. Društvena pravda
8. Praktični materijalizam

### San čovječanstva o boljem svijetu

9. Ideologije i svjetonazori
10. Samoodgovornost unutar društvenih struktura

### Božja ponuda — izazov ljudskom angažmanu

11. Kraljevstvo Božje
12. Kršćansko shvaćanje mira
13. Ostvarenje kršćanske poruke

---

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

OKVIRNI SADRŽAJI

---

1. **Sloboda i društvo**  
Pojedinaac i društvo

Bit i oblici društva. Dijalektika individualnoga i socijalnoga. Značenje sredine za pojedinca. Društvene kreposti s kršćanskog gledišta.  
**Proširenje sadržaja:** Dijalektika individualnoga i socijalnoga u suvremenom gospodarstvu i tehnici. Sposobnosti i talenti kao dar i zadatak. Crkva kao odgojni faktor. Društveni utjecaj na pojedinca prilikom izbora zvanja. Konflikti između pojedinca i društva: modeli razrješavanja.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Općenito govoreći današnji čovjek uvelike cijeni društvene vrednote, ali ne gubi iz vida niti one individualne, regionalne, nacionalne. U procesu odvajanja od obitelji te u traženju vlastitog društvenog statusa osobna suodgovornost poprima posebno značenje. Ova vjeronaučna jedinica ide za tim da pomogne učeniku ostvariti ravnojese između osobnoga i društvenoga. Neće se obrađivati sve društvene kreposti, nego će se primjerno odabrati jedna ili dvije (npr. pravednosti). Značenje individualnih etičkih stavova ne smije zbog toga biti bačeno u sjenu (primjerice: odlučnost, kritičnost itd.).

## POJEDINAČNI CILJEVI

- usvojiti adekvatno poimanje društva;
- razmišljati unutar konkretne (npr. odgojne) situacije nad konfliktima između individualnoga i socijalnoga;
- što očekuje pojedinac od društva, odnosno društvo od pojedinca?
- međuovisnost pravednosti i osobnog zadovoljstva.

## METODIČKE UPUTE

- iznošenje prazničkih iskustava;
- igra uloga: predstavnici društvenih organizacija diskutiraju s građaninom u svezi s njegovim društvenim iščekivanjima;
- razgovor o jedome novinskom izvještaju ili diskusija o konfliktu pojedinac — društvo;
- kolaž koji tematizira odnos pojedinca i zajednice;
- biblijski tekstovi: Post 11,1-9; Mt 18,1-35; Kor 12,12-31;
- rad na tekstu: II. vat. sabor, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenu svijetu;
- karakteristične pripovijesti iz suvremene hrvatske književnosti;
- II. vat. sabor: Gaudium et spes, 25 — ovisnost ljudske osobe o društvenoj stvarnosti.

## POMAGALA

### *Film:*

Veljko Bulajić, "Obećana zemlja", Jadran film, Zagreb.

### *Dijamontaža:*

"Hod u slobodi", KSC, Zagreb; "Članovi jedne velike obitelji", KSC, Zagreb; "Ljubav prema Bogu i ljubav prema bližnjemu", KSC, Zagreb; "Moje mjesto u Crkvi Božjoj", KSC, Zagreb.

### *Literatura:*

Pranjić Marko, "Društveni odgoj kao nezaobilazna komponenta u vjerskom odgoju i pouci mladih", u: Kateheza VI (1984) 4,5-17; *Rad i društvo u Bibliji*, Duhovna stvarnost, Zagreb, 1980.

---

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

OKVIRNI SADRŽAJI

---

2. Sloboda i prisila

Slobodna volja. Posljedice težnje za posvemašnjom slobodom. Nutarnje i vanjske prisile. Biblijsko shvaćanje slobode.

**Proširenje sadržaja:** Sloboda i traganje za smislom. Nagonska ustrojstva u čovjeku i životinje. Napetost između slobode i autoriteta. Sloboda i vezanost u konkretnim životnim situacijama. Umjetnost i stvaralaštvo kao izraz čovjekove slobode.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Čovjekova težnja za slobodom usmjerena je prema potpunoj neovisnosti. Međutim, dok pokušavamo prevladati vlastitu omeđenost, često se događa da prostor svoje slobode širimo na račun drugih. Tako nastaju napetosti u društvu, rađa se složen odnos između slobode i prisile. Učenik doživljava tu napetost kako u školi i obitelji, tako i u svojoj široj okolini. On u ovom razdoblju već razmišlja o vlastitoj budućnosti, o izboru životnog suputnika i o svom budućem zanimanju. Zbog toga ova tematika ima cilj da pomogne učeniku da uoči ambivalentni odnos između slobode i prisile, da shvati kako je i on sâm poput drugih oko njega, podložan toj napetosti te da razmišlja o mogućnostima razrješavanja tih napetosti u konkretnim situacijama.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- ispravno shvatiti pojmove “slobodna volja” i “predodređenje”;
- na konkretnim primjerima uočiti posljedice zahtjeva za posvemašnjom slobodom;
- navesti primjere nutarnje i vanjske prisile;
- uvidjeti da je neophodno i razložno odreći se zahtjeva za apsolutnom slobodom;
- na temelju jednoga konkretnog primjera izložiti biblijsko poimanje slobode kao model za razrješavanje i prevladavanje neke životne situacije (primjerice: Lev 19,33 sl — osloboditi se uskoga nacionalnog i egoističkoga grupnog načina razmišljanja).

## METODIČKE UPUTE

- analizirati Mt 5-7; Gal 5; 2 Kor 3,17 u svezi s biblijskim poimanjem slobode;
- obraditi neke konkretne situacije gdje se izražavaju napetosti između slobode i prisile: odnos učenika i nastavnika, problemi s roditeljima, iskustva na poslu itd.;
- dramatizacija: predstaviti neki konkretni doživljaj;
- igre rješavanja konflikta;
- igra asocijacija na riječ “sloboda”;
- navesti primjere dovršavajući rečenicu: “Želio bih... a ne mogu (ili ne smijem jer...)”;
- rad na biblijskim tekstovima: Mt 4,1-11; Iv 8,31-36; Izr 10,1-22,16.

## POMAGALA

### Film:

Fadil Hadžić, “Novinar”, Jadran film, Croatia film, Zagreb.

### Dijamontaža:

“Hod u slobodi” (Ag 1); “Galeb Jonathan”, (Ed 7); “Đakon Stjepan” (B 66); “Proces Isusu” (B 62); “Isusovo razapinjanje i smrt” (B 63), KSC, Zagreb.

### Literatura:

KONGREGACIJA ZA KLER, *Naputak o kršćanskoj slobodi i oslobođenju*, KS, Zagreb, 1986.

Stojić Anto, *Biti slobodan*, KSC, Zagreb, 1984.

Palaček Vladimir, *Kristijan, mali bijeli mrav*, Zagreb, 1980.

Huenermann Wilhelm, *Okrvavljeni ljljan*, Istarsko književno društvo, Pažin, 1969.

Mataušić Mirko, *Masmediji i nasilje*, u: *Kateheza* 8 (1986) 1,67-77.

---

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

OKVIRNI SADRŽAJI

---

3. **Živjeti osobne odnose**  
Smisao spolnosti

Ljudska spolnost: temelji, razvoj i oblikovanje. Njegovanje i preziranje dostojanstva čovjeka kao muškarca i žene. Integracija “sexusa” i “erosa” u osobom susretu. Beženstvo i spolna uzdržljivost. Predbračni odnosi i izvanbračne veze s gledišta kršćanske odgovornosti. Odnosi među osobama istog spola (homoseksualnost i lezbijstvo) s gledišta kršćanske etike.  
**Proširenje sadržaja:** Utjecaj odgoja i kulture na načine seksualnog ponašanja i na vrednovanje spolnosti. Konformizam u spolnom ponašanju.

---



## OSNOVNA NAMJENA

Suvremeni čovjek je sklon svesti spolnost na područje pukih tjelesnih manifestacija i aktivnosti. Pritom se zapostavlja duševno-duhovno i društveno-kulturno značenje čovjekove spolne različitosti. Nakon prve faze spolnog dozrijevanja učenika sada sve više zaokuplja pitanje njegove spolne određenosti s obzirom na preuzimanje neke konkretne uloge u društvu. Ovo tematsko područje valja dati učeniku što sveobuhvatniju sliku ljudske spolnosti, ukoliko polazeći od predodžaba genitalne spolne zrelosti osvjetljuje smisao i značenje čovjekova življenja kao muškarca i žene.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- shvatiti spolnost kao čovjekovo bitno obilježje;
- pozitivno vrednovanje spolnosti u vlastitoj slici o čovjeku;
- prepoznati odnos među spolovima kao izraz ljubav;
- pravilna interpretacija pojma "čistoća — nevinost".

## METODIČKE UPUTE

- dramatizacija: Dijalog o osebnosti spolova;
- pokušati obraditi uobičajene predodžbe i mišljenja;
- analiza članaka iz dnevnog tiska (novina i časopisa), osobito rubrika "o ljubavi" te "pitanja i savjeti";
- izraditi kolaž na temu: "Tipičan muškarac — tipična žena";
- u nekom prikladnom tekstu riječi: "muškarac" i "žena" zamijeniti riječju "čovjek";
- biblijski tekstovi: Post 1,26-29; 2,15-25; Lev 18,1-30; Sir 9,1-9; Pj; 1 Kor 6,12-20.

## POMAGALA

### *Film:*

Srđan Karanović, "Petrijin venac", Centar film, Beograd.

### *Dijamontaža:*

"Seks, ni trgovina ni tabu" (Hp 21); "Pomoć kao što je on" (Hp 24); "Pomoć kao što je ona" (Hp 25); "Prema ljubavi" (Hp 26); "Bit će dvoje jedno tijelo" (Hp 28); "Rasti zajedno" (Hp 30), KSC, Zagreb.

### *Literatura:*

Gaudefroy M., *Seksološke studije*, KS, Zagreb, 1982.

Boussemart Pierre, *Je li istina da Crkva ne razumije ljubav?*, Glas koncila, Zagreb

Brajša Pavao, *Ljubav i svađa udvoje*, Varaždin, 1985.

KONGREGACIJA ZA KLER, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi. Obris i spolnoga odgoja*, KS, Zagreb, 1984.

---

### R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

### OKVIRNI SADRŽAJI

---

#### 4. Partnerstvo — kršćanski zadatak

Teološko utemeljenje partnerstva: Bog je postao čovjekov partner. Osnove međuljudskog partnerstva: smatrati druge jednakovrijednima sebi, ravnopravnost, solidarnost, tolerancija. Pravednost i ljubav kao osnovna načela kršćanskoga društvenog nauka. Partnerstvo u Crkvi. Ekumena kao partnerstvo. Društvena dimenzija "Sedam glavnih grijeha".  
**Prošireje sadržaja:** Težnja za vlašću kao zapreka partnerstvu. Partnerstvo i prostor osobne slobode. Značenje razgovora u partnerstvu.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Termin "partnerstvo" danas se vrlo često olako primjenjuje na sve i svašta. Zato bi trebalo razmotriti njegovo temeljno značenje i ulogu u svakodnevnom životu. Partnerstvo se ukazuje kao načelo koje je potrebno na svim područjima društvenog života kao oblik čovjekova odnosa prema drugome. Taj je odnos međutim obilježen određenim etičkim zasadama. U njemu se moraju priznavati različitosti stavova i zadataka. Ova bi tematika trebala učeniku ponuditi priliku za sučeljavanje i vrednovanje vlastitih stavova i razmišljanja o partnerstvu s onim što proizlazi iz zasada kršćanske vjere.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- opisati etičke i osobne pretpostavke za stvaranje partnerstva;
- navesti primjere na kojima se vide posljedice pomanjkanja spremnosti za partnerstvo;
- objasniti kakvu toleranciju zahtijeva partnerstvo;
- uočiti razliku između služenja i sluganstva.

## METODIČKE UPUTE

- iznošenje iskustava: iskustvo partnerstva u obitelji, školi, zvanju i u krugu prijatelja;
- meditacija o temi: "Pars = (lat.) dio — partnerstvo";
- razmišljanje o odnosima između vjeroučitelja i vjeroučenika;
- rad s tekstem: enciklike "Pacem in tertis" i "Dives in misericordia";
- biblijski tekstovi: Izl 19,3-8; Lk 10,25-37; Kor 12,1-11.

## POMAGALA

### Film:

Vatroslav Mimica, "Banović Strahinja", Jadran film, Zagreb.

### Dijamontaža:

"Nije dobro da čovjek bude sam" (Hp 22); "Sraz dvaju svijetova" (Hp 23); "Vrijeme kušnje" (Hp 27), KSC, Zagreb.

### Literatura:

Snaga susreta. Muško i žensko stvori ih, KS, Zagreb, 1974.

Hildebrand Dietrich von, *Enciklika Humanae vitae — znak protivljenja*, FTI, Zagreb, 1970.

Meves Christa, *Ljubiti — što je to?*, HKD, Zagreb, 1985.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
5.	Brak i obitelj	Narav i smisao braka. Sakrament ženidbe. Slavlje vječanja. Uloga obitelji u životu pojedinaca. Značenje obitelji za Crkvu, državu i društvo. Odgovorno roditeljstvo. <b>Proširenje sadržaja:</b> Naslijeđe i socijalizacija u svjetlu psihologije i teologije. Brak i obitelj u Bibliji. Brak i obitelj kroz povijest. Kršćanska odgovornost za rastavljanje i one koji su sklopili novi brak. Briga kršćanske zajednice za krnje obitelji. Obitelj kao kućna crkva.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Brak i obitelj kao oblici života u današnjem društvu sve više dolaze u motrište kritike. Obradivanje ovog tematskog područja, valja da izazove raspravu i produbi učeničko razmišljanje, stavljajući im pred oči činjenicu braka kao trajne životne zajednice te presudnu ulogu obitelji u životu pojedinca i u raznim obicima

društvenog života. U tom međuodnosu kršćanski se brak i obitelj mogu doživjeti i kao alternativni oblik života.

### POJEDINAČNI CILJEVI

- upoznati osnove crkvenoga ženidbenog prava;
- opisati vjersko i društveno značenje bračne vjernosti;
- objasniti uobičajeno shvaćanje obitelji kao kućne crkve;
- govoriti o motivaciji, posljedicama i mogućim opasnostima različitih drugih oblika zajedničkog života;
- navesti razloge i motive za sklapanje crkvenog braka.

### MOTODIČKE UPUTE

- razgovor na osnovi slika, pojedinih scena iz obiteljskog života;
- nizanje acocijacija o temi: “Živjeti zajedno”;
- zidne novine: “za” i “protiv” braka;
- osvrt na jedan bračni seminar;
- rad s tekstem: “Liturgija sakramenta ženidbe”;
- biblijski tekstovi: Izr 6,20-7,27 i 31,10-31; 1 Kor 7,1-16 i 25-38; Ef 5,21-6,9; Tit 2,3-8; 1 Pt 3,1-7.
- rad s tekstem: Papa Pavao VI, enciklika “Humanae vitae” II. vatikanski sabor, pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu “Gaudium et spes”: “... ženidba spada u red stvaranja...”.

### POMAGALA

*Film:*

“Moje pjesme, moji snovi”.

*Dijamontaža:*

“Bit će dvoje jedno tijelo” (Hp 28); “Rasti zajedno” (Hp 30); “Plodite se i množite, sebi podložite zemlju” (Hp 29), KSC, Zagreb.

*Literatura:*

De Kruijf T. C., *Spolnost i brak u Bibliji*, KS, Zagreb, 1972.

Brecheen Carl, *Sklad u obitelji*, Dobra vest, Novi Sad, 1984.

Heinzmann Josef, *Tvoj je poziv ljubiti. Priprava za brak i bračni savjetnik*, KS, Zagreb, 1984.

---

R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

OKVIRNI SADRŽAJI

---

6. **Svijet rada**

Zvanje — posao — slobodno vrijeme

Čovjek i njegovo zvanje danas. Rad i zanimanje u svjetlu katoličkog društvenog nauka. Uzorci za rješavanje pojedinačnih problema s područja rada: žene u radnom odnosu, radnici izvan mjesta boravka; strani radnici. Slobodno vrijeme i njegovo korištenje. Smisao i življenje nedjelje.  
**Proširenje sadržaja:** Slobodno vrijeme posvećeno djeci i starijima. Tjelesno, duševno i duhovno opuštanje. Pravilno korištenje ponuda “industrije oblikovanja slobodnog vremena”.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Mnogovrsna razdioba i racionalizacija rada iz dana u dan biva sve većom. To od današnjeg čovjeka zahtijeva nezapamćenu fleksibilnost s obzirom na njegov rad. Mlade pak sve više zaokupljaju pitanja njihove osobne budućnosti. U ovoj fazi njihova razvoja javlja se pojačana svijest o odgovornosti. Sukladno tome pitanje smisla i uloge njihova zanimanja sve više dobiva na značenju. Zbog toga ova tema valja da pomogne učeniku da iznova premisli temeljne međuovisnosti i probleme s područja rada i da s njima konfrontira svoju osobnu situaciju.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- prepoznati zvanje, posao i slobodno vrijeme kao šanse za razvoj vlastite osobnosti;
- prepoznati dar stvaralaštva kao osobnu obvezu;
- prihvatiti radni moral kao neophodan stav odgovornosti za vlastito djelovanje;
- procijeniti ispravnost vlastitog korištenja slobodnog vremena.

## METODIČKE UPUTE

- učenici izražavanju svoje predodžbe o radu, zanimanju i slobodnom vremenu jednostavnim skicama na školskoj ploči;
- pantomimom predstaviti jedan radni dan;
- dramatizacija: čovjek na godišnjem odmoru promatra zidara dok radi;
- biblijski tekstovi: Post 1,28; Izr 18,9; Mk 2,23-28; 2 Sol 3,6-12
- rad s tekstem: Izbor iz enciklike "Rerum novarum" i "Laborem exercens".

## POMAGALA

### *Film:*

"Surogat", Filмотека 16, Zagreb, (br. 0133-20).

### *Dijamontaža:*

"Graditelji boljeg svijeta" (Hp 11); "Za humanije društvo" (Hp 12); "Život u tvojim rukama" (Hp 13), KSC, Zagreb.

### *Literatura:*

Pivac Josip, *Odgoj i škola*, Zagreb, 1971.

Pranjić Marko, "Molitva i rad u katehezi", u: Kateheza 10 (1988) 3,5-21

Hohnjec Nikola, "Biblijsko teološki pristup radu", u: Kateheza 6 (1984) 2,56-66.

---

## R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

## OKVIRNI SADRŽAJI

---

### 7. Društvena pravda

Siromaštvo i bogatstvo kao izazov za uspostavu društvene pravde. Crkva i socijalno pitanje u XIX. i XX. stoljeću. Razvoj i temelji katoličkog društvenog nauka. Smisao i sadržaji društvene pravde.  
**Proširenje sadržaja:** Manjkavosti društvenih i gospodarskih sustava: društvena struktura u kapitalizmu i komunizmu. Socijalni pokreti u povijesti Crkve. Povezanost siromaštva i obrazovanja. Društvena pravda i ljudska prava. Društvena pravda i pomoć zemljama u razvoju — Treći svijet.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Katastrofalne socijalne nepravde na svjetskoj razini predstavljaju trajan neriješeni problem. Vjeroučenik se umnogome oslobađa dosadašnjih društvenih veza i počinje stvarati vlastitu ljestvicu vrednota. U ovoj značajnoj fazi njegova razvoja naznačena tematika valja da proširi učenikove poglede na životne odnose prema ljudima i da ih suoči sa socijalnim pitanjem i osnovama katoličkoga društvenog nauka.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- iznijeti vlastite predodžbe i doživljavanje “pravde”;
- osvijetliti narav i nužnost socijalne pravde te njeno utemeljenje na tipičnim primjerima;
- napraviti pregled osnovnih značajki gospodarske situacije u svijetu i u Hrvatskoj;
- predstaviti središnja načela katoličkog socijalnog nauka.

## METODIČKE UPUTE

- scenska igra: nekoliko učenika dobiva “darove” (ceduljice na kojima su navedeni razni prehrambeni, luksuzni predmeti i predmeti za svakodnevnu uporabu, koje treba pravedno razdijeliti na sve učenike u razredu);
- opis i razgovor na temelju karte svjetskog gospodarstva;
- donijeti fotografije ili na ploči napisati imena papa Lava XIII, Pija XI, Ivana XXIII, Pavla VI i Ivana Pavla II. Učenici uz njih piše naslove i nekoliko glavnih značajki njihovih socijalnih enciklika;
- dijalog: Tko je moj bližnji?
- biblijski tekstovi: Izl 22,20-26; Izr 28,1-28; Lk 16,19-31; 1 Tim 6,17-19;
- rad s tekstom: izvuci iz raznih enciklika o socijalnom pitanju (Rerum novarum...).

## POMAGALA

### Film:

Karalj Viček, “Trofej”, Neoplanta film, Novi Sad.

### Dijamontaža:

“Djeca, ničija briga” (Hp 31); “Logor bolesti” (Hp 33); “Gonjeni nepravdama” (Hp 39); “Iščupani iz vlastite zemlje (Hp 37), KSC, Zagreb.

### Literatura:

Pavao VI, *Populorum progressio*, KS, Zagreb, 1978.

Clines David, *Rad i društvo u Bibliji*, Duhovna stvarnost, Zagreb, 1980.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
8.	Praktični materijalizam	Oblici materijalizma, njegovi uzorci i posljedice. Smisao i granice posjedovanja i vlasništva. Odgovorno ophođenje s materijalnim dobrima. <b>Proširenje sadržaja:</b> Oblici života alternativni praktičnom materijalizmom. Konzumiranje kao nadomjestak religije. Evandeoski savjet siromaštva i njegovo ostvarivanje tijekom povijesti Crkve.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Mnogi ljudi smatraju prvenstvenim ciljem svoga života postizanje materijalnog blagostanja. Takav se stav potranjuje na mnogovrsne načine. Tako se događa da joj težnji ljudi žrtvuju neke druge dimenzije svoga čovječanstva, te upadaju u začarani krug gdje onda svoje duševne frustracije pokušavaju nadoknaditi

materijalnim dobrima. Stoga se vjeručeniku, koji počinje oblikovati vlastite životne stavove, želi ukazati na opasnost materijalističkog mišljenja i djelovanja. Obradivanje ove tematike pomoći će učeniku u stvaranju iznijansirane ljestvice vrednota.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- uočiti da je praktični materijalizam nadomjestak za religiju i zapreka na putu prema Bogu;
- osvijetliti hedonizam i utilitarizam kao teoretske postavke praktičnog materijalizma;
- objasniti društvenu dimenziju vlasništva na konkretnim primjerima.

## METODIČKE UPUTE

- izraditi kolaž na temu: “Što nam je potrebno za život?”
- asocijacije na riječ “vrijednost”;
- zidne novine na temu: “vanjsko i nutarnje bogatstvo”;
- biblijski tekstovi: Job 28,1-19; Ps 49; Mt 6,19-34; 19,16-30; Lk 12,22-34.

## POMAGALA

### Film:

Fadil Hadžić, “Službeni položaj”, 0132-13; “Moderna vremena”, Filmoteka 16, Zagreb; “Kameleon”, Filmoteka 16, Zagreb.

### Dijamontaža:

“Ta čudna žed za beskrajnim” (Hp 187); “Grob za Boga?” (Hp 18); “Mjesto za Boga” (Hp 19); “Pravo lice Boga” (Hp 20), KSC, Zagreb.

### Literatura:

Gevaert Joseph, *Ljudsko iskustvo i kateheza*, KSC, Zagreb, 1980.

Berdjaev Nikolaj Aleksandrovič, *Duh i realnost. Temelji bogočovječje duhovnosti*, KS, Zagreb, 1985.

Bloch Ernst, *Princip nade*, Naprijed, Zagreb, 1981.

Rožmarić Josip, *Filozofija u susret religiji*, FTI, Zagreb, 1989.

Augustinus Aurelius, *O državi Božjoj*, KS, Zagreb, 1982.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
9.	<b>San čovječanstva o boljem svijetu</b> Ideologije i svjetonazori	Ideologija — slika svijeta — svjetonazor. Ideološka i svjetonazorska strujanja danas. Kršćanstvo kao kritika svake unutar svjetske ideologije. <b>Proširenje sadržaja:</b> Primjeri: marksizam, liberalizam, nacionalizam. Ideologizacija religije — primjeri iz prošlosti.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Prirodna je čovjekova težnja da stvori sustav vlastitih životnih pogleda, stavova, odnosa i da razvija inicijative za poboljšavanje uvjeta života u svijetu. Međutim, praktično međusobno sukobljavanje različitih ideologija i svjetonazora često ostavlja negativan dojam. Svakodnevno susretanje s političkim događanjima osobito snažno zaokuplja čovjeka u fazi rasta. On želi zauzeti osoban stav prema mu često nedostaju potrebne osnovne informacije. Ovo tematsko područje pomaže vjeroučeniku razumjeti nastanak i osnovne ciljeve najrasprostranjenijih ideologija i svjetonazora kako bi se uz pomoć kršćanskih temeljnih stavova mogao bolje orijentirati.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- izložiti osnove i ciljeve liberalizma, marksizma;
- pokazati nacionalizam kao zastranjenje, a osvijetliti pravo radoljublje i domoljublje;
- objasniti zajednički radikalni vid svake ideologije.

## METODIČKE UPUTE

- jedan učenik skicira na ploči određenu ideju, a ostali daljnjim skiciranjem nastavljaju “priču”;
- dramatizacija: “Vlastodržac” želi uvjeriti druge u svoju ideju;
- svaki učenik piše za sebe kako bi neku ideju iznio kao općevažeću;
- biblijski tekstovi: Ps 33; Mt 7,15-20; 20,20-28; Mk 7,1-16; Rim 13,1-7.

## POMAGALA

### Film:

Emir Kusturica, “Otac na službenom putu”, Forum film, Sarajevo.

### Dijamontaža:

Isti kao pod točkom “8”; “Zašto živjeti” (Hp 1); “Suočen sa smrću” (Hp 2); “Robovi stvorenih stvari” (Hp 6), KSC, Zagreb.

### Literatura:

Kern Walter, *Nauka o teološkoj spoznaji*, KS, Zagreb, 1988.

Gutierrez Gustavo, *Teologija oslobođenja. Povijest, politika, spasenje*, KS, Zagreb, 1989.

Peters Tiemo Rainer, *Smrti više neće biti*, KKA, Zagreb, 1982.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
10.	Samoodgovornost unutar društvenih struktura	Čovjek “razapet” između društvenih pritisaka. Etičko vrednovanje otpora, prilagođavanja i rezignacije. Problemi kršćanske prakse u raznim državnim sustavima: veleprevrat (revolucija), evolucija, nenasilje. Stožerne kreposti (umjerenost, mudrost, razboritost, hrabrost) kao kršćansko ostvarivanje ljubavi prema svijetu i distanciranje od svijeta. <b>Proširenje sadržaja:</b> Proroci — kritička svijest naroda. Crkva i država — primjeri iz povijesti i sadašnjosti. Komunizam i Crkva. Progoni kršćana nekad i danas.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Pojedinac se često osjeća nemoćnim u odnosu prema organizacijama i institucijama. Taj ga osjećaj ne vodi samo u pobunu nego i u radikaliziranje ili u rezignaciju. Mladi u razdoblju kada svoj život sve više žele uzeti u vlastite ruke nerijetko upadaju u totalitarizam ili pak u konformizam. Ovo im tematsko područje treba pomoći u razmišljanju s obzirom na htijenje i nemoć.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- dati da učenici izraze osjećaje u svezi sa školskim sustavom;
- objasniti pojmove “totalitarizam” i “konformizam”;
- zauzimanje osobnih stavova prema ovoj problematici;
- promotriti Isusov stav prema prilagođavanju i otporu;
- izložiti mudrost i nadu kao kršćanske stavove.

## METODIČKE UPUTE

- vježba asocijacija ili usporedbi o temama: “prilagodavanje” i “revolt”;
- zidne novine ili kolaž o temi: “Mladi u svijetu odraslih”;
- scenska izvedba: “Konflikt u obitelji”;
- biblijski tekstovi: Mt 5,33-37; 22,1-22; Amos.

## POMAGALA

### Film:

Krsto Papić, “Predstava Hamleta u Mrduši Donjoj”.

### Dijamontaža:

“Logor bolesti” (Hp 33); “Pri liječenju je najvažnija ljubav” (Ha 34); “Starost nije sramota” (Hp 35); “Stari ljudi i njihovo mjesto pod suncem” (Hp 36); “Iščupani iz vlastite zemlje” (Hp 37), KSC, Zagreb.

### Literatura:

Kuničić Jordan, *Katolička društvena nauka. Katolička sociologija*, HKD, Zagreb, 1971.

Hohnjec Nikola, *Biblijsko-teološki pristup radu*, u: *Kateheza* 6 (1984) 2,56-66.

Pranjić Marko, *Molitva i rad u katehezi*, u: *Kateheza* 10 (1988) 3,5-21.

Lasić Stanko, *Zadatak obitelji i Crkve za stvaranje humanijih uvjeta života*, u: *Kateheza* 10 (1988) 3,22-29.

---

## R. br. NAZIV NASTAVNE CJELINE

## OKVIRNI SADRŽAJI

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
11.	<b>Božja ponuda — izazov ljudskom angažmanu</b> Kraljevstvo Božje	Usporedbe o kraljevstvu Božjem. Eshatološki moment: napetost između “već” i “još ne”. Kristovo uskrsnuće i ponovni dolazak kao razlof naše nade. Ostvarenje pojedinca i dovršenje stvaranja. Zalaganje za kraljevstvo Božje. <b>Proširenje sadržaja:</b> Sloboda djece Božje. Knjiga Danielova. Otkrivanje. Iščekivanje budućnosti u svjetskim religijama. Očekivanje svršetka svijeta kod nekih sekti.

---

## OSNOVNA NAMJENA

Uvijek je čovjek težio za tim da stvori društveno uređenje koje će mu osigurati raj na zemlji i uvijek je zbog toga ostao razočaran. Kao ostvarenje te iskonske ljudske čežnje Bog nudi svoje kraljevstvo — ne kao iluziju ili neostvarivu utopiju, nego kao stvarnu šansu ukoliko se savtko bude svesrdno zalagao. Vjeroučeniku je sasvim jasno da ne živi u nekome savršenom svijetu i da nužno treba pouzdan oslonac koji će jamčiti uspjeh njegovu nastojanju. Ova nastavna jedinica željela bi predstaviti vjeroodgajaniku kraljevstvo Božje kao sanjani oslonac.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- pronaći praktične primjere za razumijevanje kraljevstva Božjeg;
- angažirati se za kraljevstvo Božje;
- vrednovati pojam onostransoti u različitim religijama.

## METODIČKE UPUTE

- crtanjem predstaviti stvarnost kraljevstva Božjeg;
- grupni rad: otkriti u pojedinim usporedbama o kraljevstvu Božjem središnju poruku;
- kolaž o osobnom zalaganju;



- razgovor s jednim misionarom;
- biblijski tekstovi: Dn 2,44-49; Mt 7,1-23; 13,1-53; 20,1-16; 24 i 25; 1 Kor 12,12-31 i Otkrivenje;
- rad na tekstu II. vatikanskog sabora: Dogmatska konstitucija o Crkvi, čl. 48; Postoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu, čl. 39.

## POMAGALA

### Film:

“Misija”.

### Dijamontaža:

“Početak kraljevstva: Bog stvori čovjeka i cijeli svemir iz ljubavi” (A 151); “Čovjek — Božji suradnik u izgrdnji kraljevstva” (A 152); “Božje će se kraljevstvo ostvariti u slavi” (A 161), KSC, Zagreb.

### Literatura:

DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Pastoralna konstitucija “Crkva u suvremenom svijetu”*, KS, Zagreb, 1970.

Vigano Egidio, *Otajstvo i povijest*, KSC, Zagreb, 1987.

Zovkić Mato, *Crkva kao narod Božji*, KS, Zagreb, 1976.

Lubich Chiara, *Ljudi u služenju svima*, Družina, Ljubljana, 1979.

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
12.	Kršćansko shvaćanje mira	<p>Bit kršćanske radosne vijesti: Isus — naš mir. Želja za mirom kao osobni stav. Socijalne posljedice življenog mira. Konflikti i rješavanje konflikta na različitim razinama. Odgoj za mir kao stalan cilj.</p> <p><b>Proširenje sadržaja:</b> Oružje namijenjeno miru. Angažirani za mir: portreti i osobe. Opojnost dobrote (primjerice: Ivan XXIII.). Mir — nužnost za čovječanstvo. Pokret za mir danas: šanse i zablude. Suvremeni problemi: “opravdani” rat, teritorijalna obrana, civilna zaštita, atomski rat.</p>

## OSNOVNA NAMJENA

U svijetu punom konflikata čovjek čezne za mirom. Ako se stvarno želi jednom zauvijek doći do mira, treba iz temelja riješiti pitanja uzroka sukoba. Zbog razvojno-psihološke situacije u kojoj se nalaze, vjeronučenici lakoulaže u konflikte te na vlastitoj koži kušaju muku sukobljavanja. Ova bi nastavna jedinica trebala pomoći vjeroodgajanicima da iznalaze rješenja konflikata na svim razinama. Gledano s kršćanskog stajališta, koje se vjeronučenicima nudi kroz ovaj pristup, mir je plod življenog osobnog htijenja što nalazi svoje ishodište u osobi Isusa Krista.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- nabrojati nekoliko mogućnosti rješavanja konflikata te naznačiti njihove prednosti i nedostatke;
- zauzeti osobni stav s obzirom na mirovni pokret;
- biti u stanju voditi kontrolirani razgovor;
- verbalizirati kako je moguće rješavati konflikte među suučenicima;
- vrednovati fenomen ljudske agresivnosti.

## METODIČKE UPUTE

- igra uloga: "Mir u obitelji";
- meditacija o temi: "Peace, šalom, mir";
- biblijski tekstovi: Lk 12,49-53; 15,11-32;
- predočiti društvo bez konflikta;
- kolaži s temom "rat" i "mir".

## POMAGALA

### Film:

Zdravko Randić, "Leptirov oblak".

### Dijamontaža:

"Pomirenje i oprostjenje" (La 12); "Veliki tjedan" (B 81); "Civilni proces i osuda" (B 82), KSC, Zagreb.

### Literatura:

Müller Jean-Marie, *Strategija nenasilnog djelovanja*, KS, Zagreb, 1986.

Ivan Pavao II, *Mir i mladi idu zajedno*, Glas koncila, Zagreb, 1985.

Zizola Giancarlo, *Utopija pape Ivana*, KS, Zagreb, 1977.

---

R. br.	NAZIV NASTAVNE CJELINE	OKVIRNI SADRŽAJI
13.	Ostvarivanje kršćanske poruke	<p>Na službu čovjeku kao volja nebeskog Oca. Isusova nova zapovijed: Iv 13,34 sl. Oblikovanje zajednice po snazi Duha Svetoga. Mjesna Crkva: život Crkve u konkretnoj zajednici. Karizme — darovi Duha, darovani za druge. Ideja o kraljevstvu Božjem u povijesti Crkve.</p> <p><b>Proširenje sadržaja:</b> Briga za rubne društvene skupine. Sklad riječi i djela u kršćanskoj svakodnevnici. Odrasli vjere kroz narodne običaje.</p>

---

## OSNOVNA NAMJENA

Cilj kršćanske poruke nije tek njeno naviještanje, nego iznad svega njeno utjelovljenje u konkretnom životu pojedinaca. Isusova zapovijed ljubavi upravljena je svakom kršćanu: "Ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio!" Mladi se nerijetko osjećaju neshvaćenima i odbačenima. Oni čeznu za ljubavlju i toplinom. Ova im tema stoga želi približiti poruku o kraljevstvu Božjem o njenoj najintimnijoj povezanosti s konkretnim životom, te im pomoći da prepoznaju i ostvaruju kršćansku ljubav na djelu.

## POJEDINAČNI CILJEVI

- navesti primjere ostvarivanja Isusove nove zapovijedi;
- izraditi program vlastitog zalaganja za kraljevstvo Božje;
- pronaći u Novom zavjetu odlomke srodne s Gal 6;
- navesti razloge za nužnost osobnog angažiranja.

## METODIČKE UPUTE

- pohoditi Caritas i poslije ga kratko opisati;
- pozvati jednog karitativnog djelatnika na razgovor;
- grupni rad: “Kraljevstvo Božje u našem razredu”;
- biblijski tekstovi: Sir; Lk 12,4-12; Iv 13,31-35; Gal 6.

## POMAGALA

### *Film:*

Petar Škubonja, “Izgubljena olovka”.

### *Dijamontaža:*

“Marija iz Nazareta jedna od nas” (Bv 1); “Marija naša nada” (Cd 9); “Služenje Crkve svijetu” (Bg 23); “Mlada i slobodna Crkva” (Bg 25), KSC, Zagreb.

### *Literatura:*

Šagi-Bunić Tomislav, *Vrijeme suodgovornosti*, KS, Zagreb, 1981.

Alberich Emilio, *Kateheza i životna praksa*, KSC, Zagreb, 1986.

Gevaert Joseph, *Ljudsko iskustvo i kateheza*, KSC, Zagreb, 1981.

Stojić Ante, *Najvažnija je ljubav*, KSC, Zagreb, 1987.